ISSN : 3027-8651 (Print)
ISSN : 3027-6144 (Online)

วารสารอักษราพิบูล
"Aksara Pibul Journal"

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2569)
Vol.7 No.2 (July - December 2026)

วารสารอักษราพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Aksara Pibul Journal, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2569)

เจ้าของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จัดทำโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ส่วนทะเลแก้ว)
เลขที่ 156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000
E-mail : huso@psru.ac.th โทรศัพท์ 0 5526 7003

วัตถุประสงค์

วารสารอักษราพิบูล เป็นวารสารทางวิชาการที่มีกระบวนการประเมินคุณภาพบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviewed) ในสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบัน ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (double blinded peer-reviews) จากหลากหลายสถาบันจัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ โดยอาจอยู่ในรูปแบบบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ รับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เว็บไซต์วารสาร https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/
เลขมาตรฐานสากล ISSN : 3027-8651 (Print)
ISSN : 3027-6144 (Online)
กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)
ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน , ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม
จำนวน 30 เล่ม
ภาพปกจาก www.canva.com
พิมพ์ที่ ร้านถ่ายเอกสาร เอกก๊อปปี้ พิษณุโลก เลขที่ 301/7-8 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

****

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม บทความหรือข้อคิดใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารอักษราพิบูลที่เป็นวรรณกรรมของผู้เขียน บรรณาธิการ หรือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

คณะกรรมการกองบรรณาธิการวารสาร

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐิรา	ทับทิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บรรณาธิการ

1. อาจารย์ ดร.สุธัญญา	ปานทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัครพล	แสงเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

กองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ชวน	เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
2. ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี สิงห์น้อย	วงศ์วัฒนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. ศาสตราจารย์ ดร.เมชฌ	เมธจิรนนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สนม	ครุฑเมือง	มหาวิทยาลัยนเรศวร (ข้าราชการบำนาญ)
5. รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒนชัย	หมั่นยิ่ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร (ข้าราชการบำนาญ)
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐนิช	นักปี่	มหาวิทยาลัยนเรศวร
7. รองศาสตราจารย์สุรชาติ	เกษประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
8. รองศาสตราจารย์อรุณลักษณ์	รัตนพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณชัย	รัตนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดสรวง	ยุทธนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย	พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา เลิศเสม	บุณยานันต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัทชา	บุญยะรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
15. อาจารย์ ดร.ณริศรา	พฤกษะวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
16. อาจารย์ ดร.พนัส	มัตยะสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
17. อาจารย์ฟ้า	วิไลขำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ฝ่ายประสานงาน	นายสัญญา	ปานแย้ม	นางสาววรินทร	พลขัน
	นางสาวยุพิน	โพธิ์ทอง	นางสาวสุนิสา	เพ็ชรพูล
	นางสาววลันลักษณ์	สัตย์ประกอบ	นางสาวสุภาวดี	คงกล่อม
	นายณัฐพงษ์	พราวแจ้ง		
ออกแบบปก	นายพรชัย	บุญยก		

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำวารสารอักษราพิบูล
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2569)

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์	พิกุลศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.เมชฌ	เมธจิรนนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ทัศนีย์	เมธาพิสิฐ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ข้าราชการบำนาญ)
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐนิช	นักปี่	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธรณัส	หินอ่อน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชราพร	แก้วกฤษฎางค์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ	แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.อธิป	ธรรมวิจิตร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ	กิจชาลารัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด	อินทจามรรักษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กรรณ	รอดทรัพย์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์	สุขเล็ก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณชัย	รัตนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล	ชื่นค้า	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ	มุนินทรวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรัชญา	ปานเกตุ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมพร	บุญชุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ว่าที่ ร.ต.ดร.ณัฐวุฒิ	คล้ายสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ชาญณรงค์	คงฉิม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.อรทัย	สุขจ๊ะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
อาจารย์ ดร.วาสินี	มีเครือเอี่ยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.รัตนาวดี	ปาแปง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.สุธัญญา	ปานทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ธนบัตร	ใจอินทร์	มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณากร	คงชนะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติกา	เศรษฐธัญการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมพร	บุญชุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัทชา	บุญยะรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.วารีรัตน์	สีแดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของการเขียน การอ้างอิงและการจัดรูปแบบ

อาจารย์ฟ้า	วิไลขำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์นงพงา	สุขโอสถ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทบรรณาธิการ

วารสารอักษราพิบูล (Aksara Pibul Journal) เป็นวารสารของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้รับรองการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการให้เป็น **“วารสารกลุ่มที่ 1 (Tier1)”** โดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ประกาศรับรองเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2568 วารสารมีเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ โดยมุ่งสร้างเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการสายมนุษยศาสตร์ซึ่งนับวันจะถูก “ลดทอน” และ “ละเลย” ความสำคัญและคุณค่าลงไปอย่างมาก

วารสารอักษราพิบูล ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2569) ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 11 บทความ คือ เรื่องที่ 1 Challenges of International Internship in Japan: A Case Study of Thai Student Interns and a Proposal for an International Internship Training Course โดย Natthira Tuptim เรื่องที่ 2 การวิเคราะห์รูปแบบการปรากฏของวัฒนธรรมจีนในแบบเรียน Developing Chinese โดย หนึ่งฤทัย บุญญังกูร เรื่องที่ 3 กลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” โดยทรงภพ ขุนมธุรส เรื่องที่ 4 การประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย โดย พระพบธรรม เพ็ชรสมัย และ ธัญญา สังขพันธานนท์ เรื่องที่ 5 กลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพด้วยการละเมิดหลักการผ่านอินเทอร์เน็ต โดย พิมพ์พิชชา คูประเสริฐ เรื่องที่ 6 กลวิธีทางภาษาผ่านเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดย กรุณา กลจักร์วงค์ษา และ เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต เรื่องที่ 7 ดนตรีมังคละในงานอวมงคลจังหวัดสุโขทัย : กรณีศึกษา วง ศ.ราชพฤกษ์ โดย ศุภชัย ธีระกุล เรื่องที่ 8 การเดินทางของผีเสื้อหลากสี : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ โดย วาสินี มีเครือเอี่ยม เรื่องที่ 9 สำนวนเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ พ.ศ.2525–2537 : การวิเคราะห์เชิงดนตรีวิทยา โดย ณัฏฐนิช นักปี่ และกมลธรรม เกื้อบุตร เรื่องที่ 10 ภูมิทัศน์ทางภาษาจากป้ายสาธารณะ ในบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย วรกร ธรรมภิบาลอุดม ณหทัย ทองโอ พฤฒิตา สงคง ปนัดดา เลิศไกร และ นันทวัฒน์ เนตรเจริญ เรื่องที่ 11 English Presentation Anxiety of Thai EFL Undergraduate Students โดย Tuna Girgin and Asama Tasanameelarp และบทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ คือ ศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อนรัก โดย กาญจนา กลิ่นอำพร และเมธินี แจ่มรุจี

เนื้อหาของบทความที่ปรากฏในวารสารอักษราพิบูลฉบับนี้มีความเข้มข้นทางวิชาการและประกอบไปด้วยผู้เขียนทั้งในและภายนอกสถาบันโดยบทความที่น่าสนใจ บทความทั้งหมดล้วนผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบัน จำนวน 3 ท่านต่อบทความ และไม่ได้เป็นหน่วยงานเดียวกันกับผู้เขียน

วารสารอักษราพิบูล ขอขอบพระคุณผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ อันเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ชีวิตมนุษย์ และขอเรียนเชิญผู้ที่สนใจและรักที่จะรังสรรค์ผลงานวิชาการในทางมนุษยศาสตร์วารสารอักษราพิบูล ขอเป็นหนึ่งในตัวเลือกของท่านที่จะรับผลงานด้านมนุษยศาสตร์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่สร้างสรรค์องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ให้กว้างขวางไปยิ่งขึ้นอีก

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย (Research Article) **หน้า**

Challenges of International Internship in Japan: A Case Study of Thai Student Interns and a Proposal for an International Internship Training Course
Natthira Tuptim 1

การวิเคราะห์รูปแบบการปรากฏของวัฒนธรรมจีนในแบบเรียน Developing Chinese
หนึ่งฤทัย บุญญังกูร 39

กลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน”
ทรงภพ ขุนมธุรส 57

การประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย
พระพบธรรม เพ็ชรสมัย และ ธัญญา สังขพันธานนท์ 80

กลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพด้วยการละเมิดหลักการผ่านอินเทอร์เน็ต
พิมพ์พิชชา คูประเสริฐ 103

กลวิธีทางภาษาผ่านเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
กรุณา กลจักร์วงค์ษา และ เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต 125

ดนตรีมังคละในงานอวมงคลจังหวัดสุโขทัย : กรณีศึกษา วง ศ.ราชพฤกษ์
ศุภชัย ธีระกุล 148

การเดินทางของผีเสื้อหลากสี : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์
วาสินี มีเครือเอี่ยม 206

สำนวนเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ พ.ศ.2525–2537 : การวิเคราะห์เชิงดนตรีวิทยา
ณัฏฐนิช นักปี่ และ กมลธรรม เกื้อบุตร 207

ภูมิทัศน์ทางภาษาจากป้ายสาธารณะ ในบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
วรกร ธรรมภิบาลอุดม ณหทัย ทองโอ พฤฒิตา สงคง ปนัดดา เลิศไกร และ นันทวัฒน์ เนตรเจริญ 229

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย (Research Article) **หน้า**

English Presentation Anxiety of Thai EFL Undergraduate Students
Tuna Girgin and Asama Tasanameelarp 247

บทความวิชาการ (Academic article)

ศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศ
ในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อนรัก
กาญจนา กลิ่นอำพร และ เมธินี แจ่มรุจี 265

บทความวิจัย (Research Article)

Challenges of International Internship in Japan: A Case Study of Thai Student Interns and a Guideline for an International Internship Training Course

Natthira Tuptim [1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความท้าทายด้านวัฒนธรรมและภาษาที่นักศึกษาประสบระหว่างการฝึกปฏิบัติงานสหกิจศึกษาในภาคบริการของประเทศญี่ปุ่น (สนามบินและโรงแรม) และ (2) เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมตัวนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานสหกิจศึกษานานาชาติในภาคบริการของประเทศญี่ปุ่น การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาจำนวน 11 คนที่เข้าร่วมในรายวิชา JP499 สหกิจศึกษา (ในประเทศญี่ปุ่น) เป็นระยะเวลา 6–12 เดือน ในปีการศึกษา 2568 โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ (1) บันทึกการฝึกปฏิบัติงานรายเดือน (2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (ออนไลน์และออนไซต์) (3) ข้อมูลสะท้อนกลับระหว่างฝึกปฏิบัติสหกิจศึกษา (4) รายงานการฝึกปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และ (5) ผลการประเมินจากสถานประกอบการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัย และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยด้วยวิธีการตรวจสอบโดยกลุ่มเป้าหมาย (member checking) ผลการวิจัยพบว่า ความท้าทายที่พบมีลักษณะแตกต่างกับงานวิจัยก่อนหน้า โดยเฉพาะประเด็นด้านความพร้อมทางร่างกาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานและการปรับตัวในระหว่างการฝึกปฏิบัติงานสหกิจศึกษาในภาคบริการ (สนามบินและโรงแรม) ของประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นอย่างจำกัด ทั้งในด้านการรักษาความกลมเกลียวของกลุ่ม การหลีกเลี่ยงการสร้างภาระแก่ผู้อื่น และการปฏิบัติงานภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงลำดับชั้นขององค์กร ขณะเดียวกัน การใช้ภาษาญี่ปุ่นของกลุ่มเป้าหมายยังสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดด้านความเข้าใจบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรมและความสามารถเชิงวัจนปฏิบัติที่จำเป็นต่อการสื่อสารในสถานที่ทำงานของญี่ปุ่น ในงานวิจัยได้เสนอ

[1] Japanese Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
*Corresponding author; email: natthira.t@psru.ac.th

(**Received**: 20 June 2026; **Revised**: 6 August 2026; **Accepted**: 2 September 2026)

แนวทางการเตรียมความพร้อมการฝึกปฏิบัติงานต่างประเทศ ประกอบด้วยการคัดเลือก การเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง โดยเฉพาะการฝึกความสามารถทางภาษาเชิงวัจนปฏิบัติในบริบทการทำงาน และการสนับสนุนระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนจากสถานประกอบการต่อการปรับตัวของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: ความท้าทาย การฝึกปฏิบัติงานในญี่ปุ่น นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานชาวไทย

Abstract

This study aimed to (1) study the cultural and linguistic challenges of international interns in the service sector in Japan (airport and hotel) and (2) offer a guideline for international internship preparation in the service sector in Japan. A qualitative research approach was employed. The interns consisted of 11 students enrolled in the JP499 Cooperative Education course who undertook internships in Japan for a period of 6–12 months during the 2025 academic year. The participants were selected through purposive sampling. Data were collected from (1) monthly progress reports (2) on-site/online unstructured interview (3) host company feedback (4) final internship reports and (5) host company evaluations and were analyzed through the synthesis of information obtained from these sources. The credibility of the findings was enhanced through member checking. The findings revealed that the challenges identified in this study differed from those reported in previous research, particularly regarding physical preparedness. Physical readiness emerged as a fundamental prerequisite for effective job performance in service sector. In addition, the interns demonstrated a limited understanding of Japanese workplace culture, particularly with respect to maintaining group harmony, avoiding imposing burdens on others, and operating within hierarchical organizational structures. Furthermore, their use of Japanese reflected limitations in their understanding of sociocultural norms and pragmatic competence in Japanese workplace communication. Based on these findings, the study proposes a guideline for international internship preparation consisting of intern selection; pre-departure preparation, particularly the development of pragmatic language competence in

workplace contexts; and ongoing support throughout the internship period. The model also emphasizes the crucial role of support provided by host companies in facilitating interns' adjustment and successful internship experiences.

Keywords: challenges, international internship in Japan, Thai student interns

Introduction

Nowadays, the world is characterized by VUCAD conditions—volatility, uncertainty, complexity, ambiguity, and disruption—which create significant challenges for both education systems and the labor market. One key challenge is the demographic shift toward aging societies, which has led countries like Japan to recruit foreign workers through programs such as JIP (Japan Internship Program) and TITP (Technical Intern Training Program). This trend highlights the need for educational institutions to prepare international student interns (hereafter, "interns") for cross-cultural environments by developing language proficiency, intercultural communication, and adaptability.

In general, as mentioned in Messelink et al. (2015), during international internships, interns may encounter difficulties, stress, and conflicts as they navigate their sense of identity with employers, local people, and fellow international participants. At the same time, these experiences can foster more positive perspectives on intercultural learning. Interculturality often takes shape when interns engage in critical reflection on their cross-cultural experiences, drawing on significant examples from their workplace settings

Previous research (Haryanti, 2024; Wu et al., 2025) have summarized the challenges and the difficulties of cross-cultural adjustment in internships undertaken abroad which include psychological stress, and are affected by the duration and intensity of cultural exposure, intrapersonal relationship, job performance, social support, culturally appropriate skill acquisition, and communication efficacy. According to Wu et al. (2025), intensity of cultural exposure refers to the degree and depth of contact an individual experiences with

the host country's cultural environment during an international stay. It includes the frequency, variety, and closeness of interactions with local people, institutions, customs, and social norms. High Intensity leads to high intercultural challenges. Situations include living with local host families or dormitories with host nationals, daily use of the host country's language, active participation in local workplace practices and community events, or being the only foreign worker among host nationals. Low intensity leads to low intercultural challenges. These situations include living mainly with co-national or international friends, minimal use of the host country's language, or limited participation in local cultural or social activities.

Wu et al. (2025) also mention a common challenge for international interns relating to their academic background. This is the gap between academic preparation and workplace demands, as success in foreign contexts often requires adaptability and problem-solving skills beyond traditional classroom learning. This mismatch frequently compels students to adjust quickly to unfamiliar professional practices. To mitigate this gap between classroom learning and workplace expectations, one effective approach is to implement an intensive pre-internship preparation program. Black et al. (1991) proposed a comprehensive model of international adjustment that highlights three interrelated phases through which individuals adapt to cross-cultural environments, as follows.

1. Anticipatory Adjustment: This phase refers to individuals' psychological preparation for the anticipated demands of a foreign environment before entering the host country. It is influenced by selection factors (e.g. language skills, personality, and cross-cultural competence) and pre-departure training (e.g. cultural orientation and job preparation), which help reduce uncertainty and facilitate smoother adaptation upon arrival.

2. In-country Adjustment: This phase involves adapting to the realities of living and working in the host country. It is influenced by job characteristics, organizational support, non-work factors (e.g., family and social networks), and

individual attributes (e.g., coping strategies, flexibility, and cultural learning), all of which facilitate effective adaptation and help individuals overcome culture shock.

3. Final Adjustment: This phase is characterized by stable psychological comfort and the internalization of host-country norms. Individuals function effectively in their professional roles, experience greater cultural integration, and achieve successful long-term adaptation.

In the anticipatory adjustment phase, the selection process for international internships is crucial. Thai institutions use varying selection methods, including interviews by Japanese employers or instructors and evaluations of language proficiency and behavioral competencies, with decisions made jointly or by a single party depending on the internship context. A carefully structured system is essential for choosing suitable candidates for successful international assignments. While much cross-cultural research has concentrated on individual characteristics in the adjustment process, scholars also recognize that organizational factors play a crucial role in shaping interns' adaptation. Black et al. (1991) particularly stress the importance of selection systems during the anticipatory stage, underscoring the influence of organizational variables.

A review of relevant literature and research also indicates that social support during an internship's in-country adjustment period is equally important. Therefore, the selection process should also consider the choice of host companies, and specifically whether they provide elements of social support. Social support is essential for interns to adapt successfully to new environments, as it helps reduce feelings of isolation, depression, and loneliness.

Related Research and Research Gap

Multiple studies have examined Thai interns participating in international internships, particularly in the engineering and education fields. These internships often aim to enhance intercultural competence, professional development, and global career adaptability for Thai interns (Kattiyapornpong & Almeida, 2021; Witayarat & Bunnjaweht, 2024; Yamamoto, 2018).

Although previous research has examined Thai interns participating in international internships, these studies have been largely limited to the fields of engineering and education. They primarily focused on the development of intercultural competence, professional skills, and global career adaptability. However, there is a lack of research systematically tracking the long-term challenges and obstacles faced by Thai interns majoring in Japanese when undertaking internships in the Japanese service sector—including airports and hotels—and using this information to design preparatory training programs or pre-departure training as mentioned in Black et al. (1991).

According to Di Pietro (2022), many studies on international internships have pointed out methodological weaknesses, particularly the absence of true longitudinal or controlled research designs. Reviews synthesizing prior research on international internships similarly note that most studies rely on one-time surveys or retrospective self-reports. Although a limited number of studies have adopted longitudinal approaches to examine students before, during, or after internships, these investigations predominantly focus on general or clinical internships rather than international internship contexts (Lo Presti et al., 2023; Zhao et al., 2022). Fully longitudinal research that tracks interns through the entire international-internship journey is still rare and has been explicitly identified as a key research gap.

Previous studies have also suggested the importance of preparing interns in various areas, such as integrating intercultural knowledge into regular curricula (culture into awareness) and enhancing global communication skills (Wu et al., 2025), among others. While these studies provide a broad overview, they lack specificity regarding what should be taught. For example, in the case of international communication or Japanese language communication, there is little detail on which aspects to prioritize—such as the use of honorific expressions, abbreviations commonly used in the hospitality industry, or specialized terminology.

In addition, most previous studies have relied on interns' self-reported perceptions obtained through interviews or questionnaires. Such data are based on what interns claim they do rather than what they actually do, and may therefore be affected by social desirability bias, leading interns to overestimate their own performance. Moreover, these data reflect only the interns' perspectives, a methodological concern also noted by Di Pietro (2022). To address this limitation, the present study incorporates the perspectives of internship supervisors or Japanese employers by analyzing internship evaluation reports and interview data, including host companies' suggestions for enhancing internship performance. Moreover, this study adopts a long-term longitudinal design, tracking interns over a period of more than six to twelve months.

Research Objectives

1. To study the cultural and linguistic challenges of international interns in service sector in Japan

2. To propose a guideline for international internship preparation in service sector in Japan

Methods

1. Qualitative Research: This study adopted a qualitative research design collecting from the international cooperative education internship. Data were synthesized and validated through member checking, following McKim (2023). A brief four-question interview was conducted in member checking process to confirm, clarify, and refine the researchers' interpretations of the interns' experiences.

2. Sample: The sample were selected through purposive sampling. The interns who undertook international cooperative education internships during the 2025 academic year were anonymized and assigned intern codes 1–11. This study was approved by the institutional human research ethics committee.

Table 1 Interns Characteristics

Intern No.	JLPT Level	Previous Experience in Japan	Intern No.	JLPT Level	Previous Experience in Japan
1	N3	No	7	N4	No
2	N4	No	8	N4	No
3	N4	No	9	N4	No
4	N4	No	10	N4	No
5	N3	No	11	N4	No
6	N4	No			

3. Research Instruments, Data Collection and Its Limitations: Data were collected in two phases—during and after the internship—using five instruments, as shown in Table 2. Although interns were required to submit monthly progress reports, their full-time work commitments resulted in limited time for reporting and, consequently, all incomplete submissions. Host companies also provided feedback and recommendations when intervention was needed to clarify expectations or resolve workplace misunderstandings. After the internship, all interns submitted final reports, and host companies provided final evaluations.

Table 2 Summary of Data Collection by Research Instrument (The numbers in the table indicate the number of submitted reports/records and interviews)

Host company	Internship Duration	Intern No.	Research Instruments					
			Data Collection During the Internship				Data Collection After the Internship	
			Monthly progress reports	On-site interview	Online interview	Host company feedback	Final internship reports	Host company evaluations
A	6	1	5	1	1	2	1	1
		2	1				1	1
		3	3				1	1
		4	1				1	1

Table 2 Summary of Data Collection by Research Instrument (The numbers in the table indicate the number of submitted reports/records and interviews) (continue)

Host company	Internship Duration	Intern No.	Research Instruments					
			Data Collection During the Internship				Data Collection After the Internship	
			Monthly progress reports	On-site interview	Online interview	Host company feedback	Final internship reports	Host company evaluations
B	12	5	1	0	9	4	1	1
C	12	6	1	0	2	2	1	1
		7	1				1	1
D	12	8	7	0	9	2	1	1
		9	2				1	1
		10	3				1	1
		11	2				1	1
		TOTAL	**27**	**1**	**21**	**10**	**12**	**12**

The monthly progress reports consisted of two main questions: (1) problems, obstacles, conflicts, or issues perceived as significant findings or learning points in their work, and (2) approaches to addressing these issues, including how they resolved the problems or managed their feelings and emotional responses.

The final internship reports, which interns were required to submit upon completion of their internships, covered the following topics: (1) language-related difficulties; (2) intercultural communication; (3) culture shock and cultural conflicts; (4) adaptation and coping strategies; (5) growth in intercultural competence; and (6) recommendations for preparing interns for overseas internships.

The host company evaluations were adapted from the COOP11 evaluation form, a cooperative education internship assessment form used by the university. The evaluation employed a four-point rating scale and comprised 17 items categorized into four main areas: (1) work performance, including the quantity and quality of work; (2) knowledge and competencies; (3) responsibility for assigned duties; and (4) personal characteristics.

The interviews were conducted using unstructured protocols, which allowed interns to freely articulate their lived experiences, perceptions, and reflections on intercultural challenges encountered in the workplace. Because of resource constraints, only one round of on-site, face-to-face interviews was conducted in Japan. On the process of analysis, the codes were clustered into broader categories of challenges that interns face: (1) how the intensity of culture affects internship pressure; (2) communication problems arising from the use of the Japanese language; (3) the role and importance of social support in the internship experience; and (4) other challenges found during the internship.

4. Background Information about Host Companies: Table 3 summarizes the background information of the host companies, including internship tasks, employee composition, accommodation, and internship duration.

Table 3 Host company information and internship tasks

Host company	Main internship tasks	Employee		Participating interns	Accommodation	Internship Duration (months)
		Local	Foreign			
A	cleaning , replacing seat equipment and consumables	80	50	No. 1-4	Separated apartment (No. 1) / shared apartment (No.2-4)	6
B	Housekeeping, kitchen duties, restaurant and customer service	30	1	No. 5	on-site accommodation (one room in the workplace)	12
C	Housekeeping, kitchen duties, restaurant service	60	5-6	No. 6-7	separated room in the same apartment	12
D	Housekeeping, kitchen duties, restaurant service	100	20	No. 8-11	same room in the same apartment	12

Results and Discussion

1. Cultural and Linguistic Challenges

1.1 Cultural Challenges

The issue that interns perceived as having the greatest impact on their internship experience involved differences in work culture. Japanese workplace culture was described as highly serious, orderly, and strict. The following excerpts illustrate actual situations experienced by intern no. 7 from monthly progress report:

"There was one time when the pantry on my floor was short of one lemon. The kakariin (staff member in charge) called and asked me to go downstairs to get it because I was the naimu (hotel internal operations staff) assigned to that floor. When I took the elevator down, I met the Japanese staff member who was responsible for packing shellfish and lemons. I told him that my floor was missing one lemon, so I picked it up myself and brought it upstairs. When I arrived, I saw the manager talking with the kakariin who had called me to get the lemon. The manager asked whether the lemon was complete now, and I told him that I had just brought it up. The manager then went back downstairs. Later, when I was taking the elevator down to take a break, I met the older man who handled the shellfish, and he scolded me, saying that I should not take items by myself. He said that I needed to inform the person in charge so that they could take it, because the manager checks inventory all the time. I was confused—how could just one lemon, just one piece, become such a big issue, even though the kakariin was the one who told me to go get it?"

"Another incident involved a yogurt cup that had a small piece of coriander leaf in it. The kakariin called me and asked me to replace the cup with a new one because of the contamination. When I took the cup downstairs to exchange it, I met the same older man who handled the shellfish. I told him that the kakariin requested a replacement because there was a piece of coriander in the yogurt. After I brought a new cup upstairs, he followed me up in the elevator holding another yogurt cup and asked me which one I had taken. He then replaced the cup I had just brought with the one he was holding. I was confused about why he needed to do that."

Why are minor actions such as "taking a lemon by oneself" perceived as problematic in Japanese workplaces? This may be due to underlying cultural norms relating to role allocation, responsibility, and hierarchical work structures. Japanese workplaces strongly value teamwork, harmony, and shared responsibility; unilateral

actions are discouraged, and employees are expected to consult with relevant team members before acting (Ligia et al., 2024; Morita, 2022).

In this context, instructing a subordinate to retrieve an item upon a supervisor's request is not equivalent to direct communication with the individual formally responsible for that task. Within Japanese workplace norms, formally informing the designated person in charge prior to taking action is regarded as a matter of professional etiquette and respect for clearly delineated work roles. Consequently, the intern may be criticized for retrieving items themselves rather than allowing the responsible staff member to do so, as Japanese organizational culture prioritizes formal communication and reporting systems in which responsibilities must be executed strictly according to assigned roles and reported through appropriate supervisory channels. As mentioned in Jain (2022), this practice is considered essential for maintaining work quality, accountability, and the ability to accurately report task status to supervisors. Such expectations are consistent with Japanese work culture, which places strong emphasis on clearly defined hierarchies and ranks.

Furthermore, even seemingly trivial issues, such as a small piece of coriander found in a yogurt cup, require careful attention. This reflects a strong orientation toward error avoidance, as even minor mistakes may be interpreted as a lack of attentiveness or professionalism. From a cultural standpoint, such oversights can undermine colleagues' confidence in an individual's work quality. Japanese workplaces therefore place greater importance on performing tasks correctly and in strict accordance with established procedures than on solving problems quickly or achieving immediate results. Small errors are viewed as potential indicators of neglecting team standards, which explains the emphasis on meticulousness and repeated checks.

The challenges encountered by the intern in this study are consistent with findings from previous research involving international students as well as full-time employees working in Japanese organizations. Suphachai and Suksamana (2024)

report that Thai workers commonly experience difficulties in areas such as communication, strict work regulations, cross-departmental coordination, and adaptation to highly structured management systems with rigorous quality standards.

In addition, the challenges identified were also attributable to the characteristics of the host companies, as indicated in the section on these companies' background information. Specifically, monitoring of interns placed at Internship Site B revealed that they experienced a significantly higher level of work-related pressure compared with interns at host company A, C, or D. Contributing factors included being the only foreign national in the workplace, residing within the internship facility, and the high expectations placed on the intern's ability to perform customer-facing duties. Furthermore, the relatively small number of employees at host company B (approximately 30 staff members) meant that daily work performance was highly visible; mistakes were easily noticed, and delays in responding when summoned were immediately apparent.

It can therefore be argued that host company B exhibited a high level of intensity of cultural exposure, which in turn generated substantial pressure on both the internship experience and the interns' adaptation process. This is reflected in the feedback and critical evaluations of internship outcomes during the first three to four months of the placement provided by host company B, as well as in the interview with intern no. 5, conducted after the Thai internship supervisor had received the feedback and critiques. One difficulty that intern no. 5 also reported was receiving comments about her selective eating habits and leaving food uneaten. However, in Japan, several studies show that not leaving food and avoiding waste are strong social norms in Japan, rooted in childhood education and cultural concepts (Kawasaki et al., 2022; Sirola et al., 2019).

In addition, the language barrier represented a significant obstacle. The extent to which language becomes problematic depends on both the assigned tasks and the surrounding work environment. For example, in the case of an internship at host company B where the intern was the only foreign staff member and had

frequent customer interactions, interns received considerable feedback on the use of honorific language as well as negative behavioral evaluations from managers. Such evaluations may reflect actual shortcomings, but they may also stem from expectations placed on the intern that exceed his or her status as a student intern.

In contrast, interns at host company D (a larger place employing over 100 staff, with a highly international workforce) reported fewer managerial comments on language or behavior. However, they faced challenges in adapting to the presence of other foreign colleagues. The differences observed between these two internship environments align with the principle of intensity of cultural exposure mentioned in Black et al. (1991).

Based on the background information of the host company and the analysis of monthly progress and final reports, interview, and evaluations, it was found that host company B presented the high intensity in cultural exposure that relates to high intercultural challenges, while host company D is in the low intensity in cultural exposure.

While international internships are widely recognized for building soft skills and adaptability, there is minimal research or recommendations which specifically addressing physical preparedness or the ability to work quickly. Most programs and studies focus on communication, cultural competence, and general employability skills. For roles where physical strength and speed is essential, targeted research and tailored preparation programs are still needed.

Based on follow-up observations of interns in service sector, challenges related to physical condition—specifically physical strength—and work speed emerged as salient issues. These factors should be considered either as components of pre-departure preparation or as criteria for intern selection. When interns were asked, “What do you think makes the work difficult, aside from language issues?”, one intern at host company A responded:

“It’s about physical strength and time. Recently, I’ve been assigned to the xxx position, where I have to carry a lot of blankets. At the same time, I constantly must think about what is

missing, how much is missing, and how much needs to be kept in reserve. There are also catering staff responsible for delivering supplies used on the aircraft, but they don't stay until the work is finished. So I must hurry to unload all the blankets first and then bring the missing items. If catering removes the jet bridge, there's nothing we can do anymore. It's quite stressful—even when I try to work faster, I really can't manage everything alone, so I must ask others for help. I'm still in the process of adjusting and think I need more time to get used to it."

In addition, at host company D, an intern similarly noted the physical demands of the work, stating, "I have to lift heavy items every day, to the point that I've developed more muscle." As winter approached and influenza cases began to appear among staff, host company D issued the following notice:

"……(sh**ō**ryaku)…… infuruenza ni natte shimau to jibun mo tsurai shi. Issho ni hataraku hito nakama ni mo kanari no futan ga kakatte shimau no de, zehi tomo fukurik**ō**sei o tsukatte yob**ō** suru y**ō** ni shite kudasai! ……(sh**ō**ryaku)……Mata tant**ō** no hakengaisha ni mo kono y**ō** na shiky**ū** seido ga nai ka o gokakunin shite itadaku no mo te ka to omoimasu. Ij**ō** nanitozo yoroshiku onegai itashimasu. (If you had influenza, it would be difficult for you personally, and it would also place a considerable burden on your coworkers. ……..(abbreviation)…… However, in order to avoid a reduction in your working days, we would appreciate it if you could receive the influenza vaccination at your own expense as a preventive measure whenever possible. You may also wish to check with your dispatch agency to see whether a similar reimbursement system is available. Thank you very much for your understanding and cooperation.)"

The recommendation that interns confirm whether their dispatch company provides a similar reimbursement scheme highlights the emphasis placed on maintaining interns' physical readiness for work. More importantly, it reflects a core Japanese cultural orientation toward collectivism and moral responsibility, in which individuals are expected to manage their health so as not to impose burdens on others. This norm is explicitly articulated in the statement, "If you were to contract influenza, it would be difficult for you personally, and it would also place a considerable burden on your coworkers."

Based on the data and analyses presented above, the key cultural challenges faced by interns can be summarized as follows: the hierarchical nature of Japanese workplace systems; the cultural environment, or intensity of cultural exposure,

which contributes to workplace pressure; the importance of physical stamina and work speed in the service sector; and the expectation that maintaining one's physical well-being is an essential responsibility toward the work team.

1.2 Social Support

As mentioned in Black et al. (1991), in-country adjustment plays a vital role in helping individuals manage culture shock and build effective adaptive functioning. Interns actively sought social support within the host country. Many interns reported forming close friendships with fellow international student interns who were experiencing similar challenges. For example, intern no. 1 wrote about her experience, as follows:

"During the first one to two months, I experienced severe culture shock.....Fortunately, some xx coworkers approached me, talked with me, and taught me various things. It felt like half of my stress was relieved."

These co-national and multinational friendships fostered a shared understanding of the adaptation process and facilitated the exchange of information, resources, and coping strategies. This finding is consistent with a previous study by Wu et al. (2024), which emphasized the important role of interns' social networks in providing both practical and emotional support during their international stay.

In addition, interactions with local individuals also contributed to interns' well-being. For example, in the case of host company B (intern no. 5), Japanese coworkers served as conversational partners, offering opportunities for informal communication and emotional reassurance. Based on the record of intern no. 5, the intern experienced a certain degree of stress when transferred to work at another location, explaining, "I felt a bit stressed because I hardly talked to anyone, except for the senior intern who was doing the internship with me. We talked mostly at the beginning, but later on we didn't really talk much. At my previous workplace, there were people who talked to me and gave me advice."

This finding supported the significance of social support in the host company. Interns need someone who shares a similar experiential background to listen to them. Although the findings of the present study are consistent with prior research

indicating that interactions with fellow foreign interns' function as a form of social support that relieves stress and psychological pressure, the results also reveal a more complex dynamic within multicultural workplaces. Specifically, relationships with foreign coworkers who occupy full-time employee positions—rather than intern roles—may introduce additional challenges during the internship experience. From the perspective of intercultural workplace dynamics and power relations, these difficulties can be attributed to hierarchical differences, role asymmetry, and unequal authority in task allocation and performance evaluation. Furthermore, variations in culturally embedded work expectations and communication styles, shaped by individuals' national and organizational backgrounds, may limit the supportive function of these relationships. Despite operating within the same Japanese workplace culture, the coexistence of multiple cultural frameworks can lead to misunderstandings and interpersonal conflict, thereby transforming potential sources of social support into stressors rather than buffers, as conceptualized in social support theory.

This complexity was evident in the records and interviews of interns at host company D. They described workplace interactions as characterized by a strong sense of kodawari, which was sometimes perceived as excessive or difficult to understand. As one intern explained, "It's probably about strictness—this kind of kodawari, where we don't really understand why there has to be so much of it. It can feel picky or fussy, although when the intention is positive, it means being meticulous and attentive to detail." Importantly, interns noted that such behaviors were not attributed exclusively to Japanese staff. Intern no. 8 observed, "It's not only Japanese staff; xxx country staff can be the same as well—very particular and detail-oriented." These comments suggest that interns interpreted strictness and meticulousness through multiple cultural lenses, rather than as traits unique to Japanese workplace culture. Based on the foregoing discussion, it can be argued that interns acquire not only an understanding of the host country's culture but also broader exposure to diverse nationalities and cultural backgrounds.

The findings indicate that social support experienced by interns primarily derives from both fellow interns—particularly those from diverse cultural backgrounds—and Japanese colleagues, who function as important support mechanisms during the internship period. Such support plays a significant role in alleviating anxiety and reducing workplace pressure. However, the data also reveal that, in certain cases, fellow foreign interns—especially those employed as full-time staff—may become sources of difficulty. These challenges often stem from differences in workplace cultures and the use of Japanese as a lingua franca, mediated by varying first-language influences, which can lead to miscommunication and misunderstanding. Therefore, colleagues in multicultural workplace settings can simultaneously function as sources of social support and as contributors to cultural or multicultural challenges as seen in the case of host company D.

1.3 Language Challenges

This section outlines key language challenges faced by Thai interns in Japanese workplace settings, focusing on their developing pragmatic competence. Based on internship reports, interviews, and host company feedback, five recurring issues were identified. Together, these issues highlight the interplay between linguistic knowledge, cultural norms, and host company expectations in shaping effective communication.

1.3.1 Pragmatic Challenges in Acknowledgment and Response: Limited Use of Aizuchi in Japanese Workplace Interaction

The use of language for acknowledgment and response, commonly referred to as aizuchi and ukeotae (defined as responding in a way that aligns with the tone and flow of the other person's speech; responding when spoken to or questioned; verbal response) (Shinmura, 2021, pp. 9, 258). Feedback during the internship from host company A included the following comments:

"Shiji ya setsumei shite mo hannō mo nai to omowarete iru node, … (Even when instructions or explanations are given, it is perceived that there is no response…)" and "Kaisha no hito ni hanasareta toki wa, 'wakarimashita,' 'rikai dekimasen,' 'hai,' nado, aite ga kikoeru yō ni

hakkiri henji o suru koto ... o otsutae itadakemasu deshō ka. (When spoken to by company staff, please clearly respond in a voice that the other person can hear by using expressions such as wakarimashita, rikai dekimasen, or hai. Could you kindly convey this to the students?") "

The issue of required verbal acknowledgment was also reported in the internship records of intern no. 2 assigned to host company A, as illustrated below:

"Overall, my Japanese language skills did not improve significantly in terms of grammar through workplace use. The grammar I had learned at university was sufficient for performing my job without major difficulties. The main challenge was acquiring new vocabulary, particularly technical terms specific to the field, but after about two to three weeks, I became accustomed to them. As for honorific language, as I mentioned to my instructor during their visit, it was not used very often. It was used only occasionally, mainly in casual conversations unrelated to work after working hours, and even then, only basic polite forms were used. Regarding work culture, whether Japanese or non-Japanese, people are very serious while working. There is very little conversation unless it is necessary. When a supervisor gives instructions—for example, telling me to be careful, to wipe the seats properly, or to arrange items correctly—I am expected to provide a verbal acknowledgment such as hai、wakarimashita.....(abbreviation)..."

Practicing such forms of acknowledgment and response from the classroom stage, while explicitly highlighting their importance, can help reduce communication problems. As mentioned in Kaewkitsadang (2021, p. 125), Japanese individuals continue to hold a positive evaluation of both the use of and the users of aizuchi. In addition, instruction should clearly emphasize that the Japanese term hai does not function solely as an equivalent of "yes" or as a simple marker of acceptance. Rather, it also serves to express agreement or approval with the content of an order or instruction (utterance) from the interlocutor, which is often anticipated to some extent (Watanabe, 2013). Furthermore, hai is used not only to indicate agreement with the interlocutor's opinion, but also to signal an attitude of "I am listening" and "I am taking in what you are saying".

1.3.2 Pragmatic Challenges in Interpretation and Cross-Linguistic Influence: The Case of Daijōbu in Japanese Internship Settings

Situations of the using of daijōbu were observed from intern records no. 3 and no. 5. The situation involved purchasing items at a convenience store, where the intern, acting as a customer, paid at the cashier and was asked whether the intern would like a bag or not.

"I experienced culture shock during the initial period of my internship in Japan, particularly because of the indirect style of communication. For example, when I went to a convenience store, the staff asked whether I wanted chopsticks. I replied "daijōbu desu" meaning I did not want them. However, sometimes the staff still gave them and sometimes not. Later on, I just explicitly said whether I wanted them or not."

In the case of intern no. 5, the situation involved interacting with the guest in a hotel restaurant setting.

"Yes. I once made a communication mistake, which made me not want to talk to anyone and try to avoid conversations whenever possible. I also encountered a situation where I asked a customer if I could clear the table to serve dessert, saying "onabe to osara o osage shite mo yoroshii deshō ka". The customer replied "daijōbu desu." So I did not clear the table because I thought it meant "it's still okay, no need to clear yet." However, a Japanese staff member later asked and cleared the table. I was confused and asked my colleague, "Didn't the customer just say daijōbu desu?" The colleague explained that in this context, when the customer says "daijōbu desu," it means they are okay with us clearing the table."

What the intern understood by daijōbu desu was equivalent to the Thai expression "yang mâi pen rai / yang mâi tông kèp" (it's still okay / no need to clear yet). However, what the customer actually intended was "ok khráp / choen kèp dâi loei" (okay / please go ahead and clear). In other words, the utterance functioned as permission, equivalent to "mondai nai desu or sagete mo ii".

From these two situations, it can be concluded that both interns used daijōbu with a negative interpretation based on the Thai equivalent "mâi pen rai" (it's okay / never mind), which is one of the pragmatic meanings of this expression in Thai (Mekthawonwatthana, 2011; Panpothong & Phakdeephasook, 2014, as cited in Kasa, 2025). However, according to Kōjien dictionary (7th edition) Meikyo Japanese

Dictionary (Shinmura, 2021, p. 1753), the Japanese word daijōbu does not include a negative meaning. Its meanings are defined as; (1) a respectable, admirable man; (2) a state of being firm, secure, reliable, or safe; (3) certainly, surely, without mistake (used for affirmation).

Furthermore, the study by Kasa (2025) comparing the pragmatic competence of the Thai expression "mâi pen rai" between second-language learners of Thai and artificial intelligence (ChatGPT), found that Japanese (as well as Chinese, Korean, and French) learners of Thai did not use "mâi pen rai" as a form of refusal prior to instruction. This finding suggests that the use of "mâi pen rai" as a refusal strategy is not universal, but rather a Thai-specific pragmatic feature, combining indirectness with the avoidance of imposing discomfort[1].

The use of "mâi pen rai" as an indirect speech act is reflected in the statement by intern no. 3, who reported experiencing culture shock during the early stage of the internship, particularly regarding "indirect communication." The student interpreted daijōbu as functionally equivalent to the Thai "mâi pen rai", and thus used it to express indirect refusal.

Similarly, the case of intern no. 5 reflects a comparable issue. In this instance, the Japanese speaker used daijōbu in the sense of machigai nai (certain/okay), corresponding to meaning (3) in the dictionary, indicating acceptance or permission. However, the intern interpreted the meaning based on the Thai pragmatic equivalent "mai pen rai", leading to miscommunication.

---

[1] However, the second edition of the Meikyō Kokugo Jiten Dai 2-han [Meikyo Japanese Dictionary (2nd Edition)] (2010) records daijōbu as carrying a meaning of indirect refusal. Since then, this usage has gradually become more widespread, particularly among young women, who frequently employ daijōbu to decline offers—such as refusing disposable chopsticks at convenience stores (Ozaki, 2016, as cited in Wang, 2024). Furthermore, a survey conducted by Kikuchi (2018) with Japanese university students examined responses to the question "Ohashi o tsukeshimasu ka ("Would you like chopsticks?"). Out of 87 participants, 55 reported using daijōbu with a negative (refusal) meaning. This aligns with the record of intern no. 3, who noted that "sometimes the staff gave chopsticks and sometimes they did not," suggesting inconsistency in communication. Such observations indicate that the use of daijōbu in contemporary Japanese society is undergoing semantic and pragmatic change, resulting in variability and ambiguity in its conveyed meaning. In particular, younger speakers appear to increasingly adopt daijōbu as a marker of refusal, thereby contributing to the observed inconsistency in communication.

1.3.3 Pragmatic Challenges in Refusal Strategies: Over-directness and Difficulty in Refusing Appropriately

Interns sometimes make excessively direct refusals without using mitigating expressions or language that signals cooperative intent in problem-solving. Intern no. 7 described this issue in the record as follows:

"Regardless of who actually makes a mistake at work, responsibility is often shifted onto foreign interns. For example, there was an incident in which plates that were not part of the dishwashing area (araiba) were brought down to the dishwashing section, even though no one knew or saw who had done it. However, the supervisor and Japanese coworkers blamed the intern directly without first asking whether I was the one who had brought the plates down. As a result, I told the supervisor and coworkers who accused me, 'watashi ja nai' (It wasn't me)"

This incident illustrates a case of negative pragmatic transfer as discussed by Takahashi (1996). Although the intern's utterance "watashi ja nai" was grammatically correct, it failed to conform to Japanese workplace pragmatic norms, which prioritize indirectness and harmony. The lack of social support and limited workplace interaction further constrained the intern's ability to employ mitigated strategies, leading to a direct denial that was perceived as inappropriate. This situation highlights how cultural conflict, insufficient immersion in the target-language community, and limited pragmatic competence intersect in the communicative experiences of interns in Japan.

The intern's direct denial should not be interpreted as a reflection of Thai pragmatic norms. Rather, it represents a simplified interlanguage strategy shaped by limited pragmatic resources, situational pressure, and incomplete pragmatic transfer. While Thai pragmatic norms generally favor indirectness and mitigation, the intern's utterance "watashi ja nai" reflects a reduction of pragmatic markers under communicative pressure rather than a direct transfer of L1 pragmatics. Therefore, the use of a direct denial such as "watashi ja nai" should be understood not as a cultural trait of Thai speakers, but as an interlanguage pragmatic phenomenon resulting from limited exposure to Japanese workplace discourse. This response is consistent with Takahashi (1996) in that the learner's level of contact with the L2

community remains insufficient, preventing the internalization of pragmatic norms and resulting in the use of minimal pragmatic strategies. The tendency to avoid from apologizing unless one is personally at fault may be a shared characteristic of foreign workers that Japanese people perceive as potentially problematic in the Japanese workplace. This contrasts with Japanese communicative norms, in which individuals often apologize first even when the fault does not lie entirely with them. As noted by Kopp (2019, as cited in Morrow & Yamanouchi, 2020) in discussion of foreign colleagues, Japanese respondents reported that foreign workers did not take responsibility for their mistakes or offer apologies when they had done something wrong. Instead, they tended to make excuses or shift blame to others, which led to negative perceptions among Japanese coworkers. Kopp concluded that this situation arises because foreign workers do not share the Japanese concept of hansei, which the intern defines as "reflecting on what one has done wrong and thinking about how to improve." Having been trained to practice hansei from an early age, a typical Japanese employee, the intern explains, will immediately acknowledge responsibility for a problem and take ownership of it by offering a verbal apology—in some cases, even when the issue is not strictly their fault.

Based on the analysis of the interns' actual language use, it can be observed that they frequently lacked mitigating language that could soften the impact of a refusal, thereby reducing potential conflict or preventing the interlocutor from feeling uncomfortable. This difficulty was also evident in situations where intern no. 6 needed to refuse requests or disengage from interactions with customers or coworkers. Rather than deliberately refusing, intern no. 6 reported that he or she was unsure how to decline appropriately without appearing impolite or disrupting workplace relationships. Consequently, intern no.6 sometimes continued unwanted conversations or accepted additional requests despite being busy or having insufficient time. These cases suggest that the interns' pragmatic difficulty involved not only producing appropriately mitigated refusals, but also recognizing when and how a refusal could be formulated in a socially appropriate manner.

Taken together, these findings indicate that the interns' difficulties with refusal strategies occurred at both ends of the pragmatic continuum: some produced refusals that were too direct, whereas others avoided refusal altogether because they lacked the linguistic and pragmatic resources to decline without threatening interpersonal harmony. The issue, therefore, was not simply whether interns knew what to say, but whether they knew how to manage the interpersonal consequences of saying it in a Japanese workplace context. This tendency may be attributed to the fact that prior instructional practices have focused primarily on what to say. In contrast, communication in Japanese society—where cultural values emphasize harmony and social coordination—places significant importance not only on what is said but also, and to a considerable extent, on how it is said (Kiso, 2013, p. 1).

1.3.4 Pragmatic Challenges in Workplace Coordination: Absence, Apology, and Requests for Make-Up Work in Japanese Internship Settings

Based on interviews and an analysis of their reports, it was found that intern no. 1 became ill and was unable to attend work. The intern informed the workplace in advance via a text message and requested to make up for the absence by working an alternative shift. The following excerpts illustrate the language used in communication with the internship supervisor.

"**Intern:** Chotto kikitai koto ga arimasu ga, kono hi wa watashi shigoto ga dekimasu ka? (May I ask something? Am I able to work on this day?)

Host company: OK desu yo. Ganbatte ne. (OK. Please do your best.)

Intern: Ky**ō** gogo mo ikimasu. Sono hi wa nani shifuto desu ka? (I will also come this afternoon. What shift will I be assigned on that day?")

Host company: Wakarimashita. Nij**ū**-nana-nichi wa B/D de onegaishimasu. (Understood. Please work the B/D shift on the 27th)"

In Japan, work schedules are usually decided in advance. Making up for missed shifts depends on the company's flexibility. If the intern requests to make up for the absence and the supervisor allows it, this can be interpreted as positive: The intern is responsible and motivated to recover lost time. On the other hand, the intern may not fully understand Japanese work systems, which emphasize

following schedules and established rules. If the intern communicates politely and clearly, they may be viewed as hardworking and considerate. However, if the request for make-up work causes extra burden on the team, it might be seen as a lack of understanding of teamwork culture (wa), which is highly valued in Japan. This finding is consistent with the study by Suphachai and Suksamana (2024), in which interview excerpts highlight the underlying concept of teamwork culture, or wa (harmony), in the Japanese workplace.

(JC10) "I learned that notifying my supervisor in advance was not enough; I also had to coordinate my leave with my coworkers. Since then, I have always checked with them before submitting a leave request."

This previous finding suggests that successful workplace communication in Japan involves not only following formal procedures but also demonstrating consideration for coworkers through coordination and harmony (wa). An analysis of the intern's dialogue indicates the absence of an opening apology for the inability to attend work, as well as a lack of expressions reflecting hairyo hyōgen (considerate or mitigating expressions) toward coworkers, such as concern about causing inconvenience to the team. In addition, the request to work an alternative shift was made without the use of sufficiently polite, permission-seeking language.

An appropriate conversation should begin with an apology and a brief explanation to demonstrate a sense of responsibility, emphasize the intern's intention not to cause inconvenience to the team in order to convey consideration for teamwork, and subsequently be followed by a polite request for permission to work an alternative shift.

1.3.5 Pragmatic Challenges in Service Encounters: Apology and Problem-Handling Strategies in Japanese Internship Contexts

At host company C, intern no. 6 was assigned multiple roles, one of which involved serving as a front desk staff member responsible for guest reception. One situation observed involved a customer complaint regarding the presence of insects in a guest room.

> **"Customer:** D**ō**shite heya no naka ni mushi ga iru no! Dame janai. (Why are there insects in the room? This is unacceptable.)
> **Intern:** Saikin mushi ga ippai iru node, s**ō**jisan ni otsutae shimasu. M**ō**shiwake gozaimasen deshita. (Recently, there have been many insects, so I will inform the cleaning staff. I am sorry.)"

Based on an analysis of the dialogue, the response beginning with *"Saikin mushi ga ippai iru node" (Recently, there have been many insects)* is inappropriate in a hotel context, as it may give the impression that the hotel has a chronic or ongoing insect problem. From the perspective of customer service discourse, the response should begin with an apology and clearly communicate the steps that will be taken to resolve the issue, in order to reassure the customer and maintain trust. A more appropriate response would be as follows:

"M**ō**shiwake gozaimasen. Sugu ni kakari no mono o mukawasete kakunin sasete itadakimasu. Hitsuy**ō** de areba oheya no henk**ō** mo go-annai itashimasu. (We sincerely apologize. We will immediately send a staff member to inspect the room. If necessary, we can also arrange a room change for you.)"

In this case, although the intern's response includes an apology "m**ō**shiwake gozaimasen deshita" (I sincerely apologize), the preceding explanation "Saikin mushi ga ippai iru node" (Because there have been many insects recently) pragmatically undermines the effectiveness of the apology. According to politeness theory, complaints constitute face-threatening acts (FTAs), as they directly challenge the service provider's competence and responsibility (Brown & Levinson, 1987). In Japanese service discourse, such FTAs are conventionally mitigated through prioritizing apology and responsibility-taking, rather than explanation or justification (Usami, 2002). By beginning the response with an explanation that suggests insects are a common or ongoing issue, the intern unintentionally threatens the hotel's institutional face and risks escalating customer dissatisfaction.

The intern's utterance lacks this pragmatic function, as it neither reassures the customer nor signals prompt corrective action. Instead, it frames the problem as

an external and generalized condition, which may be interpreted as avoidance of responsibility.

In contrast, the revised model response demonstrates pragmatically appropriate strategies by (1) initiating the interaction with a sincere apology, (2) employing humble and deferential expressions characteristic of Japanese service encounters (e.g. kakunin sasete itadakimasu (allow me to check)), and (3) offering concrete remedial options such as an inspection or a room change. This sequencing foregrounds the act of apologizing, thereby prioritizing the apology itself, which is consistent with Sugimoto's discussion of Japanese apologetic behavior. As Sugimoto (1998, p. 262) notes, "the form of Japanese apologies ... is as important as, if not more important than, the content." Moreover, apologies should avoid providing explanations, making excuses, shifting blame to others, or minimizing the damage caused, as such strategies undermine the perceived sincerity of the apology (Sugimoto, 1998, pp. 266–267).

An analysis of language use observed during actual internship placements reveals recurrent issues in situations involving acknowledgments, refusals (particularly when denying responsibility for actions not performed), requests that affect a group of people, cross-linguistic influence, and apologies to customers. In these contexts, interns frequently employed linguistically inappropriate expressions, which may lead to workplace difficulties arising from pragmatic challenges of language. These findings indicate that existing pre-departure preparation programs for student interns in the Japanese context remain insufficient, particularly with regard to the development of pragmatic competence in language use.

In addition to the challenges associated with pragmatic language use, the nature of Japanese as it is actually used in everyday life can itself create confusion for interns who are not yet familiar with it. For example, as reflected in a record by an intern no.1 who has achieved JLPT N3:

"The problem is that Japanese people speak quickly and often contract or omit sounds, making it difficult to hear clearly. An unavoidable situation is listening to the supervisor's

morning briefing (chōrei), where the supervisor has a hard-to-understand accent and frequently contracts expressions, such as changing shite iru no to shiten no. After attempting to listen independently, making a rough interpretation, and then checking with others to see whether they understood it in the same way, it was found that the interpretations differed completely, involving both mishearing and the omission of important information."

The findings from the longitudinal tracking were further validated by the final internship evaluation feedback provided by the host employers. The employer comments clearly reflect the manifestation of both language (pragmatic) and cultural challenges in actual workplace interactions. Regarding language and pragmatic competence, several host companies noted a lack of clear verbal responses and daily greetings (aizuchi and aisatsu), with comments highlighting that interns were often too quiet or responded in a low voice (aisatsu ga naku, genki mo nai / koe ga chiisaku, aisatsu mo dekinai). Crucially, this lack of pragmatic signaling led host companies to misinterpret the interns' attitudes, assuming a lack of motivation (yaruki ga nai yō ni kanjirareru) or even hostility toward the host culture (nihon ga kirai na no kamo shirenai). This directly aligns with the research findings regarding the critical role of prompt verbal acknowledgments in Japanese workplace culture.

Furthermore, in terms of cultural challenges, while host companies acknowledged the interns' seriousness and ability to follow instructions diligently (majime ni torikumu koto ga dekiru), They emphasized the need for greater proactivity (jihatsuteki ni kōdō suru beki) and better emotional and health self-management (shokuseikatsu ya taichō kanri). These evaluations corroborate the longitudinal observations that Japanese organizations place a premium not only on task execution, but also on proactive workplace integration (wa), emotional self-regulation, and physical readiness.

And Member checking revealed that interns confirmed that the findings accurately reflected their internship experiences. Overall, the interns considered the findings comprehensive and representative of the challenges they encountered, encompassing not only language difficulties but also cultural differences,

interpersonal interactions, workplace practices, and adaptation to Japanese culture. Three interns suggested adding further details concerning polite refusal, variations in supervisory styles and workplace strictness, as well as the nature of workplace reprimands and their potential impact on interns' emotional readiness to continue work.

Based on longitudinal follow-up, the improvement in the interns' Japanese communication skills was noticeably indicated over the course of the internship. However, their communicative competence remained context-dependent; while comfortable with occupational Japanese, the interns reported feeling less confident in non-work-related contexts, indicating that broader everyday conversational skills require further development.

It is acknowledged that it is not possible to design training content or preparatory courses that fully capture the complexities and demands of authentic internship settings. However, longitudinal research that follows interns throughout their internship experiences, particularly focusing on their actual language use in real workplace contexts, can provide valuable insights for the development of discipline-specific lessons or training programs. Such an approach has the potential to reduce the gap between internship practice and classroom-based learning.

2. The Guideline for International Internship Preparation

The findings of this study offer practical implications for enhancing international internship preparation and support. Specifically, it can provide systematic guidelines for intern selection, the design of pre-departure training programs, and coordination with host companies to establish effective support mechanisms throughout the internship period. The results further underscore the importance of targeted training in pragmatic language use, which is essential for effective workplace communication and performance in culturally specific professional environments.

2.1 Selecting Candidates for International Internships in the Service Sector

International internships are widely acknowledged for fostering adaptability and employability-related soft skills. However, existing research provides limited guidance regarding physical preparedness and the ability to perform efficiently under demanding working conditions. Most studies and programs prioritize linguistic proficiency, cultural competence, and general employability skills, while attributes related to physical stamina and stress tolerance remain underexplored.

Moreover, the literature on international internships rarely addresses explicit intern selection criteria. This gap may be attributed to the short-term nature of most internships, typically ranging from two weeks to six months (Di Pietro, 2022), and their close alignment with interns' academic majors (Galon, 2025; Tan & Umemoto, 2021). As a result, selection processes often focus narrowly on academic background and language skills, overlooking other attributes such as physical health, academic conduct, teamwork, adaptability, and stress management.

Based on the findings, this study argues that for Japanese-major students participating in long-term internships in the Japanese service sector, internal screening criteria prior to host-company interviews should be expanded beyond language proficiency. To increase the likelihood of internship success, the following attributes should be systematically evaluated:

(1) Physical stamina: the ability to meet the physical demands of the placement

(2) Academic conduct: demonstrated responsibility, attendance records, and engagement in extracurricular activities

(3) Attitude toward the internship: motivation, commitment, and professional mindset

(4) Resilience and stress management: the capacity to function under pressure, assessable through contemporary psychological well-being screening tools

Importantly, the criteria in (1) and (4) should be applied more rigorously than a general pre-departure health examination for overseas internships. In particular,

physical readiness should encompass not only basic health status but also physical strength, stamina, and agility required for daily life and potentially demanding work environments. For (4), psychological assessment by qualified professionals may also be considered to determine whether interns are adequately prepared to cope with prolonged periods of pressure and culturally intensive or unfamiliar environments.

2.2 Designing Pre-departure Training for International Internships

During the preparation stage, home universities should implement a structured pre-departure training program grounded in the framework proposed by Black et al. (1991) which identifies several essential components for successful international assignments, including language skills, personality traits (e.g. openness, conscientiousness, extraversion, agreeableness, and neuroticism), cross-cultural competence, cultural orientation, and job-related preparation.

To effectively develop cross-cultural competence, pre-departure training should integrate pragmatic language instruction, with particular emphasis on politeness in language use. As defined by Brown and Levinson (1987), politeness can be understood as a linguistic strategy for establishing and maintaining smooth interpersonal relationships. In Japanese the word "politeness" is usually transliterated in katakana like "poraitonesu" to emphasize its broader scope that is exchanged and negotiated in accordance with the degree of social distance between interactants, and it also serves as a dynamic force that influences and reshapes interpersonal relationships. It is not only the use of honorific language, but also the forms of consideration appropriate to intimacy (Kato & Sawada, 2025, p. 57).

However, the language used by the interns during their internships tended to lack such politeness strategies and, in some cases, had the potential to negatively affect interpersonal relationships among co-workers.

Prior research identifies explicit pragmatic instruction as a particularly effective pedagogical approach (Ren et al., 2023; Taguchi, 2015). This approach involves direct explanations of pragmatic norms, sociocultural expectations, and interactional patterns. As is widely known and seen in the present study's findings,

in Japanese refusal situations, speakers are expected to apologize first—even when not at fault—and to propose cooperative solutions to maintain workplace harmony (wa). It is also important to develop interns' ability to interpret ambiguous expressions in Japanese, particularly those used for acceptance or refusal, such as ii desu, kekkō desu, or daijōbu desu.

A defining characteristic of explicit pragmatic instruction is the explicit comparison between interns' first language and the target language, combined with task-based practice in authentic contexts. Such training enables interns to develop pragmatic awareness and apply culturally appropriate language strategies in realistic professional situations.

2.3 Coordinating Social Support between Home Universities and Host Companies

Extensive research highlights the critical role of social support in international and cross-cultural contexts (Baba & Hosoda, 2014; Moores & Popadiuk, 2011). In international internships, social support directly influences psychological well-being, intercultural adjustment, and learning outcomes.

Previous studies demonstrate that support from workplace supervisors, colleagues, and peers facilitates interns' adaptation to professional and cultural challenges (Moores & Popadiuk, 2011; Trinh & Tran, 2017, as cited in Wu et al., 2024). Interns who perceive higher levels of support report greater satisfaction, engagement, and professional growth, whereas insufficient support often leads to stress and adjustment difficulties.

Consistent with these findings, the present study emphasizes that social support within the host country is more effective than support provided solely by home universities. On-site mentors, senior colleagues, or peers of a similar age are particularly valuable, as they share the same sociocultural and organizational environment as the interns. Consequently, they are better positioned to offer contextually appropriate guidance, emotional support, and practical advice.

To ensure the availability of such support, home universities should require host companies to establish a formal mentoring or buddy system as part of the internship agreement. Clear coordination between universities and host companies is essential to define mentors' roles and communication channels. Additionally, assigning interns to host companies in pairs or small groups may further reduce psychological pressure by providing peer-based social support. Collectively, institutional, workplace, and peer support mechanisms contribute to more sustainable and successful international internship experiences.

It should be noted that the pre-departure preparation guideline proposed in this study serves as a preliminary conceptual framework synthesized from interns' firsthand experiences and employer evaluations. While this guideline offers comprehensive practical guidance incorporating physical stamina, pragmatic competence, and social support mechanisms, it remains a conceptual proposal that warrants further empirical validation and testing across diverse internship settings to confirm its applicability and effectiveness.

Conclusion

This study found that, although Japanese-major interns possessed basic Japanese proficiency, they often lacked sociocultural and pragmatic awareness, which could cause discomfort in workplace interactions. Unlike previous studies that mainly emphasized technical vocabulary, this study highlights culturally appropriate language use as a critical aspect of internship performance. Physical readiness and understanding of Japanese workplace culture—including harmony, avoiding burdening others, and hierarchical relationships—were also essential for successful adaptation. Based on these findings, the study proposes guidelines for intern selection, pre-departure training, and internship support, emphasizing the crucial role of host-company support. Overall, the study provides practical insights for improving the effectiveness of international internship programs.

References

Baba, Y., & Hosoda, M. (2014). Home away home: Better understanding of the role of social support in predicting cross-cultural adjustment among international students. *College Student Journal, 48*(1), 1–15.

Black, J. S., Mendenhall, M., & Oddou, G. (1991). Toward a comprehensive model of international adjustment: An integration of multiple theoretical perspectives. *Academy of Management Review, 16*(2), 291–317. https://doi.org/10.5465/amr.1991.4278938

Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage.* Cambridge University Press.

Di Pietro, G. (2022). International internships and skill development: A systematic review. *Review of Education, 10*(2), 1–15. https://doi.org/10.1002/rev3.3363

Galon, D. I. (2025). International internship and employability readiness of management students in state colleges and universities in the Philippines. *International Journal of Advances and Applied Sciences, 12*(6), 216–222. https://doi.org/10.21833/ijaas.2025.06.021

Haryanti, P. (2024). Factors affecting Indonesian internship students' cross-cultural adaptation in Japan. In *Proceedings of the International Conference on Business, Economics, Social Sciences, and Humanities – Humanities and Social Sciences Track (ICOBEST-HSS 2024)* (pp. 98–112). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-269-9_10

Jain, H. (2022). *Japanese work culture: Surviving to succeeding.* https://www.ejable.com/japan-corner/working-in-japan/japanese-work-culture/

Kaewkitsadang, P. (2021). Japanese language in social and cultural aspects. Thammasat University Press.

Kasa, D. (2025). A comparison of pragmatic competence of the expression "mai pen rai" between Thai as a second language learners and artificial intelligence (ChatGPT). *Language and Linguistics Journal, 43*(2), 122-138. https://doi.org/10.64731/langling.v43i2.280774

Kato, S., & Sawada, J. (Eds.). (2025). *Hajimete no goyōron [Introduction to pragmatics].* Kenkyusha. (in Japanese).

Kattiyapornpong, U., & Almeida, S. (2021). An examination of comparative perspectives on international internships. *Education + Training, 64*(1), 41–55. https://doi.org/10.1108/ET-02-2021-0072

Kawasaki, Y., Akamatsu, R., & Warschburger, P. (2022). The relationship between traditional and common Japanese childhood education and adulthood towards avoiding food waste behaviors. *Waste Management, 145*, 1–9. 10.1016/j.wasman.2022.04.020

Kikuchi, N. (2018). Nihongo bogo washa to nihongo gakushūsha no shiyō hyōgen no sai no bunseki: Nihongo kyōiku e no ōyō no tame ni—"Daijōbu desu," "~ gurai," "kaburu" o chūshin ni [Analysis of differences in expression usage between native speakers of Japanese and learners: For application to Japanese language education—Focusing on daijōbu desu, -gurai, and kaburu]. *Tenri Daigaku Gakuhō (Tenri University Journal), 69*(2), 1–15. (in Japanese).

Kiso, M. (2013). *Nihongo gakushūsha no kaiwa ni okeru "bunmatsu hyōgen" no kenkyū* [A study of sentence-final expressions in the conversations of learners of Japanese] [Doctoral dissertation, Kobe University]. (in Japanese)

Ligia, E., Iskandar, K., Surajaya, I. K., Bayasut, M., Jayanagara, O., & Mizuno, K. (2024). Cultural clash: Investigating how entrepreneurial characteristics and culture diffusion affect international interns' competency. *Aptisi Transactions on Technopreneurship (ATT), 6*(2), 182–198. https://doi.org/10.34306/att.v6i2.398

Lo Presti, A., Costantini, A., Akkermans, J., Sartori, R., & De Rosa, A. (2023). Employability development during internships: A three-wave study on a sample of psychology graduates in Italy. *Journal of Career Development, 50*(6), 1155–1171. https://doi.org/10.1177/08948453231161291

McKim, C. (2023). Meaningful member-checking: A structured approach to member-checking. *American Journal of Qualitative Research, 7*(2), 41–52. https://doi.org/10.29333/ajqr/12973

Mekthawonwatthana, T. (2011). A semantic analysis of Thai cultural key words “mai pen rai,” “kreng jai,” and “kho thot” based on the Natural Semantic Metalanguage approach [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2011.2075 (in Thai).

Messelink, H. E., Van Maele, J., & Spencer-Oatey, H. (2015). Intercultural competencies: What students in study and placement mobility should be learning. *Intercultural Education, 26*(1), 62–72. https://doi.org/10.1080/14675986.2015.993555

Moores, L., & Popadiuk, N. (2011). Positive aspects of international student transitions: A qualitative inquiry. *Journal of College Student Development, 52*(3), 291–306. https://doi.org/10.1353/csd.2011.0040

Morita, L. (2022). Japanese norms in Japanese workplaces. *F1000Research, 11,* 1210, 1–12. https://doi.org/10.12688/f1000research.126855.1

Morrow, P. R., & Yamanouchi, K. (2020). Online apologies to hotel guests in English and Japanese. Discourse, Context & Media, 34, 1-10 https://doi.org/10.1016/j.dcm.2020.100379

Ren, W., Li, S., & Lü, X. (2023). A meta-analysis of the effectiveness of second language pragmatics instruction. *Applied Linguistics, 44*(6), 1010–1029. https://doi.org/10.1093/applin/amac055

Shinmura, I. (Ed.). (2021). *Kōjien [Comprehensive Japanese Dictionary]* (7th ed.). Iwanami Shoten. (in Japanese).

Sirola, N., Sutinen, U.-M., Närvänen, E., Mesiranta, N., & Mattila, M. (2019). Mottainai!-A practice theoretical analysis of Japanese consumers’ food waste reduction. *Sustainability, 11*(23), 6645. https://doi.org/10.3390/su11236645

Sugimoto, N. (1998). Norms of apology depicted in U.S. American and Japanese literature on manners and etiquette. *International Journal of Intercultural Relations, 22*(3), 251–276. https://doi.org/10.1016/S0147-1767(98)00007-8

Suphachai, P., & Suksamana, S. (2024). Adjustments of Thai workers to the Japanese work culture in Japan. *JSN Journal, 14*(2), 42–59. (in Thai)

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn/article/view/274796

Taguchi, N. (2015). Instructed pragmatics at a glance: Where instructional studies were, are, and should be going. *Language Teaching, 48*(1), 1–50. https://doi.org/10.1017/S0261444814000263

Takahashi, S. (1996). Pragmatic transferability. *Studies in Second Language Acquisition, 18*(2), 189–223. https://doi.org/10.1017/S0272263100014881

Tan, W. K., & Umemoto, M. (2021). International industrial internship: A case study from a Japanese engineering university perspective. *Education Sciences, 11*(4), 1-18. https://doi.org/10.3390/educsci11040156

Usami, M. (2002). Discourse politeness in Japanese conversation. *Pragmatics, 12*(1), 47–67.

Wang, L. (2024). Nihongo gakush**ū**sha ni okeru daij**ō**bu no otowari hy**ō**gen no shiy**ō**j**ō**gy**ō** to sono genin ni kansuru kenky**ū** [A study on the use of daij**ō**bu as a refusal expression among learners of Japanese and its underlying causes]. *Nihongo kyō**i**ku h**ō**h**ō** kenky**ū** kaishi [Journal of Japanese Language Teaching Methods], 31*(2), 12–13. (in Japanese).

Watanabe, M. (2013). Gendai Nihongo “hai” no imi bunseki [A semantic analysis of “hai” in contemporary Japanese]. Nagoya University Institutional Repository, 165–180. (in Japanese)

Witayarat, N., & Bunnjaweht, D. (2024). Exploring Thai engineering students’ perceived attitudes toward intercultural competence in internship abroad: A pre-study perspective. In *2024 9th International STEM Education Conference (iSTEM-Ed)* (pp. 1–5). IEEE. https://doi.org/10.1109/iSTEM-Ed62750.2024.10663153

Wu, T.-Y., Thongma, W., Tsai, C.-F., & Leelapattana, W. (2025). Impact of cross-cultural internship experience on international students’ psychological stress and adaptability. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 5*(4), 433–452. https://doi.org/10.60027/ijsasr.2025.6548

Wu, T.-Y., Tsai, C.-F., Leelapattana, W., & Thongma, W. (2024). Investigating the internship experiences and adaptation strategies of international students. *Journal of Ecohumanism, 3*(8), 2246–2270. https://doi.org/10.62754/joe.v4i2.6621

Yamamoto, S. (2018). The effect of an internship experience in Japan on Thai students' choice of employment. In *2018 5th International Conference on Business and Industrial Research (ICBIR)* (pp. 500–505). IEEE. https://doi.org/10.1109/ICBIR.2018.8391249

Zhao, L., Su, Y., Jiang, N., Zhou, F., Liao, L., & Liu, Y. (2022). Changes in professional commitment of undergraduate nurse students before and after internship: A longitudinal study. *BMC Medical Education, 22*(282), 1–9. https://doi.org/10.1186/s12909-022-03364-0

บทความวิจัย (Research Article)

การวิเคราะห์รูปแบบการปรากฏของวัฒนธรรมจีน ในแบบเรียน *Developing Chinese*

Analysis of Cultural Representation of Chinese Culture in the *Developing Chinese* Textbooks

หนึ่งฤทัย บุญญังกูร[1*]
Nuengrutai Boonyangkul[1*]

บทคัดย่อ

แบบเรียนภาษาจีนไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาทักษะทางภาษา แต่ยังมีบทบาทสำคัญในถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม รวมถึงบรรทัดฐานทางสังคม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อจำแนกประเภทและวิเคราะห์สัดส่วนของเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในชุดแบบเรียน *Developing Chinese* (2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอและมิติการสื่อสารวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่สะท้อนผ่านวาทกรรมและบทบาททางสังคมในแบบเรียน *Developing Chinese* ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดแบบเรียน *Developing Chinese* จำนวน 6 เล่ม เป็นรูปแบบงานวิจัยเชิงผสมผสาน กำหนดหน่วยการวิเคราะห์จากข้อความในบทเรียน บทสนทนา คำอธิบายทางวัฒนธรรม และแบบฝึกหัดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน โดยเนื้อหาประกอบด้วย วัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผล วัฒนธรรมเชิงข้อมูล และวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงตีความในมิติการสื่อสารวัฒนธรรม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ แสดงการกระจายของเนื้อหาทางวัฒนธรรมในแต่ละประเภท และใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่ออธิบายลักษณะการนำเสนอ ความหมาย และนัยทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าชุดแบบเรียน *Developing Chinese* มีการนำเสนอวัฒนธรรมเชิงข้อมูลและวัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผลในสัดส่วนที่สูง วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมสะท้อนการใช้ภาษาในบริบททางสังคมจริงปรากฏในระดับค่อนข้างจำกัด เนื้อหาวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่ปรากฏสะท้อนค่านิยมและแบบแผนทาง

[1] หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ประเทศไทย
Bachelor of Education Program in Chinese, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

* Correspondence: E-mail address: chayennung.kp@gmail.com

(**Received:** 8 February 2026; **Revised:** 22 April 2026**; Accepted:** 9 August 2026)

สังคมของจีน เช่น การรักษาหน้า (mianzi) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (guanxi) และบทบาททางสังคม รวมถึงการนำเสนอบทบาททางเพศที่เพศชายมักถูกวางไว้ในตำแหน่งหลัก ขณะที่เพศหญิงปรากฏในบทบาทรอง ซึ่งสะท้อนแบบแผนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงปรากฏในเนื้อหาของแบบเรียน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยประกอบด้วยการส่งเสริมความตระหนักต่อการนำเสนอภาพตัวแทนทางเพศและค่านิยมดั้งเดิมที่แฝงในแบบเรียน ควบคู่กับการเพิ่มสัดส่วนเนื้อหาวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมเพื่อยกระดับสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียน ส่วนการวิจัยในอนาคตควรศึกษาเปรียบเทียบกับชุดแบบเรียนอื่นหรือสำรวจทัศนคติของผู้เรียนต่อภาพจำและอคติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเนื้อหา

คำสำคัญ: แบบเรียนภาษาจีน การสื่อสารวัฒนธรรม วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม สมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคมจีน

Abstract

Chinese textbooks are not merely tools for developing language skills, but they also play a crucial role in transmitting culture, values, and social norms. This study aims to: (1) classify types and analyze the proportion of Chinese cultural content in the *Developing Chinese* textbook series; and (2) analyze the presentation characteristics and dimensions of behavioral culture reflected through discourse and social roles. The sample consists of 6 volumes from the *Developing Chinese* series. This mixed-methods study defines units of analysis from texts, dialogues, cultural explanations, illustrations, and culture-related exercises. The content analysis encompasses achievement culture, information culture, and behavioral culture, coupled with an interpretative analysis of cultural communication. Descriptive statistics, including frequency and percentage, illustrate the distribution of cultural content. Qualitative analysis explains the presentation styles, meanings, and cultural implications.

Findings reveal that the *Developing Chinese* series presents a high proportion of information and achievement culture, while behavioral culture reflecting authentic social language use appears limited. The manifested behavioral culture

reflects Chinese values and social patterns, such as Mianzi (Face), Guanxi (Interpersonal Relationships), and social roles. Furthermore, gender role representation highlights males in dominant positions and females in subordinate roles, reflecting traditional cultural patterns persisting in the textbooks.

Recommendations include promoting awareness of gender representation and traditional values embedded in the curriculum, alongside increasing behavioral cultural content to enhance learners' intercultural communicative competence. Future research should conduct comparative studies with other textbook series or explore learner attitudes toward cultural stereotypes and biases present in the content.

Keywords: Chinese language textbooks (Developing Chinese), cultural communication, behavior culture, intercultural communicative competence, Chinese social values

บทนำ

ปัจจุบันภาษาจีนทวีความสำคัญในฐานะเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสูงต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและและสังคมโลก ความแพร่หลายของภาษาจีนมิได้จำกัดอยู่เพียงจำนวนผู้ใช้ มหาศาลหรือสถานะทางการในระดับสากลเท่านั้น ภาษาจีนยังเป็นหนึ่งในห้าภาษาหลักขององค์กรสหประชาชาติ และได้รับการส่งเสริมให้เป็นภาษาที่สองในหลายประเทศ ตลอดจนการถูกบรรจุเป็นนโยบายการศึกษาภาษาต่างประเทศในหลายภูมิภาค รวมถึงประเทศไทย การเรียนรู้ภาษาจีนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสทางอาชีพมากขึ้น เนื่องจากความต้องการผู้ที่สามารถสื่อสารภาษาจีนได้มีสูงขึ้นในตลาดแรงงานทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศจีน ไต้หวัน สิงคโปร์ และฮ่องกง นอกจากนี้การเรียนรู้ภาษาจีนยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสัมผัสกับวัฒนธรรมจีนที่มีความหลากหลายและเก่าแก่ ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน (Linda Mandarin, 2016) ด้วยเหตุนี้ ภาษาจีนจึงจัดเป็นทุนทางยุทธศาสตร์สำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันระดับนานาชาติ การส่งเสริมทักษะภาษาจีนอย่างเป็นระบบผ่านวิชาการและสื่อการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ ชุดแบบเรียน *Developing Chinese* ซึ่งเป็นแบบเรียนหลักที่ได้รับ

ความนิยมในระดับอุดมศึกษา จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการวางรากฐานทักษะภาษาและการสะท้อนบริบททางสังคมวัฒนธรรมจีนสมัยใหม่ให้แก่ผู้เรียน

ความเชี่ยวชาญภาษาจีนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลจึงมีนัยสำคัญเหนือกว่าการเป็นเพียงทักษะการสื่อสารทั่วไป แต่เปรียบเสมือนการสั่งสมทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ ท่ามกลางพลวัตของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพจึงต้องตั้งอยู่บนฐานความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์และค่านิยมทางสังคมที่มีความเฉพาะตัว ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาจีนในปัจจุบันจึงต้องมุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างทักษะทางภาษากับความเข้าใจมิติทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงโลกทัศน์และปฏิบัติการทางสังคมของชาวจีนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่สอดรับกับความต้องการในระดับสากล (Yaqoub et al, 2023) ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบันจำเป็นต้องฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน แบบดั้งเดิม ไปสู่การบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมและบริบทเชิงสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับสมรรถนะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของผู้เรียนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลได้

แบบเรียนวิชาภาษาจีนในปัจจุบันมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ปัจจุบัน มีการศึกษาก่อนหน้าหลายชิ้นได้ศึกษาถึงสภาพและแนวทางการพัฒนาแบบเรียนภาษาจีนในระดับต่าง ๆ (University at Buffalo, 2024) การพัฒนาการของงานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระยะที่ผ่านมามุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านมิติเชิงโครงสร้างและวิธีวิทยา
โดยสุคนธา อรุณภู่และคณะได้ศึกษาให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนผ่านการบริหารจัดการและสื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา (สุคนธา อรุณภู่ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คุณิตา เดชะโชติ และ ชมพูนุท รัตนเลิศนาว ที่นำเสนอการใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจดจำคำศัพท์ของผู้เรียน ต่อมาในช่วงปี 2565 ทิศทางการวิจัยได้ขยายขอบเขตสู่การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึกในแบบเรียนมาตรฐาน โดยเฉพาะชุดแบบเรียน *Developing Chinese* (คุณิตา เดชะโชติ และ ชมพูนุท รัตนเลิศนาว, 2561) ซึ่ง วรรณิษา ไวยฉายี ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนโดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาและความเหมาะสมของแบบเรียนที่ใช้ในปัจจุบัน (วรรณิษา ไวยฉายี 2565) งานวิจัยการเปรียบเทียบแบบเรียนผ่านการศึกษางานวิจัยของ ตงเฉียน จ้าว และ ยู่หยิง หวง ได้จำแนกหมวดหมู่เนื้อหาวัฒนธรรมออกเป็น 5 มิติหลัก ได้แก่ ความรู้ทางภาษา วัฒนธรรมดั้งเดิม

ข้อมูลประเทศจีน ชีวิตร่วมสมัย และทัศนียภาพ (ตงเฉียน จ้าว และ ยู่หยิง หวง 2565) ขณะเดียวกัน อรณิศา อุรพีพัฒนพงศ์ และคณะ ได้วิเคราะห์มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมโดยใช้กรอบแนวคิดของแฮมเมอร์ลีย์ เพื่อสะท้อนโลกทัศน์ที่แบบเรียนถ่ายทอดสู่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (อรณิศา อุรพีพัฒนพงศ์ และคณะ, 2565) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมในระยะเริ่มต้น จะเห็นว่าแบบเรียนชุดนี้มีการสอดแทรกนัยทางวัฒนธรรมจีนผ่านบทเรียนในลักษณะเชิงอรรถและคำอธิบาย เช่น การใช้คำว่า “贵姓” (guìxìng) เพื่อถามชื่อสกุลอย่างสุภาพ รวมถึงการอธิบายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิต เช่น “四合院” (sìhéyuàn) และ “胡同” (hútòng) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมตั้งแต่ปี 2561 ถึงปัจจุบัน พบว่างานวิจัย ส่วนใหญ่มุ่งเน้นเพียงมิติเชิงข้อมูลหรือ การจำแนกเชิงปริมาณ โดยยังขาดการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในมิติวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมและวาทกรรมเชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในบทสนทนาอย่างเป็นรูปธรรม (Dong, 2023)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนภาษาจีนมุ่งเน้นการจำแนกประเภทของเนื้อหาวัฒนธรรม การวิเคราะห์เชิงปริมาณของสัดส่วนเนื้อหา ขณะที่การศึกษากลไกการสื่อสารวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในบริบทสังคมจริง เช่น การรักษาหน้า (miànzi) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (guānxì) และนัยเชิงอำนาจทางเพศในวาทกรรม ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในกรณีของชุดแบบเรียน *Developing Chinese* ซึ่งถูกใช้แพร่หลายในบริบทการเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การสื่อสารวัฒนธรรมจีนในแบบเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะเชิงการสื่อสารวัฒนธรรมและสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยกระบวนการและผลการวิจัยที่มีการจำแนกเนื้อหา ที่สะท้อนแนวคิดวัฒนธรรมเชิงวิชาการ สามารถนำไปบูรณาการกับการสอนภาษาจีนควบคู่ กับความเข้าใจในรูปแบบวัฒนธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม

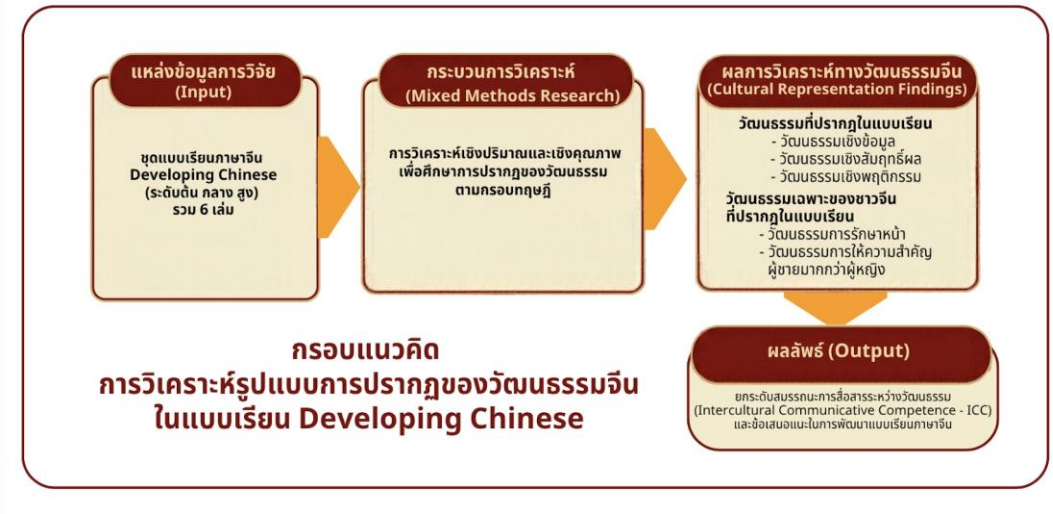
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจำแนกประเภทและวิเคราะห์สัดส่วนของเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในชุดแบบเรียน *Developing Chinese*

2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอและมิติการสื่อสารวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่สะท้อนผ่านวาทกรรมและบทบาททางสังคมในแบบเรียน *Developing Chinese*

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์จากชุดแบบเรียนภาษาจีน *Developing Chinese* (2nd Edition) ทั้ง 6 เล่ม เข้ากับกระบวนการวิเคราะห์เชิงตรรกะเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ผลทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ที่ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นภาษาตัวบท ได้แก่ ข้อความและบทสนทนา ส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ คำอธิบายทางวัฒนธรรมและคำศัพท์เฉพาะทาง และส่วนทัศนภาพ ได้แก่ ภาพประกอบและแบบฝึกหัดที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเหล่านี้ถูกนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ เพื่อแสดงสัดส่วนการกระจายตัวของวัฒนธรรมแต่ละประเภท อันเป็นรากฐานสำคัญใน การระบุแนวโน้มความสำคัญของเนื้อหา ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ผ่านการวิเคราะห์วาทกรรมและเชิงตีความ เพื่อเจาะลึกถึงนัยทางวัฒนธรรม (Cultural Implications) บทบาททางสังคม และอุดมการณ์แฝงที่ปรากฏในแบบเรียน ลำดับการบรรยายจึงมีความต่อเนื่องจากการแสดงหลักฐานเชิงตัวเลขไปสู่การยกตัวอย่างข้อความจริงจากแบบเรียน และสรุปจบด้วยการอ้างอิงเชิงทฤษฎีเพื่อประเมินสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (ICC) และภาพจำทางสังคม กระบวนการทั้งหมดนี้ทำให้การอ้างอิงข้อมูลมีที่มาอย่างชัดเจนและสร้างความเข้าใจในมิติการสื่อสารวัฒนธรรมจีนอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

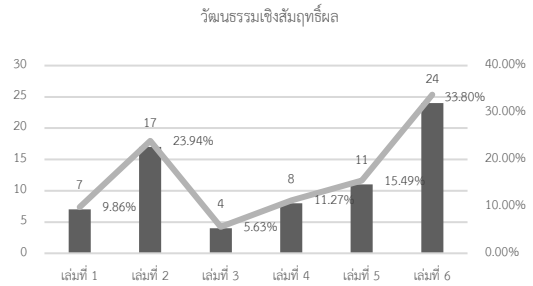
การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีแหล่งข้อมูลหลักคือ ชุดแบบเรียน *Developing Chinese* จำนวน 6 เล่ม โดยบูรณาการการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาการปรากฏของวัฒนธรรมจีน โดยประชากรได้แก่ ชุดแบบเรียน *Developing Chinese* ที่รวบรวมทั้ง 4 ทักษะ ฟัง พูด อ่าน และเขียน และกลุ่มตัวอย่างได้แก่ แบบเรียนวิชาภาษาจีนชุดพัฒนาภาษาจีน *Developing Chinese* ทั้ง 6 เล่ม โดยจำแนกตามระดับทักษะภาษาจีน ประกอบด้วย ระดับต้น (Elementary) ได้แก่ Elementary Comprehensive Course I และ II ระดับกลาง (Intermediate) ได้แก่ Intermediate Comprehensive Course I และ II และระดับสูง (Advanced) ได้แก่ Advanced Comprehensive Course I และ II ซึ่งกำหนดให้เป็นหน่วยการวิเคราะห์หลัก การวิเคราะห์ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการจำแนกวัฒนธรรมของ Hammerly โดยผู้วิจัยทำการจำแนกสัดส่วนของเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในแบบเรียนชุด *Developing Chinese* ได้แก่ วัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผล วัฒนธรรมเชิงข้อมูล วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม และวัฒนธรรมเฉพาะของชาวจีนควบคู่กับการพิจารณาคำศัพท์เฉพาะทางวัฒนธรรมและบริบทการใช้ภาษาในองค์ประกอบของแบบเรียน อาทิ บทสนทนา เนื้อหาอธิบาย และกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลถูกถอดรหัสและจัดหมวดหมู่ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่กำหนดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้การนับความถี่และสัดส่วนของการปรากฏวัฒนธรรมแต่ละประเภท ขณะที่การวิเคราะห์เชิงคุณภาพมุ่งตีความบทบาทของเนื้อหาวัฒนธรรมต่อการใช้ภาษาในบริบททางสังคม การตรวจสอบความน่าเชื่อถือดำเนินการผ่านการกำหนดเกณฑ์การให้รหัสที่ชัดเจนและการทบทวนการตีความอย่างเป็นระบบ โดยผลการวิเคราะห์ถูกอภิปรายภายใต้กรอบสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อชี้ให้เห็นนัยเชิงการเรียนการสอนภาษาอย่างมีหลักฐานรองรับ

ผลการวิจัย

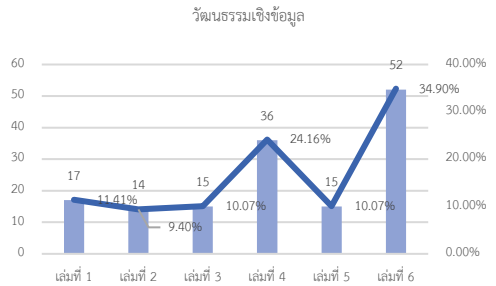
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จัดเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบูรณาการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อสะท้อนรูปแบบและลักษณะการปรากฏของการสื่อสารวัฒนธรรมจีนในชุดแบบเรียน *Developing Chinese* (ฉบับปรับปรุง) อย่างเป็นระบบ

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อจำแนกประเภทและวิเคราะห์สัดส่วนของเนื้อหาทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในชุดแบบเรียน *Developing Chinese*

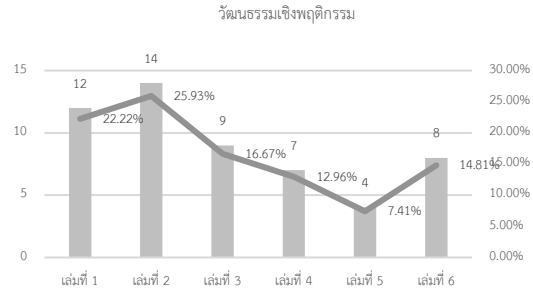
ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่า วัฒนธรรมจีนปรากฏอย่างต่อเนื่องในแบบเรียนทุกเล่ม และสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภทหลัก ดังนี้

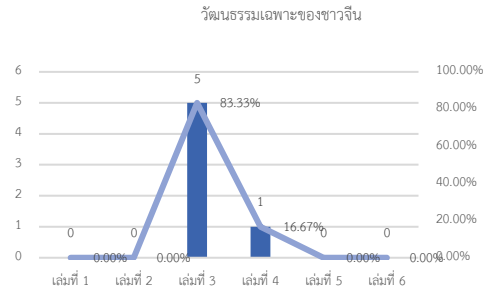
ภาพ 1 ความถี่และร้อยละของวัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผลในแบบเรียนภาษาจีน

ภาพ 2 ความถี่และร้อยละของวัฒนธรรมเชิงข้อมูลในแบบเรียนภาษาจีน

ภาพ 3 ความถี่และร้อยละของวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมในแบบเรียนภาษาจีน

ภาพ 4 ความถี่และร้อยละของวัฒนธรรมการรักษาหน้าและวัฒนธรรมการให้ความสำคัญผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

หมายเหตุ: การคำนวณร้อยละดำเนินการโดยเทียบความถี่ของลักษณะวัฒนธรรมแต่ละประเภทกับจำนวนลักษณะวัฒนธรรมทั้งหมดที่ปรากฏในแบบเรียนแต่ละเล่ม

ลักษณะที่ 1 วัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผล ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมีคุณค่าในระดับสากล (C2) เช่น วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และหลักปรัชญา ซึ่งปรากฏรวมทั้งหมด 71 บทเรียน (ร้อยละ 16.63) พบการปรากฏสูงสุดในเล่มที่ 6 (ระดับสูง 2) จำนวน 24 บทเรียน (ร้อยละ 33.80) ในขณะที่เล่มที่ 3 มีการปรากฏน้อยที่สุดเพียง 4 บทเรียน (ร้อยละ 5.63) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียบเรียงให้ความสำคัญกับการสอดแทรกวัฒนธรรมชั้นสูงเพิ่มขึ้นตามระดับทักษะภาษาที่สูงขึ้น

บริบทและการปรากฏในแบบเรียนในระดับต้นและกลาง ปรากฏในรูปแบบการแนะนำ "สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม" เช่น บทเรียนที่ 17 (เล่ม 1) เรื่อง *约会 (การนัด)* นำเสนอวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมอย่าง *太极拳 (ไทเก๊ก)* และ *唱京剧 (ร้องงิ้วปักกิ่ง)* รวมถึงการเล่าตำนานเรื่อง *嫦娥 (ฉางเอ๋อ)* การปรากฏในแบบเรียนระดับสูง ปรากฏในลักษณะการวิเคราะห์ "ตัวบทต้นฉบับ" เช่น บทเรียนที่ 15 (เล่ม 6) เรื่อง *《论语》心得* ที่ยกข้อความจริงจากคัมภีร์ขงจื่อ เช่น *"贫而乐，富而好礼者也" (ยากจนแต่มีความสุข มั่งมีแต่รักในจารีต)*

การปรากฏของเนื้อหาจัดเป็นวัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิผล เนื่องจากเป็นการนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็น "มรดกทางวัฒนธรรม" (Cultural Heritage) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในฐานรากทางสติปัญญาของชาวจีน การใช้ข้อความจริงจากคัมภีร์ *《论语》* มิใช่เพียงการสอนคำศัพท์ แต่เป็นการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมที่ส่งผลต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของสังคมจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะที่ 2 วัฒนธรรมเชิงข้อมูล วัฒนธรรมเชิงข้อมูลหมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิศาสตร์ และข้อมูลพื้นฐานของประเทศเจ้าของภาษา ปรากฏรวมทั้งหมด 149 บทเรียน (ร้อยละ 34.90) ซึ่งเป็นลักษณะที่พบมากที่สุด พบการปรากฏสูงสุดในเล่มที่ 6 จำนวน 52 บทเรียน (ร้อยละ 34.90) และเล่มที่ 4 จำนวน 36 บทเรียน (ร้อยละ 24.16)

บริบทและการปรากฏในแบบเรียนในระดับต้น เน้นข้อมูลตัวบุคคลและสถานที่สำคัญ เช่น บทเรียนที่ 3 (เล่ม 1) ที่ระบุชื่อบุคคลที่เป็น "Soft Power" ของจีนอย่าง *成龙 (เฉิงหลง)* และ *姚明 (เหยา หมิง)* รวมถึงข้อมูลเชิงสถิติในบทเรียนที่ 28 เรื่อง *长城有八千八百五 12*

ที่ให้ข้อมูลความยาวและตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของด่านปาต๋าหลิงอย่างละเอียด การปรากฏในแบบเรียนในระดับสูง ขยายขอบเขตสู่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง เช่น บทเรียนที่ 7 (เล่ม 5) เรื่อง *北京与上海人* ที่นำเสนอข้อมูลเรื่อง *五四运动 (ขบวนการ 4 พฤษภาคม)* ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่

เนื้อหาทำหน้าที่เป็นวัฒนธรรมเชิงข้อมูล โดยการให้บริบทแวดล้อม (Background Knowledge) แก่ผู้เรียน ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์และบุคคลสำคัญช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงภาษาเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริง (Real-world context) ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางสังคม

ลักษณะที่ 3 วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จารีตประเพณี และมารยาทในการสื่อสาร ปรากฏรวมทั้งหมด 54 บทเรียน (ร้อยละ 12.65) พบมากที่สุดในเล่มที่ 2 จำนวน 14 บทเรียน (ร้อยละ 25.93) และเล่มที่ 1 จำนวน 12 บทเรียน (ร้อยละ 22.22)

บริบทและการปรากฏในแบบเรียน ปรากฏชัดเจนในบทสนทนาสถานการณ์จำลอง เช่น บทเรียนที่ 1 (เล่ม 1) เรื่อง *你好* ที่อธิบายความแตกต่างระหว่างการใช้ *“你”* และ *“您”* โดยระบุบริบทชัดเจนว่าต้องใช้สำหรับผู้อาวุโสหรือสถานะสูงกว่า รวมถึงบทเรียนที่ 11 เรื่องการรับประทานอาหารในโรงอาหารที่สอนการตอบรับคำขอบคุณด้วยวลี *“不客气”* หรือ *“不用谢”*

การนำเสนอวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม ที่เน้น สมรรถนะทางวัฒนธรรม (Cultural Competence) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ (Sociolinguistic Appropriateness) การอธิบายสรรพนามบุรุษที่ 2 อย่างละเอียดสะท้อนถึงระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) และลำดับอาวุโสในสังคมจีนที่แฝงอยู่ในโครงสร้างทางภาษา

ลักษณะที่ 4 วัฒนธรรมเฉพาะของชาวจีน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลัก ได้แก่

ลักษณะที่ 4.1 วัฒนธรรมการรักษาหน้า (miànzi) ปรากฏเด่นชัดในเล่มที่ 4 บทเรียนที่ 7 เรื่อง *我在中国学“大方”* ซึ่งอธิบายถึงการ “ให้หน้า” ผ่านการมอบซองอั่งเปาในงานแต่งงาน และการใช้ประโยคสะท้อนทัศนคติ เช่น *“因为受了中国朋友的影响，所以我越来越在意‘面子’了” (เพราะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนคนจีน ฉันจึงเริ่มให้ความสำคัญกับเรื่อง 'หน้า' มากขึ้น)* วัฒนธรรมการรักษาหน้า จัดเป็นวัฒนธรรมเชิงคุณค่าและพฤติกรรมที่ซับซ้อนเป็นการรักษาดุลยภาพทางสังคม (Social Harmony) ผ่านภาพลักษณ์ส่วนบุคคล การปรากฏของคำว่า *顾面子, 要面子, 留面子, 增面子* ในแบบเรียน มิใช่เพียงการสอนคำศัพท์ แต่เป็นการสอน "กลยุทธ์การสื่อสาร" เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในสังคมจีน

ลักษณะที่ 4.2 วัฒนธรรมการให้ความสำคัญผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (重男轻女) ปรากฏผ่านการกำหนดบทบาท (Role Representation) และวาทกรรม (Discursive Representation) โดยในแบบเรียนมักนำเสนอภาพเพศหญิงในบทบาทผู้ดูแลตามคตินิยม *“女主内” (ผู้หญิงดูแลภายใน)* เพศหญิงมักถูกนำเสนอในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลหรือการสนับสนุน เช่น งานด้านการดูแลครอบครัว งานบ้าน หรืออาชีพในลักษณะผู้ช่วยหรือผู้ตามอาทิ เลขานุการ และพยาบาล และบรรยายด้วยคำศัพท์เชิงอ่อนไหวอย่าง *“温柔” (อ่อนโยน)* หรือ *“依赖” (พึ่งพา)* ขณะที่เพศชายถูกนำเสนอในบทบาท *“男主外” (ผู้ชายดูแลภายนอก)*

ถูกนำเสนอในอาชีพที่มีอำนาจ หน้าที่การบริหาร หรือสถานะทางสังคมที่สูงกว่า เช่น ผู้เชี่ยวชาญ นักธุรกิจ และผู้จัดการ ซึ่งเป็นอาชีพที่สะท้อนความก้าวหน้าทาง สังคมและเศรษฐกิจ และใช้คำศัพท์เชิงอำนาจอย่าง *“领导” (ผู้นำ)* หรือ *“有权利” (มีอำนาจ)* การปรากฏในลักษณะนี้คือการผลิตซ้ำ วัฒนธรรมเชิงอุดมการณ์ ที่แฝงเร้น (Hidden Curriculum) วาทกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างการรับรู้ว่าเพศชายมีศักยภาพเหนือกว่าในเชิงโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ มิติของบทบาทในครอบครัว พบการนำเสนอรูปแบบบทบาทที่แตกต่างกัน ระหว่างเพศ โดยเพศหญิงมักถูกกำหนดบทบาทให้ทำหน้าที่ดูแลบุตรและงานภายในครอบครัว ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของแนวคิด “重男轻女” ที่ยังคงฝังรากอยู่ในสื่อการสอนแม้ในยุคปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอและมิติการสื่อสารวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่สะท้อนผ่านวาทกรรมและบทบาททางสังคมในแบบเรียน

จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อสำรวจมิติการสื่อสารวัฒนธรรมที่แฝงเร้นในแบบเรียน *Developing Chinese* พบประเด็นสำคัญที่สะท้อนผ่านวาทกรรมและบทบาททางสังคม 2 มิติหลัก ดังนี้

1. วาทกรรมว่าด้วยวัฒนธรรมการรักษาหน้า (mianzi Culture)

ผลการวิจัยระบุว่า แบบเรียนมีการสอดแทรกแนวคิดเรื่องการรักษาหน้าซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของระบบความสัมพันธ์ในสังคมจีน โดยปรากฏลักษณะการสื่อสารที่จำแนกตามพลวัต ทางสังคมได้ 4 รูปแบบหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การรักษาภาพลักษณ์และศักดิ์ศรีแห่งตน (gù miànzi และ yào miànzi): ปรากฏผ่านวาทกรรมที่สะท้อนความพยายามในการดำรงสถานะทางสังคมและความน่าเชื่อถือของตัวละคร โดยเฉพาะในสถานการณ์การแสดงความใจกว้างและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

การถนอมหน้าและการเพิ่มพูนเกียรติให้ผู้อื่น (liú miànzi และ zēng miànzi): ปรากฏในรูปแบบของภาษาที่แสดงความสุภาพเชิงกลยุทธ์ ตลอดจนปฏิบัติการทางสังคมในสถานการณ์พิเศษ เช่น การระบุสัดส่วนตัวเลขในซองอั่งเปาหรือการเลือกมูลค่าของขวัญในงานมงคลสมรส ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่ส่งผ่านความหมายเกี่ยวกับการจัดวางตำแหน่งของบุคคลในโครงสร้างความสัมพันธ์

ผลการศึกษาสะท้อนว่า แบบเรียนเล่มที่ 4 มีความโดดเด่นในการนำเสนอวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมผ่านการระบุข้อควรระวังและคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิด “面子文化” (miànzi wénhuà) โดยตรง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนรับรู้ถึงอำนาจของบริบททางสังคมที่กำกับการเลือกใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

2. การสื่อสารวัฒนธรรมผ่านวาทกรรมบทบาททางเพศ

จากการวิเคราะห์วาทกรรมที่ปรากฏในบทอ่านและบทสนทนา พบการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ทางเพศตามขนบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญผ่านมิติดังต่อไปนี้

การกำหนดบทบาททางอาชีพและสถานะทางสังคม ตัวละครเพศชายถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจการตัดสินใจสูงและมีบทบาทในการบริหารจัดการ อาทิ ผู้จัดการ ผู้เชี่ยวชาญ และนักธุรกิจ ซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ความสำเร็จเชิงเศรษฐกิจ ในขณะที่ตัวละครเพศหญิงถูกกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพสายสนับสนุนหรือการบริการ เช่น เลขานุการ พยาบาล ตลอดจนบทบาทการดูแลสมาชิกในครอบครัวตามแนวคิด "ผู้ชายดูแลเรื่องนอกบ้าน ผู้หญิงดูแลในบ้าน (男主外，女主内)

คุณลักษณะเชิงภาษาและความหมายแฝง การเลือกใช้คำคุณศัพท์ในการบรรยายบุคลิกภาพแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน โดยวาทกรรมสำหรับเพศชายประกอบด้วยคุณลักษณะด้านความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ และการใช้เหตุผล ส่วนวาทกรรมสำหรับเพศหญิงเน้นหนักในด้านความอ่อนโยน ความสวยงาม และภาวะการพึ่งพา

การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวบ่งชี้ว่า แบบเรียนภาษาจีนชุดดังกล่าวยังคงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดและคงไว้ซึ่งแบบแผนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านทางวาทกรรม ซึ่งเป็นมิติสำคัญที่ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจในฐานะส่วนหนึ่งของอำนาจทางวัฒนธรรมที่แฝงเร้นอยู่ในการใช้ภาษาจริงในสังคมจีน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าชุดแบบเรียนมีการนำเสนอวัฒนธรรมเชิงข้อมูล (Information Culture) และวัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิ์ผล (Achievement Culture) ในสัดส่วนที่สูงที่สุด โดยเฉพาะในแบบเรียนระดับกลางและระดับสูง ซึ่งมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหลักปรัชญาของขงจื่อและจวงจื่อ ขณะที่วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม (Behavioral Culture) ปรากฏในสัดส่วนที่จำกัดและมุ่งเน้นสถานการณ์ในชีวิตประจำวันระดับพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ Hector Hammerly ได้เสนอการจัดหมวดหมู่วัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์มิติทางสังคมพบว่า วาทกรรมที่ตอกย้ำวัฒนธรรมการให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง (重男轻女) ผ่านการกำหนดบทบาททางอาชีพและคุณลักษณะเชิงภาษาที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสถานภาพอย่างชัดเจน (Hector Hammerly ,1982)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบประเด็นสำคัญที่ควรค่าแก่การอภิปรายผ่านการเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สัดส่วนเนื้อหาทางวัฒนธรรมและความสมดุลในการพัฒนาสมรรถนะ การที่แบบเรียนมุ่งเน้นวัฒนธรรมเชิงข้อมูลและสัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับการศึกษาของ Zhang & Nordin ที่วิเคราะห์ชุดแบบเรียนภาษาจีนระดับสากลและพบว่าเนื้อหาทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศ (National Identity) ผ่านมรดกทางวัฒนธรรมชั้นสูง (Zhang & Nordin, 2025) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างกับการจัดสัดส่วนดังกล่าว เนื่องจากการลดทอนเนื้อหาวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการปฏิสัมพันธ์ในบริบทจริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิจารณ์ของ Xu et al ที่ระบุว่าการเรียนรู้เพียง "ข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรม" (Cultural Facts) มิอาจนำไปสู่สมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (ICC) ในระดับลึก หากขาดการฝึกฝนเชิงปฏิบัติในสถานการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน (Xu et al , 2025) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสัดส่วนเนื้อหาในแบบเรียนควรเพิ่มมิติวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมและการฝึกปฏิบัติจริงในแบบฝึกหัดท้ายบทเพื่อจำลองสถานการณ์ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2. วัฒนธรรมเฉพาะและการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางเพศ ผลการวิจัยที่พบการตอกย้ำบทบาทเพศชายในฐานะผู้นำ (男主外) และเพศหญิงในฐานะผู้สนับสนุน (女主内) เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiang ซึ่งศึกษาบทบาททางเพศในแบบเรียนภาษาจีนที่ใช้ในต่างประเทศและพบแนวโน้มการนำเสนอภาพตัวแทนในลักษณะเดียวกัน (Jiang, 2022) ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนถึง "คตินิยมทางวัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง" (Cultural Stasis) ภายในแบบเรียน แม้สังคมจีนร่วมสมัยในช่วงปี 2020–2025 จะมีการขับเคลื่อนเรื่อง ความเท่าเทียมทางเพศอย่างกว้างขวาง แต่ในแบบเรียนกลับยังคงใช้ชุดคำบรรยาย อาทิ *温柔(อ่อนโยน)* สำหรับเพศหญิง และ *领导(ผู้นำ)* สำหรับเพศชาย ซึ่งเป็นการสร้างวาทกรรมที่จำกัดศักยภาพของบุคคลตามกรอบเพศภาวะดั้งเดิม

3. การรักษาหน้าและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในมิติของวัฒนธรรมการรักษาหน้า (miàn zi) และความสัมพันธ์ (guānxì) ผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของ Zabella et al ที่อธิบายว่าคุณค่าพึงประสงค์ นับเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของชาวจีน การนำเสนอสถานการณ์การให้หน้า (留面子) ในแบบเรียนระดับกลางช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความซับซ้อนของโครงสร้างสังคมจีนได้ดียิ่งขึ้น (Zabella et al, 2026) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับสมรรถนะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของผู้เรียนภาษาจีน โดยสอดคล้องกับ Byram และ Kramsch ยังเน้นว่าการเรียนภาษาควรมุ่งพัฒนาความสามารถในการตีความ เจรจาความหมาย และรับรู้

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม มากกว่าการจดจำรูปแบบภาษาเพียงอย่างเดียว Byram (1997) และ Kramsch (2014) การที่แบบเรียนยังคงนำเสนอบทบาททางเพศในลักษณะที่เพศชายถูกวางไว้ในตำแหน่งหลัก ขณะที่เพศหญิงปรากฏในบทบาทรอง ยังสะท้อนแบบแผนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของจีนที่แสดงให้เห็นค่านิยมดังกล่าวมักถูกถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวันและวาทกรรมมากกว่าการสื่อสารโดยตรง (Song et al, 2022)

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้ชุดแบบเรียน *Developing Chinese* จะมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนแก่ผู้เรียนชาวต่างชาติ แต่การนำเสนอวัฒนธรรมยังคงเน้นมิติความรู้และสัญลักษณ์มากกว่ามิติการสื่อสารเชิงพฤติกรรมและการตีความเชิงวิพากษ์ ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนความท้าทายของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องบูรณาการความรู้ทางภาษา วัฒนธรรม และบริบททางสังคมเข้าด้วยกัน และส่งเสริมให้การเรียนภาษาจีนโดยมีการบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการสอนภาษาจีนจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวัฒนธรรมกับการใช้ภาษาจีนในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมในกระบวนการเรียนการสอนภาษาจีน จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าแบบเรียน *Developing Chinese* นำเสนอวัฒนธรรมจีนครอบคลุมทั้งมิติเชิงสัมฤทธิ์ผล เชิงข้อมูล และเชิงพฤติกรรม โดยเฉพาะมิติการสื่อสารทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการรักษาหน้า (miànzi) และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (guānxì) จึงมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในเชิงบูรณาการ งานวิจัยนี้เสนอให้การออกแบบแบบเรียนและการจัดการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมในฐานะกลไกสำคัญของการใช้ภาษาในบริบทจริง มากกว่าการนำเสนอวัฒนธรรมในลักษณะข้อมูลหรือสัญลักษณ์เชิงความรู้เพียงอย่างเดียว การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งเสริมสร้างการใช้ภาษาภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่ซับซ้อน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การจัดทำแนวทางการสอนหรือคู่มือครูที่อธิบายมิติความหมายเชิงวัฒนธรรมของเนื้อหาในแบบเรียนอย่างเป็นระบบ จะช่วยเพิ่มศักยภาพของครูผู้สอนในการถ่ายทอดความรู้

ทางภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นข้อเสนอแนะเชิงประจักษ์สำหรับผู้พัฒนาสื่อการสอนในอนาคต

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งขยายกรอบการศึกษาไปสู่การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแบบเรียนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติจากบริบทสำนักพิมพ์หรือประเทศที่แตกต่างกัน เพื่ออธิบายความหลากหลายของแนวโน้มและกลยุทธ์การนำเสนอวัฒนธรรมจีนในเชิงการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการบูรณาการระเบียบวิธีวิจัยเชิงภาคสนาม อาทิ การสังเกตการจัดการเรียนการสอนและการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากครูและผู้เรียน เพื่อเชื่อมโยงการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียนกับกระบวนการใช้จริงในห้องเรียนและผลลัพธ์ด้านสมรรถนะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างมีหลักฐานรองรับ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมในมิติที่มีความซับซ้อนทางปฏิสัมพันธ์มากขึ้น เช่น กลยุทธ์การสื่อสารเชิงอ้อม ความสุภาพทางภาษา และการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของแบบเรียนภาษาจีนในการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและเติมเต็มช่องว่างเชิงทฤษฎีในงานวิจัยด้านการสื่อสารวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบการปรากฏของวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนชุด Developing Chinese เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนงบประมาณรายได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

คุณิตา เดชะโชติ, และชมพูนุท รัตนเลิศนาวี. (2561). นวัตกรรมเพื่อพัฒนาความจำคำศัพท์ภาษาจีน. ใน *การประชุมวิชาการด้านมนุษย์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1 "มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: พลังปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"* (น. 653-662). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. https://shorturl.asia/5JzuW

ตงเฉียน จ้าว, และ ยู่หยิง หวง. (2565). การศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอวัฒนธรรมจีนในชุดหนังสือเรียน "การพัฒนาภาษาจีน." *Journal of Sinology and Chinese Language Education*, *2*(2), Article 2. https://so08.tci-thaijo.org/index.php/cikkuhygj/article/view/1411

วรรณิษา ไวยฉายี. (2565). การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในสถานการณ์ปัจจุบัน: มุมมองของผู้เรียนต่อการพัฒนาสถาบันสอนภาษา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, *16*(1), 153-166. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/242996

สุคนธา อรุณภู่, บุญเสริม วีสกุล, และ ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, *32*(101), 1-12. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUSuthiparithatJournal/article/view/243214

อรณิศา อุรพีพัฒนพงศ์, สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์, และ วุฒิพงษ์ ประพันธมิตร. (2565). มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมจีนในแบบเรียนวิชาภาษาจีนชุดภาษาจีนวันละนิด. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, *19*(3), 28-44. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/article/view/245681

Cen, Y. (2011). *Developing Chinese: Advanced comprehensive I* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Dong, Y. (2023). The Dilemma of Foxconn Moms: Social Reproduction and the Rise of 'Gig Manufacturing' in China. *Critical Sociology*, *49*(7–8), 1231–1249. https://doi.org/10.1177/08969205221140927

Gao, Z., & You, S. (2012). *Developing Chinese: Advanced comprehensive II* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Hector Hammerly. (1982). *Synthesis in Second Language Teaching*. Second Language Publications.

Jiang, Y. (2022). *The Gender Inequality in Chinese Textbooks*. 1085–1089. https://doi.org/10.2991/assehr.k.220131.196

Kramsch, C. (2014). Teaching Foreign Languages in an Era of Globalization: Introduction. *The Modern Language Journal*, *98*(1), 296–311. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2014.12057.x

Linda Mandarin. (2016, December 16). The Importance of Learning Chinese as a Second Language. *Linda Mandarin*. https://www.lindamandarin.com.sg/the-importance-of-learning-chinese-as-a-second-language/

Mayer, B. (2009). *Adolescents' Family Models: A Cross-Cultural Study* [Dissertation, Universität Konstanz]. https://d-nb.info/997148411/34

Rong, J. (2011). *Developing Chinese: Intermediate comprehensive I* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Song, R., Li, S., & Eklund, L. (2022). Can Risk Perception Alter Son Preference? Evidence from Gender-Imbalanced Rural China. *The Journal of Development Studies*, *58*(12), 2566–2582. https://doi.org/10.1080/00220388.2022.2113064

University at Buffalo. (2024). *Evidence of Active Learning's Effectiveness*. https://www.buffalo.edu/catt/teach/develop/design/designing-activities/active-learning-effectiveness.html

Wu, H. (2012). *Developing Chinese: Intermediate comprehensive II* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Xu, G. (2023a). *Developing Chinese: Elementary comprehensive II* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Xu, G. (2023b). *Developing Chinese: Intermediate comprehensive I* (2nd ed.). Beijing Language and Culture University Press.

Xu, H., Wang, Y., & Ma, J. (2025). A comprehensive review of intercultural communicative competence in EFL education and global business. *Cogent Education*, *12*(1), 2557608. https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2557608

Yaqoub, M., Matusitz, J., & Jingwu, Z. (2023). *Motivational Factors in Chinese Language Learning: A Study of Foreign Language Learners*. *17*, 14–33. https://doi.org/10.51709/19951272/Fall

Zabella, A. A., **Александровна**, **З**. **А**., Kong, X., & **Сянюй**, **К**. (2026). The Role of Culture in China's Strategic Communication. *Vestnik RUDN. International Relations*, *26*(1), 77–93. https://doi.org/10.22363/2313-0660-2026-26-1-77-93

Zhang, H., & Nordin, N. R. M. (2025). Cultural Representation in Chinese University English Language Teaching Textbooks. *Education Sciences*, *15*(5), 601. https://doi.org/10.3390/educsci15050601

Zhu X. (2024). *Analysis of lesson plan design for spreading Chinese culture Through Text as a Carrier in International Chinese Language Teaching s*. *International Chinese language teaching Journal of Krirk University*, *4*(1), 21-36. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/iclt/article/view/273031

บทความวิจัย (Research Article)

กลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน”

Narrative Techniques and Stylistics of Positive Communication for Short Story Collection. "RAW YANG YIM DAI DOKMAI YANG YAEM BAN"

ทรงภพ ขุนมธุรส[1*]
Songphop Khunmathurot[1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีการเล่าเรื่อง และ 2) ศึกษาวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน ของอุเทน พรมแดง จำนวน 11 เรื่อง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการถอดความแบบเปิด (open coding technique) และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดกลวิธีการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด ร่วมกับกรอบวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกใน 3 ประเด็น คือ การใช้ภาษา ประเภทของวัจนลีลาตามแนวคิดของ Martin Joos และเป้าหมายกับวิธีการสื่อสารเชิงบวก ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการเล่าเรื่องของอุเทน พรมแดง มีลักษณะเด่นในการใช้เหตุการณ์ธรรมดาในชีวิตประจำวันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความหมายชีวิตที่ลุ่มลึก ผู้เขียนเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องทั้งบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สามอย่างเหมาะสมกับลักษณะเรื่องและประเด็นที่ต้องการสื่อสาร การนำเสนอเรื่องเน้นความสมจริง การย้อนความ การใช้อุปมาอุปไมย และการใช้ความเงียบ เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ตัวละครส่วนใหญ่เป็นคนธรรมดาและคนชายขอบที่สะท้อนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉากทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ของความทรงจำและการวิพากษ์สังคม ส่วนแนวคิดสำคัญ ได้แก่ ความรัก ความโดดเดี่ยว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการวิพากษ์สังคม ส่วนวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก พบว่าผู้เขียน

[1] สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย
Thai Language major, Department of Education, Faculty of Education, Naresuan University, Thailand
* Corresponding author; email: songphop.kh@gmail.com
(**Received:** 12 January 2026 ; **Revised:** 13 March 2026; **Accepted**: 8 August 2026)

ใช้ภาษาที่เรียบง่าย ละเอียดอ่อน และเปี่ยมพลังทางอารมณ์ มีการใช้วัจนลีลาหลากหลายระดับ โดยเฉพาะวัจนลีลาหารือ วัจนลีลาเป็นกันเอง และวัจนลีลาสนิทสนม เพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง และเยียวยาจิตใจของตัวละครและผู้อ่าน จึงสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องสั้นชุดนี้สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อสะท้อนสังคมและเครื่องมือสร้างความหวังและความหมายชีวิตในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีคุณค่า

คำสำคัญ: กลวิธีการเล่าเรื่อง วัจนลีลา การสื่อสารเชิงบวก เรื่องสั้น

Abstract

This research aimed to (1) examine narrative techniques and (2) investigate the stylistics of positive communication in the short story collection "RAW YANG YIM DAI DOKMAI YANG YAEM BAN" by Uthen Promdaeng, consisting of eleven short stories. The study employed documentary research methodology. Data were analyzed using the open coding technique, and the findings were presented through descriptive analytical methods. The analytical framework integrated narrative techniques, namely plot, narrator, narrative presentation, characters, setting, and themes, with the framework of positive communication stylistics in three aspects: language use, stylistic types based on Martin Joos's concept, and the goals and methods of positive communication. The findings revealed that Uthen Promdaeng's narrative techniques are distinguished by the use of ordinary events from everyday life as starting points for constructing profound meanings of life. In accordance with the nature of each story and the intended communicative purposes, the author appropriately employs both first-person and third-person narrators. Narrative presentation emphasizes realism, flashback techniques, allegory, and the use of silence to convey emotional depth. Most characters are ordinary individuals and marginalized figures, reflecting human dignity. Settings function as symbolic spaces of memory and social critique. Love, loneliness, human dignity, and modern social criticism are some of the main themes. The study found that the author uses simple, subtle, and emotionally powerful language in positive communication. Different stylistic levels, such as consultative, casual, and intimate

styles, are used to help both characters and readers understand each other, avoid conflict, and heal emotionally. Consequently, this research illustrates that the short story collection functions not only as a vehicle for social reflection but also as a significant instrument for fostering hope and developing profound perspectives on existence in modern society.

Keywords: narrative techniques, stylistics, positive communication, short story

บทนำ

วรรณกรรมมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน วรรณกรรมไม่เพียงแต่เป็นแหล่งความบันเทิงให้แก่ผู้อ่าน แต่ยังเป็นสื่อที่ช่วยสะท้อนภาพของสังคม แนวคิด ค่านิยม และปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาวรรณกรรมทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์ผ่านเรื่องราวที่ผู้เขียนสร้างขึ้น วรรณกรรมจึงมีความสำคัญอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นเครื่องมือสะท้อนความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราว ความงามของภาษา และคุณค่าทางจริยธรรม (ดวงมน จิตร์จำนงค์, 2555) ดังนั้นวรรณกรรมจึงไม่ใช่เพียงเครื่องให้ความบันเทิง แต่ยังเป็นกระจกสะท้อนชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ช่วยปลูกฝังทัศนคติ ความเห็นอกเห็นใจ และส่งเสริมการพัฒนาทางปัญญาและอารมณ์ ดังนั้นวรรณกรรมคือ “ชีวิตในรูปของศิลปะ” และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งช่วยหล่อหลอมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากความสำคัญของวรรณกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นคุณค่าของการศึกษาวรรณกรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันการอ่านวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องขนาดยาวไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก เนื่องจากสภาพสังคมและยุคแห่งดิจิทัล ทำให้คนในสังคมต้องทำงานแข่งกับเวลา ความเร่งรีบในการใช้ชีวิตของสังคมเมือง จึงทำให้คนมักนิยมอ่านวรรณกรรมที่มีขนาดสั้น สามารถอ่านจบเรื่องได้โดยใช้เวลาไม่นานมากนัก และควรจะเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับบริบทหรือสภาพชีวิตของผู้อ่าน เพื่อเป็นการตอบสนองผู้อ่านโดยทางอ้อม ดังที่วรรณพร พงษ์เพ็ง และกาญจนา แซ่ฮึง (2560) ได้กล่าวถึง ความสั้นยาวของเรื่องว่ามีผลต่อการเลือกอ่านของผู้อ่าน โดยพบว่า เรื่องขนาดสั้นของวินทร์ เลียววาริณ ที่เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยการกดไลก์ 4,574 ต่อเรื่อง ในขณะที่เรื่องขนาดกลางมีค่าเฉลี่ย 2,575 ไลก์ต่อเรื่อง และเรื่องขนาดยาวมีค่าเฉลี่ย 2,113 ไลก์ต่อเรื่อง ทำให้สะท้อนพฤติกรรมของผู้อ่านที่นิยม

เสพเรื่องขนาดสั้น ดังนั้นวรรณกรรมประเภทเรื่องขนาดสั้นจึงเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน

เรื่องสั้น (short story) เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่เล่าเรื่องราวและมีความยาวไม่มากนัก โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเหตุการณ์หรือประเด็นหลักอย่างกระชับและตรงประเด็น เนื้อเรื่องมักจะเกี่ยวข้องกับตัวละครเพียงไม่กี่ตัวและมีการดำเนินเรื่องในช่วงเวลาหรือสถานการณ์ที่จำกัด เรื่องสั้นมีลักษณะสำคัญในการสร้างความประทับใจหรืออารมณ์ที่เข้มข้นและชัดเจนภายในระยะเวลาสั้น ๆ (จรรยวรรณ เทพศรีเมือง, 2560) อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นมีผลกระทบทางอารมณ์ที่ชัดเจนต่อผู้อ่าน โดยเน้นที่การบรรยายสภาพจิตใจของตัวละครและการใช้บทสนทนาที่สมจริง ดังนั้นลักษณะเด่นของเรื่องสั้น คือ ความกระชับและสั้นของเนื้อเรื่อง ตัวละครน้อย มีเหตุการณ์หรือช่วงเวลาจำกัด โครงเรื่องมักจะดำเนินไปและเน้นที่เหตุการณ์หลักที่เป็นจุดเปลี่ยน (turning point) หรือความขัดแย้ง (conflict) เพียงเหตุการณ์เดียว และจะจบลงอย่างรวดเร็ว การเล่าเรื่องจะเน้นไปที่การสร้างอารมณ์ ความประทับใจ หรือข้อคิดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้เขียนมักใช้สัญลักษณ์หรือการสื่อความหมายโดยนัยเพื่อสร้างความลึกซึ้งให้กับเนื้อเรื่อง การใช้สัญลักษณ์ช่วยเพิ่มมิติทางความคิดและการตีความให้กับผู้อ่านได้ดี (สุรเดช ทองบุญชู, 2563) และการที่เรื่องสั้นจะได้รับความนิยมและการติดตามจากผู้อ่านนั้นก็ขึ้นอยู่กับกลวิธีการเล่าเรื่อง (narrative techniques) ของผู้เขียน ว่ามีความสามารถในการใช้เทคนิคหรือวิธีการเล่าเรื่องอย่างไรเพื่อสร้างความน่าสนใจในเนื้อหาและทำให้เรื่องราวสมบูรณ์ กลวิธีการเล่าเรื่องในเรื่องสั้นมักจะศึกษาตั้งแต่โครงเรื่อง การจัดลำดับเหตุการณ์ ตัวละคร การใช้ภาษา และการสร้างบรรยากาศ โดยกลวิธีเหล่านี้จะส่งผลต่อความเข้าใจและความรู้สึกของผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง โดยมีการเน้นที่องค์ประกอบสำคัญของการเล่าเรื่อง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด (สรณัฐ ไตลังคะ, 2560) โดยเทคนิคการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักเขียนใช้ในการเล่าเรื่อง อันได้แก่ 1) การจัดโครงเรื่องแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ 2) การใช้ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สาม 3) การใช้บทสนทนาเพื่อขับเคลื่อนเรื่อง และ 4) การใช้ภาษาหรือวรรณศิลป์ (ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก, 2561)

อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาในเรื่องสั้นเป็นสิ่งสำคัญมากในการถ่ายทอดแนวคิดของเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นบทสนทนาที่ตัวละครใช้สื่อสารกันภายในเรื่อง การใช้ภาษาในการบรรยายของผู้เขียน ทั้งนี้ก็เพื่อจะสื่อสารสาระสำคัญหรือข้อความไปยังผู้อ่าน ให้ผู้อ่านรับรู้และเกิดผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึก ดังนั้นการศึกษาเรื่องสั้นนอกจากจะศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องแล้ว จำเป็นต้องศึกษาวัจนลีลา (stylistics) หรือการใช้ถ้อยคำ ซึ่งเป็นวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ ความรู้สึก และความหมายที่สร้างความประทับใจ โดยใช้การเลือกคำ การจัดวางคำ ซึ่งมีความสำคัญต่อ

การเขียนหรือการพูดเพื่อสื่อสารแนวคิดหรืออารมณ์ต่าง ๆ อย่างมีศิลปะ ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544, น. 148) ได้อธิบายความหมายของคำว่าวัจนลีลาไว้ว่า “วัจนลีลา (style) หมายถึงรูปแบบการใช้ภาษาแบบใดแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการใช้ภาษาแบบอื่นเนื่องจากมีปริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษาที่แตกต่างกัน” โดยรูปแบบการใช้ภาษานั้นสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1) วัจนลีลาตายตัว (frozen style) 2) วัจนลีลาเป็นทางการ (formal style) 3) วัจนลีลาหารือ (consultative Style) 4) วัจนลีลาเป็นกันเอง (casual style) 5) วัจนลีลาสนิทสนม (intimate style) (Martin Joos, 1967, อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544, น. 142-157) วัจนลีลาของผู้เขียนในเรื่องสั้นช่วยเพิ่มพลังในการสื่อสารไปยังผู้อ่าน ทำให้เรื่องราวในเรื่องสั้นมีชีวิตชีวามากขึ้น ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจอารมณ์และแนวคิดของผู้สื่อสารได้อย่างชัดเจน และยังช่วยสร้างผลกระทบทางอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย

นอกจากนี้ในปัจจุบันผู้คนมักป่วยเป็นโรคซึมเศร้ากันค่อนข้างมาก โดยพบว่า มีผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายจำนวน 5,172 คนหรือเท่ากับร้อยละ 7.9 ต่อประชากรแสนคน เฉลี่ยวันละ 14 คน หรือเสียชีวิต 1 คน ในทุก 2 ชั่วโมง (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2567) จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงปัญหาเรื่องสุขภาพของคนในสังคม จันทิมา อังคพณิชกิจ อธิชาติ โรจนะหัสดิน และทรงพล อินทเศียร (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาษา การสื่อสาร และโรคซึมเศร้า : การสำรวจแนวทางพัฒนาการสื่อสารด้านโรคซึมเศร้าเพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย” โดยพบว่า การสื่อสารมีผลกระทบต่อผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดยมักสื่อสารในลักษณะการนำเสนอข่าวที่มีความหมายที่น่ากลัว อันตราย และน่าตกใจ การสื่อสารด้วยน้ำเสียงที่เข้าใจ ให้กำลังใจ และเรียกร้องขอความเห็นใจแก่ผู้เป็นโรคซึมเศร้า ดังนั้นการดูแลปัญหาสุขภาพจิตจึงเป็นเรื่องสำคัญและเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนต่อไป

นอกจากการสื่อสารด้วยคำพูดแล้วการสื่อสารผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ ก็สามารถที่จะช่วยดูแลสุขภาพจิตและสร้างคุณภาพชีวิตได้เช่นเดียวกัน ในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” ของอุเทน พรมแดง เป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีกลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก จึงทำให้ได้รับรางวัลมากมาย อาทิ เรื่องสั้น “รางวัลชนะเลิศ” การประกวดเรื่องสั้นส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิต “หนังสือดีเด่น” จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2566 หนังสือรางวัล “รองชนะเลิศ” เซเว่นบุ๊คอวอร์ด พ.ศ. 2566 เรื่องสั้นรางวัลยอดเยี่ยมจากสถาบันพระปกเกล้า และเรื่องสั้นรางวัล “รองชนะเลิศ” จากโครงการประกวดเรื่องสั้น “เด็กไทยเท่ได้ ไร้แอลกอฮอลล์” (สำนักพิมพ์อินเทรนด์, 2567) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยัง

แย้มบาน” เพื่อเป็นการศึกษาศิลปะการเขียนเรื่องสั้นและการใช้ภาษาที่น่าสนใจและมีคุณค่าต่อผู้อ่านทั้งเยาวชนและบุคคลทั่วไป ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน”
2. เพื่อศึกษาวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน”

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” ของอุเทน พรมแดง ผู้วิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยดังนี้

1. กลวิธีการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด
2. วัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกใน 3 ประเด็น ได้แก่

1) การใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำ การใช้ประโยค การใช้สำนวน และการใช้ภาพพจน์

2) ประเภทของวัจนลีลา โดยจำแนกตามแนวทางของ Martin Joos (1967, อ้างถึงในอมรา ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์, 2544) ได้แก่ วัจนลีลาตายตัว วัจนลีลาเป็นทางการ วัจนลีลาหารือ วัจนลีลาเป็นกันเอง และวัจนลีลาสนิทสนม

3) เป้าหมายและวิธีการสื่อสารเชิงบวก ได้แก่

3.1 เป้าหมาย ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การลดความขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ และโน้มน้าวสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือ

3.2 วิธีการสื่อสารเชิงบวก ได้แก่ การอบรมและสอน การอธิบายให้เห็นถึงคุณค่า การเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหา และการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างความหวัง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการถอดความ (open coding technique) นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) เขียนเป็นขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” ของ อุเทน พรมแดง ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2566 จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่

	ชื่อเรื่อง
1	ไอศกรีมถ้วยเดียว
2	หลังเที่ยงคืน
3	ขาของยาย
4	ประเทศป่วยไข้
5	ปั่นแปะ
6	ขอทานบาทเดียว
7	คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง
8	สถานีสูญวัฒนธรรม
9	ในอีกสิบปีต่อมา
10	โมงยามแห่งความนิ่งงัน
11	แมวไม่รู้ที่มา

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องตามแนวทางของ สรณัฐ ไตลังคะ (2560) โดยศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องที่ยึดตามองค์ประกอบของบันเทิงคดีเป็นหลัก คือ 1) โครงเรื่อง 2) ผู้เล่าเรื่อง 3) การนำเสนอเรื่อง 4) ตัวละคร 5) ฉาก และ 6) แนวคิด

3.2 วิเคราะห์วัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์วัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกใน 3 ประเด็น คือ 1) การใช้ภาษา 2) ประเภทของวัจนลีลา 3) เป้าหมายและวิธีการสื่อสารเชิงบวก

ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการถอดความแบบเปิด (open coding technique) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มุ่งค้นหารูปแบบความหมายจากข้อมูลตัวบทอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

1) การกำหนดหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ผู้วิจัยกำหนดหน่วยวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อความบรรยาย เหตุการณ์สำคัญ และบทสนทนาของตัวละครในเรื่องสั้นทั้ง 11 เรื่อง โดยพิจารณาข้อความที่สะท้อนกลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกที่ปรากฏในตัวบท

2) การอ่านตัวบทและกำหนดรหัสข้อมูล (coding) ผู้วิจัยอ่านตัวบทอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจบริบทของเรื่อง จากนั้นทำการกำหนดรหัส (codes) ให้กับข้อความหรือเหตุการณ์ที่สะท้อนลักษณะสำคัญ เช่น “เหตุการณ์ชีวิตประจำวัน” “ตัวละครคนชายขอบ” “การให้กำลังใจ” “การสะท้อนปัญหาสังคม” และ “การสื่อสารเชิงเห็นอกเห็นใจ” เป็นต้น

3) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (categorization) ผู้วิจัยนำรหัสที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจัดรวมเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ได้แก่ กลวิธีการเล่าเรื่อง ทั้ง 6 องค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด และวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้ภาษา ประเภทของวัจนลีลา และเป้าหมายกับวิธีการสื่อสารเชิงบวก

4) การคัดเลือกข้อความตัวอย่าง (data selection) ผู้วิจัยนำข้อความจากตัวบทที่สะท้อนลักษณะของหมวดหมู่ข้อมูลและปรากฏซ้ำในหลายเรื่อง เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก

5) การตรวจสอบความสอดคล้องของหมวดหมู่ (analytical validation) ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยการอ่านทบทวนตัวบทซ้ำหลายครั้ง และเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อให้การตีความข้อมูลมีความเป็นระบบและมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” จำนวน 11 เรื่อง ของอุเทน พรมแดง ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องทั้งหมด 6 ประเด็น ได้แก่ 1) โครงเรื่อง 2) ผู้เล่าเรื่อง 3) การนำเสนอเรื่อง 4) ตัวละคร 5) ฉาก และ 6) แนวคิด และพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลายในการสร้าง “ความหมายแห่งชีวิต” ผ่านเรื่องราวธรรมดาในชีวิตประจำวัน สะท้อนโลกของคนธรรมดา ชนชั้นแรงงาน คนชายขอบ ผู้พิการ เด็กยากจน ตลอดจนผู้ที่กำลังแสวงหาความหมายของชีวิต ดังต่อไปนี้

1) โครงเรื่อง (plot) พบว่า โครงเรื่องของเรื่องสั้นทั้ง 11 เรื่องส่วนใหญ่เป็นโครงเรื่องแบบเส้นตรง (linear plot) ที่ดำเนินเหตุการณ์จากเริ่มเปิดเรื่องไปจนถึงปิดเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ โดยมักเริ่มจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินทางกลับบ้าน การทำงานกะดึก

การนั่งอยู่บนรถไฟ การพบแมวจรจัด หรือการพบขอทาน ก่อนค่อย ๆ พัฒนาไปสู่ จุดเปลี่ยนทางความคิด (psychological turning point) ของตัวละครเอก เช่น เรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” ผู้เขียนใช้เหตุการณ์ธรรมดาคือ “ภาพคู่ชรากินไอศกรีม” เป็นจุดเปลี่ยนให้ตัวละครตัดสินใจที่จะค่อย ๆ ฟื้นฟูความรักให้กลับมาแน่นแฟ้นอีกครั้ง เรื่อง “หลังเที่ยงคืน” ผู้เขียนสร้างให้มีการพบหญิงสาวนิรนามซ้ำ ๆ เป็นกลไกสร้างความหมายของความสัมพันธ์แบบชั่วคราว จนเกิดเป็นความผูกพัน เรื่อง “ขาของยาย” ผู้เขียนใช้ความทรงจำในอดีตเป็นโครงเรื่องในการขับเคลื่อนเรื่องราวและความสำนึกในคุณค่าของชีวิต เรื่อง “ประเทศป่วยไข้” ผู้เขียนใช้โครงเรื่องแบบอุปมาอุปไมยเพื่อวิพากษ์สังคมและการเมือง เรื่อง “ปั่นแปะ” และเรื่อง “ขอทานบาทเดียว” ผู้เขียนใช้เหตุการณ์ที่เรียบง่ายแต่สะท้อนปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งภาพรวมการวางโครงเรื่องของอุเทน พรมแดง มีลักษณะเด่นคือ ใช้เหตุการณ์เล็ก ๆ เพื่อเปิดพื้นที่และเปิดมุมมอง ก่อให้เกิดความหมายที่ลึกซึ้ง และสร้างความสะเทือนใจในตอนจบ

2) ผู้เล่าเรื่อง (narrator) พบว่า ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่อง 2 ลักษณะ ได้แก่ 2.1) ผู้เล่าเรื่องบุรุษที่หนึ่ง โดยมีการใช้ผู้เล่าเรื่องบุรุษที่หนึ่งมากที่สุด เช่น เรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” เรื่อง “หลังเที่ยงคืน” เรื่อง “ขาของยาย” เรื่อง “ขอทานบาทเดียว” เรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” และเรื่อง “ในอีกสิบปีต่อมา” โดยมีลักษณะสำคัญคือ ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกภายในตัวละครได้โดยตรง ช่วยถ่ายทอดภาวะโดดเดี่ยวของตัวละครได้อย่างละเอียดลออ เป็นเรื่องราวที่ให้ข้อคิดและก่อให้เกิดการใคร่ครวญชีวิตสำหรับผู้อ่าน และ 2.2) ผู้เล่าเรื่องบุรุษที่สาม พบในเรื่อง “ปั่นแปะ” เรื่อง “ประเทศป่วยไข้” และเรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” โดยมีจุดเด่น คือ ใช้มุมมองกว้าง ๆ ในการสะท้อนปัญหาสังคมเชิงโครงสร้าง ถ่ายทอดมิติวงกว้างของเหตุการณ์หรือสภาพชุมชน สามารถนำเสนอ “เสียงของสังคม” หรือ “การวิพากษ์” ได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องแต่ละประเภท มีบทบาทสำคัญในการกำหนด “ระดับความใกล้ชิดทางอารมณ์” ระหว่างผู้อ่านกับตัวละครให้เป็นไปตามเจตนาของผู้เขียนได้อย่างดี

3) การนำเสนอเรื่อง (narrative techniques) พบว่า ผู้เขียนใช้การนำเสนอเรื่อง 4 ลักษณะ คือ 3.1) การเล่าเรื่องแบบสมจริง (realism) และสะท้อนวิถีชีวิตในบริบทสังคมร่วมสมัย เช่น เรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” เรื่อง “หลังเที่ยงคืน” เรื่อง “ปั่นแปะ” โดยถ่ายทอดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของคนธรรมดาอย่างจริงใจและตรงไปตรงมา 3.2) การเล่าเรื่องย้อนความ (flashback) เช่น เรื่อง “ขาของยาย” เรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” เรื่อง “ในอีกสิบปีต่อมา” ทั้งนี้เพื่อเชื่อมอดีตกับปัจจุบัน และสร้างมิติทางอารมณ์และความทรงจำให้กับผู้อ่าน 3.3) การเล่าเรื่องโดยใช้อุปมาอุปไมย (allegory & metaphor) เช่น เรื่อง “ประเทศป่วยไข้” และเรื่อง “สถานี

สูญวัฒนธรรม” เป็นการสื่อสารเชิงวิพากษ์สังคมและนำเสนอโลกทัศน์ของผู้เขียน 3.4) การเล่าเรื่องโดยใช้ความเงียบและสภาวะอารมณ์แทนบทสนทนา เช่น เรื่อง “ขาของยาย” เรื่อง “หลังเที่ยงคืน” เรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” และเรื่อง “ในอีกสิบปีต่อมา” โดยผู้เขียนลดบทสนทนาลง เน้นการบรรยายภาพ การบรรยายภาวะภายในที่บ่งบอกอารมณ์ของตัวละคร เช่น สายตา การหยุดนิ่ง การมองไกล การเก็บของบางชิ้นไว้เป็นสัญลักษณ์ ทำให้เห็นว่าความเรียบง่ายของการเล่าเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเข้าถึงเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

4) ตัวละคร (character construction) พบว่า ตัวละครในเรื่องสั้นของอุเทน พรมแดง มีความโดดเด่นในความเป็น “มนุษย์ธรรมดา” ที่มีความอ่อนแอ เปราะบาง แต่ก็มีความหวังและมองเห็นคุณค่าในตัวเอง ตัวละครที่พบมี 4 ลักษณะ ได้แก่ 4.1) ตัวละครผู้โดดเดี่ยวในสังคมเมือง เช่น ตัวละครในเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” และเรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” สะท้อนภาวะคนรุ่นใหม่ในสังคมเมืองที่มักเผชิญความเหงาและความเปล่าเปลี่ยว 4.2) ตัวละครผู้ยากไร้และคนชายขอบ เช่น เรื่อง “ปั่นแปะ” เรื่อง “ขอทานบาทเดียว” และเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” แสดงถึงปัญหาช่องว่างทางสังคมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ 4.3) ตัวละครเชิงสัญลักษณ์ เช่น เรื่อง “ประเทศป่วยไข้” โดยใช้ “ประเทศ” เป็นตัวละครนามธรรมที่สะท้อนสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองร่วมสมัย 4.4) ตัวละครที่เป็นแรงบันดาลใจ เช่น คู่ชราในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” และยายในเรื่อง “ขาของยาย” และชายพิการในเรื่อง “คนพิการบนรถไฟ” ตัวละครเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น “กระจกสะท้อนชีวิต” ช่วยให้ตัวละครและผู้อ่านเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจความหมายของความรัก ความเสียสละ และคุณค่าชีวิต

5) ฉาก (setting) พบว่า ฉากในเรื่องสั้นชุดนี้มักเป็น สถานที่ธรรมดาแต่มีความหมายลึกซึ้ง ได้แก่ 5.1) ฉากสังคมเมืองและพื้นที่สาธารณะ เช่น ร้านสะดวกซื้อ รถไฟฟ้า ถนนกลางเมือง โรงพยาบาล กลายเป็น “พื้นที่แห่งความเงียบเหงา” หรือ “พื้นที่พบพานความหมายของชีวิต” 5.2) ฉากชนบทและครอบครัว เช่น บ้านไม้ของยาย ในเรื่อง “ขาของยาย” เป็นพื้นที่แห่งความทรงจำ ความรัก และรากเหง้า 5.3) ฉากเชิงสัญลักษณ์ เช่น สนามหลวงในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” สถานีรถไฟร้างในเรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” ทำหน้าที่สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เสื่อมถอย ฉากเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง “สถานที่” แต่เป็นพื้นที่ทางอารมณ์และการรับรู้ที่ช่วยผลักดันตัวละครให้กระทำบางสิ่งบางอย่างและสื่อสารความหมายของเรื่องได้ดี

6) แนวคิด (themes) แนวคิดสำคัญที่พบมี 4 แนวคิด ได้แก่ 6.1) แนวคิดเกี่ยวกับความรัก ความผูกพัน และการให้อภัย ปรากฏในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” เรื่อง “ขาของยาย” และเรื่อง “ในอีกสิบปีต่อมา” 6.2) แนวคิดเกี่ยวกับความโดดเดี่ยวของมนุษย์ ปรากฏในเรื่อง “หลัง

เที่ยงคืน” และเรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” 6.3) ศักดิ์ศรีของมนุษย์และคุณค่าความเป็นคน สะท้อนอย่างชัดเจนในเรื่อง “ขอทานบาทเดียว” และเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” และ 6.4) แนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์สังคมปรากฏในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” เรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม”

จากการวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องในเรื่องสั้นทั้ง 11 เรื่อง สามารถสังเคราะห์ลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของเรื่องสั้นชุดนี้ได้ดังนี้

ประการแรก ลักษณะร่วมที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในหลายเรื่อง ได้แก่ การใช้เหตุการณ์ธรรมดาในชีวิตประจำวันเป็นจุดเริ่มต้นของโครงเรื่อง เช่น การพบผู้คนในพื้นที่สาธารณะ การเดินทาง หรือความทรงจำในครอบครัว เหตุการณ์เหล่านี้ถูกพัฒนาไปสู่จุดเปลี่ยนทางความคิดของตัวละคร ซึ่งนำไปสู่การตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต

ประการที่สอง การสร้างตัวละครที่เป็นคนธรรมดาและคนชายขอบในสังคม เช่น เด็กยากจน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือผู้ใช้ชีวิตในเมืองอย่างโดดเดี่ยว ตัวละครเหล่านี้ทำหน้าที่สะท้อนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความหวังของชีวิต

ประการที่สาม การใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่มีพลัง โดยผู้เขียนมักใช้ประโยคสั้น ๆ และบทสนทนาที่สะท้อนความรู้สึกภายในของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความรู้สึกของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง

ขณะเดียวกัน ลักษณะเฉพาะของบางเรื่อง ได้แก่ การใช้โครงเรื่องเชิงอุปมาอุปไมยเพื่อวิพากษ์สังคม เช่น เรื่อง “ประเทศป่วยไข้” การใช้ฉากเชิงสัญลักษณ์เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น เรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” และการใช้สัตว์หรือวัตถุเป็นตัวกลางของความหมาย เช่น เรื่อง “แมวไม่รู้ที่มา”

จะเห็นได้ว่าเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” ของอุเทน พรมแดง มีความโดดเด่นในการนำเสนอความหมายของชีวิตผ่านความธรรมดา และสะท้อนความงามของมนุษย์ภายใต้ข้อจำกัด ความเจ็บปวด ความหวัง และการค้นหาความหมาย เรื่องสั้นชุดนี้จึงเป็นวรรณกรรมสะท้อนชีวิต สะท้อนสังคม และกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิด “ความตระหนักรู้ภายในจิตใจ”

2. การวิเคราะห์วัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” ของอุเทน พรมแดง จำนวน 11 เรื่อง แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การใช้ภาษา 2) ประเภทของวัจนลีลา โดยจำแนกตามแนวทางของ Martin Joos (1967, อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์, 2544) และ 3) เป้าหมายและวิธีการสื่อสารเชิงบวก สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

1) การใช้ภาษา เรื่องสั้นชุดนี้มีลักษณะการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ลึกซึ้ง และให้อารมณ์ความรู้สึกอย่างมาก ผู้วิจัยพบลักษณะการใช้ภาษาที่สะท้อน “พลังเชิงบวกของความเงียบ ความกรุณา และความตระหนักรู้” โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้

1.1 การใช้คำ

1) คำที่สะท้อนความว่างเปล่า ปรากฏในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” ผู้เขียนใช้คำที่สื่อถึงอารมณ์ของตัวละคร เช่น *“เงียบ” “เหงา”* และ *“น้ำตาคลอ”* คำว่า *“เงียบ”* สะท้อนบรรยากาศของพื้นที่และจิตใจของตัวละครที่กำลังเผชิญกับความโดดเดี่ยว ขณะที่คำว่า *“เหงา”* แสดงอารมณ์ของตัวละครที่รู้สึกขาดความอบอุ่นและความต้องการใครบางคน ส่วนคำว่า *“น้ำตาคลอ”* เป็นคำที่สื่อถึงความรู้สึกสะเทือนใจของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความรู้สึกเปราะบางของตัวละคร คำเหล่านี้จึงทำหน้าที่สร้างบรรยากาศของความว่างเปล่าและความอ่อนไหวทางอารมณ์ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของเรื่องที่สะท้อนความโดดเดี่ยวของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน

2) คำที่สื่อถึงความผูกพัน ปรากฏในเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” ผู้เขียนใช้คำที่สะท้อนอารมณ์ของตัวละคร เช่น *“รอเธอ” “หยุดหมุน”* และ *“ผูกพัน”* คำว่า *“รอเธอ”* แสดงถึงความหวังและความคิดถึงที่ตัวละครมีต่อบุคคลสำคัญในชีวิต ขณะที่คำว่า *“หยุดหมุน”* เป็นการใช้คำเชิงเปรียบเปรยเพื่อสื่อถึงช่วงเวลาที่ความรู้สึกภายในของตัวละครหยุดนิ่งเมื่อนึกถึงความสัมพันธ์ในอดีต ส่วนคำว่า *“ผูกพัน”* เป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสองตัวที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งช่วยเน้นย้ำแนวคิดของเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าของความสัมพันธ์และความผูกพันของตัวละคร

3) คำที่สื่อความรักและความทรงจำ ปรากฏในเรื่อง “ขาของยาย” ผู้เขียนเลือกใช้คำที่มีความหมายที่อบอุ่นและสะท้อนความทรงจำในครอบครัว เช่น *“ยิ้ม” “ผ้าห่ม”* และ *“เดินตาม”* คำว่า *“ยิ้ม”* แสดงถึงความรักและความอ่อนโยนที่ตัวละครมีต่อกัน ส่วนคำว่า *“ผ้าห่ม”* เป็นสัญลักษณ์ของความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่ในครอบครัว ขณะที่คำว่า *“เดินตาม”* สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย และการถ่ายทอดความรักจากผู้สูงอายุสู่คนรุ่นหลัง คำเหล่านี้จึงทำหน้าที่สร้างภาพความทรงจำที่เต็มไปด้วยความรักและความผูกพันภายในครอบครัว

4) คำที่กระตุ้นจิตสำนึกทางสังคม ปรากฏในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” ผู้เขียนใช้คำเชิงอุปมาอุปไมยที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ เช่น *“ป่วยไข้” “ภูมิคุ้มกัน”* และ *“เชื้อร้าย”* เพื่อสะท้อนปัญหาของสังคมร่วมสมัย คำว่า *“ป่วยไข้”* เปรียบเปรยสภาพของประเทศที่กำลังเผชิญกับวิกฤตทางสังคมและการเมือง ขณะที่คำว่า *“ภูมิคุ้มกัน”* สื่อถึงความจำเป็นที่สังคมต้องมีระบบหรือกลไกเพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนคำว่า *“เชื้อร้าย”* ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของปัญหาหรือ

พฤติกรรมที่ทำลายสังคม การใช้คำลักษณะนี้จึงช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาทางสังคม และเกิดการตั้งคำถามต่อสภาพความเป็นจริงของสังคมร่วมสมัย

1.2 การใช้ประโยค

ประโยคที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดนี้ส่วนใหญ่เป็นประโยคสั้น ๆ เรียบง่าย ซึ่งช่วยถ่ายทอดอารมณ์ภายในของตัวละครได้อย่างตรงไปตรงมา ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” ประโยคที่ว่า *“แม่มากินข้าวเร็ว หนูทำกับข้าวเสร็จแล้ว”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 42) สะท้อนความรู้สึกของตัวละครที่ยังคงยึดโยงอยู่กับความทรงจำและความผูกพันในอดีต และในเรื่อง “ขาของยาย” ประโยคที่ว่า *“แต่หนูสงสารยายนี่...”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 64) เป็นประโยคที่เรียบง่าย แต่แฝงความหมายทางอารมณ์อย่างลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความรักความห่วงใยของเด็กหญิงที่มีต่อหญิงชรา และในเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” ประโยคที่ว่า *“ผมว่าคุณยอมเสียสละที่นั่งให้คนพิการ...คิดว่าเขาเป็นญาติของคุณก็ได้”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 139) ซึ่งสะท้อนมุมมองเชิงบวกของคุณลุงที่มีต่อคนพิการโดยพยายามให้เด็กหนุ่มมองว่าคนพิการเป็นญาติ

1.3 การใช้สำนวน

ผู้เขียนใช้สำนวนเพื่อถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครในเรื่อง ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” สำนวนที่ว่า *“การใช้ชีวิตคู่ไม่ใช่เรื่องง่ายดายอย่างที่คิด ...ตามประสาลิ้นกับฟัน”* (อุเทน พรมแดง, น. 15-16) คำว่า *“ลิ้นกับฟัน”* เป็นสำนวนที่ใช้เปรียบเปรยความสัมพันธ์ของคนใกล้ชิด ซึ่งแม้จะมีความผูกพันกันมาก แต่ก็อาจมีการกระทบกระทั่งกันได้เป็นธรรมดา และในเรื่อง “ปั่นแปะ” สำนวนที่ว่า *“หมดตูดทุกอย่าง ข้ายอมแพ้แล้ว”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 105) ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาพูดเพื่อถ่ายทอดความสิ้นหวังของตัวละคร คำว่า “หมดตูด” เป็นสำนวนภาษาปากที่ใช้สื่อถึงการสูญเสียหรือหมดสิ้นทุกอย่าง การใช้สำนวนดังกล่าวช่วยเน้นอารมณ์สิ้นหวังและความรู้สึกพ่ายแพ้ของตัวละครได้อย่างชัดเจน สำนวนเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจโลกและความรู้สึกของตัวละครได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.4 การใช้ภาพพจน์

ผู้เขียนใช้ภาพพจน์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพตามและเข้าถึงความรู้สึกของตัวละคร โดยมีทั้งการใช้สัญลักษณ์และการใช้อุปมาอุปไมยอย่างเรียบง่าย ตัวอย่างเช่น ชื่อเรื่อง *“ไอศกรีมถ้วยเดียว”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 11) ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์ไอศกรีมถ้วยเดียวแทนความรักที่เรียบง่ายและยั่งยืนของตัวละคร นอกจากนี้ยังมีการใช้อุปมา ในเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” เช่น ข้อความว่า *“จริงอยู่ว่ารถไฟชั้นสามเป็นเหมือนสมบัติของ*

ส่วนรวม” (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 132) ผู้เขียนใช้ภาพพจน์อุปมา โดยใช้คำว่า *“เหมือน”* เป็นตัวเชื่อมการเปรียบเทียบระหว่าง *“รถไฟชั้นสาม”* กับ *“สมบัติของส่วนรวม”* การใช้ภาพพจน์ลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่ารถไฟชั้นสามเป็นพื้นที่ที่ผู้คนหลากหลายชนชั้นสามารถใช้ร่วมกันได้ และสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นสาธารณะของพื้นที่ในสังคม และในเรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” ผู้เขียนใช้ข้อความว่า *“สถานีต่อไป...สถานีสูญวัฒนธรรม”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 155) เป็นการใช้ภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (symbol) และมีลักษณะของการเปรียบเชิงนามธรรม ซึ่งคำว่า *“สถานี”* ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของช่วงเปลี่ยนผ่านของสังคม ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพการเดินทางของรถไฟเปรียบเสมือนการเดินทางของสังคมที่กำลังมาถึงจุดหนึ่งที่วัฒนธรรมกำลังถูกละเลยหรือสูญหายไป ซึ่งใช้เปรียบเทียบเพื่อสะท้อนการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมและความทรงจำในพื้นที่สาธารณะ และในเรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” ผู้เขียนใช้ข้อความว่า *“เขาอยากก่อรูปสานรอยความฝันนั้นอีกครั้ง”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 188) เป็นการใช้ภาษาเชิงภาพพจน์ (figurative expression) โดยเฉพาะการใช้คำเปรียบเชิงนามธรรม คำว่า *“ก่อรูป”* และ *“สานรอย”* เป็นคำที่มักใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม แต่ถูกนำมาใช้กับ *“ความฝัน”* ซึ่งเป็นนามธรรม จึงทำให้เกิดภาพเปรียบว่าความฝันสามารถสร้างขึ้นและดำเนินต่อได้ การใช้ถ้อยคำลักษณะนี้ช่วยสะท้อนแนวคิดเชิงบวกเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของตัวละคร

2) ประเภทของวัจนลีลาตามแนวคิดของ Martin Joos จากการศึกษาพบวัจนลีลาที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ จำนวน 4 ประเภท คือ วัจนลีลาทางการ วัจนลีลาหารือ วัจนลีลาเป็นกันเอง และวัจนลีลาสนิทสนม ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเห็นความลุ่มลึกในการใช้ภาษาและเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ดังนี้

2.1 วัจนลีลาทางการ (formal style) เป็นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงจังและมีความน่าเชื่อถือของข้อมูล เช่น ในเรื่อง “ขาของยาย” ข้อความที่ว่า *“เกือบปีแล้วที่หญิงชรามีอาการปวดขาอย่างรุนแรง สาเหตุเป็นเพราะความชรา”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 62) ซึ่งเป็นการใช้วัจนลีลาทางการเพื่อบรรยายสภาพชีวิตของตัวละคร ใช้ภาษาที่เน้นข้อเท็จจริงและเหตุผล การบรรยายลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงสภาพร่างกายของตัวละครอย่างตรงไปตรงมา และช่วยสร้างพื้นฐานให้เข้าใจสถานการณ์ชีวิตของหญิงชรา นอกจากนี้ในเรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” ข้อความที่ว่า *“ร้านเหล้าถูกสั่งปิดยาวตามมาตรการควบคุมไวรัสสายพันธุ์ใหม่ของรัฐบาล”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 182) ผู้เขียนใช้วัจนลีลาทางการในการนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคม เป็นการใช้ภาษาที่มีลักษณะเชิงรายงานและสะท้อนบริบทของนโยบายรัฐ การใช้ถ้อยคำลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านรับรู้สถานการณ์ทางสังคมอย่างเป็นกลางและชัดเจน และในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้”

ข้อความที่ว่า *“ข้อมูลทางการแพทย์ระบุตรงกันว่า แพทย์ผู้รักษาทำได้เพียงจ่ายยาที่ให้ผลใกล้เคียงที่สุดเพื่อประคับประคองอาการของคนป่วยไม่ให้ทรุดหนัก”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 77-78) เป็นการใช้วัจนลีลาทางการ โดยใช้ภาษาที่มีลักษณะเชิงวิชาการและการรายงานข้อเท็จจริง มีการใช้คำศัพท์ทางการแพทย์ เช่น *“ข้อมูลทางการแพทย์”*, *“แพทย์ผู้รักษา”* และ *“ประคับประคองอาการ”* ซึ่งช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและทำให้ผู้อ่านเข้าใจสถานการณ์ของตัวละคร

2.2 วัจนลีลาหารือ (consultative style) เป็นการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการมากนัก เน้นการคิดใคร่ครวญในชีวิตประจำวัน เช่น ในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” ข้อความที่ว่า *“การที่เฒ่าชราทั้งสองเลือกสั่งไอศกรีมเพียงถ้วยเดียวคงไม่ใช่ด้วยมีเงินไม่พอแน่นอน ผมแน่ใจว่าพวกแกต้องการกินไอศกรีมในถ้วยเดียวกัน”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 28) แสดงลักษณะของวัจนลีลาหารือ เนื่องจากผู้เล่าเรื่องใช้ถ้อยคำเชิงคาดคะเนและการตีความ เช่น *“คงไม่ใช่”* และ *“ผมแน่ใจว่า”* ซึ่งสะท้อนกระบวนการคิดใคร่ครวญของผู้เล่าเรื่องต่อพฤติกรรมของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการตีความความหมายของเหตุการณ์ในเรื่อง นอกจากนี้ในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” ข้อความที่ว่า *“ทว่าสิ่งที่หล่อนแน่ใจกว่านั้นคือต้องมีคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในประเทศนี้กักตุนหน้ากากอนามัยจนขาดตลาดและราคาสูงลิบลิ่ว”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 89-90) เป็นวัจนลีลาหารือ เนื่องจากเป็นการแสดงความคิดเห็นและการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมของตัวละคร โดยใช้ถ้อยคำเชิงคาดคะเน เช่น *“ต้องมีคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง”* ซึ่งสะท้อนกระบวนการคิดใคร่ครวญของตัวละครต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

2.3 วัจนลีลาเป็นกันเอง (casual style) เป็นการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ เน้นความเป็นธรรมชาติของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง “ปั่นแปะ” บทสนทนาที่ว่า *“ไม่เป็นไรหรอกลุง กะอีแค่เศษตัง”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 101) แสดงลักษณะวัจนลีลาเป็นกันเอง เนื่องจากเป็นการใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวัน เช่น คำว่า *“กะอีแค่”* และ *“เศษตัง”* ซึ่งเป็นคำที่ไม่เป็นทางการ ช่วยสะท้อนความสัมพันธ์ที่เป็นกันเองระหว่างตัวละคร และทำให้บรรยากาศของการสื่อสารดูเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ในเรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” ปรากฏในบทสนทนาที่ว่า *“โถ่ยาย หนูเห็นพระยังเอากับสีกาคาผ้าเหลืองเลย”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 151) แสดงลักษณะของวัจนลีลาเป็นกันเอง เนื่องจากเป็นการใช้ภาษาพูดที่ไม่เป็นทางการ เช่น คำอุทาน *“โถ่ยาย”* และการเล่าเหตุการณ์ด้วยน้ำเสียงสนทนา ช่วยสะท้อนบรรยากาศของการพูดคุยในชีวิตประจำวันและความใกล้ชิดระหว่างตัวละคร

2.4 วัจนลีลาสนิทสนม (intimate style) เป็นการใช้ภาษาที่สะท้อนความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างบุคคล เช่น ในเรื่อง “ขาของยาย” บทสนทนาที่ว่า *“โธ่...ก็ยายลืมให้ตังเอ็งไปกิน*

โรงเรียนน่ะสิ มาเอาเร็วเข้า”, *“ไม่ต้องเอาก็ได้ยาย หนูกินข้าวที่โรงเรียนก็อิ่มแล้ว ขนมน่ะไม่ต้องกินก็ได้”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 57) แสดงลักษณะของวัจนลีลาสนิทสนม เนื่องจากเป็นการใช้ภาษาพูดระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัว เช่น การใช้คำเรียก *“ยาย”*, *“เอ็ง”* และ *“หนู”* ซึ่งสะท้อนความรัก ความห่วงใย และความผูกพันระหว่างตัวละคร นอกจากนี้ในเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” ข้อความที่ว่า *“แม่มากินข้าวเร็ว หนูทำกับข้าวเสร็จแล้ว”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 42) แสดงลักษณะของวัจนลีลาสนิทสนม เนื่องจากเป็นการใช้ภาษาพูดระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยมีการใช้คำเรียก *“แม่”* และ *“หนู”* ซึ่งสะท้อนความใกล้ชิดและความผูกพันระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ช่วยสร้างบรรยากาศของความอบอุ่นและความเอื้ออาทรในครอบครัว

3) เป้าหมายและวิธีการสื่อสารเชิงบวก การสื่อสารเชิงบวกในเรื่องสั้นชุดนี้ พบทั้งหมด 5 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ตัวละครใช้การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” การตัดสินใจกลับไปขอคืนดีกับภรรยาของตัวละคร เช่น การตัดสินใจโทรคืนดีของตัวละครที่ว่า *“ถ้าไม่มีอะไรผิดพลาด ผมน่าจะไปถึงบ้านพ่อตาแม่ยายก่อนภรรยาจะหลับใหลไปในอีกค่ำคืนหนึ่ง”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 31) ข้อความดังกล่าวสะท้อนการตัดสินใจกลับมาสร้างความสัมพันธ์อีกครั้ง นอกจากนี้ในเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” ยังปรากฏข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกสาวกับแม่ที่ว่า *“นึกถึงแม่...ถึงเวลาแล้วที่แม่จะได้ผ่อนพักอย่างสงบสุขแท้จริงในภพโพ้น หมดห่วงหมดกังวลในตัวลูกสาวคนนี้ หญิงสาวสัญญากับตัวเองว่าจะก้าวเดินต่อไป...”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 48)

3.2 การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตัวละครในเรื่องสั้นชุดนี้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน เช่น ในเรื่อง “ปั่นแปะ” ตอนจบของเรื่องผู้เล่าเรื่องได้เปลี่ยนความคิดจากที่เล่นพนันชนะแล้วได้เงินจากชายไม่เต็มบาทที่ว่า “สำนึกส่วนลึกบอกกับตัวเองว่า ผมไม่กล้าเล่นปั่นแปะตาสุดท้ายกับชายไม่เต็มบาทผู้นี้เป็นแน่ แพ้นั่นไม่กระไร แต่ผมกลัวจะชนะเขาเหลือเกิน...” (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 112) สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดจากที่เคยเล่นเพื่อจะได้เงินเป็นเริ่มสงสารเห็นใจผู้อื่น และในเรื่อง “ในอีกสิบปีต่อมา” ตัวละครที่ชัชวาล ได้พัฒนาความคิดและเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปในทิศทางที่ดีขึ้น ข้อความว่า “เหตุการณ์เลวร้ายนั้นผ่านมาเนิ่นนานพอดู ทว่าเหมือนผมเพิ่งเข้าใจโลกเข้าใจชีวิตในวันนี้...ในอีกสิบปีต่อมา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเคยทำในอดีตเป็นเสมือนดินสอขีดวาดภาพร่างของอนาคต” (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 172-173)

3.3 การลดความขัดแย้ง การสื่อสารเชิงบวกในเรื่องสั้นชุดนี้ยังช่วยลดความขัดแย้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร เช่น ในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” ตัวละครพยายามลดความขัดแย้งด้วยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ที่ว่า *“ความรักเพียงอย่างเดียวไม่ช่วยให้คนสองคนอยู่ร่วมกันยืนยาวได้ ต้องอาศัยความเข้าอกเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักอภัยในบางสิ่งบางอย่าง ยอมรับกันไว้เนื้อเชื่อใจกัน”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 15) และในเรื่อง “โมงยามแห่งความนิ่งงัน” ตัวละครทำความเข้าใจกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสและทำให้ไม่ได้ทำงาน ตัวละครได้ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อลดความขัดแย้งในใจ ข้อความว่า “สถานการณ์ไวรัสร้ายเป็นคล้ายกำแพงปิดล้อมให้ออกจากบ้านไปไหนต่อไหนตามใจชอบไม่ได้อย่างเคย แต่ก็ช่วยกักขังเขาไว้กับความสุขและความอบอุ่นของคำว่าครอบครัว เขามีเวลาทำกิจกรรมมากมายกับลูกสาว” (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 183) ซึ่งช่วยให้ตัวละครค้นพบความสงบภายในจิตใจและสามารถคลี่คลายความขัดแย้งทางอารมณ์ได้

3.4 การสร้างความเข้าใจ การสื่อสารในเรื่องสั้นหลายเรื่องทำให้ตัวละครและผู้อ่านเกิดความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น เช่น ในเรื่อง “ขาของยาย” ตัวละครเด็กหญิงการเข้าใจชีวิตและยอมรับความจริง มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ ดังข้อความว่า *“ทุกสิ่งทุกอย่างมีสองด้านในตัวเองเสมอ แม้เด็กหญิงต้องมีปมด้อยกับการเป็นลูกถูกทิ้ง ทว่าสภาพชีวิตอันหนักหนาก็สอนให้เธอเติบโตเป็นผู้ใหญ่เกินตัว และเข้มแข็งกว่าเด็กแปดขวบ”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 60) และในเรื่อง “แมวไม่รู้ที่มา” ตัวละครทำความเข้าใจธรรมชาติของหนูกับแมว ดังข้อความว่า *“หนูสร้างปัญหาในแบบของหนู แมวก็ก่อความเดือดร้อนในแบบของแมวเช่นกัน”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 200) แสดงให้เห็นว่าตัวละครกำลังทำความเข้าใจปัญหาภายในบ้าน และยอมรับว่าหากเลี้ยงแมวก็จะหมดปัญหาเรื่องหนู แต่จะมีปัญหาเรื่องแมวมาแทนที่ ดังความว่า “ปัญหาแมวซึ่งเข้ามาแทนที่ปัญหาหนูเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนชดเชยที่คุ้มค่ามากน้อยเพียงใด” (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 203)

3.5 การสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ เรื่องสั้นชุดนี้เป็นวรรณกรรมที่มีการสื่อสารเชิงบวกในแง่ของการสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจและทำให้เกิดความเข้าอกเข้าใจกัน เช่น ในเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” ผู้เขียนบรรยายภาพคู่ชราที่นั่งกินไอศกรีมร่วมกันว่า *“ชายหญิงคู่หนึ่งอยู่ร่วมกันมาจนแก่เฒ่า ในห้วงยามสุดท้ายของชีวิตคนทั้งสองยังปฏิบัติต่อกันเหมือนแรกรัก มองผสานสายตา ยิ้มระรื่นให้กัน และพูดคุยกันเบา ๆ อย่างเอื้ออาทร...ภาพสวยงามเช่นนี้หาดูได้ง่ายนักหรือในชีวิต!”* (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 29) ซึ่งช่วยจุดประกายให้ตัวละครตระหนักถึงคุณค่าของความรัก และในเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” ชายขาด้วนกล่าวขอบคุณผู้เล่าเรื่องที่ช่วยพูดให้ตนได้นั่งเก้าอี้โดยสารบนรถไฟ ดังความว่า *“ห้วงเหตุการณ์บนขบวน*

รถไฟสายชานเมืองคืนกลับสู่สภาวะปกติอีกครั้ง...ชายขาด้วนทรุดนั่งลงอย่างประดักประเดิด เขาเอ่ยขอบอกขอบใจผมเป็นการใหญ่ ผมได้แต่ยิ้มให้บอกว่าไม่เป็นไร...ผมทำหน้าที่ทวงถามจิตสำนึกดีงามเล็ก ๆ ในสังคมกลับคืนมา" (อุเทน พรมแดง, 2566, น. 140-141) แสดงให้เห็นว่าการที่ตัวละครทำความดีเพื่อช่วยเหลือคนพิการ ทำให้ได้รับคำขอบคุณและถือเป็นแรงบันดาลใจของการทำความดี

สรุปวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น "เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน" มีลักษณะเด่น คือ การใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านอย่างมาก มีการใช้วัจนลีลาอย่างหลากหลาย ตั้งแต่วัจนลีลาสนิทสนมจนถึงวัจนลีลาทางการ โดยมุ่งเยียวยาสร้างความหวังและชี้นำผู้อ่านให้เห็นคุณค่าของมนุษย์ ดังนั้นเรื่องสั้นชุดนี้จึงไม่ใช่เป็นงานวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง แต่ยังเป็นงานที่ช่วย "ฟื้นฟูหัวใจผู้อ่าน" ผ่านการสื่อสารที่เรียบง่ายและงดงาม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้น "เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน" ของอุเทน พรมแดง พบประเด็นสำคัญหลายประการที่สามารถอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การใช้เหตุการณ์ธรรมดา ๆ แต่ก่อให้เกิดการตีความในความหมายที่กว้างขึ้น โดยพบว่าผู้เขียนใช้เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การกินไอศกรีม การทำงานกะดึก การพบคนพิการ หรือการระลึกถึงยาย เป็นต้น มาเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงความคิดของตัวละคร ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นความหมายของชีวิตผ่านสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ สอดคล้องกับ แนวคิดเรื่องเล่าในชีวิตประจำวัน (Everyday Life Narrative) ของ Berger & Luckmann (1966) ที่อธิบายว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกหรือในชีวิตประจำวันเป็นแหล่งผลิตความหมายทางสังคมที่สำคัญ เพราะเป็นพื้นที่ที่มนุษย์สร้างความเข้าใจต่อโลกผ่านประสบการณ์ที่ใกล้ตัว เช่นเดียวกับที่ วสันต์ ปัญญาแก้ว และคณะ (2567) ได้กล่าวว่า เหตุการณ์ธรรมดาสามารถสร้างพลังกระทบใจได้มากกว่าเหตุการณ์ใหญ่ เพราะสะท้อนภาวะของมนุษย์จริง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่สะท้อนให้เห็นว่า อุเทน พรมแดง ใช้ความธรรมดาเป็นพลังทางสุนทรียภาพในการสื่อสารไปยังผู้อ่าน

2. การใช้ผู้เล่าเรื่อง ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งหลายเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงความโดดเดี่ยว ความอ่อนไหว ความหวัง ของตัวละครได้อย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณย์ ภัทร์ บุญฮก (2561) ที่พบว่า การใช้ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจต่อผู้อ่าน

เพราะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงภาวะเปราะบางทางอารมณ์ของตัวละครได้ง่ายและมีส่วนสำคัญต่อการเสนอภาพตัวละครเอก และการใช้ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งมีความสำคัญต่อการนำเสนอเรื่องและแสดงนัยยะบางประการของผู้เล่าเรื่องอย่างชัดเจน ซึ่งตรงกับเรื่อง “ไอศกรีมถ้วยเดียว” และเรื่อง “หลังเที่ยงคืน” และขณะเดียวกันผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่สามในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” และเรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” ทำให้สามารถนำเสนอภาพสังคมและโครงสร้างเชิงอำนาจได้ชัดเจน

3. การใช้ “ความเงียบ” และ “อารมณ์ภายใน” ของตัวละคร ซึ่งตามทฤษฎีสุนทรียภาพแบบไฮกุ คือ การลดบทสนทนาและใช้ภาวะเงียบง่าย เช่น การมอง การหยุดนิ่ง การฟังเสียง หรือการระลึกความหลัง เป็นกลวิธีหนึ่งที่ช่วยสะท้อนภาพและเป็นสะพานเชื่อมโยงความแตกต่างของมนุษย์ให้มีความรัก ความเข้าใจ และยอมรับความแตกต่างระหว่างสังคม (ยงยุทธ ขำคง, 2565) โดยอุเทน พรมแดง ใช้ถ้อยคำเรียบง่ายเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความเองตามประสบการณ์ ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของ สรณัฐ ไตลังคะ (2550) ที่อธิบายว่า ความเรียบง่ายคือพลังของเรื่องสั้นร่วมสมัยเพราะให้ผู้อ่านมีบทบาทร่วมสร้างความหมาย

4. การใช้ตัวละครคนชายขอบ เพื่อสะท้อนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตัวละครเด็กยากจนในเรื่อง “ปั่นแปะ” เรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” และเรื่อง “ขอทานบาทเดียว” สะท้อนภาพของ “คนชายขอบ” ที่ยังคงมีศักดิ์ศรีและคุณค่าของชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhilan Xu และพัชรินทร์ บูรณะกร (2566) เกี่ยวกับวรรณกรรมว่าด้วยคนชายขอบชี้ให้เห็นว่าตัวละครคนชายขอบมีบทบาทเผยให้เห็น “ความเป็นมนุษย์” มากกว่าตัวละครที่มีอำนาจ และช่วยเสนอภาพสะท้อนคนชายขอบในด้านสถานภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ คุณธรรมจริยธรรม และสิทธิมนุษยชนของคนชายขอบ ทำให้เห็นสถานภาพของคนชายขอบในบริบทที่หลากหลาย วรรณกรรมแนวชายขอบทำหน้าที่เป็นกระจกส่องสะท้อนวิถีชีวิตของคนชายขอบอย่างเที่ยงตรงตามความเป็นจริง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจกลุ่มคนชายขอบมากขึ้น เข้าใจความต้องการและปัญหาของคนชายขอบสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือได้ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของตัวละครที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นของอุเทน พรมแดง อย่างชัดเจน

5. การใช้ฉากในฐานะพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ของความทรงจำและปัญหาทางสังคม ฉากหลายแห่ง เช่น ร้านสะดวกซื้อยามดึก สถานีรถไฟร้าง สนามหลวง ฯลฯ ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่แต่เป็น “พื้นที่เชิงสัญลักษณ์” (symbolic space) เป็นพื้นที่รวมความคิดที่หลากหลายของสังคม สอดคล้องกับที่ ไพบูลย์วรรณ จิตพัฒนกุล และศิริพร งามขจิต (2566) ที่กล่าวว่า ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความหมายในการเล่าเรื่องและช่วยเสริมความสนใจ สร้างความเข้าใจ

นำไปสู่จินตนาการ ช่วยพัฒนาความคิดของเด็กให้มีโลกทัศน์กว้างมากขึ้น เช่น สนามหลวงในเรื่อง “ประเทศป่วยไข้” สะท้อนอุดมการณ์รัฐที่ไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนา เรื่อง “สถานีสูญวัฒนธรรม” สะท้อนการพังทลายของรากเหง้าชุมชน ดังนั้นฉากจึงทำหน้าที่ช่วยทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสังคมร่วมสมัย

6. การใช้วัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวก เป็นการใช้ภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยเยียวยาจิตใจ ก่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดความสัมพันธ์ที่ดี รวมเรื่องสั้นของอุเทน พรมแดง ชุดนี้มีการใช้วัจนลีลาสื่อสารเชิงบวกที่สอดคล้องกับหลักการสื่อสารเชิงบวก ที่เน้นการใช้ภาษาด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และความจริงใจ เพื่อลดความขัดแย้งภายในใจของมนุษย์ (ขนิษฐา จิตแสง, 2563) ปรากฏในเรื่องสั้นชุดนี้ เช่นในเรื่อง “ปั่นแปะ” ปรากฏคำพูดของเด็กที่ว่า *“เราเล่นกันยุติธรรมนะ ห้ามโกง ไม่งั้นพรุ่งนี้อดเล่น”* สะท้อนการใช้วัจนลีลาเพื่อรักษาความยุติธรรมในกลุ่มและพัฒนาเจตคติทางบวก และในเรื่อง “คนพิการบนขบวนรถไฟสายชานเมือง” ปรากฏคำพูดของตัวละครที่ว่า *“พวกหนูแค่อยากให้ลุงรู้ว่า มีคนมองเห็นลุงในสังคม”* เป็นถ้อยคำให้กำลังใจและสื่อสารด้วยความเมตตา ซึ่งการสื่อสารเชิงบวกไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดที่อธิบายยาวมากนัก แต่สามารถสื่อถึงความห่วงใยและเจตนาหรือทัศนคติเชิงบวกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปพิชญา พรหมกันธา (2562) ที่ศึกษาวัจนลีลาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง ขวัญสงฆ์ พบว่า วัจนลีลาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของผู้เขียนที่ถ่ายทอดลีลาการใช้ภาษาในผลงานอย่างยอดเยี่ยม ทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรส และเกิดจิตนภาพตามที่ผู้เขียนต้องการ ดังนั้นการสื่อสารของตัวละครที่สื่อสารด้วยความอ่อนโยนจะช่วยเยียวยาความสัมพันธ์ และลดความตึงเครียดทางอารมณ์ได้

ดังนั้นผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสะท้อนถึงบทบาทของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่ช่วยสร้างความงามของจิตใจมนุษย์ผ่านภาษาและเรื่องเล่า โดยใช้ความธรรมดาของเรื่องเป็นพื้นที่สร้างความหมายให้กับผู้อ่าน โดยมีการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่เรียบง่าย ตัวละครที่เป็นคนธรรมดาสามัญ แต่สะท้อนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการใช้ฉากทำหน้าที่วิพากษ์สังคมและสะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม และการใช้วัจนลีลาสื่อสารเชิงบวก เพื่อช่วยเยียวยาจิตใจได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมชุดนี้จึงเป็นทั้งกระจกสะท้อนสังคม และพื้นที่ฟื้นฟูหัวใจมนุษย์ โดยผู้เขียนใช้กลวิธีการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่ายแต่เปี่ยมสุนทรียรมย์ เน้นชีวิตคนธรรมดาในสังคม เล่าผ่านผู้เล่าเรื่องที่หลากหลายและฉากที่ใกล้ตัว เพื่อสื่อสารแนวคิดเกี่ยวกับความรัก ความโดดเดี่ยว การต่อสู้ของคนชายขอบ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเสียงสะท้อนของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ผู้สอนวิชาภาษาไทยหรือวรรณกรรมไทยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การอ่านเชิงลึก การอภิปรายเชิงสะท้อนคิด และการเชื่อมโยงวรรณกรรมกับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาและคุณลักษณะเชิงคุณค่าไปพร้อมกัน

2) ผู้สอนวิชาภาษาไทยหรือวรรณกรรมไทยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างการสื่อสารเชิงบวกในสังคม ทำหน้าที่เป็นกลไกในการเยียวยาความสัมพันธ์ ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์ เช่น กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ ผ่านภาษาและวรรณกรรม เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อกลวิธีการเล่าเรื่องและวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในรวมเรื่องสั้นชุด “เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน” โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน (Reader Response Theory) เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบของวรรณกรรมต่อทัศนคติและอารมณ์ของผู้อ่าน

2) ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบวัจนลีลาการสื่อสารเชิงบวกในงานของอุเทน พรมแดงกับผลงานของนักเขียนท่านอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของกลวิธีการใช้ภาษา อันจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมศึกษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในบริบทของวรรณกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2567). *รายงานสถานการณ์การฆ่าตัวตายในประเทศไทย ปีงบประมาณ 2566.* ศูนย์เฝ้าระวังป้องกันการฆ่าตัวตาย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์. https://suicide.dmh.go.th/news/view.asp?id=92

ขนิษฐา จิตแสง. (2563). *การสื่อสารระหว่างบุคคล :จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรรยวรรณ เทพศรีเมือง. (2560). *เอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมปัจจุบัน.* คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

จันทิมา อังคพณิชกิจ อธิชาติ โรจนะหัสดิน และทรงพล อินทเศียร. (2563). *ภาษา การสื่อสาร และโรคซึมเศร้า: การสำรวจเบื้องต้นเพื่อเข้าใจโรคซึมเศร้าและผู้มีภาวะซึมเศร้าในสังคมไทย.* บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด.

ดวงมน จิตร์จำนงค์ (2555). *สถานะและบทบาทของการวิจารณ์ในการศึกษาวรรณคดีไทย (2520-2550): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.* สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ปพิชญา พรหมกันธา. (2562). ศิลปะการประพันธ์เชิงวัจนลีลาในงานวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง ขวัญสงฆ์ ของชมัยภร แสงกระจ่าง. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 1*(2), 95–102. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/251730/169569

ไพบูลย์วรรณ จิตพัฒนกุล และศิริพร งามขจิต. (2566). การศึกษาลักษณะของตัวละคร ฉาก และองค์ประกอบการเล่าเรื่องจากภาพผ่านวรรณกรรมสาหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างปีพุทธศักราช 2560 – 2565. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7*(2), 205-224. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JLGISRRU/article/view/267273/179125

ยงยุทธ ขำคง. (2565). ไฮกุ เพื่อสุนทรียภาพ มิตรภาพและการพัฒนาภาษา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6*(2), 251–264. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournalpnru/article/ view/261066

วรรณพร พงษ์เพ็ง และกาญจนา แซ่ฮึง (2560). พันธกิจนักประพันธ์ในพื้นที่ออนไลน์: กรณีศึกษาการเล่าเรื่องผ่านภาษาของวินทร์ เลียววาริณ ในเฟซบุ๊กแฟนเพจ. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร. 18*(2), 104-154. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/127781/96269

วสันต์ ปัญญาแก้ว และคณะ. (2567). สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา เชียงใหม่ ในบททบทวน สู่ภารกิจใหม่ในวันพรุ่ง. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 36*(2), 32-46. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/277012/186598

ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก. (2561). ฟังความสองข้าง:ความสำคัญและนัยยะของผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งในนวนิยายเรื่อง มายาเงา. *วารสารมนุษยศาสตร์. 25*(1), 22-54. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/85386/131052

สรณัฐ ไตลังคะ. (2550). *เรื่องสั้นไทยแนวคตินิยมสมัยใหม่ 2507-2516.* วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรณัฐ ไตลังคะ. (2560). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักพิมพ์อินเทรนด์. (2567). *แนะนำรวมเรื่องสั้น เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน.* https://www.intrend.pub/เรายังยิ้มได้-ดอกไม้ยังแย้มบาน.

สุรเดช ทองบุญชู. (2563). สัญลักษณ์นิยมในเรื่องสั้นของสตรีอมเริกันร่วมสมัยเชื้อสายเอเชีย. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 16*(1), 159-191. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/view/251142/168497

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ภาษาศาสตร์สังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุเทน พรมแดง. (2566). *เรายังยิ้มได้ ดอกไม้ยังแย้มบาน.* สำนักพิมพ์อินเทรนด์.

ZHILAN XU และพัชรินทร์ บูรณะกร. (2566). ภาพสะท้อนคนชายขอบในนวนิยายไทย พ.ศ. 2540-2565. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 18*(2), 145-168. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/266686/181676

Peter L. Berger & Thomas Luckmann. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge.* Doubleday & Company, New York.

บทความวิจัย (Research Article)

การประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย
Construction of Representations of Noble Monks in Thai Buddhist Biographical Literature

พระพบธรรม เพ็ชรสมัย[1*] และธัญญา สังขพันธานนท์[1]
Phra Phoptham Phetsamai[1*] and Thanya Sangkhaphanthanon[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพเสนอและกลวิธีการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกวรรณกรรมตัวแทนจาก 4 ภูมิภาค รวมจำนวน 20 เล่ม ประกอบด้วย ครูบาศรีวิชัย (ภาคเหนือ) หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) (ภาคกลาง) และหลวงปู่ทวด (ภาคใต้) ดำเนินการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม ภาพเสนอ พุทธมรรคา และอริยมรรค

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมชีวประวัติทำหน้าที่ประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ใน 4 มิติหลัก ซึ่งสามารถจำแนกโครงสร้างอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับ “แก่นร่วม” คือ ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และภาพเสนอพระผู้เรืองพุทธาคม ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมชีวประวัติของพระอริยสงฆ์ทุกรูป และระดับ “ส่วนขยาย” คือ ภาพเสนอพระผู้เรืองเวทย์วิทยาคม และภาพเสนอพระนักพัฒนา ในส่วนของกลวิธีการนำเสนอ พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ในการประกอบสร้างภาพเสนอผ่าน 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริง กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธา และกลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมี

---

[1] นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย
Doctoral student, Doctor of Philosophy Program in Thai, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand
[2] ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย
Program in Thai, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand
* Correspondence: E-mail address: ratchathonr@gmail.com
(**Received:** 1 March 2026; **Revised:** 27 March 2026**; Accepted:** 29 July 2026)

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาพเสนอของพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมมิได้เป็นเพียงการบันทึกข้อเท็จจริง แต่เป็น “วาทกรรม” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยใช้โครงสร้างเรื่องเล่าแบบพุทธมรรคาและวีรบุรุษทางธรรม เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม อันเป็นการธำรงรักษาศรัทธาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการสื่อสารทางวรรณศิลป์อย่างแยบคาย

คำสำคัญ: ภาพเสนอ วรรณกรรมชีวประวัติ พระอริยสงฆ์ กลวิธีทางวรรณศิลป์ การประกอบสร้างความจริงทางสังคม

Abstract

This research investigates the representations of noble monks (Phra Ariya Sangha) and the strategies used to construct such representations in Thai Buddhist biographical literature. The researcher selected 20 representative biographical works from Thailand’s four regions, Kruba Srivichai (the North), Luang Pu Mun Bhuridatta (the Northeast), Somdet Phra Phuthachan (To Brahmaramsi) (the Central Region), and Luang Pu Thuat (the South). The study employed a descriptive-analytical approach based on the concepts of the social construction of reality, representation, the Buddhist Path (Buddha-marga), and the Noble Eightfold Path (Ariya-marga).

The research results reveal that biographical literature functions to construct representations of noble monks across four main dimensions, which can be classified into two levels of identity structure. The first level, the “Common Core,” comprises the representations of monks of righteous practice and monks endowed with spiritual power (Buddhakhom), which appear in the biographical literature of all noble monks. The second level, the “Extension,” comprises the representations of monks endowed with sorcery (Vethakhom) and development-oriented monks. Regarding representational strategies, the study finds that linguistic and literary devices are employed to construct these representations through three main strategies: the strategy of constructing legitimacy and truth, the strategy of constructing emotional engagement and faith, and the strategy of constructing sacredness and charisma (Barami).

This research demonstrates that the representations of noble monks in literature are not merely records of facts but a “discourse” systematically constructed through the narrative structures of the Buddhist Path and the Dhamma Hero. This construction responds to social expectations, thereby sustaining faith and perpetuating Buddhism through ingenious literary communication processes.

Keywords: representation, biographical literature, noble monks,
literary devices, social construction of reality

บทนำ

พระสงฆ์มีความผูกพันกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยมาช้านาน โดยเฉพาะพระภิกษุที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “พระอริยสงฆ์” เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนบรรลุธรรมในระดับสูง (พิรญาณ์ แสงปัญญา, 2565, น. 3) ความศรัทธานี้นำไปสู่การสร้างสรรค์วรรณกรรมชีวประวัติเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติธรรม (ประเสริฐ รุนรา, 2558, น. 2565) อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมชีวประวัติมิใช่เพียงบันทึกประวัติศาสตร์หรือข้อเท็จจริง แต่เป็นงานเขียนที่เกิดจากการเลือกสรรเนื้อหาผ่านมุมมองของผู้เขียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นศิษยานุศิษย์ (วันชนะ ทองคำเภา, 2550, น. 305) การพรรณนาเรื่องราวไม่ว่าจะเป็นวัตรปฏิบัติ อิทธิปาฏิหาริย์ หรือหลักธรรมคำสอน จึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

ที่ผ่านมามีงานวิจัยเกี่ยวกับพระอริยสงฆ์และพุทธศาสนาในหลายมิติ อาทิ ลักษณะมหาบุรุษในงานพุทธศิลป์ (ฉลองเดช คูภานุมาต, 2556) บทบาทของพระมหาเถระต่อสังคม (พรหมเรศ แก้วโมลา และคณะ, 2563) และแนวทางอริยปฏิปทา (พระมหาคำสิงห์ สีหนนฺโท, 2563) แม้จะมีการศึกษาประวัติและวิถีชีวิตของพระสงฆ์อยู่บ้าง แต่ยังขาดการศึกษาในประเด็น “การประกอบสร้างภาพเสนอในวรรณกรรมชีวประวัติ” โดยเฉพาะการวิเคราะห์ทางภาษาและวรรณศิลป์ การศึกษานี้จึงมีความสำคัญเพราะจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการสร้างความหมาย “ความเป็นพระอริยสงฆ์” ผ่านภาษาและการเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการรับรู้และความศรัทธา (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2557, น. 18) วรรณกรรมเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนพื้นที่ตอกย้ำภาพลักษณ์ที่สังคมปรารถนา และมีส่วนหล่อหลอมทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อสถาบันสงฆ์

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทยที่เผยแพร่ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

จนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกวรรณกรรมตัวแทนจาก 1) เป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับและตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง 2) ประพันธ์โดยศิษยานุศิษย์ใกล้ชิดหรือนักเขียนผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) เป็นตัวแทนที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเชื่อของพุทธศาสนิกชนใน 4 ภูมิภาคหลัก รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 เล่ม ประกอบด้วย ตัวแทนภาคเหนือ วรรณกรรมชีวประวัติครูบาศรีวิชัย จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ผลงานของสิงฆะ วรรณสัย (2522) ธ. ธรรมรักษ์ (2552) ธรรมชาติ ประภาศิริ (2543) รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน (2558) และเพ็ญสุภา สุขคตะ (2561) ตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วรรณกรรมชีวประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ผลงานของปฐม นิคมานนท์ และภัทรา นิคมานนท์ (2552) ธรรมสภา (ม.ป.ป.) พศิน อินทรวงค์ (2563) พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน (2565) และพระญาณวิริยาจารย์ (2566) ตัวแทนภาคกลาง วรรณกรรมชีวประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ผลงานของมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (2514) ธรรมสภา (2556) ว.วราติสโย (2559) ไทยน้อย (2561) และสา-ระ (2564) และวรรณกรรมชีวประวัติหลวงปู่ทวดวัดช้างให้ ตัวแทนภาคใต้ จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ผลงานของอนันต์ คณานุรักษ์ (2529) สุวัฒน์ เหมอังกูร และอุรุพงศ์ ระดมเพ็ง (2537) ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ (2545) เขมชาติ เทพไชย (2564) และอ.อิทธิเวท (2565)

การศึกษานี้จะทำให้เห็นภาพเสนอและการประกอบสร้างความจริงผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ ซึ่งสะท้อนวัตรปฏิบัติ ความเป็นอริยะ และความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับโครงสร้างความเชื่อทางพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย
2. เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ 4 ประการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม อธิบายว่าความเป็นจริงถูกสร้างขึ้นภายใต้กระบวนการทางสังคมผ่านชุดการรับรู้และการประเมินคุณค่า (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561,

น. 100-101) โดยมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความหมาย

2. แนวคิดภาพเสนอ เป็นผลผลิตของความหมายผ่านภาษาที่เชื่อมโยงความคิดกับโลกความเป็นจริงหรือจินตนาการ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 100-101) ภาพเสนอจึงมิใช่ความจริงทั้งหมด แต่เกิดจากการเลือกสรรเนื้อหาเพื่อเน้นย้ำหรือละเว้นภายใต้อุดมการณ์บางประการ

3. แนวคิดวรรณกรรมชีวประวัติและการวิจารณ์แนวชีวประวัติ มุ่งทำความเข้าใจภูมิหลังและบุคลิกภาพของผู้เขียนเพื่อตีความนัยที่ซ่อนเร้นในงานเขียน (วีรวัฒน์ อินทรพร, 2561, น. 289-290) โดยมองว่ามนุษย์สื่อสารผ่านการเล่าเรื่องที่ผสานประสบการณ์และการปรุงแต่ง (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2553, น. 16-17)

4. แนวคิดอริยมรรคและพุทธมรรคา ประกอบด้วยแนวคิดอริยมรรคที่เน้นการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเพื่อความหลุดพ้น (กรมการศาสนา, 2530; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2550, น. 214) และแนวคิดพุทธมรรคาอันเป็นเส้นทางบำเพ็ญบารมีตามพุทธประวัติ ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมทางศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล รวบรวมวรรณกรรมชีวประวัติที่ประพันธ์โดยศิษยานุศิษย์หรือนักเขียนที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับ พร้อมทบทวนเอกสารและกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อาทิ การประกอบสร้างความจริงและภาพเสนอ

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ใน 2 มิติ คือ มิติด้านภาพเสนอที่ปรากฏในตัวบท และมิติด้านกลวิธีทางภาษาและการคัดสรรเหตุการณ์ในการประกอบสร้างความเป็นพระอริยสงฆ์ตามความคาดหวังของสังคม

3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบริบท ภาพเสนอ และกลวิธีการประกอบสร้างความจริง เพื่อสะท้อนภาพรวมของวรรณกรรมกับความเชื่อในพุทธศาสนาไทย

ผลการวิจัย

ภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย

จากการศึกษาภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย ผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกภาพเสนอออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ภาพเสนอพระผู้เรืองพุทธาคม ภาพเสนอพระผู้เรืองเวทย์วิทยาคม และภาพเสนอพระนักพัฒนา

เพื่อให้เห็นภาพรวมการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ทั้ง 4 รูป ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำตารางเปรียบเทียบการปรากฏของภาพเสนอในแต่ละด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 การเปรียบเทียบภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติ

รายนามพระอริยสงฆ์	**พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ**	**พระผู้เรืองพุทธาคม**	**พระผู้เรืองเวทย์วิทยาคม**	**พระนักพัฒนา**
ครูบาศรีวิชัย	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ
หลวงปู่ทวด	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ	ปรากฏ
หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต	ปรากฏ	ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและภาพเสนอพระผู้เรืองพุทธาคม ถือเป็นลักษณะร่วมสำคัญที่ปรากฏในวรรณกรรมชีวประวัติของพระอริยสงฆ์ทั้ง 4 รูป ในขณะที่ภาพเสนอพระผู้เรืองเวทย์วิทยาคมและภาพเสนอพระนักพัฒนานั้น ปรากฏแตกต่างกันไปตามบริบทและวิถีการบำเพ็ญเพียรของพระอริยสงฆ์แต่ละรูป เพื่อให้เห็นรายละเอียดของการประกอบสร้างภาพเสนอแต่ละด้านอย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยจำแนกตามสาระสำคัญของภาพเสนอทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการประกอบสร้างความเป็นพระอริยสงฆ์ วรรณกรรมของทั้ง 4 รูป ล้วนแสดงให้เห็นถึงจริยวัตรที่งดงาม ความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ความเพียร และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งสะท้อนผ่านรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านจริยวัตรและการดำรงตน

วรรณกรรมมุ่งเน้นการนำเสนอภาพเสนอของพระอริยสงฆ์ผู้เปี่ยมด้วยจริยวัตรอันงดงาม สงบเสงี่ยม และถ่อมตน โดยแสดงให้เห็นถึงการละวางลาภยศสรรเสริญเพื่อมุ่งสู่การบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างแท้จริง

ในกรณีของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วรรณกรรมได้นำเสนอภาพความสมถะและการไม่ยึดติดในสมณศักดิ์อย่างชัดเจน แม้ท่านจะได้รับการสถาปนาเลื่อนยศเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ แต่กลับดำรงตนอย่างเรียบง่าย ไม่ถือตัว และไม่แสวงหาความสะดวกสบายเหนือกว่าพระภิกษุธรรมดาทั่วไป ดังปรากฏหลักฐานในตัวบทที่ว่า

“สมเด็จโตในสมณศักดิ์พระธรรมกิตติแบกตาลปัตรพัดแฉก สะพายถุงย่ามสัญญาบัตรไปเก้ๆ กังๆ พะรุงพะรัง จนพระในวัดพากันนึกขบขันจะช่วยท่านถือ เจ้าคุณธรรมกิตติก็ไม่ยอม พระเลยสนุกเดินตามมุงดูกันแน่น แห่กันเป็นพรวนเข้าไปแน่นในโบสถ์ บางรูปก็จัดโน่นทำนี่ ต้มน้ำบ้าง ตักน้ำถวายบ้าง ตะบันหมากบ้าง ทำให้เป็นที่กิตติศัพท์เกรียวกราวตลอดกรุง ทำให้คนพากันมาเยี่ยมพากันมาดู เลื่อมใสในสมณวัตรที่ง่ายและเลื่อมใสในสมณศักดิ์บ้าง”

(ว.วราติสโย, 2559, น. 72)

สอดคล้องกับภาพเสนอของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่เน้นย้ำวิถีแห่งความสมถะและการละวางกิเลสอย่างสิ้นเชิง โดยชี้ให้เห็นว่าสมบัติที่แท้จริงของท่านมิใช่วัตถุภายนอก หากแต่เป็นอริยทรัพย์ภายใน ดังตัวบทที่ว่า

...แท้จริงแล้วชีวิตท่านไม่มีอะไรเลย มีแค่ที่นอน หมอน มุ้ง จีวรเก่า ๆ ไม่กี่ผืน... ท่านมามือเปล่าแล้วท่านก็ไปมือเปล่า เงินสักบาทก็ไม่ต้องสะสม ตลอดชีวิตท่านสะสมไว้ก็แต่นิพพานสมบัติ...

(พศิน อินทรวงค์, 2563, น. 200-201)

1.2 ด้านความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย

ความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยถือเป็นหัวใจสำคัญที่สร้างศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน วรรณกรรมชีวประวัติได้นำเสนอภาพเสนอของพระอริยสงฆ์ในฐานะผู้รักษาพระวินัยอย่างบริบูรณ์ และเป็นแบบอย่างในการปกครองสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในสมณสารูปที่งดงาม

วรรณกรรมชีวประวัติครูบาศรีวิชัยแสดงให้เห็นว่าวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดของท่านเป็นที่ประจักษ์และยอมรับไปทั่วดินแดนล้านนา ดังตัวบทที่ว่า

...ครูบาศรีวิชัย ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ล้านนาที่มีวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ เป็นที่รับรู้กันทั่วบ้านทั่วเมือง เป็นเหตุให้ประชาชนคนเมืองเลื่อมใสศรัทธาเป็นอันมาก...

(รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน, 2558, น. 67)

เช่นเดียวกับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นต้นแบบแห่งการเจริญสมณวัตรที่ส่งอิทธิพลต่อพระเถระรุ่นหลัง ดังตัวบทที่ว่า

...สมเด็จโตจึงเป็นต้นแบบให้พระเถระรูปสำคัญได้เจริญสมณวัตรตามอย่าง เช่น ครูบาศรีวิชัย ท่านพุทธทาส ท่านปัญญานันทมุนี หลวงพ่อเกษม เขมโก หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ เป็นต้น...

(ว.วราติสโย, 2559, น. 68)

1.3 ด้านความเพียรพยายามและความใฝ่รู้ในการศึกษา

ความเพียรพยายามและความใฝ่รู้ในการศึกษาเป็นอีกมิติสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมชีวประวัติ โดยผู้เขียนมุ่งเสนอภาพความวิริยะอุตสาหะในการแสวงหาความรู้ ทั้งทางคันถธุระและวิปัสสนาธุระ เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความหลุดพ้นและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

ในกรณีของหลวงปู่ทวด วรรณกรรมได้นำเสนอภาพเด็กชายผู้มีความกตัญญูและขยันหมั่นเพียร โดยรับใช้ครูบาอาจารย์ควบคู่ไปกับการศึกษาเล่าเรียนอย่างไม่ย่อท้อ ดังตัวบทที่ว่า

...ปูเรียนโรงเรียนวัด นอนวัด กินข้าวกันบาตรของพระภิกษุและสามเณรภายในวัด นอกจากการเรียนแล้วกิจการนอกโรงเรียนก็คือคอยปรนนิบัติรับใช้พระสงฆ์และสามเณรด้วยการบีบนวดให้สมภาร ถูพื้น กวาดลานวัด หาบน้ำใส่ตุ่มขนาดใหญ่สำหรับใช้สอยของพระสงฆ์สามเณร...

(อ. อิทธิเวท, 2565, น. 54)

ส่วนหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ความเพียรของท่านเน้นหนักไปที่การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ท่านเป็นผู้ใฝ่รู้ที่ไม่หยุดนิ่งในการซักถามข้อสงสัยจากครูบาอาจารย์เพื่อความก้าวหน้าทางธรรม ดังตัวบทที่ว่า

...พระมั่น ภูริทัตโต บวชเพื่อหาทางพ้นทุกข์ให้แก่ชีวิต...ท่านจึงไม่ชอบอยู่นิ่ง ใฝ่หาความก้าวหน้าในทางธรรมอยู่เสมอ หมั่นศึกษาค้นคว้าธรรมวินัย เคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม เมื่อเกิดความไม่เข้าใจสงสัยอะไรขึ้นมา ท่านก็ขยันไปถามอย่างเอาจริงเอาจัง ทำเอาพระอาจารย์เสาร์แย่ไปเหมือนกัน...

(ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 8)

1.4 ด้านการเผยแผ่ธรรม

วรรณกรรมชีวประวัติได้นำเสนอภาพของพระอริยสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีความเมตตาและอุทิศตนเพื่อเผยแผ่พระสัทธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยนำเสนอกุศโลบายการสอนที่แยบคายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง

ในกรณีของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วรรณกรรมมุ่งนำเสนอภาพพระธรรมกถึกผู้มีปฏิภาณโวหารเป็นเลิศ สามารถเทศนาสั่งสอนด้วยภาษาที่เข้าถึงง่าย ทว่าแฝงไปด้วยการวิพากษ์สังคมและกระตุกต่อมความคิดของพุทธศาสนิกชนในทุกชนชั้น ดังปรากฏในตัวบทที่ว่า

“...สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ท่านเป็นพระที่มีปฏิภาณโวหารยอดเยี่ยมในการเทศนาสั่งสอน... ท่านมักจะมีกุศโลบายในการเทศน์ที่แปลกประหลาด ทว่าสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ดีเยี่ยม การเทศน์ของท่านบางครั้งก็แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขัน หรือการเปรียบเปรยที่เสียดสีสังคม แต่ท้ายที่สุดก็สามารถตะล่อมให้ผู้ฟังเข้าถึงแก่นแท้ของธรรมะได้อย่างแยบคาย...”

(ว.วราติสโย, 2559, น. 12)

ในขณะที่วรรณกรรมชีวประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้เน้นย้ำภาพเสนอผู้นำทางจิตวิญญาณที่อุทิศตนวางรากฐานวิปัสสนากรรมฐาน ด้วยกุศโลบายการสอนที่แยบคายและเด็ดเดี่ยวเหมาะสมกับ

ลักษณะนิสัยของศิษย์ ท่านจึงสามารถนำพาผู้ปฏิบัติให้บรรลุธรรมได้จำนวนมาก ภาพเสนอนี้สะท้อนความสำเร็จในการเผยแผ่พระสัทธรรมขั้นปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ ดังตัวบทที่ว่า

"อีกฐานะหนึ่งที่จะต้องพูดถึงก็คือ หลวงปู่มั่นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "จอมทัพธรรมแห่งยุคกึ่งพุทธกาล" คำว่าจอมทัพธรรมนี้หมายความว่า ท่านเป็นผู้สามารถสั่งสอนให้ลูกศิษย์บรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับท่าน และเป็นผู้นำในการเผยแผ่ธรรมะในขั้นปฏิบัติ โดยท่านเองก็มีลูกศิษย์ลูกหามากมายที่สำเร็จธรรมเป็นอริยบุคคล"

(พศิน อินทรวงค์, 2563, น. 8-9)

2. ภาพเสนอพระผู้เรืองพุทธาคม

ภาพเสนอในมิตินี้มุ่งเน้นการแสดงถึงบุญญาบารมี สติปัญญา ญาณหยั่งรู้ และคุณวิเศษที่เกิดจากการบำเพ็ญเพียรทางจิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะเหล่านี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชีวประวัติของพระอริยสงฆ์ทุกรูป โดยผู้เขียนมักเริ่มต้นนำเสนอคุณลักษณวิเศษเหล่านี้ตั้งแต่การกำเนิดหรือช่วงวัยเยาว์ เพื่อตอกย้ำถึงความเป็น "ผู้มีบุญบารมี" ที่มาจุติเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

2.1 ด้านบุญญาบารมี

วรรณกรรมชีวประวัติมุ่งนำเสนอภาพเสนอความศักดิ์สิทธิ์ผ่านเหตุการณ์มหัศจรรย์ทางธรรมชาติและบุคลิกภาพที่สง่างามเหนือสามัญ เพื่อสื่อถึงการกำเนิดของผู้มีบุญญาธิการอันยิ่งใหญ่

ในกรณีของครูบาศรีวิชัย วรรณกรรมได้กล่าวถึงเหตุการณ์มหัศจรรย์ทางธรรมชาติขณะถือกำเนิด ซึ่งสื่อความเป็นผู้มีบุญญาธิการที่แม้แต่ฟ้าดินยังรับรู้ ดังตัวบทที่ว่า

...ทันใดนั้นท้องฟ้าอากาศที่สว่างโล่ง กลับวิปริตมืดครึ้มลงไป พายุแรงพัดกระหน่ำพาเอาสายฝนเทโครมลงมาจากฟากฟ้า...ทันใดนั้นแผ่นดินก็ไหวสั่นสะเทือนไปทั่ว...ในวินาทีนั้นทารกน้อยก็คลอดออกมาจากท้องแม่...และเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง พายุ สายฟ้า เสียงฝนก็หยุดสงบนิ่ง เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นก่อนหน้านี้...

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, น. 7)

ส่วนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วรรณกรรมได้บรรยายถึงรูปร่างลักษณะที่เปล่งปลั่งและสง่างาม อันมิได้เกิดจากความงามตามธรรมชาติเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากอำนาจของศีล สมาธิ และปัญญาที่อบรมมาดีแล้ว ดังตัวบทที่ว่า

...จึงทอดพระเนตรสามเณรโต ทรงเห็นสามเณรโตเปล่งปลั่งรังษีรัศมีกายออกงามมีราษีเหตุด้วยกำลังอำนาจศีลละคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ...

(มหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา, 2514, น. 35)

2.2 ด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด

สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดนับเป็นคุณสมบัติร่วมที่สำคัญของพระอริยสงฆ์ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมชีวประวัติของทุกรูป โดยผู้เขียนมุ่งนำเสนอภาพเสนอแห่งปัญญาบารมีที่เหนือกว่าสามัญชน ทั้งในด้านความสามารถในการจดจำ การแตกฉานในพระธรรมวินัยอย่างรวดเร็ว และการมีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ในกรณีของหลวงปู่ทวด วรรณกรรมได้พรรณนาถึงสติปัญญาอันเป็นเลิศในวัยเยาว์ที่สามารถจดจำสรรพวิชาความรู้ได้อย่างแม่นยำจากการเรียนเพียงครั้งเดียว ดังตัวบทที่ว่า

...เด็กชายปูจะแตกต่างไปจากเด็กคนอื่นๆ คือเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดเฉียบแหลมจำแม่นสมองเป็นเลิศไม่ว่าจะสอนอะไรครั้งเดียวเท่านั้นจำได้หมด...

(อ. อิทธิเวท, 2565, น. 53)

สอดคล้องกับภาพเสนอของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นอัจฉริยะเถระผู้มีความรอบรู้และแตกฉานทั้งในทางโลกและทางธรรมอย่างหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ดังตัวบทที่ว่า

...สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)... จึงเป็นอัจฉริยะเถระที่ได้รับการเคารพนับถือตามมาทั้งในด้านเป็นพหูสูตผู้รอบรู้ทั้งทางโลกทางธรรม มีความเจนจบทั้งพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์...

(ว.วราติสโย, 2559, น. 5-6)

เช่นเดียวกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่ปรากฏภาพเสนอของผู้มีปัญญาหลักแหลม สามารถเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมจากครูบาอาจารย์ได้อย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง ดังตัวบทที่ว่า

...ท่านเป็นศิษย์ที่ไม่กลัวครู มันเข้าหาครูผู้สอนอยู่เสมอ...เพราะท่านอาจารย์มั่นเรียนรู้ทางธรรมได้อย่างรวดเร็วเหลือเกิน...

(ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 8)

2.3 ด้านญาณหยั่งรู้และอิทธิปาฏิหาริย์ทางจิต

ญาณหยั่งรู้และอิทธิปาฏิหาริย์ทางจิต เป็นมิติที่สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความศรัทธาต่อพระผู้เรืองพุทธาคม โดยวรรณกรรมชีวประวัติได้นำเสนอความสามารถพิเศษเหล่านี้ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการรู้อนาคต การระลึกชาติ และการรู้วาระจิต ซึ่งสะท้อนถึงผลแห่งการบำเพ็ญเพียรทางจิตขั้นสูง

วรรณกรรมชีวประวัติได้นำเสนอว่าครูบาศรีวิชัยมีญาณหยั่งรู้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการก่อสร้างศาสนสถาน ดังตัวบทที่ว่า

...คืนแรกที่ไปถึงนั้น ครูบาจะทำสมาธิตั้งสัจจอธิษฐานว่า จะสร้างสิ่งต่อไปนี้สำเร็จหรือไม่ ครูบาทราบด้วยญาณของท่านเอง ว่าจะสำเร็จหรือไม่? ส่วนมากไม่มีเลยที่จะสร้างไม่สำเร็จ...

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, น.15)

ส่วนหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อิทธิปาฏิหาริย์ของท่านเกิดจากอำนาจจิตที่ฝึกฝนมาดีแล้ว เช่น ความสามารถในการระลึกชาติ ดังตัวบทที่ว่า

...ครั้นพอท่านได้ปุพเพนิวาสานุสติญาณ เห็นภาพลูกสุนัขเช่นนั้นแล้วท่านเกิดความสงสัย จึงกำหนดจิตเพ่งรวมลงเพื่อน้อม พิจารณาว่าสิ่งเหล่านั้นคืออะไรกันแน่ เมื่อกำหนดจิตพิจารณาเป็นอย่างดีแล้วท่านจึงรู้ว่า ลูกสุนัขที่กำลังดูดนมแม่นั้นหาใช่ใครที่ไหน แต่เป็นตัวท่านเองที่เสวยอัตภาพของสุนัขมาตลอด 500 ชาตินั่นเอง ทำให้ท่านเกิดความสลดสังเวชใจมาก...

(พศิน อินทรวงค์, 2563, น. 63-64)

3. ภาพเสนอพระผู้เรืองเวทย์วิทยาคม

ภาพเสนอในมิตินี้เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจเหนือธรรมชาติและคาถาอาคมเพื่อสงเคราะห์ผู้คนและปราบสิ่งชั่วร้าย ซึ่งปรากฏเด่นชัดในวรรณกรรมชีวประวัติของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หลวงปู่ทวด และครูบาศรีวิชัย โดยสะท้อนบทบาทของพระอริยสงฆ์ในฐานะที่พึ่งทางใจของผู้คนในยามยากลำบาก ในขณะที่วรรณกรรมชีวประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไม่ปรากฏภาพเสนอในมิตินี้อย่างชัดเจนเนื่องจากท่านมุ่งเน้นวิถีแห่งความหลุดพ้นทางจิต

ในกรณีของครูบาศรีวิชัย แม้จะเน้นการปฏิบัติธรรมแต่ยังปรากฏเหตุการณ์การใช้น้ำมนต์รักษาโรคระบาดเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน ดังตัวบทที่ว่า

...ครูบาศรีวิชัยนักบุญลานนามารอขึ้นรถไฟที่สถานี เขาจึงเอาน้ำใส่ถังมาคนละถัง เพื่อมาขอน้ำมนต์ครูบา...เอาลูกประคำของท่านจุ่มลงไปในถังน้ำเหล่านั้น จนครบทุกใบ...

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, น. 16)

ส่วนวรรณกรรมชีวประวัติหลวงปู่ทวดได้นำเสนอภาพเสนอผู้ทรงอภิญญาผ่านปาฏิหาริย์เหยียบน้ำทะเลจืดเพื่อช่วยเหลือลูกเรือที่ขาดแคลนน้ำดื่ม ภาพเสนอนี้ตอกย้ำบารมีธรรมที่สามารถเอาชนะกฎเกณฑ์ธรรมชาติ โดยเปลี่ยนน้ำทะเลที่เค็มจัดให้กลายเป็นน้ำจืดสนิทและเป็นน้ำวิเศษเพื่อสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ดังตัวบทที่ว่า

“...นอกจากปาฏิหาริย์เอาเท้าเหยียบน้ำทะเลให้จืดแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ทำให้น้ำทะเลจืดเท่านั้น น้ำทะเลดังกล่าวยังเป็นน้ำวิเศษผู้ที่ได้ดื่มกินจะเกิดมีกำลังวังชาขึ้นมา ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าต่างๆ ก็หายเหมือนปลิดทิ้ง มันเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นกับบรรดาลูกเรือและผู้โดยสารนับร้อยชีวิตให้พิสูจน์...”

(อ. อิทธิเวท, 2565, น. 89)

สำหรับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วรรณกรรมได้นำเสนอความสามารถในการใช้วิชาอาคมเพื่อปราบภูตผีปีศาจและสร้างความสงบสุข ดังเหตุการณ์ปราบผีที่วัดระฆัง ดังตัวบทที่ว่า

...คราวหนึ่งมีข่าวลือว่า ที่วัดระฆังมีผีดุ... ท่านกล่าวเพียงว่า ‘ถ้าเจ้ามีจริง จงปรากฏให้เห็นเถิด อย่าหลอกคนให้กลัวอีกต่อไป’... ท่านนั่งสมาธินิ่ง แล้วกล่าวภาวนา เสียงนั้นค่อย ๆ เงียบหายไป...

(ไทยน้อย, 2561, น. 75)

4. ภาพเสนอพระนักพัฒนา

ภาพเสนอในมิตินี้สะท้อนบทบาทของพระอริยสงฆ์ในการเป็นผู้นำการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเพื่อประโยชน์ของสังคม ซึ่งปรากฏเด่นชัดในวรรณกรรมชีวประวัติของครูบาศรีวิชัย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) และหลวงปู่ทวด แสดงให้เห็นว่าความเป็นอริยสงฆ์ในบริบทสังคมไทยมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นส่วนตน แต่ยังรวมถึงการเป็นผู้นำในการพัฒนาถาวรวัตถุเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

ครูบาศรีวิชัย มีบทบาทโดดเด่นอย่างยิ่งในฐานะพระนักพัฒนาแห่งล้านนา ผลงานชิ้นสำคัญคือการเป็นประธานสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพซึ่งสำเร็จลงได้ด้วยพลังศรัทธาของมหาชนโดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน ดังตัวบทที่ว่า

...ท่านเป็นผู้นำในการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ แม้ว่าจะมีผู้ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการสร้างนั้นค่อนข้างยากลำบาก แต่ท่านก็มุ่งมั่นที่จะสร้างโดยมีชาวบ้านที่ศรัทธาท่านจากทั่วสารทิศมาช่วยสร้างจนสำเร็จ...

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, น. 17-18)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) มีบทบาทสำคัญในการสร้างพุทธสถานขนาดใหญ่เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่วัดไชโย ดังตัวบทที่ว่า

...ครั้นหายเหนื่อยสองสามวัน จึงเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง... ขอพระราชานุญาติสร้างพระใหญ่นั่งหน้าตัก ๘ วาไว้ในอำเภอไชโย...

(มหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา, 2514, น. 65)

ส่วนหลวงปู่ทวดมีบทบาทสำคัญในการบูรณะฟื้นฟูวัดวาอารามในภาคใต้ให้กลับมารุ่งเรือง ดังตัวบทที่ว่า

“...สมเด็จเจ้าฯ เห็นวัดพะโคะเสื่อมโทรมมากเนื่องจากถูกข้าศึกทำลาย มีสภาพเหมือนวัดร้าง สมเด็จเจ้าฯ กับท่านอาจารย์จวง คิดจะบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพะโคะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยินดีและอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งโปรดให้หานายช่างผู้ชำนาญ ๕๐ คน และพระราชทานสิ่งของต่างๆ และเงินตราเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพะโคะ...”

(สุวัฒน์ เหมอังกูร และอุรุพงศ์ ระดมเพ็ง, 2537, น. 39)

จากการวิเคราะห์ภาพเสนอทั้ง 4 ด้านข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมชีวประวัติทำหน้าที่ประกอบสร้างความเป็นพระอริยสงฆ์ให้มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งทางโลกและทางธรรม ผ่านมิติของผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้เรืองพุทธาคม ผู้เรืองเวทย์วิทยาคม และผู้พัฒนาสังคม ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

2. กลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ในการสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย พบว่าผู้เขียนได้เลือกสรรกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์เพื่อประกอบสร้างภาพเสนอให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมและเป้าหมายในการสื่อสาร โดยมิใช่เพียงการบันทึกข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แต่เป็นการใช้ภาษาเพื่อกำหนดความหมาย สร้างศรัทธา และยกระดับสถานะของพระเถระให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้วิจัยจึงจำแนกกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ออกเป็น 3 กลุ่มหลักตามหน้าที่ในการประกอบสร้างความจริง ได้แก่ กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริง กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธา และกลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริง

กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริงทำหน้าที่เชื่อมโยงเรื่องราวในชีวประวัติเข้ากับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ และประสบการณ์ร่วมของผู้อ่าน เพื่อยืนยันความสมจริงและความน่าเชื่อถือ ประกอบด้วย 3 กลวิธี ได้แก่

1) การใช้สหบท คือการนำตัวบทที่ได้รับการยอมรับมาสอดแทรกเพื่อสร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือ เช่น การอ้างอิงจดหมายเหตุในชีวประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หรือการแทรกพุทธศาสนสุภาษิตในชีวประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ดังตัวบทที่ว่า “สุสฺสูสา สุตวฑฺฒนี... ความใฝ่เรียนสดับ เป็นเครื่องพัฒนาความรู้...” (ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 5) เพื่อยืนยันว่าวัตรปฏิบัติของท่านสอดคล้องกับพุทธพจน์อย่างแท้จริง

2) การอ้างถึง เป็นการกล่าวถึงบุคคล สถานที่ หรือตำนานที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายเพื่อสนับสนุนความสมจริง เช่น การอ้างตำนานนางนากพระโขนงในชีวประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) (ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 87) หรือการอ้างถึงศาสนสถานสำคัญ เช่น “พระธาตุดอยสุเทพ” ในชีวประวัติครูบาศรีวิชัย เพื่อยืนยันผลงานที่เป็นรูปธรรมและตอกย้ำภารกิจในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

3) การใช้มูลบท คือการซ่อนนัยความจริงเพื่อให้ผู้อ่านยอมรับโดยปราศจากการโต้แย้ง เช่น การระบุว่า “ด้วยบารมีธรรมของครูบาศรีวิชัย งานก่อสร้างทางขึ้นดอยสุเทพจึงสำเร็จลงได้...” (สิงฆะ วรรณสัย, 2522, น. 45) ซึ่งวางเงื่อนไขให้ยอมรับว่าบารมีธรรมมีอยู่จริง หรือการใช้คำกริยาแสดงการรับรู้ในชีวประวัติหลวงปู่มั่น ดังตัวบทที่ว่า “ชาวบ้านและศิษยานุศิษย์ต่างตระหนักดีถึงวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดและงดงามของท่าน...” (ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 12) ซึ่งเป็นการบังคับกลาย ๆ ให้ยอมรับว่าวัตรปฏิบัตินั้นเป็นความจริงที่ประจักษ์แจ้งแล้ว

2.2 กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธา

กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธามุ่งสร้างน้ำเสียงของเรื่องเล่าให้น่าเชื่อถือและดึงดูดใจ ผ่านมุมมองของผู้เล่าและพยานบุคคลเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเสมือนอยู่ในเหตุการณ์ ประกอบด้วย 3 กลวิธี ได้แก่

1) การใช้ผู้เล่าเรื่องและมุมมอง ผู้เขียนเลือกใช้มุมมองเพื่อกำหนดระยะห่างและความรู้สึก โดยใช้มุมมองบุรุษที่ 3 หรือผู้รู้แจ้งเพื่อเน้นความศักดิ์สิทธิ์ ดังเช่นการบรรยายปาฏิหาริย์ในวัยเยาว์ของหลวงปู่ทวด (อนันต์ คณานุรักษ์, 2529, น. 3-4) และใช้มุมมองบุรุษที่ 1 เพื่อเน้นความศรัทธาและความอ่อนน้อม ดังเช่นหลวงพ่อวิริยังค์เล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อการบันทึกประวัติหลวงปู่มั่นว่า “...เข้าใจว่าตัวข้าพเจ้าเองไม่สามารถจะพรรณนาได้หมดแน่ เพราะเหลือวิสัยเนื่องจากมีอะไรหลายอย่างที่เป็นสิ่งลึกลับอยู่ แต่ว่าความจริงแล้วการแนะนำพร่ำสอนในธรรมทั้งหลายนั้น ข้าพเจ้ายอมรับอย่างไม่มีข้อแม้เลยว่า เป็นธรรมที่มีเหตุผลและเป็นผลที่ได้รับจริง ๆ...” (พระญาณวิริยาจารย์, 2566, น. 17-18) ซึ่งเป็นการใช้มุมมองที่สะท้อนถึงความเคารพเทิดทูนและศรัทธาอย่างสูงสุด

2) การใช้คำบอกเล่า เพื่อเพิ่มน้ำหนักความจริงเสมือนพยานหลักฐาน โดยยกคำพูดของบุคคลร่วมสมัยมาประกอบ ดังเช่นการอ้างคำบอกเล่าของพระครูปลัดสัมภิพัฒน์ (ช้าง) เกี่ยวกับบรรยากาศงานศพของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่ระบุว่า “...ผู้คนมาส่งศพรับศพนมัสการศพนั้นแน่นอัดคับคั่ง...” (ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 244-245) ช่วยยืนยันกระแสความศรัทธาที่เกิดขึ้นจริง

3) การใช้บทสนทนา ทำหน้าที่แสดงตัวตนและเจตนารมณ์เบื้องลึกของพระอริยสงฆ์ให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ดังตัวอย่างบทสนทนาของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่ตอบโต้ชาวบ้านเรื่องการเข้าไปจำพรรษาในถ้ำอาถรรพ์ บริบทของเหตุการณ์นี้คือชาวบ้านได้พยายามทัดทานไม่ให้ท่านเข้าไปยังถ้ำดังกล่าว โดยเล่าอ้างว่ามีพระธุดงค์เข้าไปมรณภาพในถ้ำนั้นแล้วถึง 6 รูป ทว่าหลวงปู่มั่นกลับตอบด้วยท่าทีเด็ดเดี่ยวว่า “เออ! โยม ขอให้อาตมาเป็นองค์ที่ ๗ ก็แล้วกัน” (ธรรมสภา, ม.ป.ป., น. 41) การเลือกนำเสนอบทสนทนาสั้นๆ แต่มั่นคงนี้ ทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นถึงความกล้าหาญ การมีมรณานุสติ และการไม่เกรงกลัวต่อความตายในการแสวงหาโมกขธรรมของพระอริยสงฆ์ได้อย่างทรงพลัง

2.3 กลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมี

กลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมีทำหน้าที่เปลี่ยนสถานะบุคคลธรรมดาให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำ การเปรียบเทียบ และการนำเสนอเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ ประกอบด้วย 3 กลวิธี ได้แก่

1) การใช้คำหรือคำศัพท์ เป็นการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อกำหนดสถานะให้เด่นชัด โดยเฉพาะการใช้คำยกย่อง เช่น การเรียกครูบาศรีวิชัยว่า “ตนบุญ” ดังตัวบทที่ว่า “...ได้ยกย่องครูบาศรีวิชัยเป็น ‘ตนบุญผู้ยิ่งใหญ่แห่งล้านนา’ เพราะครูบาฯ ประพฤติตามพระธรรมวินัยครบถ้วน ...” (รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน, 2558, น. 8–9) ซึ่งสื่อความหมายถึงผู้มีบุญบารมีที่ลงมาโปรดสัตว์โลกตามคติความเชื่อล้านนา

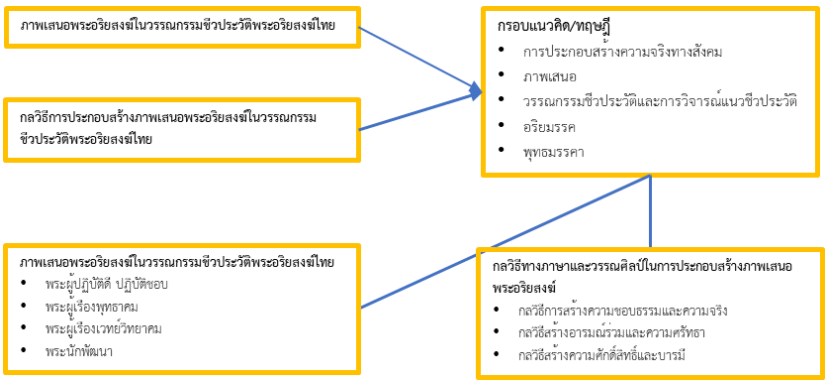
2) การใช้ความเปรียบ ช่วยให้ผู้อ่านจินตนาการถึงคุณค่าทางธรรมที่เป็นนามธรรม เช่น การเปรียบกลุ่มพระภิกษุที่มารอรับครูบาศรีวิชัยว่า “...สีเหลืองเต็มพรืดไปหมด จนคล้ายทุ่งทานตะวันต้นฤดูฝน...” (ธรรมชาติ ประภาศิริ, 2543, น. 93) สื่อถึงพระภิกษุสงฆ์ที่มีมากมายมหาศาล หรือการเปรียบการได้พบหลวงปู่มั่นว่า “...ดุจการค้นพบเพชรในป่าลึก” (พศิน อินทรวงค์, 2563, น. 8–9) ซึ่งยกระดับให้ท่านเป็นผู้ที่ทรงคุณค่าและบริสุทธิ์อย่างยิ่ง

3) การให้เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง (เหตุอัศจรรย์) คือการแทรกเรื่องราวเหนือธรรมชาติเพื่อเปลี่ยนสถานะพระสงฆ์ให้เป็นผู้วิเศษ เช่น เหตุการณ์วัยเยาว์ของหลวงปู่ทวดที่ “...งูจงอางตัวใหญ่เลื้อยมาพันรอบเปล... แล้วคายดวงแก้วทิ้งไว้ที่อกทารกนั้น มีแสงส่องเป็นประกายรุ้ง...” (อนันต์ คณานุรักษ์, 2529, น. 3-4) แสดงถึงบุญญาธิการที่มีมาแต่กำเนิด

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทยตัวแทน 4 ภูมิภาค พบการประกอบสร้างภาพเสนอหลัก 4 ด้าน โดยภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและภาพเสนอพระผู้เรืองพุทธาคมเป็นแก่นร่วมที่ปรากฏในพระอริยสงฆ์ทุกรูป ในขณะที่ภาพเสนอพระผู้เรืองเวทย์วิทยาคมและภาพเสนอพระนักพัฒนาเป็นภาพเสนอเฉพาะที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ กระบวนการดังกล่าวผ่านการประกอบสร้างด้วยกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริง กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธา และกลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมี ซึ่งทำหน้าที่ยกระดับสถานะของพระภิกษุสงฆ์ให้เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่สอดคล้องกับความศรัทธา

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของภาพเสนอและกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ที่ใช้ประกอบสร้างภาพเสนอ ดังแสดงในภาพ 1 โดยพบว่า ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์รูปแบบต่าง ๆ มาใช้ในการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ทั้ง 4 ภาพเสนออย่างผสมผสานและสอดรับกัน เพื่อตอกย้ำวัตรปฏิบัติและบุญญาบารมีให้เป็นที่ประจักษ์ชัด ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นเครื่องมือทางวาทกรรมในการสร้างและธำรงศรัทธาทางสังคม

ภาพ 1 กระบวนการประกอบสร้างภาพเสนอพระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า วรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์มิได้ทำหน้าที่เพียงบันทึกเหตุการณ์ในอดีต หากแต่เป็นกระบวนการสื่อสารที่ประกอบสร้างความจริงทางสังคมผ่านภาษาและวรรณศิลป์ เพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคมไทย วรรณกรรมกลุ่มนี้จึงมีสถานะเป็น “วาทกรรม” ที่ผลิตสร้างความหมายชุดใหม่ โดยผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นอภิปรายผลที่เชื่อมโยงกับแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคมใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. แก่นร่วมและส่วนขยายในการประกอบสร้างอัตลักษณ์พระอริยสงฆ์

การประกอบสร้างอัตลักษณ์พระอริยสงฆ์ในวรรณกรรมชีวประวัติมีโครงสร้างซ้อนทับสองระดับ ระดับแรกคือ “แก่นร่วม” อันเป็นคุณลักษณะพื้นฐาน ได้แก่ ภาพเสนอพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและผู้เรืองพุทธาคม เพื่อตอกย้ำมาตรฐานตามแนวคิด “อริยปฏิปทา” ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาคำสิงห์ สีหนนฺโท (2563) ที่เน้นย้ำการขัดเกลากิเลสเพื่อยืนยันสถานะความเป็น “พระแท้” ให้เป็นที่ประจักษ์

ระดับที่สองคือ “ส่วนขยาย” ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตามบริบทพื้นที่ ได้แก่ ภาพเสนอพระนักพัฒนาและผู้เรืองเวทย์วิทยาคม ดังกรณีครูบาศรีวิชัยที่เน้นภาพลักษณ์ “ตนบุญแห่งล้านนา” ผ่านบทบาทนักพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของพรหมเรศ แก้วโมลา และคณะ (2563) ในขณะที่หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มุ่งเน้นมิติทางจิตวิญญาณและธุดงควัตร สะท้อนให้เห็นว่าวรรณกรรมทำหน้าที่ประกอบสร้างตัวตนพระอริยสงฆ์ให้สอดคล้องกับความศรัทธาและบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

2. บทบาทของกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ในการประกอบสร้างความจริง

เพื่อให้ภาพเสนอมีสถานะเป็น “ความจริง” ที่สังคมยอมรับ ผู้เขียนใช้กลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลวิธีการสร้างความชอบธรรมและความจริง โดยเชื่อมโยงเรื่องราวกับประวัติศาสตร์และหลักธรรมผ่านสหบทและการอ้างถึง กลวิธีการสร้างอารมณ์ร่วมและความศรัทธา ผ่านมุมมองผู้เล่าและบทสนทนาเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านยอมรับโดยปราศจากข้อโต้แย้ง และกลวิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และบารมี ผ่านความเปรียบและเหตุการณ์ปาฏิหาริย์เพื่อเปลี่ยนรูปธรรมเป็นนามธรรม กระบวนการนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชนะ ทองคำเภา (2550) ที่ชี้ว่าภาพตัวแทนในวรรณกรรมถูกสร้างขึ้นด้วยกลวิธีทางวรรณศิลป์ภายใต้ปัจจัยทางสังคม เพื่อประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้สอดคล้องกับความคาดหวังของยุคสมัย

3. โครงสร้างเรื่องเล่าแบบพุทธมรรคาและการสร้างวีรบุรุษทางธรรม

โครงสร้างการเล่าเรื่องในวรรณกรรมชีวประวัติผลิตซ้ำแนวคิด “พุทธมรรคา” และ “การเดินทางของวีรบุรุษ” ตามการศึกษาของ ประเสริฐ รุนรา (2558) โดยดำเนินตามขนบการออกจากบ้าน เผชิญอุปสรรคเพื่อทดสอบกำลังใจ จนนำไปสู่การบรรลุธรรมและกลับมาเกื้อกูลสังคม ซึ่งปรากฏชัดในชีวประวัติหลวงปู่ทวดและหลวงปู่มั่นที่ต้องธุดงค์ฝ่าฟันอันตราย ซึ่งนัยของการเดินทางนี้มิใช่เพียงกายภาพ หากแต่เป็นการยกระดับจิตวิญญาณสู่สถานะอริยบุคคล สอดรับกับแนวคิด “มหาปุริสลักขณะ” ตามการศึกษาของฉลองเดช คูภานุมาต (2556) การประกอบสร้างตามขนบนี้จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันว่ามรรคผลนิพพานยังเป็นไปได้ในยุคปัจจุบันผ่านการปฏิบัติตามรอยพระอริยสงฆ์

กล่าวโดยสรุป วรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์จึงมิใช่เพียงเอกสารบันทึกชีวิต แต่คือวาทกรรมเพื่อความศรัทธา ที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญของสถาบันศาสนาในการประกอบสร้างความจริงทางสังคม ผ่านการเลือกสรรและปรุงแต่งด้วยกลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์ เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คน โดยใช้รูปแบบของพุทธประวัติและอริยมรรคเป็นแกนหลักในการผลิตซ้ำความศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นการประกอบสร้างภาพเสนอที่ทำหน้าที่ธำรงรักษาศรัทธาและจัดระเบียบความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยให้มั่นคงสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานวัฒนธรรมควรส่งเสริมการอ่านวรรณกรรมชีวประวัติพระอริยสงฆ์ไทยในฐานะวรรณกรรมล้ำค่าที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิภาค เพื่อให้คนรุ่นหลังตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างพุทธศาสนากับวิถีชีวิตไทย และเข้าใจกลวิธีทางภาษาที่สร้างศรัทธา อันจะช่วยสืบทอดความเลื่อมใสในพระอริยสงฆ์ให้มั่นคงสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการประกอบสร้างภาพเสนอระหว่าง “วรรณกรรมฉบับทางการ” กับ “วรรณกรรมฉบับชาวบ้าน” เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของกลวิธีสื่อสารและอุดมการณ์เบื้องหลังในมิติที่กว้างขวางขึ้น

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังสื่อรูปแบบใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ ละคร หรือภาพยนตร์ เพื่อวิเคราะห์พลวัตของกลวิธีทางวรรณศิลป์และการตีความภาพเสนอใหม่ผ่านสื่อร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2530). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช 2530*. กรมการศาสนา. https://sites.google.com/view/dhamma-ebook-online

เขมชาติ เทพไชย. (2564). *หลวงพ่อทวด พระอริยสงฆ์แห่งปักษ์ใต้.* อมรินทร์.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉลองเดช คูภานุมาต. (2556). แนวคิดมหาปุริสลักขณะ พระพุทธปฏิมา ศิลปะไทลื้อ เมืองน่าน. *วารสารวิจิตรศิลป์*, *4*(2), 117-176. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/fineartsJournal/article/view/77633

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์. (2545). *ประวัติศาสตร์สมัย หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด*. แบ่งปัณณ์.

ไทยน้อย. (2561). *อภินิหารสมเด็จพุฒาจารย์ (โต)*. ศรีปัญญา.

ธ. ธรรมรักษ์. (2552). *ตามรอยธรรม นำทางบุญครูบาศรีวิชัย นักบุญผู้ยิ่งใหญ่แห่งแผ่นดิน*. บุ๊คเวิร์ม.

ธรรมชาติ ประภาศิริ. (2543). *ครูบาศรีวิชัย จอมทัพธรรมแห่งล้านนาไทย*. ธารบัวแก้ว.

ธรรมสภา. (2556). *ชีวประวัติและคำสอน สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรังสี)*. ธรรมสภา.

ธรรมสภา. (ม.ป.ป.). *หนังสือชีวประวัติ และคำสอน หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต.* ธรรมสภา.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). *การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อินทนิล.

ปฐม นิคมานนท์ และภัทรา นิคมานนท์. (2552). *หลวงปู่มั่น ภูริทัตฺโต ประวัติ ข้อวัตรและปฏิปทา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). โครงการหนังสือบูรพาจารย์. https://archive.org/details/biography-ajahn-mun-bhuridatto-by-burapajarn1-thai-pdf/mode/1up

ประเสริฐ รุนรา. (2558). วิถีแห่งมหาบุรุษ: การศึกษาชีวประวัติศาสดาตามแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษภาพยนตร์. *วารสารวรรณวิทัศน์*, *15*, 237-271. https://doi.org/10.14456/vannavidas.2015.12

พรหมเรศ แก้วโมลา, อรอนงค์ วูวงศ์ และเกรียงศักดิ์ ฟองคำ. (2563). บทบาทของพระมหาเถระล้านนาในการเชื่อมโยงภูมิภาค. *วารสาร Buddhist Education and Research (JBER)*, *6*(1), 149-162. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber/article/view/242777/166263/855314

พระญาณวิริยาจารย์ (พระอาจารย์วิริยังค์ สิรินฺธโร). (2566). *ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ*. ฟรีฟอร์ม.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 15). จันทร์เพ็ญ.

พระมหาคำสิงห์ สีหนนฺโท (กองเกิด). (2563). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องอริยปฏิปทาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. https://e-thesis.mcu.ac.th/items/749

พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน. (2565). *ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการจุดตะเกียง: ฟรีฟอร์ม.

พศิน อินทรวงค์. (2563). *หลวงปู่มั่น จอมทัพธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). อมรินทร์ธรรมะ.

พิรญาณ์ แสงปัญญา. (2565). *บทบาทของพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ในบริบทพุทธศาสนาเพื่อสังคม* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2022.700

เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2561). *ครูบาเจ้าศรีวิชัย*. พี.พี.เค. การพิมพ์.

มหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันทน์). (2514). *ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) จากบันทึกของมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันทน์)*. โรงพิมพ์วิทยากร.

รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. (2558). *ครูบาศรีวิชัย : พระอริยสงฆ์แห่งความสำเร็จ.* บ้านมงคล.

ว.วราติสโย. (2559). *ธรรมปัญญาสมเด็จโต.* เพชรประกาย.

วันชนะ ทองคำเภา. (2550). *ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย]. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2007.1893

วีรวัฒน์ อินทรพร. (2561). *วรรณคดีวิจารณ์.* คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย.* โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สา-ระ. (2564). *โต พรหมรังสี สมเด็จโตในใจชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). Book maker.

สิงฆะ วรรณสัย. (2522). *สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย.* มิตรนราการพิมพ์.

สุวัฒน์ เหมอังกูร และอุรุพงศ์ ระดมเพ็ง. (2537). *หลวงปู่ทวด Luang Pu Thuad*. นิตยสารพระเครื่องกรุงสยาม.

อ.อิทธิเวท. (2565). *ประวัติ ปฏิปทา ปาฏิหาริย์ หลวงปู่ทวด วัดช้างให้.* เพชร Diamond.

อนันต์ คณานุรักษ์. (2529). *ประวัติและอภินิหาร หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด.* วัดช้างให้.

บทความวิจัย (Research Article)

กลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพด้วยการละเมิดหลักการผ่านอินเทอร์เน็ต

Doctors' Response Strategies Regarding Thai Health Issues via the Violation Of Conversation Maxim on the Internet

พิมพ์พิชชา คูประเสริฐ[1*]
Pimpitcha Kuprasert[1*]

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "กลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพด้วยการละเมิดหลักการผ่านอินเทอร์เน็ต" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการละเมิดหลักการ (Violating a maxim) และศึกษาวัตถุประสงค์ของการใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต โดยศึกษาข้อมูลจากวิดีโอคลิปในรายการสัมภาษณ์แพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ผลิตโดยคณะแพทยศาสตร์ในสถาบันที่ผลิตแพทย์ที่ผ่านการประเมินจากสถาบันรับรองมาตรฐานการศึกษาแพทยศาสตร์ (สมพ.) ในปีพ.ศ. 2562 และเผยแพร่สู่สาธารณชนตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2566 ในฐานข้อมูลของเว็บไซต์ www.youtube.com จำนวนทั้งสิ้น 15 วิดีโอคลิป ได้แก่ วิดีโอคลิปที่ผลิตโดยคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักวิชาแพทย์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative Principle) ของพอล เอช ไกรซ์ (Paul H. Grice) ผลการศึกษาพบว่า แพทย์ใช้การละเมิดหลักการ 3 ประเภท ได้แก่ การละเมิดหลักปริมาณ การละเมิดหลักความสัมพันธ์ และการละเมิดหลักวิธีการเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ ส่งเสริมให้ผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่รับชมรายการสามารถดูแลตนเองได้

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย
Thai Department, Faculty of Arts, Mahidol university, Thailand
* Correspondence: E-mail address: titipamk23@gmail.com
(**Received:** 23 February 2026; **Revised:** 10 April 2026**; Accepted:** 5 August 2026)

คำสำคัญ: กลวิธีการตอบคำถาม แพทย์ สุขภาพ การละเมิดหลักการ อินเทอร์เน็ต

Abstract

This study, titled “Doctors’ Response Strategies Regarding Thai Health Issues via the Violation of Conversational Maxims on the Internet,” aims to examine violations of conversational maxims and to investigate the purposes behind doctors’ use of such violations in their responses to Thai health issues on the Internet. The data were derived from video clips of interview programs produced by medical faculties at medical schools accredited by the Institute for Medical Education Accreditation (IMEAc) in 2019. A total of 15 videos were publicly released on YouTube between July and December 2023, including content from the Faculty of Medicine Siriraj Hospital (Mahidol University), the Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital (Mahidol University), the Faculty of Medicine (Chiang Mai University), and the School of Medicine (Walailak University). The analytical framework is grounded in the Cooperative Principle proposed by Paul H. Grice. The findings reveal that doctors utilize three types of maxim violations: the Maxim of Quantity, the Maxim of Relation, and the Maxim of Manner. These violations are employed for various communicative purposes, with the ultimate goal of encouraging the audience—comprising the general public who viewed the programs—to engage in appropriate self-care.

Keywords: response strategies, doctors, health, violation of conversational maxims, Internet

บทนำ

ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ปีพ.ศ. 2563 รัฐบาลออกมาตรการควบคุมและป้องกันการติดต่อของโรค ไม่ว่าจะเป็นการปิดประเทศและปิดพื้นที่เสี่ยง (Lockdown) ให้สวมหน้ากากอนามัย และลดการรวมกลุ่ม ส่งผลให้ประชาชนต้องทำงานและเรียนออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตที่บ้าน ในช่วงเวลานี้ คนในสังคมต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ตได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ทั้งใช้ในการนำเข้าข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการรวมทั้งค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้อินเทอร์เน็ตกลายเป็นคลังข้อมูลขนาดใหญ่ที่ทุกคนสามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการได้ทุกที่ทุกเวลา โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของตนเอง ข้อมูลในประเด็นหนึ่งที่คนในสังคมค้นหา คือ ข้อมูลที่มีประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพ

ข้อมูลที่มีประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพในอินเทอร์เน็ตปรากฏการนำเสนอหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ คือ วิดีโอคลิป โดยเฉพาะวิดีโอคลิปที่บุคลากรทางการแพทย์ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ ในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าวประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายแรก ผู้สัมภาษณ์เป็นตัวแทนของประชาชนที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ประชาชนต้องการทราบ และฝ่ายที่สอง ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นบุคลากรทางการแพทย์ และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแพทย์ตอบคำถาม โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการทราบ นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ยังร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพระหว่างกัน ซึ่งทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่า ผู้สัมภาษณ์เข้าใจประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้มากน้อยขนาดไหนและอย่างไร ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพให้ครบถ้วน หรือแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อมูลประเด็นสุขภาพในกรณีที่ผู้สัมภาษณ์เข้าใจผิดได้ ลักษณะการสัมภาษณ์ดังกล่าวที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันทำให้การสัมภาษณ์เป็นรูปแบบการสนทนารูปแบบหนึ่งตามแนวคิดของปรัชญา อาภากุล (2550, น.83) ที่ว่า การสนทนาเป็นการปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง และมีวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสิ่งที่สนใจร่วมกัน ในที่นี้คือ ประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพ

เมื่อสังเกตกลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพพบว่า แพทย์ตอบคำถาม โดยใช้แนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช ไกรซ์ ซึ่งแนวคิดนี้ได้กล่าวไว้ว่า การสนทนาเกิดจากการร่วมมือกันของผู้ร่วมสนทนา โดยผู้ร่วมสนทนาจะต้องเคารพหลักการความร่วมมือในการสนทนา เพื่อให้การสนทนาเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ แต่ในบางครั้งก็พบว่า ผู้ร่วมสนทนาไม่ได้เคารพหลักการความร่วมมือในการสนทนาเพื่อสื่อความหมายเป็นนัยบางอย่างใน

การสนทนา (Paul H. Grice, 1975, p.41 - 58) และพบว่าในการตอบคำถามบางส่วนของแพทย์ซึ่งเป็นผู้ร่วมสนทนา แพทย์เลือกไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือในการสนทนาด้วยการละเมิดหลักการ (Violating a maxim) ซึ่งการไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือในการสนทนาดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดความหมายชี้บ่งเป็นนัย แต่ผู้พูดตั้งใจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดหรือเป็นการโกหก (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, 2549, น.44) ผู้วิจัยจึงสนใจว่า แพทย์เลือกใช้การละเมิดหลักการประเภทใดบ้าง และแพทย์มีวัตถุประสงค์ใดจึงเลือกใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ

ในการศึกษาภาษาของแพทย์นั้น ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของเยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ (2547) ซึ่งศึกษาเรื่อง “ภาษาแพทย์” ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาแพทย์ งานวิจัยของวรวรรณา เพ็ชรกิจ (2551) เรื่อง “การศึกษาอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปริชานศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์” โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับมโนอุปลักษณ์จากภาษาศาสตร์ปริชานและการใช้อุปลักษณ์ในการสื่อสารของวัจนปฏิบัติศาสตร์มาศึกษามุมมองของแพทย์และผู้ป่วยเกี่ยวกับโรคมะเร็ง งานวิจัยของศรัญญา ฉั่วเจริญศิริ และกฤตยา อกนิษฐ์ (2562) ศึกษาเรื่อง “การถ่ายทอดความสุภาพในถ้อยคำแสดงความคิดเห็นในบริบททางการแพทย์: กรณีศึกษาบทบรรยายใต้ภาพภาษาไทยเรื่อง Grey’s anatomy” โดยใช้แนวคิด Grand Strategy of Politeness ของลีช ศึกษาการถ่ายทอดความสุภาพในถ้อยคำแสดงความคิดเห็นในบทบรรยายใต้ภาพจากบทสนทนาภาษาอังกฤษของละครชุดทางโทรทัศน์แนวชีวิตแพทย์ และงานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุข (2565) ซึ่งศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมแนะนำวิธีการเลี้ยงลูกโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาศึกษากลวิธีทางภาษาที่ถ่ายทอดอุดมการณ์การเลี้ยงลูกเชิงบวก

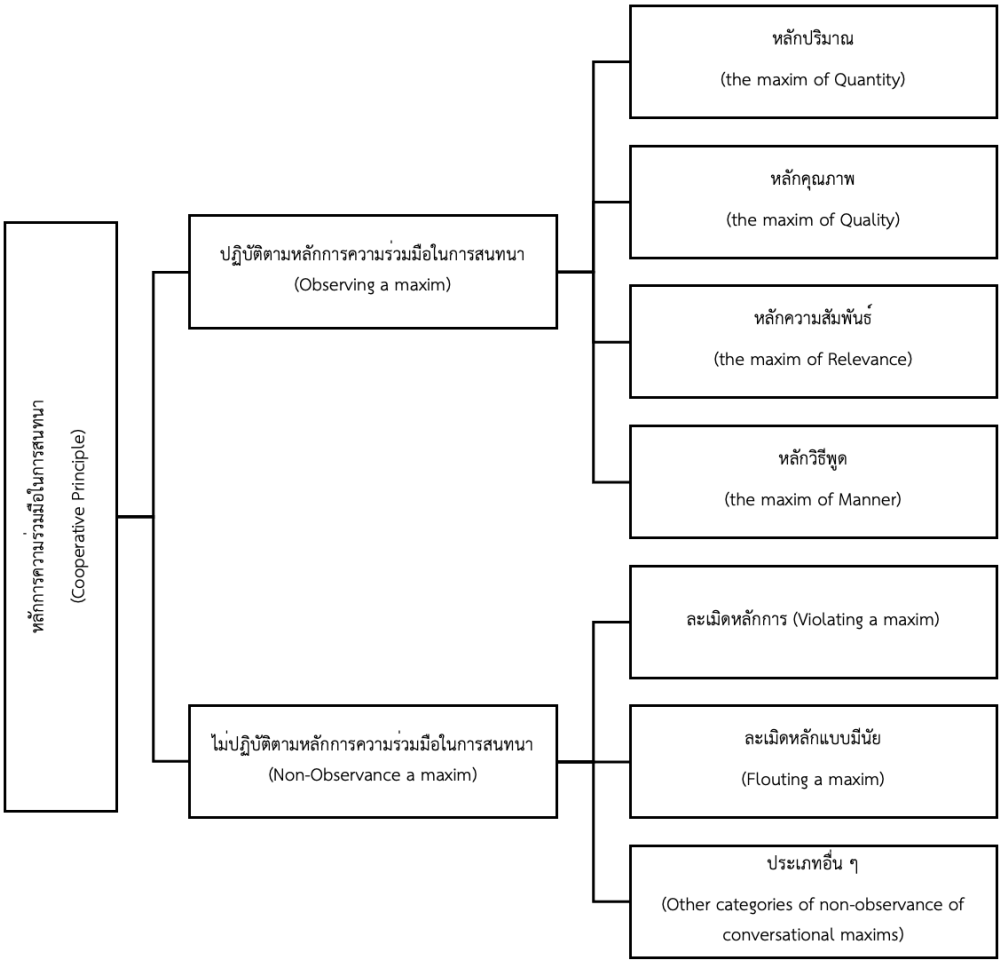
จากงานวิจัยในข้างต้นพบว่า ยังไม่มีผู้วิจัยคนใดนำแนวคิดเรื่องหลักการความร่วมมือในการสนทนามาวิเคราะห์การตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการศึกษากลวิธีการตอบคำถามของแพทย์ในประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ตด้วยการละเมิดหลักการสนทนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนามาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการใช้การละเมิดหลักการ (Violating a maxim) ในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต

2. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือในการสนทนาประเภทการละเมิดหลักการเท่านั้นมาวิเคราะห์ถ้อยคำ (utterance) ที่เป็นคำตอบของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ โดยศึกษาว่า แพทย์เลือกใช้การละเมิดหลักการ

ประเภทใดบ้าง และแพทย์มีวัตถุประสงค์ใดจึงเลือกใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช. ไกรซ์ ในการวิเคราะห์ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช. ไกรซ์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษา และการใช้ภาษาของแพทย์ในบริบทต่าง ๆ

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากวิดีโอคลิปในรายการสัมภาษณ์แพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่เผยแพร่สู่สาธารณชนในปีพ.ศ. 2566 และปรากฏในฐานข้อมูลของเว็บไซต์ www.youtube.com

3. วิดีโอคลิปในข้อที่ 2 ที่นำมาศึกษาใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และมีวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 วิดีโอคลิปในข้อที่ 2 ที่นำมาศึกษาเป็นวิดีโอคลิปรายการสัมภาษณ์ที่ผลิตและเผยแพร่สู่สาธารณชนโดยคณะแพทยศาสตร์ในสถาบันที่ผลิตแพทย์ที่ผ่านการประเมินจากสถาบันรับรองมาตรฐานการศึกษาแพทยศาสตร์ (สมพ.) ในปีพ.ศ. 2562 ซึ่งองค์กรนี้ได้รับการรับรองจากสมาพันธ์แพทยศาสตร์ศึกษาโลกว่า เป็นสถาบันที่ตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาแพทยศาสตร์ด้วยเกณฑ์มาตรฐานสากล และเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกฉียงใต้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานระดับโลก (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

3.2 วิดีโอคลิปที่นำมาศึกษาในข้อ 2 เป็นวิดีโอคลิปรายการสัมภาษณ์ที่แต่ละสถาบันเผยแพร่ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 เพื่อให้เห็นการใช้กลวิธีทางภาษาที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด และเป็นวิดีโอคลิปที่มียอดการเข้าชมสูงสุดในแต่ละเดือนของแต่ละสถาบัน ซึ่งทำให้เห็นว่า ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่แพทย์นำเสนอนั้นเผยแพร่ไปสู่คนจำนวนมาก และอาจส่งผลต่อการนำข้อมูลรายละเอียดเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในการดูแลตัวเองของประชาชน วิดีโอคลิปที่นำมาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 15 วิดีโอคลิป ซึ่งผลิตโดยคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักวิชาแพทย์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

4. วิดีโอคลิปที่นำมาศึกษาในข้อ 3 เป็นวิดีโอคลิปรายการสัมภาษณ์ที่มีระยะเวลาในการดำเนินการสัมภาษณ์ตั้งแต่ 5 นาทีขึ้นไป เพื่อให้เห็นกลวิธีการใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพของแพทย์ได้หลากหลาย

5. นำวิดีโอคลิปรายการสัมภาษณ์ในข้อที่ 3 มาถ่ายถอดเสียงตามที่ผู้พูดพูด และเว้นวรรคตามการหยุดหายใจของผู้พูด

6. นำข้อมูลที่ได้ในข้อ 3 มาวิเคราะห์ถ้อยคำที่เป็นคำตอบของแพทย์ โดยใช้แนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช. ไกรซ์ ได้แก่ การละเมิดหลักการมาวิเคราะห์การตอบคำถามของแพทย์ และวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่แพทย์ใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถาม

8. เรียบเรียง สรุปผลวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ตพบว่า แพทย์เลือกใช้การละเมิดหลักการ (Violating a maxim) 3 ประเภท ได้แก่ การละเมิดหลักปริมาณ การละเมิดหลักความสัมพันธ์ และการละเมิดหลักวิธีการ ดังนี้

1. การละเมิดหลักปริมาณ คือ แพทย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการมากกว่าความต้องการของผู้ฟัง โดยให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนั้นเพิ่มเติมจากที่ผู้ฟังต้องการ และใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ผู้สัมภาษณ์: แล้วถ้าคนที่เป็นสายตาสั้นแต่ว่าตัดสินใจทำพวกเลสิกหรือว่าเลสิกไปเรียบร้อยแล้วอันนี้มันจะช่วยลดความเสี่ยงคนนั้นไหม

แพทย์: ***ไม่เกี่ยวอะไรเลยฮะ ไม่เลย เพราะว่าไอ้การการทำแก้ปัญหาสายตาตรงนั้น ก็คือแทนที่เราจะใส่แว่นเราเลเซอร์ไปเจียแก้วตาดำข้างหน้าเพื่อปรับการโฟกัสภาพ มันเพื่อให้ถ้าไปปกติดีแต่ข้างในวุ้นตาก็อย่างเยอะลูกตาก็ยังยาวเหมือนเดิมทำให้มีผลเลยนะครับ แล้วก็ในคนจอรับภาพในคนที่เป็นสายตาสั้นมากๆ เนี่ยด้วยความที่ลูกตายาวจอรับภาพจะบางด้วยนะครับ เพราะฉะนั้นก่อนทำเลสิกทั้งหลายเราจะขยายม่านตาเพื่อดูความเสี่ยงว่ามีพื้นที่จอรับภาพฉีกอยู่แล้วไม่มีอาการมีพื้นที่จอรับภาพบางอยู่แล้วหรือเปล่า ถ้ามีขึ้นมาเราจะใช้เลเซอร์อีกแบบนึงฉายเข้าไปเพื่อยึดจอติดกับลูกตาให้แน่นเพื่อป้องกันปัญหาเรื่องจอรับภาพฉีกหรือหลุดลอกระยะยาวครับ***

(รายการพบหมอรามา เรื่อง “วุ้นตาเสื่อม อายุที่ร่วงโรยไป” วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (RAMA Channel, 2566ก))

ตัวอย่างที่ 1 ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้แพทย์เลือกตอบว่า คนสายตาสั้นแต่ทำเลสิกเรียบร้อยแล้ว จะช่วยลดหรือไม่ช่วยลดความเสี่ยงโรควุ้นตาเสื่อม แพทย์ใช้การละเมิดหลักปริมาณในการตอบคำถาม โดยให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวมากกว่าความต้องการของผู้ฟัง คือ แพทย์นอกจากเลือกตอบว่า คนสายตาสั้นแต่ทำเลสิกไปเรียบร้อยแล้วไม่ช่วยลดความเสี่ยงโรควุ้นตาเสื่อมด้วยถ้อยคำว่า “ไม่เลย” แล้ว แพทย์ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมอีกด้วยว่า (1) การทำเลสิกของคนสายตาสั้นกับโรควุ้นตาเสื่อมไม่เกี่ยวข้องกัน (2) สาเหตุที่คนสายตาสั้นที่ทำเลสิกไปเรียบร้อยแล้วไม่ลดความเสี่ยงโรควุ้นตาเสื่อม และ (3) กระบวนการทำเลสิกของคนสายตาสั้น

แพทย์ใช้การละเมิดหลักปริมาณดังกล่าวเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟังเกี่ยวกับการทำเลสิกกับการลดความเสี่ยงโรควุ้นตาเสื่อม

ตัวอย่างที่ 2

ผู้สัมภาษณ์: อันนี้ก็ ถือว่า เป็น เบื้องต้นของความน่ากลัวในเรื่องของไขมันในเลือดสูง ฟังแล้วจริง ๆ อ่ะ ผมต้องไปตรวจล่ะ ไม่ใช่เฉพาะคนที่ อาจจะ มี น้ำหนักตัวที่เยอะ แต่ว่าคนผอมใช่ไหมครับอาจารย์ น้ำหนักตัวน้อยก็มีความเสี่ยงเหมือนกันใช่ไหมครับ

*แพทย์: **ใช่ค่ะ เพราะว่าไขมันในเส้นเลือด ไม่ใช่ไขมันที่พุง ไม่ใช่ไขมันชั้นผิวหนัง เพราะฉะนั้นไม่สัมพันธ์กับความอ้วนค่ะ***

(รายการสุขภาพดีกับหมอสวนดอก เรื่อง “ทำอย่างไรเมื่อไขมันในเลือดสูง” วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (Suandok Channel คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566))

จากตัวอย่างที่ 2 พบว่า ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้หมอเลือกตอบว่า ไม่เฉพาะคนที่น้ำหนักตัวมากที่ต้องไปตรวจไขมันในเลือด แต่คนผอมน้ำหนักตัวน้อยเสี่ยงไขมันในเลือดสูงเช่นกันใช่หรือไม่ใช่ แพทย์ตอบคำถามดังกล่าวด้วยการละเมิดหลักปริมาณ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากกว่าความต้องการของผู้ฟัง คือ นอกจากแพทย์จะเลือกตอบว่า “ใช่ค่ะ” แล้ว แพทย์ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมอีกด้วย คือ สาเหตุที่คนผอมน้ำหนักตัวน้อยมีความเสี่ยงไขมันในเลือดสูงเช่นเดียวกับคนที่น้ำหนักตัวมาก

แพทย์ใช้การละเมิดหลักปริมาณดังกล่าวเพื่อยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และใช้เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพกับผู้ฟัง ในที่นี้คือ บุคคลที่มีความเสี่ยงไขมันในเลือดสูง

ตัวอย่างที่ 3

ผู้สัมภาษณ์: แสดงว่าช่วง อายุ มีตั้งแต่เด็ก จนถึง เหมือนเริ่มฉีด 30 เข็มแรก 30 40 มีผล

แพทย์: ***มีผลค่ะ ซึ่ง จริง ๆ ก็คือ มันจากการวิจัยแหละว่า ช่วงอายุ 9 ช่วงอายุน้อยกว่า 15 ปีเหมือนการติดเชื้อ HPV เนี่ยะน้อยถ้าเทียบกับคนที่อายุมากกว่า 15 ปีหรือวัยรุ่น เนาะ ก็คือการที่คนไข้ไม่เคยติดเชื้อ HPV มาก่อนเนี่ยะ การกระตุ้นภูมิคุ้มกัน หนึ่ง ก็คือตอบสนองดีกว่า สอง ก็คือป้องกันได้ทันท่วงทีมากกว่าประมาณนั้น***

(รายการวลัยลักษณ์ รักษ์สุขภาพ เรื่อง “วัคซีน HPV” วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 (Walailak Chennel, 2566))

จากตัวอย่าง ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้แพทย์ตอบรับหรือปฏิเสธสมมติฐานของตนเองว่าช่วงอายุมีผลต่อการป้องกันเชื้อ HPV ของวัคซีนใช่หรือไม่ แพทย์ตอบคำถามด้วยการละเมิดหลักปริมาณ โดยให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวมากกว่าความต้องการของผู้ฟัง คือ แพทย์นอกจากจะตอบรับสมมติฐานของผู้ฟัง ซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์แล้วว่า “มีผลค่ะ” แพทย์ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับช่วงอายุกับการติดเชื้อ HPV และผลของวัคซีนในการป้องกันเชื้อ HPV ตามช่วงอายุ

การละเมิดหลักปริมาณของแพทย์ใช้เพื่อยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และใช้เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับผู้ฟัง ในที่นี้คือการป้องกันของวัคซีน HPV ในแต่ละช่วงอายุ นอกจากนี้ยังใช้เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังเข้ามารับบริการทางการแพทย์ เพื่อป้องกันโรค โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ ในที่นี้คือ นำคนในครอบครัว ซึ่งมีอายุน้อยกว่า 15 ปีมารับวัคซีน HPV จะกระตุ้นภูมิคุ้มกันได้ดีกว่า และป้องกันเชื้อ HPV ได้ทันท่วงทีมากกว่า

ตัวอย่างที่ 4

ผู้สัมภาษณ์: อันนี้คือความน่ากลัว

*แพทย์: **ใช่ อันนี้คือภัย ภัยเงียบ ว่าอย่างงั้นเถอะ นะคะ ค่ะ ถ้าไม่ได้เจาะเลือดตรวจประจำปีเนี่ยก็จะเป็นภัยเงียบที่เราไม่รู้เลย แล้วก็ อาการก็มาโป๊ะตอนที่เกิดโรคแทรกซ้อนแล้ว อันนี้ก็เป็นอันตรายมากค่ะ เออ ทำให้เกิด เออ ความพิกลพิการหรือถึง เสียชีวิตได้***

(รายการสุขภาพดีกับหมอสวนดอก เรื่อง “ทำอย่างไรเมื่อไขมันในเลือดสูง” วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (Suandok Channel คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566))

ตัวอย่างในข้างต้น ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้แพทย์ตอบรับหรือปฏิเสธสมมติฐานของตนเองว่า ในขณะที่ไขมันแอลดีแอลสะสม ผู้ป่วยจะไม่มีอาการ จะไม่รู้ และสบายใจ สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่น่ากลัวใช่หรือไม่ แพทย์ใช้การละเมิดหลักปริมาณในการตอบคำถาม โดยให้ข้อมูลมากกว่าความต้องการของผู้ฟังในประเด็นดังกล่าว คือ แพทย์นอกจากตอบรับสมมติฐานของผู้ฟังว่า “ใช่” แล้ว ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมอีกด้วยว่า (1) ถ้าไม่ได้เจาะเลือดตรวจประจำปี การมีไขมันแอลดีแอลสะสมจะเป็นภัยเงียบที่ผู้ป่วยไม่ทราบ และ (2) อาการที่เกิดจากไขมันแอลดีแอลสะสมจะปรากฏเมื่อผู้ป่วยมีโรคแทรกซ้อนเกิดขึ้น ซึ่งเป็นอันตราย ทำให้พิการหรือเสียชีวิต

การละเมิดหลักปริมาณดังกล่าวแพทย์ใช้เพื่อยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และใช้เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพกับผู้ฟัง ในที่นี้คือ อันตรายจากการสะสมของไขมันแอลดีแอล นอกจากนี้ยังใช้เพื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงอันตรายของโรค ในที่นี้คือ การมีไขมันแอลดีแอลสะสมในร่างกายทำให้พิการหรือเสียชีวิตอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 5

ผู้สัมภาษณ์: ก็ถือว่าอาการนี้มีหลากหลายเลย ทั้งหลายมุมหลายแง่หลายประเด็นรวมถึงแต่ละอันก็มีความละเอียดแตกต่างกันอีกได้เลยนะครับ แล้วอย่างเงี้ยะถ้าเกิดไปพบคุณหมอจะมีวิธีการวินิจฉัยอย่างไรได้บ้างครับ

*แพทย์: **ครับอันนี้เป็นคำถามที่ดีมากเลยนะครับเพราะว่า คุณพ่อคุณแม่หลายคนเนี่ยเอ่อ ยังมีความเชื่อหรือความคิดที่ว่าการวินิจฉัยโรคออทิสติกเนี่ยะ จะต้องได้จากการเจาะเลือดหรือการทำสแกนสมองครับ แต่ว่าวิธีการวินิจฉัยในปัจจุบันครับ จะใช้ เอ่อ ดูตามอาการแสดง***

ของผู้ป่วยครับโดยอ้างอิงตามเกณฑ์การวินิจฉัยที่เป็นมาตรฐานครับสำหรับเกณฑ์การวินิจฉัยจะมี 4 ข้อหลัก ๆ ด้วยกันนะครับ อย่างแรกคือผู้ป่วยจะต้องมีความบกพร่องทางด้าน ทักษะทางสังคมและการสื่อสารครับ อย่างที่ 2 คือจะต้องมีปัญหาพฤติกรรมอย่างที่ได้กล่าวไปครับ อย่างที่ 3 เองเนี่ยอาการแสดงของผู้ป่วยคุณพ่อคุณแม่จะสามารถเริ่มสังเกตได้ตั้งแต่ ในช่วงวัยเด็กที่เตาะแตะหรือว่าช่วงวัยเด็กตอนต้นครับ และสุดท้ายอาการเหล่านี้จะต้องส่งผลกับการดำรงชีวิตประจำวันของเด็กครับ

(รายการสถานีศิริราช เรื่อง “โรคออทิสติกส์” วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (Siriraj Channel, 2566))

ใตัวอย่างที่ 5 ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้หมอระบุวิธีการวินิจฉัยโรคออทิสติกส์ แพทย์ตอบคำถามด้วยการละเมิดหลักปริมาณ โดยให้ข้อมูลมากกว่าความต้องการของผู้ฟังในประเด็นดังกล่าว คือ แพทย์นอกจากจะระบุวิธีวินิจฉัยโรคออทิสติกส์ในปัจจุบันแล้ว แพทย์ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมอีกด้วย คือ (1) ชมว่า คำถามของผู้สัมภาษณ์เป็นคำถามที่ดี และ (2) สาเหตุที่คำถามของผู้สัมภาษณ์เป็นคำถามที่ดี เนื่องจากพ่อแม่หลายคนยังมีความเชื่อหรือความคิดว่า การวินิจฉัยโรคออทิสติกส์ต้องเจาะเลือดหรือสแกนสมอง แต่วิธีการวินิจฉัยในปัจจุบันจะวินิจฉัยตามอาการของผู้ป่วย โดยอ้างอิงตามเกณฑ์การวินิจฉัยที่เป็นมาตรฐาน

แพทย์ใช้การละเมิดหลักปริมาณดังกล่าวในการตอบคำถามเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟังเกี่ยวกับการวินิจฉัยโรคออทิสติกส์ในปัจจุบัน และแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่ผู้ฟังได้รับทราบมาให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ในที่นี้คือ แก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับวิธีวินิจฉัยโรคออทิสติกส์ที่พ่อแม่เชื่อมาแต่เดิม

2. การละเมิดหลักความสัมพันธ์ คือ แพทย์ให้ข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการทราบ และมีวัตถุประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 6

ผู้สัมภาษณ์: มีคำถามเข้ามาครับ อาจารย์ครับ คุณต้นกล้าถามมาครับ บอกว่าเป็นคนชอบนั่งไขว่ห้างครับอาจารย์ เพราะว่ามันเป็นท่าที่นั่งแล้วรู้สึกสบายจะมีผลเสียมั้ย

*แพทย์: **คือตอนนี้เนี่ยการนั่งไขว่ห้างเนี่ยนะครับ มักจะไม่ถึงขนาดเป็นท่าที่เราห้ามนะครับ การนั่งไขว่ห้างแบบนั่งเก้าอี้นะฮะ การนั่งไขว้ขาขึ้นมาการนั่งไขว่ห้างเนี่ยสามารถทำให้เราเหมือนเหมือนนึกถึงตอนเวลาเราเล่นโยคะอ่ะ การนั่งไขว่ห้างเนี่ยเราไม่ได้ เราอยากให้นั่งขึ้นมาขยับไขว่ห้างบิดซ้ายบิดขวาแต่การนั่งท่าเดิมนานนานก็ยังเป็นสิ่งที่เราไม่แนะนำ เพราะ***

ฉะนั้นเนี่ยถ้าเราไขว่ห้างอยู่ท่าเดิมเป็นชั่วโมง น้ำหนักเนี่ยจะไปลงที่ข้อสะโพกและข้อไหล่ ทำให้เราอาจจะเจ็บข้อสะโพกและข้อไหล่ได้ เพราะฉะนั้นคำตอบ คือ ไม่ห้ามครับ แต่อย่าอยู่ท่านั่งไขว่ห้างให้นานเกินไปครับ

(รายการ Mahidol Channel เรื่อง “10 พฤติกรรมมทำกระดูกพัง แม้อายุไม่มาก” วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2566 (Mahidol Channel มหิดล แชนแนล, 2566))

ตัวอย่างที่ 6 ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้แพทย์เลือกตอบว่า ท่านั่งไขว่ห้างมีหรือไม่มีผลเสียต่อกระดูก แพทย์ตอบคำถามดังกล่าวด้วยการละเมิดหลักความสัมพันธ์ โดยให้ข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการทราบ คือ แพทย์ไม่ได้เลือกตอบว่า ท่านั่งไขว่ห้างมีหรือไม่มีผลเสียต่อกระดูก แต่กลับให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวว่า (1) แพทย์ไม่ได้ห้ามการนั่งท่าไขว่ห้าง ต้องมีท่านั่งไขว่ห้างหลายท่าทาง และไม่แนะนำให้นั่งไขว่ห้างท่าเดิมนาน ๆ และ (2) สาเหตุที่แนะนำไม่ให้นั่งไขว่ห้างท่าเดิมนาน ๆ ว่า จะทำให้เจ็บข้อสะโพกและข้อไหล่ได้ เนื่องจากน้ำหนักลงไปที่ข้อสะโพกและข้อไหล่

แพทย์ใช้การละเมิดหลักความสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟังเกี่ยวกับท่านั่งไขว้ห้างที่ถูกต้อง และเพื่อแนะนำแนวทางเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้ฟังเกี่ยวกับท่านั่งไขว่ห้างที่ไม่กระทบกับกระดูกให้กับผู้ฟังนำไปปฏิบัติ

ตัวอย่างที่ 7

ผู้สัมภาษณ์: วัคซีนตัวนี้กับ กับลูกของเรา กับคำว่ามะเร็งเนี่ยะมันก็จะ อ่า เขาเรียกว่าลดหรือป้องกันได้ เพราะใช้คำว่าป้องกัน วัคซีนตัวนี้นั่นเอง วัคซีน HPV นะคะ คำแนะนำของการฉีดวัคซีนค่ะสมมุติว่า เพื่อนแอนเดินทางไปหาคุณหมอเพื่อฉีดวัคซีนตัวนี้ค่ะ ต้องฉีดกี่เข็ม อะไรอย่างไรคะ

แพทย์: ก็ ขอเกริ่นนิดนึงค่ะ เอ่อ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับราชวิทยาลัยสูตินารี เขามีโครงการรณรงค์การฉีดวัคซีนมะเร็งปากมดลูกซึ่งจะฉีดให้กับเด็กป.5 ก็อายุประมาณ 10 11 ขวบเนาะ ฉีดครอบคลุมประมาณ 90% ตอนนี้โรง เออ โรงเรียนของท่านก็อาจจะไม่ถึงแต่ตอนนี้โครงการกำลังดำเนินการอยู่ ใช่ เป้าหมายคือประมาณ 90% ของประเทศ อันนี้คือวัคซีนฟรีซึ่งเป็น 4 สายพันธุ์ เคยได้ยินโครงการของสภากาชาดนะคืออยู่กรุงเทพฯอะไรอย่างเงี้ยะก็ฟรีเหมือนกัน 4 สายพันธุ์

ผู้สัมภาษณ์: จะครอบคลุมเลย

แพทย์: ใช่ ใช่ แต่ว่า ก็ เค้าก็จะจำกัดอายุนิดนึงค่ะก็คือไม่เกินอายุ 26 ถ้าเกิดว่าของสภากาชาดไม่เกิน 26 ปี ถ้าเกิดว่า ของสาธารณสุขก็คือ อยู่ที่ป. 5 ใช่ ก็จะรณรงค์ฉีดทั่วประเทศ ส่วนสำหรับทั่วไป คนไข้ทั่วไปที่ อาจจะต้องใช้งบประมาณตัวเองอะไรอย่างเงี้ยอ่ะค่ะ ก็ฉีดได้ เออ ที่ โรงพยาบาลสาธารณสุขทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์วลัยลักษณ์ อ่า คลินิกสูตินรีเวชอะไรอย่างเงี่ยะก็ยังมี แต่ว่าขึ้นอยู่กับว่า ที่นั่นจะมีกี่สายพันธุ์แล้วก็ราคาแตกต่างกันไป การฉีดก็คือ ฉีดนับจากวันแรกค่ะเข็มที่ 1 แล้วก็อีก 2 เดือนเข็มที่ 2

ผู้สัมภาษณ์: เข็มที่ 1 นับเป็นวัน 0 เนาะ วันที่ 0

แพทย์: ใช่ วันที่ 0 วันแรก อ่า แล้วก็ เข็มถัดไปก็คือนัดที่ 2 เดือน อีกเข็มถัดไปก็คือ 6 เดือน ก็คือคอร์สนึงจะจบภายใน 6 เดือน

ผู้สัมภาษณ์: อ๋อ 6 เดือน

แพทย์: ใช่ 3 เข็ม

ผู้สัมภาษณ์: 3 เข็ม นะคะ ซึ่ง ซึ่งก็ถือว่า อ่า ครอบคลุม แล้วแหละ แล้วแต่ว่า จะเลือกว่าเป็นแบบ 4 สายพันธุ์หรือ 9 สายพันธุ์นั่นเอง

*แพทย์: **สำหรับคนที่มีงบประมาณจริง ๆ ก็อยาก แนะนำให้ลูก ๆ หลาน ๆ ของท่านก็คือ ได้ 9 สายพันธุ์ไปเลย***

(รายการวลัยลักษณ์ รักษ์สุขภาพ เรื่อง “วัคซีน HPV” วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 (Walailak Channel, 2566))

จากตัวอย่างดังกล่าว ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้แพทย์ตอบรับหรือปฏิเสธสมมติฐานของตนเองว่า วัคซีน HPV จำนวน 3 เข็มถือว่าครอบคลุมการป้องกันเชื้อ HPV แล้ว ขึ้นกับว่าผู้ฟังจะเลือกวัคซีน HPV แบบป้องกันเชื้อ HPV 4 สายพันธุ์ หรือ 9 สายพันธุ์ใช่หรือไม่ แพทย์ตอบคำถามด้วยการละเมิดหลักความสัมพันธ์ โดยให้ข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพที่กำลังสนทนากับผู้ฟังในขณะนั้น คือ แพทย์ไม่ได้ตอบรับหรือปฏิเสธสมมติฐานของผู้สัมภาษณ์ดังกล่าว กลับให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว คือ คำแนะนำของแพทย์เกี่ยวกับการฉีดวัคซีน HPV ว่า บุคคลที่มีงบประมาณ แพทย์แนะนำให้ลูกหลานของบุคคลดังกล่าวได้รับวัคซีน HPV แบบป้องกันเชื้อ HPV จำนวน 9 สายพันธุ์

การละเมิดหลักความสัมพันธ์ของแพทย์ดังกล่าวใช้เพื่อแนะนำแนวทางเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้ฟัง คือ แนะนำให้บุคคลที่มีงบประมาณนำลูกหลานของตนเองไปรับวัคซีน HPV และเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังเข้ามารับบริการทางการแพทย์ เพื่อป้องกันโรค ในที่นี้คือ นำลูกหลานมารับวัคซีน HPV เพื่อป้องกันการเกิดเชื้อ HPV

ตัวอย่างที่ 8

ผู้สัมภาษณ์: ไม่จำเป็นต้องลดทีเดียวแบบ พรวดเดียวใช่ไหมครับ

แพทย์: อา ค่ะ ส่วนใหญ่เป้าหมายก็ ช่วงสัก 8 ถึง 10% ใน อา 6 เดือน ค่อย ๆ ทำไปค่ะ

ผู้สัมภาษณ์: ค่อย ๆ ทำ คุณผู้ชมไม่ต้องรีบ แต่ว่าเรา เราก็ต้องทำใช่ไหมครับ

แพทย์: ***แต่เป็นเรื่องยากนะคะหลาย ๆ หลาย ๆ ท่านที่ ต้องยอมรับเลยว่าหลาย ๆ ท่านที่ทำ พฤติกรรมชีวิต ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชีวิต เพื่อควบคุม อา ปัจจัยเสี่ยงของโรคหัวใจได้เนี่ยะ อา และโรคหัวใจได้เนี่ยะถือว่ามีวินัยมากนะคะโดย โดยส่วนตัวเนี่ยะยอมรับ คนไข้หลายคนทำได้นะคะของตัวเองนะคะ ถือว่าเก่งมากเก่งกว่าหมอด้วยซ้ำนะคะบางครั้งค่ะ***

(รายการสุขภาพดีกับหมอสวนดอก เรื่อง “ทำอย่างไรเมื่อไขมันในเลือดสูง” วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (Suandok Channel คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่))

จากตัวอย่าง ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้เลือกตอบว่า ผู้ฟังที่น้ำหนักมากไม่ต้องรีบลดน้ำหนัก แต่ต้องลดน้ำหนักใช่หรือไม่ใช่ แพทย์ใช้การละเมิดหลักความสัมพันธ์ โดยให้ข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการทราบ คือ แพทย์ไม่ได้เลือกตอบว่า ผู้ฟังที่น้ำหนักมากไม่ต้องรีบลดน้ำหนัก แต่ต้องลดน้ำหนักใช่หรือไม่ แต่กลับให้ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการลดน้ำหนักว่า (1) การลดน้ำหนักเป็นเรื่องยากกับหลายคน (2) หลายคนเปลี่ยนพฤติกรรมชีวิตเพื่อควบคุมปัจจัยเสี่ยงเรื่องโรคหัวใจ และเป็นบุคคลที่มีวินัยมาก และ (3) คนไข้ที่อยู่ในความดูแลของแพทย์หลายคนที่มีปัจจัยเสี่ยงโรคหัวใจลดน้ำหนักได้ และกล่าวชมคนไข้เหล่านั้นว่า เก่งมาก และเก่งกว่าแพทย์ซึ่งเป็นผู้รักษา

การละเมิดหลักความสัมพันธ์ของแพทย์ใช้เพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ ในที่นี้คือ การลดน้ำหนักกับโรคหัวใจ และใช้เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อป้องกันโรค ในที่นี้คือ ให้บุคคลที่มีปัจจัยเสี่ยงโรคหัวใจมาลดน้ำหนัก โดยกล่าวว่าคนไข้โรคหัวใจที่อยู่ในความดูแลของตนเองสามารถลดน้ำหนักได้ และกล่าวชมบุคคลเหล่านั้นว่า

เก่งมาก ซึ่งอาจทำให้ผู้ป่วยโรคหัวใจที่เป็นผู้ฟังที่รับชมรายการอาจลองปฏิบัติตาม เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงของโรคหัวใจของตนเอง

3. การละเมิดหลักวิธีการ คือ แพทย์ให้ข้อมูลในประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการทราบไม่ชัดเจน โดยให้ข้อมูลที่ไม่บ่งชัดไปในทางใดทางหนึ่ง ทำให้ผู้ฟังไม่แน่ใจว่า แพทย์ต้องการให้ข้อมูลไปในทิศทางใด เพื่อหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง เช่น

ตัวอย่างที่ 9

ผู้สัมภาษณ์: ถ้าเกิดถามถึงความจำเป็นของการฉีดวัคซีนงูสวัดตอนนี้จำเป็นขนาดไหนครับ

แพทย์: ***(1) ก็จริง ๆ แล้วสำหรับข้อบ่งชี้ละกันนะคะ คือ ความจำเป็นเนี่ยมันก็คงขึ้นกับเราประเมินด้วยกับขึ้น กับตังค์ ขึ้นกับตังค์อันนี้ ยังไม่ถึง*** *(2) ก็คือ ถ้าเป็นคนทั่วไปเลยสำหรับตัวใหม่นะ ก็คือรับรองที่ 50 ปีขึ้นไปนะคะ แล้วก็แต่ว่าถ้าเป็นภาวะที่ภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น อาจจะปลูกถ่ายอวัยวะได้รับยากดภูมิอันนี้ได้ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป*

(รายการพบหมอรามา เรื่อง “5 วัคซีนใหม่ เกราะป้องกันสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ” วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 (RAMA Channel, 2566ข))

ในตัวอย่างที่ 9 พบว่า ผู้สัมภาษณ์ต้องการให้หมอระบุระดับความจำเป็นของการฉีดวัคซีนงูสวัด แพทย์ตอบคำถามด้วยการละเมิดหลักวิธีการ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ผู้ฟังต้องการทราบอย่างไม่ชัดเจนในข้อที่ (1) คือ แพทย์ไม่ได้ระบุระดับความจำเป็นของการฉีดวัคซีนงูสวัดอย่างชัดเจน กลับระบุว่า ระดับความจำเป็นของการฉีดวัคซีนขึ้นกับการประเมินและเงินของผู้ฟังเอง ซึ่งไม่บ่งชัดว่า ระดับความจำเป็นของการฉีดวัคซีนงูสวัดมีมากหรือน้อยเท่าใด

แพทย์ใช้การละเมิดหลักวิธีการเพื่อหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและจรรยาบรรณของแพทย์ และเกิดความเสียหายกับผู้ฟัง กล่าวคือ ถ้าแพทย์ให้ข้อมูลว่า การฉีดวัคซีนมีความจำเป็นมาก หรือมีความจำเป็นน้อย หรือไม่มีความจำเป็น แล้วในภายหลังผู้ฟังพบว่า ข้อมูลที่แพทย์ให้ดังกล่าวไม่ถูกต้อง อาจทำให้แพทย์ที่ให้ข้อมูลเสียชื่อเสียงและผิดต่อหลักจรรยาบรรณของแพทย์ได้ หรือถ้าแพทย์ให้ข้อมูลว่า การฉีดวัคซีนมีความจำเป็นมาก ทำให้ผู้ฟังรีบไปฉีดวัคซีนนี้ แล้วในภายหลังผู้ฟังพบว่า ข้อมูลที่แพทย์ให้ดังกล่าวไม่ถูกต้อง อาจทำให้ผู้ฟังเสียเงินโดยใช่เหตุไปกับการฉีดวัคซีนนี้ นอกจากนี้ถ้าแพทย์ให้ข้อมูลว่า การฉีดวัคซีนมีมีความจำเป็นน้อย หรือไม่มีความจำเป็น อาจทำให้ผู้ฟังไม่ไปฉีดวัคซีนนี้ ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังเป็นโรคนี้ ส่งผลให้สุขภาพของผู้ฟังเสียหาย

การศึกษาการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพของไทยผ่านอินเทอร์เน็ต โดยใช้การละเมิดหลักการทั้ง 3 หลักการ ได้แก่ การละเมิดหลักปริมาณ การละเมิดหลักความสัมพันธ์ และการละเมิดหลักวิธีการพบว่า แพทย์ใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเพื่อวัตถุประสงค์ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงวัตถุประสงค์การใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามของแพทย์ผ่านอินเทอร์เน็ต

หลักการความร่วมมือในการสนทนา	วัตถุประสงค์
การละเมิดหลักการ	1. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟัง
	2. ยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง
	3. แนะนำแนวทางเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติ
	4. โน้มน้าวให้ผู้ฟังเข้ามารับบริการทางการแพทย์ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อป้องกันและรักษาโรค
	5. ให้ผู้ฟังตระหนักถึงอันตรายของโรค
	6. แก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่ผู้ฟังได้รับทราบมาให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง
	7. แสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ
	8. หลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพด้วยการละเมิดหลักการผ่านอินเทอร์เน็ต” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการละเมิดหลักการ และศึกษาวัตถุประสงค์ของการใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของการศึกษาการละเมิดหลักการพบว่า แพทย์เลือกใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต 3 ประเภท ได้แก่ การละเมิดหลักปริมาณ การละเมิดหลักความสัมพันธ์ และการละเมิดหลักวิธีการ โดยไม่พบการเลือกใช้การละเมิดหลักคุณภาพในถ้อยคำที่แพทย์ใช้ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ และในส่วนของการศึกษาวัตถุประสงค์ของการละเมิดหลักการที่แพทย์เลือกใช้ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ตนั้นพบว่า แพทย์เลือกใช้การละเมิดหลักการประเภทต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ ประการแรก ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟัง ประการที่สอง ยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ประการที่สาม โน้มน้าวให้ผู้ฟังเข้ารับบริการทางการแพทย์ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อป้องกันและรักษาโรค ประการที่สี่ แนะนำแนวทางเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติ ประการที่ห้า ให้ผู้ฟังตระหนักถึงอันตรายของโรค ประการที่หก แก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่ผู้ฟังได้รับทราบมาให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ประการที่เจ็ด แสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ และประการสุดท้าย หลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ไม่เป็นความจริง

จากผลการศึกษาดังกล่าว ยังมีบางประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม ดังนี้

1. การละเมิดหลักการที่แพทย์ใช้ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพนั้น ตามแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช ไกรซ์ การละเมิดหลักการเป็นการไม่ปฏิบัติตามหลักที่ไม่ก่อให้เกิดความหมายชี้บ่งเป็นนัย แต่เป็นการไม่ปฏิบัติตามหลักที่ผู้พูดตั้งใจก่อให้เกิดการเข้าใจผิด หรือเป็นการโกหก (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, 2549, น.44) จากการศึกษาการละเมิดหลักการที่แพทย์เลือกใช้ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพพบว่า การละเมิดหลักการนั้นไม่ก่อให้เกิดความหมายชี้บ่งเป็นนัยตามแนวคิดของไกรซ์ แต่แพทย์ไม่ได้ใช้การละเมิดหลักการตั้งใจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือโกหกเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของไกรซ์ กล่าวคือ แพทย์ตั้งใจใช้การละเมิดหลักการในแต่ละประเภทนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ แก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ และแนะนำโน้มน้าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพอย่างชัดเจน และนำสิ่งที่รับทราบจากแพทย์ไปดูแลตนเองและสมาชิกในครอบครัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อป้องกัน

และรักษาโรคเป็นเบื้องต้น นอกจากนี้แพทย์ยังตั้งใจใช้การละเมิดหลักการหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลบางอย่างกับผู้ฟัง เนื่องจากข้อมูลเหล่านั้นอาจทำให้แพทย์เสียชื่อเสียงและผิดจรรยาบรรณของแพทย์ และอาจทำให้เกิดผลเสียกับสุขภาพของผู้ฟังอีกด้วย

2. ในการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพโดยใช้การละเมิดหลักการพบว่าไม่ปรากฏการเลือกใช้การละเมิดหลักการประเภทหลักคุณภาพ อาจเนื่องมาจากการละเมิดหลักคุณภาพตามแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล เอช ไกรซ์นั้น ผู้พูดตั้งใจให้ข้อมูลรายละเอียดที่ไม่ตรงกับความจริง หรือโกหกในประเด็นที่ผู้ฟังต้องการทราบ ถ้าแพทย์ให้ข้อมูลในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้เกิดผลเสียกับสุขภาพของผู้ฟัง เมื่อผู้ฟังนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ดูแลตนเอง และอาจทำให้แพทย์เสียชื่อเสียงและผิดจรรยาบรรณของแพทย์จากการเป็นบุคคลที่ให้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงตามที่แพทย์ได้เรียนรู้มาตามหลักวิชาการกับประชาชน ดังนั้น แพทย์จึงไม่เลือกใช้การละเมิดหลักคุณภาพในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ

3. เมื่อศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาของแพทย์เช่นเดียวกับงานวิจัยนี้ของผู้วิจัยพบว่า ปรากฏงานวิจัย 2 งานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยของวรวรรณา เพ็ชรกิจ (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปริชานศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์” โดยศึกษามุมมองที่แพทย์และผู้ป่วยมีต่อมะเร็ง เจตนาปริเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์และผู้ป่วย และความสัมพันธ์ของเจตนากับการใช้อุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์โรคมะเร็ง งานวิจัยดังกล่าวแม้ว่าจะศึกษาการใช้ภาษาแพทย์เช่นเดียวกัน แต่เป็นการศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่นำมาศึกษาแตกต่างกัน และศึกษาโดยใช้แนวคิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ งานวิจัยของวรวรรณาศึกษาในบริบทที่แพทย์กล่าวถึงประเด็นสุขภาพเฉพาะโรคมะเร็งเท่านั้น แต่งานวิจัยของผู้วิจัยศึกษาในบริบทที่แพทย์กล่าวถึงประเด็นสุขภาพทั่วไป ส่วนข้อมูลที่งานวิจัยของวรวรรณานำมาศึกษานั้นนำมาจากบทบรรยายและงานเขียนเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์ บทสนทนาระหว่างแพทย์กับผู้ป่วย บทบรรยายสาธารณะที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์ และหนังสือและแผ่นพับเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์ แต่ข้อมูลที่งานวิจัยของผู้วิจัยนำมาศึกษามาจากรายการสัมภาษณ์ที่แพทย์ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ นอกจากนี้งานวิจัยของวรวรรณาใช้แนวคิดมโนอุปลักษณ์จากภาษาศาสตร์ปริชานและการใช้อุปลักษณ์ในการสื่อสารของวัจนปฏิบัติศาสตร์มาศึกษา แต่งานวิจัยของผู้วิจัยใช้แนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล. เอช. ไกรซ์ ในการศึกษา

ส่วนงานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็นและศิริพร ภักดีผาสุข (2565, น.1 - 20) ซึ่งศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมแนะนำวิธีการเลี้ยงลูกโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ได้ศึกษาการนำเสนออุดมการณ์การเลี้ยงลูกเชิงบวกจากตัวบท และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ถ่ายทอดอุดมการณ์เลี้ยงลูกเชิงบวก แม้ว่างานวิจัยดังกล่าวจะเป็นการใช้ภาษาแพทย์เช่นเดียวกับงานวิจัยของผู้วิจัย แต่มุ่งศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ถ่ายทอดอุดมการณ์ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของผู้วิจัยที่มุ่งศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและวัตถุประสงค์ในการใช้ภาษาของแพทย์ นอกจากนี้งานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุขใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาวิเคราะห์การใช้ภาษาของแพทย์ ส่วนงานวิจัยของผู้วิจัยใช้แนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของพอล. เอช. ไกรซ์ ยิ่งไปกว่านั้นแม้ว่างานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุขและของผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตเช่นเดียวกัน แต่มาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน คือ งานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุขเก็บข้อมูลจากเพจเฟซบุ๊กที่ได้รับความนิยม ส่วนงานวิจัยของผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากรายการสัมภาษณ์ที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ Youtube

ทั้งนี้ แม้ว่างานวิจัยของวรวรรณา เพ็ชรกิจ งานวิจัยของนิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุก และงานวิจัยของผู้วิจัยจะแตกต่างกันหลายประเด็น แต่มีส่วนเสริมให้เห็นแง่มุมการใช้ภาษาของแพทย์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4. แพทย์ใช้การละเมิดหลักการในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ ส่งเสริมให้ผู้ฟัง ซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่รับชมรายการสามารถดูแลตนเองได้ กล่าวคือ แพทย์ใช้การละเมิดหลักการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ถูกต้องกับผู้ฟัง ยืนยันข้อมูลกับผู้ฟังว่า ข้อมูลที่ผู้ฟังได้รับทราบมาเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่ผู้ฟังรับทราบมาให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพที่ไม่เป็นความจริง โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดให้ผู้ฟังนำข้อมูลที่ถูกต้องที่แพทย์ให้ นำข้อมูลที่ยืนยันว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง นำข้อมูลที่แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว และนำข้อมูลที่ถูกต้องตามความจริงไปใช้พิจารณาเลือกการกระทำที่ใช้ดูแลตนเองที่ก่อให้เกิดผลดีกับชีวิตและสุขภาพของตนเอง

นอกจากนี้แพทย์ยังใช้การละเมิดหลักการเพื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงอันตรายของโรค โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดให้ผู้ฟังตระหนักว่า ต้องเริ่มดูแลตนเอง มิฉะนั้นจะได้รับอันตรายจากโรค ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียกับชีวิตและสุขภาพของตนเอง

ยิ่งไปกว่านั้น แพทย์ยังใช้การละเมิดหลักการเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังเข้ารับบริการทางการแพทย์ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และแนะนำแนวทางเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้ฟัง โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดให้ผู้ฟังพิจารณาเลือกการกระทำที่ใช้ดูแลตนเองตามที่แพทย์ให้ข้อมูล ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดผลดีกับชีวิตและสุขภาพของตนเองแล้ว ยังสามารถป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคให้ผู้ฟังได้อย่างทันท่วงทีอีกด้วย

การละเมิดหลักการที่แพทย์เลือกใช้ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพจึงมีส่วนส่งเสริมให้ผู้ฟังริเริ่มและตระหนักที่จะดูแลตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนเอง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไม่เพียงแต่ทำให้เห็นการใช้กลวิธีภาษาและวัตถุประสงค์ของแพทย์ในการตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของแพทย์ที่ใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบคำถาม นั่นคือ ให้ประชาชนสามารถดูแลตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลให้คนในสังคมมีชีวิต มีภาวะสุขภาพ และสวัสดิภาพที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรศึกษาวิจัยภาษาไทยโดยใช้แนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนา เพื่อให้มีงานวิจัยที่นำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางที่จะนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลวิธีการตอบคำถามของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ตในประเด็นสุขภาพทั่วไป จึงน่าจะศึกษาต่อไปว่า ถ้าเป็นประเด็นสุขภาพจิตที่ตอบคำถามผ่านอินเทอร์เน็ต แพทย์จะใช้หลักการความร่วมมือในการตอบคำถามในรูปแบบใดบ้าง และมีวัตถุประสงค์ในการใช้หลักการความร่วมมือในการตอบคำถามอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

นิธิชญา ใจเย็น และศิริพร ภักดีผาสุก. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมแนะนำวิธีการเลี้ยงลูกโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วารสารอักษรศาสตร์และไทยศึกษา*, *44*(2), 1-20. https://so08.tci-thaijo.org/index.php/artssu/article/view/249/185

ปรัชญา อาภากุล. (2550). *ทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (การพูด - การเขียน)* (พิมพ์ครั้งที่ 11). ฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ผู้จัดการออนไลน์. (2562, 15 มีนาคม). *เผย 16 คณะแพทย์ มหา'ลัยไทย ผ่านมาตรฐานระดับโลก*. https://mgronline.com/qol/detail/9620000025707

เยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์. (2547). ภาษาแพทย์. *วรรณวิทัศน์*, *4*, 49 – 59.

วรวรรณา เพ็ชรกิจ. (2551). *การศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งภาษาไทยตามแนวปริชานศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรัญญา ฉั่วเจริญศิริ และกฤตยา อกนิษฐ์. (2562). การถ่ายทอดความสุภาพในถ้อยคำแสดงความคิดเห็นในบริบททางการแพทย์: กรณีศึกษาบทบรรยายใต้ภาพภาษาไทยเรื่อง Grey's Anatomy. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, *38*(2), 67–93. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JLC/article/view/241643/164008

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2549). *วัจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น*. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

Grice, P. H. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics* (pp. 41-58). Academic Press.

Mahidol Channel. (2566, 17 สิงหาคม). *10 พฤติกรรมทำกระดูกพัง แม้อายุไม่มาก | Mahidol Channel LIVE* [Video]. YouTube. https://youtube.com/live/2Fbb6ZNg2uw?si=nTRJ735H8Q_nobuH

RAMA Channel. (2566ก, 14 กรกฎาคม). *วุ้นตาเสื่อม อายุที่ร่วงโรยไป 14/07/66 พบหมอรามาฯ | by RAMA Channel* [Video]. YouTube. https://youtube.com/watch?v=8vfXXMkrhFE&si=L1dmscNQNvA1ORFd

RAMA Channel. (2566ข, 2 กรกฎาคม). *5 วัคซีนใหม่ เกราะป้องกันสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 29/09/66 พบหมอรามาฯ | by RAMA Channel* [Video]. YouTube. https://youtube.com/watch?v=VDHgNPEIPws&si=LSSlWmcQ5UdV_eHt

Siriraj Channel. (2566, 6 กรกฎาคม). *รายการสถานีศิริราช ตอน โรคออทิสติกส์ (Autistic)* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=N7bm2aq0YC8

Suandok Channel คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566, 2 กรกฎาคม). *ตอน ทำอย่างไร? เมื่อไขมันในเลือดสูง* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=kUC9JlLUUH8

Walailak Channel. (2566, 20 พฤศจิกายน). *รายการ วลัยลักษณ์รักษ์สุขภาพ ตอน วัคซีน HPV* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=KeTDRoEUnlc&t=5s

บทความวิจัย (Research Article)

กลวิธีทางภาษาผ่านเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
Linguistic Strategies in the Narratives of Bullying Victims: A Critical Discourse Analysis

กรุณา กลจักร์วงค์ษา[1*] และ เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต[1*]
Karuna Konlajakwongsa[1*] and Phennapha Klaisingto[1*]

บทคัดย่อ

เรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่ถือเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้เล่าได้ เรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่จึงเป็นการประกอบสร้างความหมายตามมุมมองของผู้เล่า วัตถุประสงค์ในบทความนี้คือวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ในสื่อออนไลน์ และตีความมโนทัศน์ “การบูลลี่” ในมุมมองเหยื่อ จากกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจงคือ เรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ในเว็บไซต์พันทิป จำนวน 400 ข้อความ เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2567

ผลการวิจัยพบกลวิธีทางภาษาได้แก่ ใจความหลัก ใจความรอง ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยา วัจนกรรม คำแสดงความถี่ คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง และมูลบท กลวิธีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ผู้เล่าแสดงบทบาทจาก ผู้ถูกกระทำ ผู้แสดงลักษณะ ผู้แสดงความรู้สึก และผู้กระทำต่างไปตามกรอบของเรื่องเล่า สะท้อนมโนทัศน์การบูลลี่ คือ ความ (ไม่) ปกติที่เหยื่อต้องเผชิญ และ บูลลี่ คือ ความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การบูลลี่จึงถูกประกอบสร้างในฐานะผลผลิตของความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม และในขณะเดียวกันก็ผลักภาระให้ผู้ถูกกระทำต้องปรับตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานดังกล่าว

คำสำคัญ: เรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่ กลวิธีทางภาษา วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

---

[1] สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประเทศไทย
Applied Linguistics, School of Liberal Arts, University of Phayao, Thailand
*Corresponding author; email: konlajak@hotmail.co.jp
(**Received**: 3 March 2026 ; **Revised**: 17 April 2026; **Accepted**: 29 July 2026)

Abstract

Narratives of bullying victims constitute a form of discourse through which narrators construct meaning from their own perspectives. This study aims to analyze linguistic strategies and interpret the concept of “bullying” from the victims’ viewpoints. Data were collected through purposive sampling and consisted of 400 narratives posted on the Pantip website between January 2023 and December 2024. The findings reveal several linguistic features, including thematic structure, transitivity systems, speech acts, frequency expressions, adversative conjunctions, and presuppositions. These strategies indicate that narrators adopt varying roles—such as GOAL, CARRIER, SENSER, and ACTOR—depending on the narrative framework. The analysis reflects two main conceptualizations of bullying that emerge as an abnormal experience that victims are compelled to confront, and as a form of deviation from social norms. The findings suggest that bullying is discursively constructed as a consequence of nonconformity, while simultaneously placing pressure on victims to adjust themselves to societal expectations.

Keywords: narratives of bullying victims, linguistic strategies, critical discourse analysis

บทนำ

เรื่องเล่าถือเป็นการประกอบสร้างความจริงรูปแบบหนึ่ง ผู้เล่าเลือกใช้ภาษาในการเรียบเรียงเรื่องเล่าที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของตนเองว่าต้องการนำเสนอช่วงเหตุการณ์ใดในเรื่องเล่า บทความนี้สนใจศึกษาเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ว่าจะใช้รูปภาษาอย่างไรในการประกอบสร้างความหมายที่ตนเองผ่านประสบการณ์ถูกบูลลี่ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องเล่าในประเทศไทย คือ งานวิจัยของจันทิมา อังคพณิชกิจ (2565) ที่ศึกษาเรื่องเล่าของผู้มีภาวะซึมเศร้าโดยใช้กรอบแนวคิดของ Labov and Waletzky (1967) และการวิเคราะห์ใจความหลัก ใจความรองของ Martin and Rose (2007) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นรูปแบบของเรื่องเล่า ผู้เล่าได้เล่าเรื่องที่ระบุวงจรชีวิตของตนเองระหว่าง บ้าน มหาวิทยาลัยและโรงพยาบาล ซึ่งกรอบของเรื่องเล่าสามารถแสดงให้เห็นบทบาทของผู้เล่ารวมถึงการจัดเรียงความหมายภายใต้กรอบการเล่าเรื่อง นอกจากนี้พบงานวิจัยต่างประเทศที่นอกจากศึกษากรอบของเรื่องเล่าแล้ว ยังวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏในแต่

ละกรอบของเรื่องเล่าด้วย อาทิ Swanson, et al. (2014) ได้สร้างคลังข้อมูลเรื่องเล่าและวิเคราะห์ทั้งกรอบของเรื่องเล่าและประเภทของประโยคของแต่ละกรอบของเรื่องเล่า ผลวิจัยส่วนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า แต่ละกรอบของเรื่องเล่ามีรูปประโยคที่ต่างกันไป เช่น ประโยคบอกเล่าพบในกรอบปมปัญหามากที่สุด และกรอบการประเมินค่าพบประโยคแสดงความรู้สึกของผู้เล่า

งานวิจัยทั้งสองชิ้นชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาในเรื่องเล่าสามารถสื่อความหมายตามการจัดเรียงของผู้เล่า และสามารถสะท้อนมโนทัศน์ภายใต้กรอบของเรื่องเล่าได้ เรื่องเล่าจึงถือเป็นวาทกรรมหนึ่งที่ผู้เล่าได้ประกอบสร้างความหมายทางสังคมและสะท้อนมโนทัศน์ของผู้เล่าได้ สอดคล้องกับ Dijk (1998) ที่กล่าวถึงการตอกย้ำอุดมการณ์ผ่านการประกอบสร้างความจริงในสังคมว่า การใช้ภาษาของคนในสังคมนั้นไม่ได้ถ่ายทอดจากข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์ทั้งหมด แต่ภาษาที่ใช้จะถูกเลือกตามที่ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจอย่างไร บทความนี้สนใจศึกษาเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ ผู้เล่าในฐานะเหยื่อบูลลี่ประกอบสร้างความหมายในการถ่ายทอดเหตุการณ์ผ่านกลวิธีทางภาษาในแต่ละกรอบของเรื่องเล่าอย่างไร เรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ไม่เพียงแค่การถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนบุคคลแต่เป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคมบางอย่างที่ทำให้การบูลลี่ยังปรากฏอยู่ในสังคม

คำว่า “บูลลี่” เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมเชิงลบของบุคคลหนึ่งที่มีเจตนาหรือไม่เจตนากระทำกับบุคคลหนึ่ง และการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อร่างกายและสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำ Olweus (1993) ได้ให้คำจำกัดความ คำว่าบูลลี่ว่า เป็นพฤติกรรมเชิงลบที่มีเจตนาสร้างความเดือดร้อนไม่สบายใจให้กับผู้ถูกกระทำ สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ผู้กระทำมีอำนาจเชิงสังคมด้านใดด้านหนึ่งที่เหนือกว่าผู้ถูกกระทำ เช่น ร่างกายที่แข็งแรงกว่า จำนวนเพื่อนที่มากกว่า พฤติกรรมการบูลลี่มีทั้งพฤติกรรมการแสดงออกถึงการกระทำในรูปแบบต่างๆ การใช้ถ้อยคำที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ รวมถึงการบูลลี่ในสื่อออนไลน์ เช่น การลงภาพนิ่ง หรือคลิปวีดีโอ การแสดงความคิดเห็นที่นำไปสู่ความเสื่อมเสีย ความไม่สบายใจของบุคคลหนึ่ง (Rigby, 2001; Master, 2002; Sanders & Phye, 2004)

จากการทบทวนงานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ สื่อสารมวลชล และจิตวิทยา แสดงถึงปัญหาที่สัมพันธ์กันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม งานวิจัยของณัฐรัชต์ สาเมาะ และคณะ (2556) และ ณัฐกานต์ จันทรศิริพุทธ (2560) พบว่า เยาวชนจำนวนมากรับรู้ว่าการบูลลี่เป็นเรื่องปกติ และเลือกแก้ไขปัญหาด้วยตนเองโดยไม่ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านจิตใจ เช่น ความเครียด ซึมเศร้า หรือแม้แต่ความคิดฆ่าตัวตาย ส่วนงานวิจัยของชินดนัย ศิริสมฤทัย (2560) กล่าวถึงบุคลิกภาพของผู้กระทำ ทัศนคติที่ยอมรับความรุนแรง

และสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการเกิดพฤติกรรมการบูลลี่ เช่นเดียวกับ งาน อภิญญา หิรัญญะเวช (2561) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้กระทำบูลลี่ในสื่อออนไลน์ว่า อิทธิพลของอารมณ์ขันทางลบ ความนิรนาม และการละเลยคุณธรรมในสื่อออนไลน์ไม่ได้ถูกควบคุมจึงก่อให้เกิดพฤติกรรมบูลลี่อย่างต่อเนื่อง งานวิจัยของภัทรจรัส บำรุงพงษ์ (2562) ศึกษาปัจจัย สาเหตุและแนวทางแก้ไขในการบูลลี่ในระดับ มหาวิทยาลัย และงานของ สุวิพร ไฉไลสถาพร, อัจศรา ประเสริฐสิน และแววตา เตชาทวีวรรณ (2560) ศึกษา รูปแบบ สาเหตุ ผลกระทบ งานวิจัยที่กล่าวมาสะท้อนถึงปัจจัย สาเหตุที่ผู้กระทำแสดงการบูลลี่ว่า บุคลิกภาพ ทัศนคติที่ยอมรับความรุนแรง และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวย ล้วนมีส่วนสนับสนุนให้พฤติกรรมการบูลลี่ยังคงดำรงอยู่และผลกระทบของการบูลลี่ในบริบทที่หลายหลาย อีกทั้งสะท้อนถึงขาดกลไกการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบ

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบูลลี่ตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์ อาทิ ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์ (2564) วิเคราะห์ถ้อยคำการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวดาราที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ พบว่าถ้อยคำบูลลี่เป็นการแสดงความคิดเห็นในทางลบที่ดูเหมือนเป็นการล้อเล่น หรือล้อเลียน เพื่อเจตนาลดคุณค่ากับบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาโดยมองข้ามเรื่องพื้นที่ส่วนบุคคล งานวิจัยของปัทมา เหมือนสมัย และณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2568) วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในถ้อยคำนัยผกผัน ศึกษาถ้อยคำบูลลี่ตามแนวคิดความสุภาพโดยจำแนกมิติตามรุ่นอายุ ช่วงรุ่นอายุวาย (y) และช่วงรุ่นอายุซี (z) พบว่า การรับรู้ของความหมายคำว่า บูลลี่ผู้ใช้ภาษามองว่า ผู้พูดอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ และคนที่พูดนั้นจะมีอำนาจเหนือกว่าผู้ที่ถูกบูลลี่ และงานวิจัยของ ประภัสสร สีหรักษ์ และคณะ (2568) ได้ศึกษา “กลวิธีความไม่สุภาพ” ในข้อความบูลลี่ภาษาไทย โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นใต้ข่าวในเพจ อีจัน ระหว่างปี 2564–2567 แสดงถึงการใช้ภาษาแสดงความไม่สุภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม และสามารถสร้างการตระหนักรู้และการใช้ภาษาในสื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ บทความนี้เห็นด้วยกับการวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบูลลี่ เนื่องจากการใช้ภาษาในสื่อออนไลน์เป็นการใช้ภาษาอย่างเป็นอิสระตามมุมมอง ความคิดของผู้ใช้ภาษา บทความนี้จึงสนใจการใช้ภาษาในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ ผู้ใช้ภาษาใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่วาทกรรมสาธารณะในการถ่ายทอดประสบการณ์รวมถึงการแสดงความรู้สึกทัศนคติของตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในพื้นที่สื่อออนไลน์ด้วย เว็บไซต์พันทิปถือเป็นพื้นที่สื่อออนไลน์ที่มีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่หลากหลาย แม้ความนิยมของพันทิปจะลดลงเมื่อเทียบกับแพลตฟอร์มอื่น แต่ในแวดวงวิชาการยังคงเป็นแหล่งข้อมูลวิจัยที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนการใช้ภาษาและมุมมองทางสังคมที่หลากมิติ อาทิ ภาพแทนไตวาย (ซิน เซีย, 2565)

ภาพแทนทัวร์จีน (ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์, 2562) และ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในสถานการณ์โรคโควิด (ธนพล เอกพจน์ วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา และปานปั้น ปลั่งเจริญศรี, 2563) บทความนี้สนใจวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิป

เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และจิตวิทยา และงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ พบว่า งานวิจัยทางสายสังคมศาสตร์และจิตวิทยามุ่งเน้นการศึกษาในมิติของผู้กระทำและศึกษาปัจจัย สาเหตุ ผลกระทบมากกว่าการวิเคราะห์ในมิติของเหยื่อบูลลี่ เช่นเดียวกับงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่มุ่งเน้นศึกษาถ้อยคำบูลลี่ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ขาดงานวิจัยที่มุ่งศึกษามุมมองของเหยื่อบูลลี่ว่าภาษาที่ใช้ถ่ายทอดประสบการณ์การบูลลี่ที่ใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ในการสร้างวาทกรรมว่าสะท้อนมโนทัศน์ของเหยื่อบูลลี่อย่างไร การใช้ภาษาของเหยื่อบูลลี่ถือเป็นการประกอบสร้างความหมายที่ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะเลือกเหตุการณ์ใดมาเขียนลงในพื้นที่สื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่ถูกเลือกเพื่อที่จะสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้รับรู้จึงไม่ใช่เหตุการณ์ทั้งหมดที่เหยื่อบูลลี่พบเจอ ดังนั้นการเรียบเรียงความหมายที่ปรากฏในเรื่องเล่าจึงเป็นการประกอบสร้างความจริงในมุมมองของเหยื่อที่สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของเหยื่อได้ อย่างไรก็ตามบทความนี้ จำแนกกลวิธีทางภาษาตามกรอบการวิเคราะห์เรื่องเล่าของ Labov (1972) ว่ากรอบเรื่องเล่าแต่ละกรอบที่ปรากฏนั้นใช้กลวิธีภาษาอย่างไรบ้าง โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแวนไดจน์ (Dijk, 1998) เพื่อเชื่อมโยงการเลือกใช้ถ้อยคำในการเล่าเรื่องของเหยื่อบูลลี่ว่าสะท้อนมโนทัศน์อย่างไร งานวิจัยนี้จะช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูลลี่ในมิติของเหยื่อ และนำไปใช้ส่งเสริมเพื่อเป็นแนวทางป้องกัน การตระหนักรู้ในบทบาทของภาษาได้

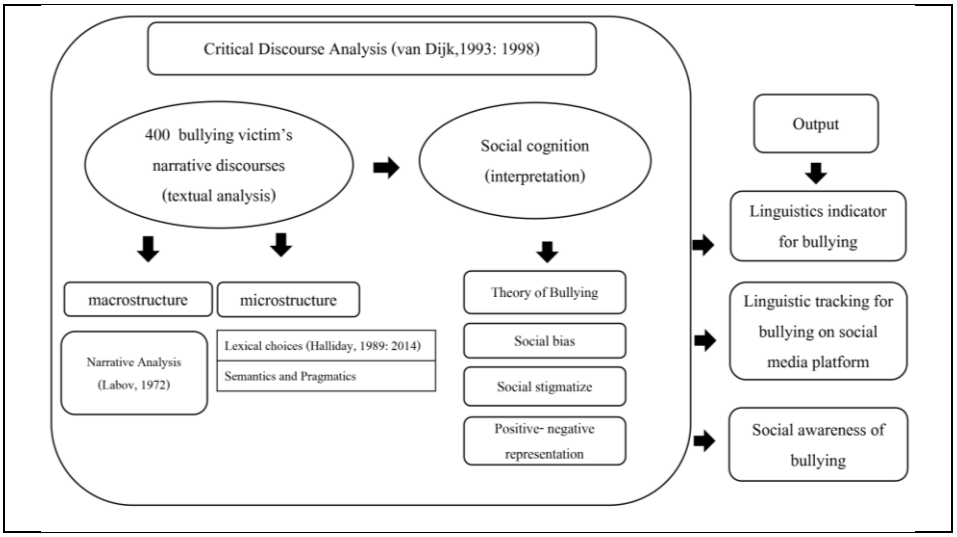
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ในสื่อออนไลน์
2. ตีความมโนทัศน์ “การบูลลี่” ในมุมมองเหยื่อ จากกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่
3.

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ให้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอุดมการณ์ตามแนวคิดของแวนไดจน์ (Dijk, 1998) ที่มองว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอำนาจ อุดมการณ์ และความไม่เสมอภาค เมื่อพิจารณาตามแนวคิดการบูลลี่ (Olweus, 1993) และการรับรู้ความหมายคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ (ปัทมา เหมือนสมัย

และณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2568) ที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ผู้กระทำมีอำนาจที่เหนือกว่าจึงกระทำบูลลี่กับบุคคลหนึ่งได้ และเหยื่อบูลลี่ส่วนมากเลือกที่จะเก็บปัญหาไว้เองหรือหาทางแก้ปัญหาเอง (ณัฐกานต์ จันทรศิริพุทธ, 2560; ณัฐรัชต์ สาเมาะ และคณะ, 2557) ส่งผลให้พฤติกรรมการบูลลี่ยังคงดำรงอยู่และถูกทำให้เป็นเรื่องปกติในสังคม พฤติกรรมการบูลลี่จึงถือเป็นปัญหาหนึ่งในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของแวนไดจน์ที่กล่าวถึงวาทกรรมที่ใช้ในการวิพากษ์นั้นควรเป็นวาทกรรมที่มาจากปัญหาทางสังคมและมีรากฐานจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม การวิเคราะห์ตัวบทในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ อาทิ การเลือกใช้คำ การวิเคราะห์ความหมายตามแนวคิดอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นหน้าที่ทางภาษา ตามแนวคิดของแวนไดจน์ที่มองว่า การใช้ภาษาในวาทกรรมไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นการใช้ภาษาผ่านประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา ดังนั้นการใช้ภาษาภายในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่จึงเป็นการประกอบสร้างความจริงทางสังคมหนึ่งจากประสบการณ์ของเหยื่อที่สะท้อนถึงมโนทัศน์การบูลลี่ได้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดทางภาษาศาสตร์ให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ภาษาของแวนไดจน์ทั้ง 2 ระดับคือ ระดับมหภาค(macrostructure) และระดับจุลภาค (microstructure) กล่าวคือ การวิเคราะห์ในระดับมหภาค ผู้วิจัยใช้แนวคิดกรอบการเล่าเรื่องของลาบอฟ และเวลตสกี (Labov & Waletzky, 1967) เพื่อสำรวจการจัดเรียงเหตุการณ์ของการเล่าเรื่อง ว่าเหยื่อการบูลลี่ถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านการเล่าเรื่องอย่างไร จากนั้นนำกรอบของเรื่องเล่ามาวิเคราะห์ในระดับจุลภาค งานวิจัยนี้ประยุกต์การวิเคราะห์ภาษาเพื่อสะท้อนให้เห็นหน้าที่ของภาษาในทุกมิติ ทั้งในระดับข้อความ ระดับประโยค ระดับคำ และระดับความหมาย และนำมาตีความ สะท้อน ให้เห็นถึงมโนทัศน์การบูลลี่ที่แฝงอยู่ในตัวบทของแวนไดจน์ (Dijk, 1998) เช่น การสร้างภาพบวกของตนเองและสร้างภาพลบให้ผู้อื่น (positive- negative representation), ความอคติในสังคม (social bias), การตีตราในสังคม (social stigmatize) กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัยแสดงดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การคัดเลือกข้อมูลในงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ในเว็บไซต์พันทิป(www.pantip.com) ซึ่งเป็นพื้นที่ของวาทกรรมในสื่อออนไลน์ที่มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งใช้เป็นแหล่งข้อมูลในงานวิจัยเพื่อสะท้อนมุมมองหรือมโนทัศน์หนึ่งในสังคม (ซิน เซีย, 2565; ธนพล เอกพจน์, วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา และปานปั้น ปลั่งเจริญศรี, 2563; ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์, 2562) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การคัดเลือกเรื่องเล่าประยุกต์จากงานวิจัยของ ซิน เซีย (2565) เพื่อคัดเลือกข้อความที่ผู้เขียนเป็นเหยื่อบูลลี่ คำที่ใช้ในการค้นหาได้แก่ คำเรียกขานหรือ สรรพนามบุรุษที่1 ร่วมกับคำกริยา “ถูก, โดน+บูลลี่” “ถูก, โดน+แกล้ง” “ถูก, โดน+ล้อ” “แกล้ง” “บูลลี่” “ล้อ” ร่วมกับคำแสดงวาจก “ถูก” กับ “โดน” เพื่อคัดเลือกข้อความที่เป็นเรื่องเล่าจากเหยื่อบูลลี่โดยตรง กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยคือข้อความที่เป็นเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่ในเว็บไซต์พันทิปจำนวน 400 ข้อความ เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2567

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนได้แก่ การวิเคราะห์ตัวบทและการตีความมโนทัศน์บูลลี่ การวิเคราะห์ตัวบทเป็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามแนวคิดของ แวนไดจน์ (Dijk, 1998) คือ ภาษาในระดับมหภาค (macro structure) และภาษาในระดับจุลภาค (micro structure) จากนั้นการตีความตัวบทเพื่อสะท้อนมโนทัศน์บูลลี่ ขั้นตอนการวิเคราะห์มีดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ตัวบท การวิเคราะห์ตัวบทเป็นการวิเคราะห์ภาษาใน 2 ระดับทางภาษาคือ การวิเคราะห์ระดับมหภาคและการวิเคราะห์ระดับจุลภาค

1) การวิเคราะห์ระดับมหภาค ในงานวิจัยนี้แบ่งข้อมูลการเล่าเรื่องตามแนวคิดของลาบอฟ (Labov, 1972) ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การเปิดเรื่อง (abstract) ผู้เล่าเกริ่นนำ เปิดเรื่องเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน การปูพื้นฐานของเรื่อง (orientation) ผู้เล่ากล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นในเรื่องที่เล่า ปมปัญหาของเหตุการณ์ (complicating action) หมายถึงส่วนของเรื่องเล่าที่ผู้เล่าจัดเรียงและเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ และนำไปสู่ปมปัญหาหรือความขัดแย้งหลักของเรื่อง การคลายปม (resolution) ผู้เล่ากล่าวถึงการจัดการกับปัญหา แนวทางการแก้ไขจากเหตุการณ์ดังกล่าว การประเมินค่า (evaluation) ส่วนที่ผู้เล่าแสดงทัศนคติ ความรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การจบเรื่องหรือการปิดเรื่อง (coda) เป็นส่วนที่ผู้เล่าสรุปผลลัพธ์หรือการคลี่คลายของสถานการณ์ โดยชี้ให้เห็นผลของการแก้ไขปัญหาและเชื่อมโยงเหตุการณ์กลับสู่บริบทปัจจุบันของผู้เล่า การวิเคราะห์ตามกรอบเรื่องเล่าจะช่วยให้เห็นว่า เหยื่อเลือกนำเสนอเหตุการณ์สำคัญอย่างไรและถ่ายทอดประสบการณ์ถูกบูลลี่อย่างไรบ้าง

2) การวิเคราะห์ระดับจุลภาค เป็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อให้เห็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ในตัวบท เมื่อวิเคราะห์เรื่องเล่าโดยจำแนกตามกรอบเรื่องเล่าแล้วนำข้อความที่ปรากฏแต่ละกรอบของเรื่องเล่ามาวิเคราะห์รูปภาษา เพื่อแสดงหน้าที่ของภาษาในแต่ละกรอบของเรื่องเล่า การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ การเลือกใช้คำ แนวคิดอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ขั้นตอนการเล่าเรื่องในแต่ละกรอบมีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีทางภาษาอย่างไร

3) ตีความตัวบท โดยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นด้านอุดมการณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในเรื่องเล่าของเหยื่อการบูลลี่ อาทิ การสร้างความแตกต่าง ความอคติ และกระบวนการทำให้เป็นอื่น โดยสังเกตกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของการบูลลี่ในแต่ละกรอบของเรื่องเล่าผ่านการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามแนวคิดทางที่สะท้อนและผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคมว่าเหยื่อการบูลลี่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ในสังคมอย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอใน 2 หัวข้อ ได้แก่ กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่ และความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการบูลลี่ในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. **กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่** พบ 6 กลวิธี ได้แก่ ใจความหลัก ใจความรอง transitivity วัจนกรรม มูลบท คำแสดงความถี่ร่วมกับคำเชื่อม “จน” “จนกระทั่ง” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดใจความหลัก ใจความรอง ตามแนวคิดของ M.A.K. Halliday (1985) อธิบายแนวคิดนี้เป็นการแสดงหน้าที่ในระดับตัวบท ผู้ใช้ภาษาจะเลือกข้อมูลที่สำคัญที่สุดไว้ ในตำแหน่งใจความหลัก และขยายความในสิ่งที่ต้องการนำเสนอในใจความรอง เพื่อสะท้อนมุมมองและการจัดเรียงความหมายของผู้เล่า บทความนี้วิคราะห์ใจความหลัก ใจความรองในกรอบของการเล่าเรื่องแรก คือ การเปิดเรื่อง โดยสังเกตรูปภาษาแรกที่ปรากฏในประโยคแรกของการเปิดเรื่อง เพื่อพิจารณาว่าผู้เล่าให้ความสำคัญกับประเด็นใดในตำแหน่งใจความหลักผลการวิจัยพบใจความหลักแสดงเรื่องทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ คำสรรพนาม “เรา” “ผม” คำกริยา “โดน+กริยาบูลลี่” “มี” และ สภาพแวดล้อม “ตอน+ช่วงเวลาที่ถูกบูลลี่” ตัวอย่างเช่น

	ใจความหลัก	ใจความรอง
(1)	เรา	ถูกบูลลี่เรื่องสีผิวค่ะ”
(2)	เรา	โดน Bully มากในช่วงมัธยม”
(3)	ผม	ถูกล้อว่าเตี้ยทุกปี จนชินไปแล้ว”
(4)	เรา	มีไฝบนใบหน้าค่ะ... โดนบูลลี่เรื่องแบบนี้เยอะมาก”
(5)	ตอนอยู่อนุบาล1 จนถึง ม.3	ก็โดนแกล้งตลอด”
(6)	ตอนม.ต้น	“เคยโดนบูลลี่หนักมากๆ”

การเปิดเรื่องแสดงใจความหลักแสดงเรื่อง (topical theme) พบการใช้ คำสรรพนามแทนตนเอง ได้แก่ คำว่า “เรา” “ผม” และใจความรองเป็นคำกริยาแสดงการกระทำ (material process) ในรูปประโยควาจก เช่น “ถูกบูลลี่” “โดน bully” โครงสร้างดังกล่าวเป็นการเปิดเรื่องโดยผู้เล่าอยู่ในบทบาทของผู้ถูกกระทำในตำแหน่งผู้ถูกกระทำ (Goal) และพบการใช้กริยาแสดงคุณลักษณะทางกายภาพของผู้พูด (relational process) คำว่า “มี” ในใจความรอง การใช้คำกริยา “มี” เป็นการเปิดเรื่องที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงเหตุของการถูกบูลลี่ นอกจากนี้ยังพบ คำแสดงเวลา การใช้คำแสดงจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์การถูกบูลลี่ในตำแหน่งใจความหลักแสดงเรื่องประเภทสภาพแวดล้อม (circumstance) เช่น “ตอน+ช่วงเวลาที่ถูกบูลลี่” ตัวอย่าง ใจความหลักประเภทนี้เป็นการให้ความสำคัญกับจุดเวลาที่เกิดการถูกบูลลี่ เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ถึงบริบทช่วงเวลาที่ผู้เล่าถูกกระทำ ผลการวิเคราะห์ใจความหลักแสดงให้เห็นการวางบทบาทของผู้เล่าในตำแหน่ง

ใจความหลักในฐานะผู้ถูกกระทำ และผู้แสดงคุณลักษณะทางกายภาพ รวมถึงการให้ความสำคัญกับช่วงเวลาหรือเหตุการณ์การถูกบูลลี่ที่กำลังจะเล่านั้น สะท้อนมโนทัศน์ว่า การบูลลี่เป็นประสบการณ์ที่เกิดจาก “ความแตกต่างของตัวตน” และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในช่วงชีวิตหนึ่ง

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างนามกับกริยา (transitivity) เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับกริยาเพื่อแสดงหน้าที่ในระดับประสบการณ์ M.A.K. Halliday (1985) เพื่อสังเกตว่าผู้เล่าวางบทบาทของตนเองที่สัมพันธ์กับคำกริยาในการบรรยายประสบการณ์อย่างไร บทความนี้นำเสนอบทบาทของผู้เล่าในฐานะเหยื่อบูลลี่ที่สัมพันธ์กับกริยาที่ปรากฏในเรื่องเล่าอย่างไร จากข้อมูลพบกริยาแสดงการกระทำ (material process) กริยาแสดงสภาพ (relational process) กริยาแสดงความรู้สึก(mental process) ผู้เล่าแสดงบทบาทผู้มีส่วนร่วมในการเล่าเหตุการณ์ดังตัวอย่างตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 บทบาทผู้มีส่วนร่วมของผู้เล่าตามกรอบของเรื่องเล่า

กรอบการเล่าเรื่อง	**บทบาทผู้มีส่วนร่วมของผู้เล่า**			
	กริยาแสดงการกระทำ	กริยาแสดงความสัมพันธ์	กริยาแสดงคำพูด	กริยาแสดงความรู้สึก
การเปิดเรื่อง	ผู้ถูกกระทำ (Goal)	ผู้แสดงลักษณะ (Carrier)	ผู้รับสาร (Receiver)	ผู้แสดงความรู้สึก (Senser: emotion)
การปูพื้นเรื่อง	ผู้ถูกกระทำ (Goal)	ผู้แสดงลักษณะ (Carrier)	ผู้รับสาร (Receiver)	ผู้แสดงความรู้สึก (Senser: emotion)
ปมปัญหาของเหตุการณ์	ผู้ถูกกระทำ (Goal)		ผู้รับสาร (Receiver)	ผู้แสดงความคิด (Senser: cognition)
การคลายปม	ผู้กระทำ (Actor)	ผู้แสดงลักษณะ (Carrier)	ผู้พูด (Sayer)	ผู้แสดงความรู้สึก (Senser: emotion) ผู้แสดงความคิด (Senser: cognition)
การประเมินค่า				ผู้แสดงความรู้สึก (Senser: emotion) ผู้แสดงความคิด (Senser: cognition)
การจบเรื่อง	ผู้กระทำ (Actor)			ผู้แสดงความคิด (Senser: cognition)

1) กริยาแสดงการกระทำ (material process) ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับกริยาคือ ผู้กระทำ(actor) และผู้ถูกกระทำ (goal) จากข้อมูลเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่พบกริยาแสดงการกระทำในกรอบการเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ การคลายปม และการจบเรื่อง โดยผู้เล่าอยู่ในบทบาทผู้ถูกกระทำในกรอบการเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ และบทบาทผู้กระทำในกรอบการคลายปมและการจบเรื่อง ผลการวิจัยพบว่าการเลือกใช้คำกริยาแสดงการกระทำในแต่ละกรอบการเล่าเรื่องสื่อให้เห็นการวางบทบาทของผู้เล่าได้การเปิดเรื่อง ผู้เล่าเลือกใช้คำกริยาเช่น “โดนล้อ” และ “โดนแกล้ง” ในการแสดงบทบาทผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้กระทำถูกลดบทบาทหรือไม่ถูกกล่าวถึงในการเปิดเรื่อง กรอบการปูพื้นและกรอบปมปัญหาของเหตุการณ์ คำกริยาที่พบเริ่มแสดงรายละเอียดของการกระทำที่ชัดเจนขึ้น เช่น “เอาสีมาระบายหน้า” และ “ดึงกางเกงลง” แสดงให้เห็นถึงภาพเหตุการณ์อย่างชัดเจน สำหรับกรอบการคลายปม ผู้เล่าเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำ พบคำกริยา “พยายาม” ประกอบกับการกระทำของผู้เล่า เช่น “ฝึกตัวเอง” “เรียนให้เก่ง” และ “ลดน้ำหนัก” แสดงออกถึงวิธีการแก้ปัญหาของผู้เล่าโดยพยายามปรับตัวให้เข้ากับบรรทัดฐานทางสังคม ส่วนการจบเรื่อง ผู้เล่ากลับเป็นผู้กระทำของกริยากโดยวางตำแหน่งผู้ คนที่บูลลี่ ให้อยู่ในตำแหน่งผู้ถูกกระทำ เช่น “จะทำให้เขาเป็นทุกข์บ้าง” ควบคู่กับ กริยาแสดงความรู้สึก เช่น “ไม่เข้าใจ” และ “รู้สึก” ซึ่งทำหน้าที่ประเมินเหตุการณ์และปิดเรื่องในเชิงอารมณ์

2) กริยาแสดงสภาพ (relational process) เป็นคำกริยาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับสภาพของสิ่งนั้นหรือการบอกลักษณ์ของสิ่งนั้น กริยามีสองประเภท ได้แก่ กริยาแสดงลักษณะ (attributive) บทบาทของคำนามคือ ผู้แสดงลักษณะ (carrier) และ สิ่งแสดงลักษณะ (attribute) กริยาระบุลักษณะ (identifying) บทบาทของคำนามคือ ผู้เป็นเจ้าของคุณสมบัติ (token) และสิ่งที่เป็นคุณสมบัติ (value) จากข้อมูลพบกริยาแสดงสภาพในการเปิดเรื่องการปูพื้นเรื่องและการคลายปม ในการเปิดเรื่อง ผู้เล่ามีบทบาทผู้แสดงลักษณะ(carrier) แสดงลักษณะทางกายภาพ เช่น “เป็นสิว” และ “เป็นคนปากหนา” ทำหน้าที่เชื่อมผู้เล่ากับคุณสมบัติที่ถูกมองว่าเป็นปมด้อย สะท้อนมโนทัศน์ว่าลักษณะทางกายภาพเป็นเหตุปัจจัยของการถูกบูลลี่ กล่าวคือ ผู้เล่าจัดวางตนเองในฐานะผู้ครอบครองคุณลักษณะที่เป็นสาเหตุของการถูกบูลลี่ สำหรับการปูพื้นเรื่องพบคำนามที่แสดงทั้งคุณลักษณะ และการเป็นเจ้าของคุณสมบัติ เช่น “เป็นคนมีโลกส่วนตัวสูง” และ “มีไฝบนใบหน้า” ซึ่งเป็นการขยายรายละเอียดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เล่าที่ตอกย้ำว่าทั้งลักษณะภายนอกและบุคลิกภาพภายในเป็นเหตุผลของการถูกบูลลี่ ขณะที่ช่วงการคลายปมเป็นการกล่าวถึงการแก้ปัญหาที่พบกริยาระบุลักษณะที่แปรจากการบอกอัตลักษณ์

ของตนเองไปสู่การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตัวอย่างที่พบ “เกราะป้องกันการบูลลี่ที่ดีที่สุดคือจิตใจเรา” เป็นการใช้กริยาแสดงสภาพในกรอบของเรื่องเล่าแสดงบทบาทของผู้เล่าในการเชื่อมโยง “ตัวตน” เข้ากับ “เหตุของปัญหา”

3) กริยาแสดงคำพูด (verbal process) กริยาแสดงการพูด การแสดงความคิดเห็น บทบาทของคำนามคือ ผู้พูด (sayer) และผู้รับสาร (receiver) จากข้อมูลพบการใช้กริยาแสดงคำพูดที่ผู้เล่ามีบทบาทเป็นผู้รับสารในการเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ และการคลายปมผู้เล่ามีบทบาทเป็นผู้พูด จากข้อมูลในเรื่องเล่าเหยื่อบูลลี่ นอกจากกริยาแสดงการกระทำที่ผู้เล่าแสดงบทบาทเป็นผู้ถูกกระทำแล้ว ยังพบกริยาที่แสดงคำพูดในการบูลลี่ในกรอบการเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ที่ผู้เล่ามีบทบาทเป็นผู้รับสาร อย่างไรก็ตาม ในการปูพื้นเรื่องพบการใช้คำเชื่อมแสดงการขัดแย้ง ระหว่าง “พูดขำๆ” กับ “ไม่ขำ” แม้ผู้พูดจะมองว่าเป็นเรื่องตลก แต่ผู้เล่าใช้โครงสร้างความขัดแย้งเพื่อปฏิเสธกรอบดังกล่าว สื่อให้เห็นถึงความหมายระหว่าง “ความตลก” กับ “ความเจ็บปวด” ส่วนกรอบปมปัญหาของเหตุการณ์พบคำกริยาที่แสดงถึงการดูหมิ่นหรือการแสดงคำพูดเชิงลบ เช่น “ด่า” พร้อมถ้อยคำดูหมิ่น และ ในกรอบการคลายปม แม้คำกริยาแสดงคำพูดจะไม่ชัดเจนเท่าคำกริยาอื่น ชุดกริยา “ต้องตอบโต้บ้าง” สื่อถึงการคาดการณ์ต่อการกระทำในอนาคตที่ผู้เล่าเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสารเป็นผู้พูด สื่อให้เห็นว่า กริยาแสดงคำพูดแสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากความเงียบงันไปสู่การมีเสียงของตนเองในพื้นที่ทางสังคม

4) กริยาแสดงความรู้สึก(mental process) แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่กริยาแสดงการรับรู้ (perception) กริยาแสดงความคิด (cognition) และ กริยาแสดงความรู้สึก(emotion) และบทบาทของคำนามคือ ผู้แสดงความรู้สึก (senser) จากข้อมูลพบกริยาแสดงความรู้สึกในการเปิดเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ การคลายปม การประเมินค่า และการจบเรื่อง

การเปิดเรื่อง ผู้เล่าวางบทบาทผู้แสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ถูกบูลลี่ตั้งแต่เปิดเรื่อง ต่อมาในช่วงปมปัญหาของเหตุการณ์พบทั้งคำกริยา“รู้สึก” และ “อยาก” สะท้อนภาวะอารมณ์และความคิดที่ควบคู่กับกริยาแสดงการกระทำที่สื่อให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์ที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้ ช่วงการคลายปมสื่อให้เห็นการใช้คำกริยาแสดงความรู้สึกในการแก้ปัญหากลายเป็นการแสดงความคิดของผู้เล่า เช่น “คิดไปคิดมา” และ “อยาก...” สะท้อนความพยายามประมวลเหตุการณ์และหาทางแก้ปัญหา กรอบการประเมินค่าพบกริยาแสดงความรู้สึกเด่นที่สุดผู้เล่าสะท้อนอารมณ์ที่อยู่ภายใน เช่น “รู้สึกแย่” “นึกถึง” และ “ไม่อยากไปโรงเรียน” สื่อให้เห็นถึงผลของการถูกบูลลี่ในระยะเวลาที่ต่อเนื่องและส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้เล่า และการจบเรื่อง

พบคำว่า “อยาก” และ “ไม่อยากให้” แสดงความคิดที่มีต่อการกระทำหนึ่ง บทบาทของผู้เล่าในเรื่องเล่าคือ ผู้รู้สึก ที่สื่อความหมายให้เห็นจากอารมณ์ของผู้เล่าที่มีต่อเหตุการณ์ถูกบูลลี่ จนไปถึงการคิดไตร่ตรองเพื่อหาทางออก

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนามกับกริยาพบการแสดงบทบาทของผู้เล่าที่เรียบเรียงความหมายภายใต้ประสบการณ์การถูกบูลลี่ กริยาแสดงการกระทำ ผู้เล่าแสดงบทบาทผู้ถูกกระทำตั้งแต่การเปิดเรื่องและแสดงบทบาทผู้กระทำในการคลายปมที่แสดงให้เห็นความพยายามในการแก้ปัญหาการถูกบูลลี่ด้วยตนเอง กริยาแสดงความสัมพันธ์ชี้ให้เห็นการบ่งชี้อัตลักษณ์ของตนเองที่ผู้เล่ามองว่าเป็นสาเหตุของการถูกบูลลี่ ส่วนกริยาแสดงความรู้สึกชี้ให้เห็นการสะท้อนความรู้สึกในทุกกรอบของเรื่องเล่า ในกรอบการคลายปมและการจบเรื่องผู้เล่าได้แสดงความคิดที่เป็นแก้ปัญหาของเหตุการณ์ด้วยตนเอง บทบาทของผู้เล่าได้ผลิตซ้ำมโนทัศน์การบูลลี่ว่า การบูลลี่มีรากฐานของความแตกต่างของบรรทัดฐานทางสังคม และเหยื่อบูลลี่ต้องปรับตัว และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

1.3 วัจนกรรม เป็นแนวคิดที่ศึกษาหน้าที่ของภาษาที่แสดงถึงเจตนาของผู้ส่งสาร Searle (1969) แบ่ง วัจนกรรมเป็น 5 ประเภท ได้แก่ วัจนกรรมนำเสนอ วัจนกรรมชี้นำ วัจนกรรมผูกมัด วัจนกรรมแสดงความรู้สึก และวัจนกรรมประกาศ จากข้อมูลพบว่า ประเภทวัจนกรรมแตกต่างกันไปตามการจัดเรียงความหมายในกรอบของเรื่องเล่าดังนี้

ตาราง 2 ประเภทของวัจนกรรมที่พบ

กรอบของเรื่องเล่า	ประเภทของวัจนกรรมที่พบ
การเปิดเรื่อง	วัจนกรรมนำเสนอ
การปูพื้นเรื่อง	วัจนกรรมนำเสนอ
ปมปัญหาของเหตุการณ์	วัจนกรรมนำเสนอ
การคลายปม	วัจนกรรมชี้นำ (ขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือ)
การประเมินค่า	วัจนกรรมบอกกล่าว+วัจนกรรมแสดงความรู้สึก วัจนกรรมแสดงความรู้สึก วัจนกรรมตั้งคำถาม (คำถามเชิงวาทศิลป์)
การจบเรื่อง	วัจนกรรมชี้นำ (ขอร้อง) วัจนกรรมผูกมัด

1) วัจนกรรมบอกกล่าว ผู้เล่านำเสนอเหตุการณ์ ยืนยันข้อมูลว่าเหตุการณ์ที่กล่าวถึงเป็นเรื่องจริง ปรากฏในกรอบของเรื่องเล่าตั้งแต่ การเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่องและปมปัญหาของเหตุการณ์ ผู้เล่าใช้วัจนกรรมบอกกล่าวในกรอบของเรื่องเล่าตั้งแต่การเปิดเรื่อง วัจนกรรมบอกกล่าวเป็นการแจ้งข้อเท็จจริงกับการถูกบูลลี่ เช่น “โดนแกล้ง” การปูพื้นเรื่องเป็นการบอกกล่าวถึงภูมิหลัง คุณลักษณะทางกายภาพของตนเอง เช่น“หนูเป็นเด็กอีสานแท้ๆ อีสานตั้งแต่เกิด” “เราเป็นคนที่มีสิวหน้าตาไม่สวยค่ะ” และปมปัญหาของเหตุการณ์เป็นการแสดงรายละเอียดว่าผู้เล่าพบเหตุการณ์การถูกบูลลี่ เช่น “เลยโดนเรียกว่าคางคกมาตลอด เรียกบ่อยจนไม่เรียกชื่อกันแล้ว”“จนหนักเข้าๆ มันก็เริ่มหาเรื่องแกล้งผมแรงขึ้นทั้งตบหัว ข่มขู่เอาเงิน”

เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขของการเกิดวัจนกรรม เงื่อนไขเนื้อหา ผู้เล่าวางตนเป็นผู้ถูกกระทำในการเปิดเรื่องและปูพื้นเรื่อง ก่อนให้รายละเอียดชัดเจนขึ้นในช่วงปมปัญหา เงื่อนไขการเตรียมการ ผู้เล่าให้ข้อมูลอัตลักษณ์และบริบทเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจที่มาของเหตุการณ์ เงื่อนไขความจริงใจ การเปิดเผยประสบการณ์ตรงยืนยันความจริงจากมุมมองของตนเอง และ เงื่อนไขสารัตถะ การใช้วัจนกรรมบอกกล่าวแสดงให้เห็นการเล่าเรื่องประสบการณ์ส่วนตัวไปสู่ข้อเท็จจริงทางสังคมที่ผู้อ่านสามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็นได้

2) วัจนกรรมชี้นำ ผู้เล่าสื่อเจตนาให้ผู้รับสารกระทำอะไรบางอย่าง วัจนกรรมชี้นำที่ปรากฏในกรอบของเรื่องเล่า ได้แก่ กรอบการคลายปมและการจบเรื่อง กรอบการคลายปม วัจนกรรมการชี้นำมีหน้าที่ขอคำแนะนำเพื่อให้ผู้รับสารช่วยหาวิธีการแก้ปัญหา เช่น “ควรเมินคำพูดพวกนั้นดีไหม” “ถ้าใครรู้ช่วยตอบเราทีได้ไหม” และกรอบการจบเรื่องนอกจากการตั้งคำถามเพื่อขอคำแนะนำ ยังพบวัจนกรรมมีหน้าที่ขอร้องที่ส่งสารให้ผู้รับสารรวมถึงคนในสังคมหยุดพฤติกรรมการบูลลี่ เช่น “ควรจัดการกับเพื่อนแบบนี้ยังไงค่ะ ล้อจนเราไม่มั่นใจในตัวเองอะ” “ได้โปรดให้คำแนะนำผมทีครับ”

เมื่อพิจารณาเงื่อนไขของการเกิดวัจนกรรมการขอคำแนะนำ เงื่อนไขเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการกระทำที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่ผู้เล่ามีเจตนาให้ผู้รับสารหาแนวทางแก้ปัญหาของเหตุการณ์ เงื่อนไขเตรียมการและเงื่อนไขความจริงใจ ผู้เล่ามองว่าผู้รับสารสามารถชี้แนวทางการแก้ปัญหาได้ และ แสดงการแก้ปัญหาอย่างจริงใจ และเงื่อนไขสารัตถะ ผู้เล่าใช้การตั้งคำถามเพื่อให้ผู้รับสารเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ส่วนการจบเรื่อง พบวัจนกรรมชี้นำในรูปแบบของการขอร้องเพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบร่วมกัน และสะท้อนการขยายตัวของปัญหาจากระดับปัจเจกสู่ระดับสังคม

3) วัจนกรรมแสดงความรู้สึก ผู้เล่าแสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ผ่านกรอบการประเมินค่าและการจบเรื่อง วัจนกรรมแสดงความรู้สึกที่ปรากฏในกรอบการประเมินค่าเช่น “มีแต่คนพูดของเพื่อนมันวนเวียนอยู่ในหัว ทำให้เราท้อ มาก” “ทำให้เราไม่กล้าทำอะไร ไม่กล้าร่วมกิจกรรม ... ความมั่นใจหายไป”และ “การจบเรื่องเช่น เรานี่เจ็บแปล๊บเลยค่ะ”“ผมรู้สึกไม่อยากอยู่ในโลกแบบนี้ไม่อยากเกิดด้วยซ้ำครับท้อมากเลย” เมื่อพิจารณาเงื่อนไขการเกิดวัจนกรรมพบว่า เงื่อนไขเนื้อหาแสดงถึงสภาวะทางจิตใจของผู้เล่าที่มีต่อเหตุการณ์ เงื่อนไขการเตรียมการ ผู้เล่ามองว่า ผู้รับสารควรรับรู้ ประเมินค่าของเหตุการณ์และการแสดงความรู้สึกของผู้เล่า เงื่อนไขความจริงใจ ผู้เล่าผู้เล่ามีความรู้สึกเช่นนั้นจริงๆ และเงื่อนไขสารัตถะ การแสดงความรู้สึกของผู้เล่า เป็นการแสดงท่าที อารมณ์ที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ

1.4 มูลบท เป็นแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์ความหมายที่แฝงอยู่ในตัวบทที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ร่วมกันว่ามีความรู้พื้นฐานในเรื่องที่กล่าวถึงแฝงอยู่ จากข้อมูลพบข้อความที่สื่อมูลบทปรากฏในกรอบการจบเรื่อง ความหมายที่แฝงอยู่ในการจบเรื่องคือ การบูลลี่ยังคงดำรงอยู่ และการบูลลี่ยังไม่สิ้นสุดลง ตัวอย่างดังนี้

(7) เมื่อไหร่การบูลลี่จนจบลง เราไม่อยากให้ใครต้องมาเจ็บช้ำใจเพราะเรื่องนี้เรารู้สึกว่าการบูลลี่มันไม่สมควรเกิดขึ้นกับใคร

(8) ทำยังไงเรื่องแกล้งกันในโรงเรียนมันถึงจะหมดไปนะ

(9) ผมหวังว่าปัญหาการถูกบูลลี่เนี้ยจะได้รับการยอมรับแล้วช่วยกันไม่ไปบูลลี่คนอื่นถึงมันจะไม่หมดไปแต่อย่างน้อยก็ขอให้มันลดลง

จากข้อมูลพบการใช้โครงสร้างคำถาม เช่น “เมื่อไหร่การบูลลี่จะจบลง” และ “ทำยังไงเรื่องแกล้งกันในโรงเรียนมันถึงจะหมดไปนะ” สื่อมูลบทว่าการบูลลี่ยังคงดำรงอยู่และยังไม่สิ้นสุด ผู้เล่าสื่อความหมายให้เห็นว่าการบูลลี่เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและปรากฏในบริบททางสังคม นอกจากนี้ การใช้คำปฏิเสธ “ไม่” เช่น “การบูลลี่มันไม่สมควรเกิดขึ้นกับใคร” และ “ถึงมันจะไม่หมดไปแต่อย่างน้อยก็ขอให้มันลดลง” สื่อมูลบทว่าการบูลลี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และดำรงอยู่ต่อไป ผู้เล่าการเลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายว่า ปัญหาของการถูกบูลลี่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสมบูรณ์

1.5 คำแสดงความถี่ “บ่อย” “เป็นประจำ” “ตลอด” และคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์ด้านเวลา “จน” “จนกระทั่ง” จากข้อมูลพบกลวิธีดังกล่าวในกรอบปมปัญหาของเหตุการณ์ผู้เล่าเรียบเรียงเหตุการณ์ที่แสดงถึงความต่อเนื่องและระยะเวลายาวนานของการถูกบูลลี่ ตัวอย่างเช่น

(10) “เราโดนแกล้งโดนหลอกบ่อย ค่อนข้างซื่อบื้อทำให้คนอื่นเขาคิดว่าเราไม่คิดอะไรอ่ะค่ะ”

(11) “เลยโดนเรียกว่าคางคกมาตลอด เรียกบ่อยจนไม่เรียกชื่อกันแล้ว”

(12) “ถูกเพื่อนๆล้อเรื่องหน้าผากเถิกหัวล้านอยู่เป็นประจำจนกลายเป็นปมด้อย”

คำแสดงความถี่ที่ปรากฏร่วมกับการถูกบูลลี่ และคำเชื่อมที่แสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของเหยื่อบูลลี่ว่า เหยื่อต้องเผชิญกับการบูลลี่อย่างไม่สิ้นสุด กรอบปมปัญหาของเหตุการณ์สื่อให้เห็น การบูลลี่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันมากกว่าการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว และส่งผลกระทบทางจิตใจของเหยื่อมาเป็นระยะเวลานาน

1.6 คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” เป็นการแสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่มีความขัดแย้ง จากข้อมูลพบว่า การใช้คำเชื่อม “แต่” เด่นชัดในกรอบของเรื่องเล่า การปูพื้นเรื่อง และ การคลายปม การใช้คำเชื่อม “แต่” แสดงความขัดแย้งของข้อมูลผู้เล่าที่ต่างกันไปตามกรอบของเรื่องเล่า การปูพื้นเรื่อง ผู้เล่าแสดงความขัดแย้งระหว่าง อัตลักษณ์ของตนเองกับสิ่งที่คนอื่นมอง เช่น “ครอบครัวเราย้ายไปอยู่จังหวัดนึงทางภาคใต้ เราเป็นชาว กทม.เต็มตัว ไม่ว่าจะพูด กิน บุคลิค การแต่งตัว เรียน รร.เอกชน แต่พอเราย้ายเราต้องมาเรียน รร.ประจำอำเภอ” สำหรับกรอบการคลายปมแสดงความขัดแย้งระหว่าง การแก้ปัญหากับการฝืนความรู้สึกของตนเอง เช่น “เราควรทำยังไงดีคะ พยายามฝึกการออกเสียงให้เป็นแบบอเมริกาแล้วแต่มันยากมากๆเลยค่ะ” จะเห็นได้ว่าการใช้คำเชื่อม “แต่” ในทั้งสองกรอบเรื่องเล่าเป็นการจัดระเบียบความหมายที่ผู้เล่าแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ เหตุการณ์ และผลลัพธ์ ในกรอบการปูพื้นเรื่อง “แต่” สร้างความขัดแย้งระหว่างตัวตนกับสายตาสังคม ส่วนในกรอบการคลายปม “แต่” เน้นความไม่สอดคล้องระหว่างความพยายามแก้ปัญหากับผลที่ได้รับ สะท้อนมโนทัศน์เหยื่อบูลลี่ว่า สาเหตุของการถูกบูลลี่มาจากความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของตนเอง และปัญหาของการบูลลี่ยังไม่สิ้นสุด

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการบูลลี่ในสังคมไทย

การบูลลี่ถือเป็นปัญหาหนึ่งในสังคม การบูลลี่ถือเป็นพฤติกรรมที่ฝ่ายผู้กระทำเชิงลบทางร่างกายและทางคำพูดกับผู้อื่น พฤติกรรมการบูลลี่มีรากฐานมาจากความไม่สมดุลเชิงอำนาจ (Olweus, 1993) ในบริบทของสังคมไทย ปัญหาการบูลลี่โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนมักมองว่าการบูลลี่เป็นเรื่องปกติและเลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง (ณัฐกานต์ จันทรศิริพุทธ, 2560; ณัฐรัชต์ สาเมาะ และคณะ, 2557) บทความนี้นำเสนอมุมมองของเหยื่อบูลลี่ผ่านเรื่องเล่าโดยใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ถ่ายทอดประสบการณ์การถูกบูลลี่ กลวิธีทางภาษาที่พบในการเล่าเรื่องแสดงให้

เห็นว่า กรอบการเล่าเรื่องแต่ละกรอบ ผู้เล่าวางบทบาทเพื่อประกอบสร้างความหมายของการถูกบูลลี่ และสะท้อนมโนทัศน์ ได้แก่ บูลลี่ คือ ความ (ไม่) ปกติที่เหยื่อต้องเผชิญ และ บูลลี่ คือ ความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์บูลลี่มีดังนี้

บูลลี่ คือ ความ (ไม่) ปกติที่เหยื่อต้องเผชิญ

การวิเคราะห์ใจความหลัก พบสรรพนามแทนตนเองเป็นใจความหลักแสดงเรื่อง และการใช้รูปประโยคกรรมวาจกที่ละผู้กระทำ แสดงถึงการวางบทบาทของตนเองในฐานะผู้ถูกกระทำ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและกริยา พบบทบาทของผู้เล่าในฐานะทั้งผู้ถูกกระทำและผู้รับสารในกรอบของเรื่องเล่าตั้งแต่การเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง และปมปัญหาของเหตุการณ์ สำหรับบทบาทของผู้แสดงความรู้สึก ผู้เล่าได้แสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ทุกกรอบการเล่าเรื่องซึ่งเป็นความรู้สึกที่สะท้อนถึงสภาวะทางอารมณ์ทางลบของผู้เล่าตอกย้ำ ความหมายของความไม่ปกติที่เหยื่อบูลลี่ต้องเผชิญ

การวิเคราะห์วัจนกรรม พบการแสดงวัจนกรรมบอกกล่าวในกรอบ การเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง และ ปมปัญหาของเหตุการณ์ ผู้เล่าแสดงเจตนาการเล่าประสบการณ์ข้อเท็จจริงตามมุมมองของผู้เล่าเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ จากนั้นในกรอบการประเมินค่า ผู้เล่าใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึกเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง

รูปภาษาที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้เล่าต้องทนกับการบูลลี่ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันคือ คำแสดงความถี่ “บ่อย” “เป็นประจำ” “ตลอด” และคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์ด้านเวลา “จน” “จนกระทั่ง” ในกรอบปมปัญหาของเหตุการณ์ที่ตอกย้ำให้เห็นว่า ผู้เล่าถูกบูลลี่อย่างซ้ำๆ และคำเชื่อม “แต่ ที่แสดงความขัดแย้งในสิ่งที่ผู้กระทำกับความรู้สึกของผู้เล่า สะท้อนความไม่สอดคล้องระหว่างสิ่งที่สังคมอาจมองว่าเล็กน้อยกับผลกระทบที่ผู้เล่ารู้สึกเจ็บปวดต่อการถูกบูลลี่

ผู้เล่าเผชิญการถูกบูลลี่อย่างซ้ำๆ การวางบทบาทในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรอบการคลายปม พบบทบาทของผู้กระทำ ในคำกริยา “พยายาม” และ ผู้แสดงความคิด ในคำกริยา “อยาก” ในการกล่าวถึงการแก้ปัญหาที่แสดงถึงการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ที่พยายามหาทางออกและสุดท้ายก็เหมือนกับฝืนความรู้สึกของตนเองและทนอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสังเกตุจาก มูลบทที่แฝงอยู่ว่า การบูลลี่ยังคงดำรงอยู่ และการบูลลี่ยังไม่สิ้นสุดลง

จะเห็นได้ว่า กลวิธีภาษาที่ถูกประกอบสร้างความหมายภายใต้กรอบของการเล่าเรื่องทำให้มโนทัศน์ “การบูลลี่” เป็นความไม่ปกติแต่กลับเป็นความปกติในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ถึงแม้ว่า

ผู้เล่าพยายามปรับตัว หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นที่อยู่ในระดับบุคคล แต่ความพยายามดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือยุติการบูลลี่ได้

บูลลี่ คือ ความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม

การบูลลี่สามารถตีความได้ว่า พฤติกรรมการบูลลี่มีรากฐานจากความแตกต่างของบรรทัดฐานทางสังคมโดยเฉพาะรูปลักษณ์ภายนอก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและกริยา พบการวางบทบาทของผู้แสดงลักษณะทางกายภาพในกรอบการปูพื้นเรื่องสะท้อนมุมมองของผู้เล่าได้ว่า ผู้เล่ามองว่าอัตลักษณ์ของตนเองเป็นสาเหตุของการถูกบูลลี่ การเลือกคำกริยาแสดงความสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับการถูกบูลลี่แสดงถึงตอกย้ำค่านิยมที่เกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับภาพลักษณ์

ผู้เล่าวางบทบาทของตนเองเป็นผู้มีความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคมเป็นปัจจัยของการถูกบูลลี่ที่เผชิญในชีวิตประจำวัน ผู้เล่าไม่เพียงแต่ประกอบสร้างความหมายเท่านั้น แต่ยังเผยถึงอุดมการณ์ความแตกต่างด้านบรรทัดฐานทางสังคมที่มีอำนาจในการตัดสินคุณค่าของบุคคล ขณะเดียวกันภายใต้กรอบการคลายปมและการจบเรื่อง ผู้เล่าวางบทบาทของผู้ตนเองเป็น ผู้กระทำ และ ผู้แสดงความคิดผ่านคำกริยาที่สะท้อนถึงความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมถึงแม้ว่าการปรับจะขัดแย้งกับความรู้สึกภายในของตนเองก็ตาม

การบูลลี่จึงถูกประกอบสร้างในฐานะผลผลิตของความแตกต่างของบรรทัดฐานทางสังคม และในเวลาเดียวกันก็ผลักดันให้ผู้ถูกกระทำต้องรับภาระในการปรับตัวเองให้เข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อให้ตนเองไม่ถูกบูลลี่ ทั้งที่ต้นตอของปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวบุคคลแต่อยู่ที่ค่านิยมทางสังคมที่กำหนดว่าบรรทัดฐานทางสังคมคืออะไร และใครคือผู้ถูกมองว่าแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาโดยจำแนกเรื่องเล่าตามกรอบของเรื่องเล่า (Labov, 1972) และตีความอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่ที่ปรากฏในพื้นที่สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถแบ่งเป็นประสบการณ์และความรู้สึกของตนเองได้ ผลการวิเคราะห์พบว่า ภายใต้กรอบของเรื่องเล่าที่แบ่งเป็น 6 กรอบ ได้แก่ การเปิดเรื่อง การปูพื้นเรื่อง ปมปัญหาของเหตุการณ์ การคลายปม ประเมินค่า และการจบเรื่องนั้น กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในแต่ละกรอบของเรื่องเล่าได้ร้อยเรียงความหมายที่ผู้เล่าได้วางบทบาทของตนเองจาก “ผู้ถูกกระทำ”

เป็น “ผู้ยอมรับ” ผ่านการวิเคราะห์ใจความหลัก ใจความรอง ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา วัจนกรรม คำเชื่อม และมูลบท

ผู้เล่าประกอบสร้างความหมายของการถูกบูลลี่ที่แสดงถึง ผู้เล่าอยู่ในบทบาท ผู้ถูกกระทำผ่านการวิเคราะห์ใจความหลักแสดงเรื่องพบ สรรพนามแทนตนเอง และการใช้กริยาในประโยคกรรมวาจก รวมถึงการใช้วัจนกรรมบอกกล่าวที่สื่อเจตนาแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ให้ผู้อ่านได้รับทราบ การปูพื้นเรื่อง ผู้เล่าแสดงบทบาท ผู้แสดงคุณลักษณะ ที่มองว่า รูปลักษณ์อัตลักษณ์ของตนเองเป็นเหตุของการถูกบูลลี่ และผู้เล่าได้เรียบเรียงเหตุการณ์อย่างละเอียดในกรอบปมปัญหาของเหตุการณ์พบทั้งวัจนกรรมบอกกล่าว วัจนกรรมความรู้สึก และการใช้คำแสดงความถี่ร่วมกับคำเชื่อม “จน” “จนกระทั่ง” เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เล่าถูกบูลลี่เป็นประจำและมีสภาวะทางอารมณ์เชิงลบต่อการถูกบูลลี่ ในกรอบการคลายปม ผู้เล่าวางบทบาทของตนเองเป็นผู้กระทำและผู้แสดงความคิดโดยใช้คำกริยาที่บ่งบอกถึงความพยายาม ความคิด การตัดสินในการแต่ปัญหาด้วยตนเอง และพบคำเชื่อม “แต่” ที่แสดงความขัดแย้งระหว่างความพยายามในการแก้ปัญหากับความขัดแย้งความรู้สึกส่วนตัวที่ตอกย้ำให้เห็นว่า เหยื่อมองว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความแตกต่างจากสังคม และตนเองทำวิธีใดก็ได้ที่ให้สังคมยอมรับ สำหรับ กรอบการการประเมินค่าพบวัจนกรรมแสดงความรู้สึกและการตั้งคำถามเพื่อแสดงเจตนาขอคำแนะนำจากผู้อ่านสำหรับวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เล่าต้องการแสดงความรู้สึกภายในของตนเองให้ผู้อ่านรับรู้และต้องการหาทางออกกับปัญหาดังกล่าว ส่วนการจบเรื่องของเหยื่อบูลลี่พบว่า ไม่มีเรื่องเล่าใดที่จบแบบการแก้ปัญหาได้สมบูรณ์ แต่เป็นการแสดงวัจนกรรมการตั้งคำถามเพื่อขอคำแนะนำกับการแก้ปัญหาการบูลลี่ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การบูลลี่ว่า บูลลี่ คือ ความ(ไม่) ปกติที่เหยื่อต้องเผชิญ และ บูลลี่ คือ ความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม

อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าในบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของผู้ถูกกลั่นแกล้งในสังคม ที่เลือกแบ่งปันประสบการณ์ผ่านพื้นที่ออนไลน์ ผู้เล่าอาจเลือกนำเสนอเพียงเหตุการณ์เดียวในการถ่ายทอดเรื่องราว ดังนั้นเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่จึงประกอบสร้างความหมายที่ผู้เล่ามองว่าภาษาที่บรรยายในเรื่องเล่าเป็นเรื่องจริงตามมุมมองของผู้เล่าเท่านั้น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้เล่าจัดเรียงความหมายของเหตุการณ์ตามกรอบของเรื่องเล่าโดยเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์จากบทบาทของผู้ถูกกระทำในการเปิดเรื่องจนไปถึงปมปัญหาของเหตุการณ์และเปลี่ยนจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำที่พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง และขอคำแนะนำจากผู้อ่าน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2565) ที่กล่าวว่าการวิเคราะห์กรอบของเรื่องเล่าสามารถแสดงบทบาทของผู้เล่าในเหตุการณ์ได้ อย่างไรก็ตามบทความนี้ มิได้จำกัดอยู่เพียงการวิเคราะห์กรอบ

ของเรื่องเล่าเท่านั้น แต่ยังวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาอื่นร่วมด้วยเพื่อชี้ให้เห็นรายละเอียดของบทบาทผู้เล่าที่แปรเปลี่ยนจากผู้ถูกกระทำไปสู่ผู้ยอมรับหรือจำต้องอยู่กับสถานการณ์ในตอนจบเรื่อง นอกจากนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Swanson, et al. (2014) ประโยคบอกเล่าพบในกรอบปมปัญหามากที่สุด และกรอบการประเมินค่าพบประโยคแสดงความรู้สึกของผู้เล่า งานวิจัยนี้ได้ขยายผลการวิเคราะห์ให้ละเอียดขึ้น โดยจำแนกบทบาทของผู้เล่าผ่านแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยาที่ชี้ให้เห็นบทบาทของผู้เล่าผ่านชนิดของกริยาที่ปรากฏในแต่ละกรอบการเล่าเรื่อง อีกทั้งยังพบว่าวัจนกรรมมีความแตกต่างกันไปตามกรอบของเรื่องเล่า ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการเล่าเรื่องกับการประกอบสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของผู้เล่าอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาในเรื่องเล่าของเหยื่อบูลลี่มิได้เป็นเพียงการถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการประกอบสร้างความหมายทางสังคมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์เรื่องความปกติและบรรทัดฐานทางสังคม ดังนั้น สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และ สถานที่ทำงาน ตลอดจนสื่อมวลชนควรตระหนักถึงบทบาทของภาษาในการผลิตซ้ำความไม่เสมอภาคและความรุนแรงที่ถ่ายทอดผ่านภาษาเชิงวาทกรรม โดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำที่ด้อยค่าบุคคล ลดทอนคุณค่ามนุษย์ ถ้อยคำที่ตีตราหรือทำให้ความแตกต่างของบุคคลที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และเท่าทันภาษาและสื่อ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพื่อลดการทำให้พฤติกรรมการบูลลี่กลายเป็นเรื่องปกติในสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตแหล่งข้อมูลไปยังแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์ที่เยาวชนเข้าถึงและนิยม อาทิ tictok twitter เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาและรูปแบบการประกอบสร้างความหมายในบริบททางวาทกรรมที่แตกต่างกัน

2. การศึกษาทางภาษาศาสตร์สามารถเชื่อมโยงเรื่องการเปรียบเทียบระหว่างเรื่องเล่าของเหยื่อกับเรื่องเล่าของผู้กระทำ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์และอุดมการณ์จากมุมมองที่หลากหลายยิ่งขึ้น

3. การวิจัยที่บูรณาการหลากหลายศาสตร์ หลากหลายแนวคิด ไม่ว่าจะเป็นจิตวิทยาสังคม หรือสังคมวิทยา ร่วมกับการวิเคราะห์ภาษาศาสตร์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และโครงสร้างทางสังคมในมิติที่ลึกซึ้งมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2565). วงจรชีวิต บ.ร.ม. (บ้าน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย): การวิเคราะห์เรื่องเล่าของนักศึกษาซึมเศร้า. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences, 2*(1), 44-59. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/255036/169972

ชินดนัย ศิริสมฤทัย. (2560). *การรับรู้ ทัศนคติ และความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

ซิน เซีย. (2565). *ภาพตัวแทนผู้ป่วยโรคไตวายในเว็ปไซต์พันทิปดอทคอม*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน, *3*(1), 20-28.

ธนพล เอกพจน์, วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา และปานปั้น ปลั่งเจริญศรี. (2563). ไวรัสโคโรนาสายพันธ์ใหม่ 2019 คือ ศัตรู:การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคนไทยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. *9*(1), 1-37.

ณัฐกานต์ จันทรศิริพุทธ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของการรังแกในพื้นที่ไซเบอร์กับการเผชิญปัญหาของเหยื่อ: อิทธิพลส่งผ่านของการประเมินทางปัญญาโดยมีความเป็นนิรนามของผู้กระทำเป็นตัวแปรกำกับ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2017.800

ณัฐรัชต์ สาเมาะ, พิมพวัลย์ บุญมงคล, ติโหมะ โอหยันเน็น, รณภูมิ สามัคคีคารมย์ และโธมัส กวาดามูซ. (2557). การรับรู้ของเยาวชนต่อการรังแกในพื้นที่ไซเบอร์. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 6*(1), 351-364. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBSD/article/view/16008/14578

ประภัสสร สีหรักษ์, อำนาจ ปักษาสุข และอนุชิต ตู้มณีจินดา. (2568). กลวิธีความไม่สุภาพในข้อความกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ภาษาไทย. *วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 25*(1), 54–83. https://doi.org/10.64731/jla.v25i1.281707

ปัทมา เหมือนสมัย และณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2568). ถ้อยคำบูลลี่: ความหมายตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z). *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 32*(1), 110–132. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/276047/188587

ภัทรจรัส บำรุงพงษ์. (2562). *การกลั่นแกล้งในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษานิสิตที่มีความต้องการพิเศษ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2019.1462

ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนทัวร์จีนในเว็บไซต์พันทิป: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 41*(2), 23-44. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/view/230684/157029

ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์. (2564). ถ้อยคำนัยผกผันที่ใช้แสดงความคิดเห็นผ่านเฟซบุ๊กกรณีข่าวรักสามเส้าในวงการบันเทิงกับการระรานทางไซเบอร์: การศึกษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18*(1), 103–116. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/article/view/251761/168699

Dijk, T. A. V. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage.

Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1985). *Language, context, and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Deakin University Press.

Labov, W. (1972). *Language in the Inner City*. University of Pennsylvania Press.

Labov, W., & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. In J. Helm (Ed.), *Essays on the verbal and visual arts* (pp. 3-38). University of Washington Press.

Martin, J. R. & Rose, D. (2007). *Working with Discourse: Meaning beyond the clause* (2nd ed.). Continuum.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do.* Wiley-Blackwell.

Rigby, K. (2001). *Health consequences of bullying and its prevention in schools. In J. Juvonen & S. Graham (Eds.), Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized* (pp. 310–331). New York: Guilford Press.

Swanson, R., Thomas, R., Corcoran, T. & Walker, M. A. (2014). Identifying Narrative Clause Types in Personal Stories. In *Proceedings of the SIGDIAL 2014 Conference* (171-180). Philadelphia. https://doi.org/10.3115/v1/W14-4323

บทความวิจัย (Research Article)

ดนตรีมังคละในงานอวมงคลจังหวัดสุโขทัย : กรณีศึกษา วง ศ.ราชพฤกษ์
Mangkhala Music in Inauspicious Ceremonies in Sukhothai Province: A Case Study of the S. Ratchaphruek Ensemble

ศุภชัย ธีระกุล[1*]
Supachai Teelakun[1*]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ดนตรีมังคละในงานอวมงคล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบรรเลง บทเพลง และความเชื่อเกี่ยวกับดนตรีมังคละในงานอวมงคลในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบรรเลงดนตรีมังคละวง ศ.ราชพฤกษ์ในงานอวมงคลมี 8 รูปแบบ และรูปแบบวงดนตรีแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1.แบบนั่งบรรเลง 2.แบบยืนบรรเลง 3.แบบแห่บรรเลง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบด้วย 5 ชนิด ได้แก่ กลองยืน กลองหลอน กลองมังคละ ปี่ และฆ้องหาม อัตราจังหวะการบรรเลงอยู่ในช่วงประมาณ 60-100 BPM ด้านบทเพลงพบว่ามีบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงในงานอวมงคลจำนวน 11 บทเพลง ได้แก่ 1. บทเพลงไม้หนึ่ง 2. บทเพลงไม้สอง 3. บทเพลงไม้สาม 4. บทเพลงไม้สี่ 5. บทเพลงไม้ห้า 6.บทเพลงไม้หก 7. บทเพลงไม้ผีเดินไม้หนึ่ง 8. บทเพลงไม้ผีเดินไม้สอง 9. บทเพลงไม้ผีเดินไม้สาม 10. บทเพลงสองไม้ 11.บทเพลงส่งพระ นอกจากนี้ยังพบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมจำนวน 6 ประการ ได้แก่ 1. เป็นสัญญาณในการทำพิธี 2. เป็นการให้เกียรติต่อผู้เสียชีวิต 3. เป็นเรื่องดวงวิญญาณหลังความตาย 4. เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ 5. เป็นการขอขมาต่อผู้เสียชีวิต 6. เป็นการบรรเลงให้ผู้ร่วมงานผ่อนคลายซึ่งสะท้อนบทบาทของดนตรีมังคละในฐานะองค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรมและวิถีชีวิตชุมชน ดนตรีมังคละในงานอวมงคลจังหวัดสุโขทัยสะท้อนให้เห็นถึง

[1] สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย
Art Program in Music, Faculty of Humanities and Social Sciences Pibulsongkram Rajabhat University Thailand.
*Corresponding author; email: supachai.te@live.psru.ac.th
(**Received**: 30 April 2026 ; **Revised:** 13 July 2026; **Accepted:** 1 September 2026)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังคงมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ฟื้นฟู และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น
คำสำคัญ: ดนตรีมังคละ งานอวมงคล พิธีกรรม ความเชื่อ ดนตรีพื้นบ้านสุโขทัย

Abstract

This study is part of a research project on Mangkhala music performed at inauspicious ceremonies. It aimed to examine the performance styles, repertoire, and beliefs associated with Mangkhala music performed at such ceremonies in Sukhothai Province, focusing on the S. Ratchaphruek Ensemble. The findings revealed eight performance styles of Mangkhala music used in inauspicious ceremonies, with the ensemble arranged in three formations: seated, standing, and processional. Four types of instruments were identified: the Klong Yuen, Klong Lon, Klong Mangkhala, Pi, and Khong Ham, with tempos ranging from approximately 60 to 100 beats per minute (BPM). Regarding the repertoire, eleven pieces were found to be performed in these ceremonies: Mai Nueng, Mai Song, Mai Sam, Mai Si, Mai Ha, Mai Hok, Mai Phi Doen Mai Nueng, Mai Phi Doen Mai Song, Mai Phi Doen Mai Sam, Song Mai, and Song Phra. In addition, six ritual-related beliefs were identified: (1) serving as a signal for the ceremony, (2) paying respect to the deceased, (3) relating to beliefs about the soul after death, (4) expressing reverence to monks, (5) asking forgiveness from the deceased, and (6) helping participants relax. These findings reflect the role of Mangkhala music as an important element of ritual and community life. Mangkhala music performed at inauspicious ceremonies in Sukhothai Province reflects local wisdom and cultural identity and continues to play a significant role in transmitting the community's cultural heritage. The findings may serve as guidelines for the conservation, revival, and dissemination of knowledge about folk music and local culture.

Keywords: Mangkhala music, inauspicious ceremonies, ritual, beliefs, Sukhothai Traditional music

บทนำ

ดนตรีเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้เป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นลักษณะโดยธรรมชาติของมนุษย์ ดนตรีเป็นการนำองค์ความรู้ทางด้านดนตรีมาใช้ในการเติมเต็มศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดนตรียังทำให้จิตใจเบิกบานร่าเริงแจ่มใส ซึ่งสังเกตได้ว่าที่ใดมีเพียงดนตรีที่นั่นมักจะมีความ สนุกนานรื่นเริง ส่วนทางด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อนั้น มนุษย์มีความเชื่อว่าเสียงดนตรีทำให้ สิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติพึงพอใจ และบันดาลให้มนุษย์มีความสุขความเจริญ มนุษย์จึงได้จัดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นตามความเชื่อโดยมีดนตรีเป็น ส่วนประกอบ เช่น การเซ่นไหว้ การบวงสรวง การเรียกขวัญ กาสู่ขวัญ เป็นต้น จะเห็นว่าดนตรี มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตหลายอย่าง (สงัด ภูเขาทอง, 2532, น. 9) ดนตรีถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่ได้มีการคิดสร้างสรรค์ขึ้นและมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของบทเพลงหรือแม้แต่เครื่องดนตรีที่มีการประดิษฐ์ขึ้นเองซึ่งดนตรีจัดเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่เราสามารถ พบเห็นได้ในทุกกลุ่มชนชาติ หรือแม้กระทั่งในกลุ่มสังคมเล็กๆ ดนตรีเป็นเรื่องของเสียงของภาษาพูดซึ่งในการตีความหมายอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ความคิดแต่ละคนหรือรับรู้ไปคนละอารมณ์ก็ได้ (วรจักษ์ ชาวด่าน, 2557, น. 7) ดนตรี เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ดังจะเห็นได้จากการทำขวัญ การ โกนผมไฟทารกที่เกิดใหม่ การอุปสมบท การทำขวัญนาค งานมงคลสมรสการทำบุญ และงานศพหรืองานรื่นเริงต่างๆ และดนตรีจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ อยู่เสมอ ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมีอยู่หลายประเภทของงานเช่นการบรรเลงปี่พาทย์เพลงโหมโรงบรรเลงรับพระที่มาเจริญพระพุทธมนต์ นอกจากจะใช้ประกอบพิธีกรรมแล้วยังใช้ประกอบการแสดงเพื่อความบันเทิง เช่น ใช้ประกอบการแสดง นาฏศิลป์ไทย เช่น การแสดงโขน ละคร ลิเก เป็นต้น

ปัจจุบันดินแดนภาคเหนือตอนล่างหมายถึงดินแดน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก พิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่มาแต่อดีต ทั้งในยุคก่อนประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวัฒนธรรม ดนตรีพื้นบ้าน เป็นดนตรีที่แสดงออกเด่นชัด มีรูปแบบการเล่น การประสมวง ตลอดจนสุนทรียในความไพเราะของท่วงทำนองและจังหวะ และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของดนตรีพื้นบ้านซึ่งในดนตรีพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่ใช้ในการบรรเลงในงานมงคลและอวมงคล และพบว่ายังมีการบรรเลงใน 3 จังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ เป็นเอกลักษณ์ทางดนตรีที่เรียกว่า “ดนตรีมังคละ” ซึ่งในปัจจุบันขาดการสืบทอดและ

อนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมังคละด้วยวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกทำให้เกิดวัฒนธรรมแนวคิดของคนรุ่นใหม่ในการใช้ดนตรีแบบตะวันตกในการบรรเลงในงานต่างๆ ทำให้การแสดงดนตรีมังคละน้อยลงในปัจจุบัน

วงมังคละเป็นวงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งในวงดนตรีมังคละประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้ กลองจ๊กโกร๊ด (กลองมังคละ) กลองยืน กลองหลอน ปี่ โหม่ง (บางวงเรียกว่าฆ้อง) คานโหม่งนั้นจะมีที่แขวนโหม่งหรือฆ้องที่มีเสียงต่างกัน 3 เสียง เรียกว่า “จระเข้” เพราะส่วนใหญ่มีรูปร่างเหมือนจระเข้ซึ่งบางวงเป็นรูปพญานาค สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532, น. 18) กล่าวว่า แบบแผนของเบญจดุริยางค์จากอินเดียได้เผยแพร่สู่ศรีลังกา จึงได้เรียกประเภณีประโคมตีและเป่า ในงานมงคลว่า “มังคละเภรี” แต่ถ้าเป็นงานอวมงคลเรียกว่า “อวมังคละเภรี” ในปัจจุบันยังใช้ประโคมแห่พระ รับพระ ส่งพระ นอกจากนี้ยังใช้ประกอบการละเล่นต่างๆ

ดนตรีมังคละเป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในงานมงคลตามชื่อวงดนตรีว่ามังคละ ซึ่งแปลได้ว่า “มงคล” และใบบางพื้นที่มีการนำไปบรรเลงในงานอวมงคล ซึ่งในงานอวมงคลที่จะต้องมีพิธีกรรมต่างๆเพื่อให้งานมีความถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติและเป็นงานที่มีลักษณะเศร้าโศก ส่วนดนตรีมังคละเป็นดนตรีที่มีการบรรเลงแบบประโคมเสียงดัง สนุกสนาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีมังคละที่กลุ่มคนส่วนใหญ่เข้าใจ แต่ยังพบว่าดนตรีมังคละนั้นใช้บรรรเลงในงานอวมงคล ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมแนวคิดในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน

การศึกษาดนตรีมังคละในงานอวมงคลนั้นมีวิธีการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำให้วงมังคละสามารถและบทเพลงมังคละที่นำไปใช้บรรเลงในงานอวมงคล เพื่อเก็บรวบรวมดนตรีพื้นบ้านมังคละนั้น เป็นความรู้ทางด้านภูมิปัญญาในการบรรเลงมังคละในงานอวมงคล ที่มีกลุ่มบุคคลในพื้นที่ให้ความสำคัญและนำไปประกอบในงานพิธีอวมงคล (อุทาน บุญเมือง, 2562, น. 162) การไม่นำวงมังคละมาบรรเลงในงานอวมงคลอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วงมังคละพิษณุโลกต้องลดบทบาทลงจากวิถีชีวิต ความเชื่อไปด้วย เมื่องานลดน้อยลง นักดนตรีขาดรายได้จำเป็นต้องเลิกเล่น หัวหน้าวงก็จะหานักดนตรีไม่ได้จำเป็นต้องยุบวงไปในที่สุด ดังนั้นในการศึกษาดนตรีมังคละในงานอวมงคลเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ดนตรีมังคละมีบทบาทในการบรรเลงเพื่อสร้างรายได้นอกจากการบรรเลงงานมงคล และยังสามารถนำไปศึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการบรรเลงในงานอวมงคลได้ ซึ่งจะทำให้ดนตรีมังคละมีความหน้าสนใจในบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงได้หลากหลายมากขึ้น

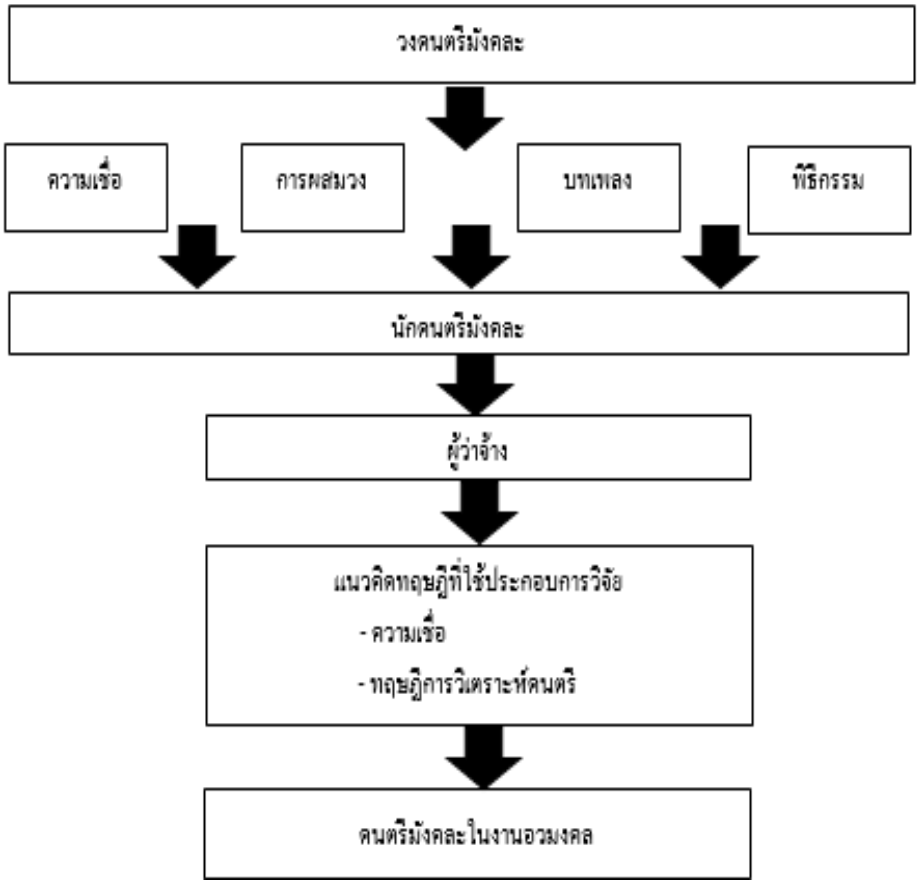
ผู้วิจัยพบว่าจากการศึกษาดนตรีพื้นบ้านมังคละวงศ.ราชพฤกษ์จังหวัดสุโขทัยในงานอวมงคลจะทำให้ผู้ที่สนใจเข้าใจการนำดนตรีมังคละบรรเลงในงานอวมงคลซึ่งจะทำให้นักดนตรีในวงดนตรีมังคละจะมีแนวทางในการหารายได้ ซึ่งพบว่ามีผู้ทำการศึกษามังคละในงานอวมงคลเพียงบางส่วน ยังขาดการศึกษาในเชิงลึกซึ่งศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาบริบท ในด้านความเชื่อ รูปแบบการบรรเลง และบทเพลงที่ใช้การบรรเลง

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษา ดนตรีมังคละในงานอวมงคลเพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัยด้านดนตรีมังคละให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ และวิธีการบรรเลงมังคละในงานอวมงคล เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านมังคละ ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล วงศ.ราชพฤกษ์
2. เพื่อศึกษาบทพลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล วงศ.ราชพฤกษ์
3. เพื่อศึกษาความเชื่อในการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล วงศ.ราชพฤกษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นเตรียม

ข้อมูลเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัย หรือที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับ ดนตรีมังคละในงานอวมงคลวง ศ.ราชพฤกษ์ ผู้วิจัยแยกเป็นหมวดหมู่ คือด้านดนตรีพิธีกรรม รูปแบบการบรรเลงในงานอวมงคล บทเพลงและความเชื่อ

2.ขั้นรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามรวบรวมข้อมูลได้จากปราชญ์ดนตรีมังคละในพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Strutured Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non Strutured Interview)การสังเกต(Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation)การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion)

3.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มานั้นจำแนก แยกแยะ จัดระบบ จัดประเภทของข้อมูลเป็นข้อมูลประเภทบันทึกสนามข้อมูลประเภทเสียงทั้งเสียงสัมภาษณ์และเสียงดนตรี ข้อมูลภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว โดยจัดเป็นประเภท และเรียงลำดับการทำงานตามลำดับก่อนหลัง จากนั้นจึงตรวจสอบข้อมูลที่ละส่วนเพื่อป้องกันความผิดพลาดหลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบว่าครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด เสร็จแล้วจึงวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์เนื้อหาจะวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปให้ได้ตามประเด็นจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวมรวมจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

4.ขั้นสรุป อภิปรายผล

ในการสรุปอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบตาราง แผนที่และภาพประกอบ

ผลการวิจัย

1.รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล (มังคละวงศ.ราชพฤกษ์)

จากข้อมูลภาคสนาม พบว่า การบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลของวงมังคละวงมังคละ ศ.ราชพฤกษ์ จังหวัดสุโขทัยเป็นลักษณะทางประเพณีที่มีการส่งต่อกันในการนำดนตรีมังคละมาบรรเลงเขตพื้นที่สุโขทัยและเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับผู้บรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ซึ่งมีขั้นตอนในการบรรเลงมังคละในงานอวมงคลมีอัตลักณ์อย่างชัดเจนและมีการบรรเลง

ในงานอวมงคลมาเป็นเวลานานเกิน 100 ปี ซึ่งการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลจะเป็นการให้เกียรติในกับผู้เสียชีวิต ทำบุญให้กับผู้เสียชีวิต และเป็นการนำทางผู้เสียชีวิตไปสู่ภพภูมิอื่น ในพื้นที่เรียก วงปี่กลองมังคละ (ทศพล แซ่เตีย, การสัมภาษณ์, 11 มกราคม 2569) เครื่องดนตรีประกอบไปด้วย กลองยืน 1 ลูก กลองหลอน 1 ลูก กลองมังคละ 1 ลูก ปี่ 1 เลา ฆ้องหาม 1 ชุด และเป็นที่นิยมนำมาบรรเลงในงานอวมงคลในพื้นที่สุโขทัยด้วยการจัดงานอวมงคลในพื้นที่นิยมจัดงานที่บ้านผู้เสียชีวิต ซึ่งรูปแบบการบรรเลงประกอบด้วย 1.บรรเลงประโคมศพ 2.บรรเลงใส่บาตร 3.บรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล 4. บรรเลงแห่ศพ 5. บรรเลงการพระเทศน์ 6. บรรเลงวนเมรุ 7. บรรเลงใส่ธูป 8. บรรเลงส่งไฟ ในการเก็บข้อมูลความเร็วของบทเพลงใช้หน่วยวัดความเร็วตามหลักสากล BPM (Beats Per Minute)

ภาพ 2 ทศพล แซ่เตีย (หัวหน้า วงศ.ราชพฤกษ์)
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.1 รูปแบบวิธีการบรรเลงประโคมศพ

การบรรเลงประโคมศพ พบว่า เป็นการบรรเลงที่บรรเลงดนตรีในช่วงเย็นถึงหัวค่ำ เป็นการบรรเลงก่อนวันฌาปนกิจศพ ซึ่งจะบรรเลงในช่วง 17.00-20.00 ซึ่งรูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงประโคมศพ มีขั้นตอนดังนี้

ไหว้ครูก่อนการบรรเลง พบว่า เป็นพิธีกรรมก่อนเริ่มการบรรเลงเพื่อให้ระลึกถึงครูอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะเป็นการไหว้ครูเพียงครั้งเดียวตลอดจนถึงการบรรเลงงานในวันฌาปนกิจศพ และการไหว้ครูจะอยู่ในช่วงก่อนการบรรเลงประโคมศพ เครื่องสักการบูชาประกอบด้วย เหล้า บุหรี่ ธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 19 บาท ดอกไม้กำ

บรรเลงประโคมศพ พบว่า เป็นการเริ่มการบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อเป็นสัญญาณให้คนในพื้นที่ได้รู้ว่าวันนี้จะมีการสวดพระอภิธรรมศพช่วงกลางคืนเป็นวันสุดท้าย

การบรรเลงก่อนพระสวด พบว่า การประโคมศพในช่วงนี้เป็นการบรรเลงให้ผู้เข้างานได้ฟังบทเพลงในการบรรเลงจะใช้บทเพลงไม้หนึ่ง บทเพลงไม้สามและบทเพลงไม้สี่ และในการบรรเลงประโคมศพจะใช้ความเร็วของการบรรเลงจะช้ากว่าการบรรเลงในงานอวมงคลซึ่งจะมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM ซึ่งในการบรรลงจะใช้บทเพลงต่างๆสลับกันตามเวลาอันสมควรจึงจบการบรรเลงด้วยบทเพลงไม้สี่ และลงจังหวะบทเพลงให้ยืดช้าลงจนจบ

บรรเลงรับพระ พบว่า การบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อเป็นสัญญาณบอกว่าใกล้เวลาที่พระจะมาสวดพระอภิธรรมศพ ในช่วงนี้บทเพลงในการบรรเลงจะใช้บทเพลงไม้สี่ บทเพลงไม้ห้าและบทเพลงไม้หก ซึ่งในการบรรเลงประโคมศพช่วงนี้จะใช้ความเร็วของการในบทเพลงไม้สี่และบทเพลงไม้ห้า จะมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 80 BPM ซึ่งจะเริ่มบรรเลงเร็วขึ้นในบทเพลงไม้หก ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM จากนั้นจะเร็วขึ้นอีกในช่วงจบบทเพลงซึ่งจะเป็นช่วงพระเดินมาถึงในบริเวณที่จัดงานโดยจะบรรเลงบทเพลงไม้สี่ ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM และลงจังหวะให้ยืดช้าลงในช่วงที่พระได้กำลังนั่งที่เบาะรองนั่งโดยจะใช้บทเพลงไม้สี่จนจบ ในส่วนปี่จะเป่าแบบด้นสด และนำบทเพลงในปัจจุบันหรือเพลงที่มีอารมณ์เศร้ามาบรรเลงให้เข้ากับจังหวะกลอง

บรรเลงส่งพระ พบว่า เป็นการบรรเลงหลังพระสวดพระอภิธรรมศพจบพระลุกออกจากที่นั่งจึงเริ่มบรรเลงโดยจะใช้บทเพลงไม้หนึ่ง ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM จนกว่าพระจะหายจากสายตาไปจึงหยุดการบรรเลง

ภาพ 3 การบรรเลงประโคมศพ
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.2 รูปแบบวิธีการบรรเลงใส่บาตร

การบรรเลงใส่บาตร พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีใส่บาตรเช้าในวันฌาปนกิจศพ ซึ่งจะบรรเลงในช่วง 06.00-08.00 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงใส่บาตร มีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงใส่บาตร พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อเป็นสัญญาณให้คนในพื้นที่มาทำบุญตักบาตรข้าวสุก ให้มาร่วมกันใส่บาตรในเวลานี้ก่อนที่พระสงฆ์จะมาในสถานที่งานและร่วมรับประทานอาหารพร้อมกับพระสงฆ์ฉันอาหารเช้า

บรรเลงประโคมใส่บาตร พบว่า เป็นการบรรเลงในช่วงที่ผู้ร่วมงานให้เริ่มนำข้าวสุกมาใส่ในบาตรร่วมกันและบรรเลงต่อไปจนกว่าพระสงฆ์จะมาถึงบริเวณที่จัดงาน บทเพลงในการบรรเลงจะใช้บทเพลงไม้หนึ่ง บทเพลงไม้สาม และบทเพลงไม้สี่ซึ่งในการบรรลงจะใช้บทเพลงต่างๆสลับกันตามเวลาอันสมควรจึงจบการบรรเลงด้วยบทเพลงไม้สี่ และลงจังหวะบทเพลงให้ยืดช้าลงจนจบ จากนั้นเมื่อใกล้ถึงเวลาที่พระสงฆ์จะเดินทางมาถึง การบรรเลงดนตรีมังคละจะใช้เพื่อเป็นสัญญาณบอกว่าใกล้เวลาที่พระจะมาฉันเช้าที่บริเวณงาน บทเพลงในการบรรเลงจะใช้บทเพลงไม้สี่ จะมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM ซึ่งจะเริ่มบรรเลงเร็วขึ้นจากนั้นจะเร็วขึ้นอีกในช่วงจบบทเพลง ในส่วนปี่จะเป่าแบบด้นสด และนำบทเพลงในปัจจุบันหรือเพลงที่มีอารมณ์เศร้ามาบรรเลงให้เข้ากับจังหวะกลอง

บรรเลงรับพระ พบว่า เป็นการบรรเลงช่วงพระเดินมาถึงในบริเวณที่จัดงานโดยจะบรรเลงบทเพลงไม้สี่ ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM และลงจังหวะให้ยืดช้าลงในช่วงที่พระได้กำลังนั่งที่เบาะรองนั่งโดยจะใช้บทเพลงไม้สี่บรรเลงจนจบ

บรรเลงพระสงฆ์ฉันอาหารเช้า พบว่า เป็นการบรรเลงในช่วงหลังพระสวดเสร็จและพระสงฆ์ฉันอาหารเช้าจึงตักข้าวที่นำมาตักบาตรให้พระสงฆ์ฉันอาหารเช้าพร้อมกับผู้ร่วมงาน โดยจะบรรเลงบทเพลงสองไม้และเพลงไม้หนึ่ง มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM จนถึงเวลาพอสมควรจึงจบด้วยไม้สี่ มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM แล้วยืดให้ช้าลงจนจบ

บรรเลงส่งพระ พบว่า เป็นการบรรเลงหลังพระสงฆ์ฉันอาหารเช้า พระสงฆ์ลุกออกจากที่นั่งจึงเริ่มบรรเลงโดยจะใช้บทเพลงไม้หนึ่ง ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM จนกว่าพระจะหายจากสายตาไปจึงหยุดการบรรเลง

ภาพ 4 การบรรเลงใส่บาตร
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.3 รูปแบบวิธีการบรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล

การบรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล พบว่า เป็นการบรรเลงในพิธีพระฉันภัตตาหารเพลในช่วงเวลา 10.00-11.00 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล มีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงรับพระ พบว่า เป็นการบรรเลงช่วงพระเดินมาถึงในบริเวณที่จัดงานโดยจะบรรเลงบทเพลงไม้สี่ ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM และลงจังหวะให้ยืดช้าลงในช่วงที่พระได้กำลังนั่งที่เบาะรองนั่งโดยจะใช้บทเพลงไม้สี่บรรเลงจนจบ

บรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล พบว่า เป็นการบรรเลงในช่วงหลังพระสวดเสร็จและพระสงฆ์ฉันอาหารเพลที่เจ้าภาพเตรียมไว้ให้พระสงฆ์ฉันอาหารเพลพร้อมกับผู้ร่วมงาน โดยจะบรรเลงบทเพลงสองไม้และเพลงไม้หนึ่ง มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM จนถึง

เวลาพอสมควรจึงจบด้วยไม้สี่ มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM แล้วยืดให้ช้าลงจนจบ

บรรเลงส่งพระ พบว่า เป็นการบรรเลงหลังพระสงฆ์ฉันอาหารเช้า พระสงฆ์ลุกออกจากที่นั่งจึงเริ่มบรรเลงโดยจะใช้บทเพลงไม้ส่งพระ ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM จนกว่าพระจะหายจากสายตาไปจึงหยุดการบรรเลง

ภาพ 5 การบรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.4 รูปแบบวิธีการบรรเลงบรรเลงแห่ศพ

การบรรเลงแห่ศพ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีแห่ศพ ซึ่งจะบรรเลงในช่วง 11.00-11.30 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงบรรเลงแห่ศพ มีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงประโคมแห่ศพ พบว่า เป็นการบรรเลงในการแห่ศพจากสถานที่จัดงานไปยังวัด โดยจะต้องเดินเข้าทางวัดจากประตูหน้าของวัดเท่านั้น จากนั้นให้บรรเลงต่อไปจนกว่าจะเอาโลงผู้เสียชีวิตวางที่แทนวางศพในศาลาเรียบแล้วจึงหลุดการบรรเลง และในการบรรเลงประโคมแห่ศพถ้ามีระยะทางใกล้จะใช้บบทเพลงไม้หนึ่ง และบทเพลงไม้สี่ และถ้าการแห่มีระยะทางไกลก็จะเพิ่มบทเพลงไม้หนึ่ง บทเพลงไม้สาม และบทเพลงไม้สี่ สลับบทเพลงไปจนถึงวัดเพื่อประกอบพิธีต่อไป ซึ่งมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM และลงจังหวะให้ยืดช้าลงจนจบด้วยบทเพลงไม้สี่

ภาพ 6 การบรรเลงประโคมแห่ศพ

ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.5 รูปแบบวิธีการบรรเลงบรรเลงพระเทศน์

การบรรเลงพระเทศน์ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีประโคมพระเทศน์ซึ่งจะบรรเลงในช่วง 13.00-14.00 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงประโคมพระเทศน์มีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงประโคมก่อนพระเทศน์ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในการช่วงเวลาก่อนระภิกษุผู้แสดงพระธรรมเทศนาจะมาที่บริเวณงาน บรรเลงให้กับผู้ที่มาร่วมงานได้ฟัง โดยจะบรรเลงบทเพลงไม้สามและเพลงไม้หกมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM จนถึงเวลาพอสมควรจึงจบด้วยไม้สี่ มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM แล้วยืดให้ช้าลงจนจบ

บรรเลงส่งพระ พบว่า เป็นการบรรเลงช่วงพระเดินมาถึงในบริเวณที่จัดงานโดยจะบรรเลงบทเพลงไม้สี่ มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM และลงจังหวะให้ยืดช้าลงในช่วงที่พระได้กำลังนั่งที่เบาะรองนั่งโดยจะใช้บทเพลงไม้สี่บรรเลงจนจบ

ภาพ 7 การบรรเลงพระเทศน์

ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.6 รูปแบบวิธีการบรรเลงบรรเลงวนเมรุ

การบรรเลงวนเมรุ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีบรรเลงวนเมรุซึ่งจะบรรเลงในช่วง 15.00-15.30 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงวนเมรุมีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงประโคมวนเมรุ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในการช่วงเวลาก่อนนำศพผู้เสียชีวิตขึ้นเมรุจะต้องประโคมด้วยดนตรีมังคละวนเมรุ 3 รอบ โดยวิธีการวนรอบเวรุต้องเวียนซ้าย (ทวนเข็มนาฬิกา) จะเริ่มตั้งแถวทางทางลงเมรุ ทางขวา โดยในรอบเมรุรอบที่ 1 จะบรรเลงบทเพลงผีเดินไม้หนึ่ง ผีเดินไม้สอง และผีเดินไม้สาม มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 60 BPM แบ่งเป็น $\frac{1}{3}$ ต่อ 1 บทเพลงของเพลงผีเดินของรอบเมรุจะต้องบรรเลงบทเพลงผีเดินให้ครบทุกเพลงก่อนถึงบันไดด้านขวาของเมรุจึงเปลี่ยนเปลี่ยนบทเพลงด้วยวิธีการตีรัวให้สัญญาจากกลองมังคละ แล้วจึงเปลี่ยนบทบรรเลงเพลงไม้สี่ ในรอบที่ 2 มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM และในรอบที่ 3 แล้วจึงเปลี่ยนบรรเลงบทเพลงไม้หกมีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM เมื่อใกล้จะจบรอบที่ 3 ให้เปลี่ยนบรรเลงบทเพลงไม้สี่มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 80 BPM แล้วยืดให้ช้าลงจนจบเมื่อถึงบันไดในจุดเริ่มต้น

ภาพ 8 การบรรเลงวนเมรุ
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.7 รูปแบบวิธีการบรรเลงบรรเลงบรรเลงใส่ธูป

การบรรเลงใส่ธูป พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีบรรเลงใส่ธูปซึ่งจะบรรเลงในช่วง 15.00-15.30 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงใส่ธูปมีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงประโคมใส่ธูป พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในการช่วงหลังเสร็จจากพิธีวนเมรุศพของผู้เสียชีวิตซึ่งจะนำศพผู้เสียชีวิตขึ้นเมรุจากทางบันไดด้านซ้ายเพื่อให้ผู้ร่วมงานได้วางดอกไม้จันทน์ โดยจะบรรเลงดนตรีมังคละในบทเพลงไม้หนึ่ง บทเพลงไม้สาม บทเพลงไม้สี่ บทเพลงไม้ห้า และบทเพลงไม้หก มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 70 BPM และใกล้จะหมดคนวางดอกไม้จันทน์จึงบรรเลงไม้สี่ ยืดจังหวะให้ช้าลงจนผู้วางดอกไม้จันทน์คนสุดท้ายวางดอกไม้จันทน์เรียบร้อยจึงจบเพลง

ภาพ 9 การบรรเลงใส่ธูป
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

1.8 รูปแบบวิธีการบรรเลงบรรเลงบรรเลงบรรเลงส่งไฟ

การบรรเลงส่งไฟ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในพิธีบรรเลงส่งไฟซึ่งจะบรรเลงในช่วง 15.30 รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล ในขั้นตอนของการบรรเลงส่งไฟมีขั้นตอนดังนี้

บรรเลงประโคมส่งไฟ พบว่า เป็นการบรรเลงดนตรีมังคละในการช่วงที่นำศพผู้เสียชีวิตเข้าเตาเผาศพแล้วทำการฌาปนกิจศพของผู้เสียชีวิต โดยวงดนตรีมังคละจะยืนรอด้านหลังเมรุเพื่อรอควันจากการฌาปนกิจศพควันออกปล่องเมรุ จึงเริ่มบรรเลงบทเพลงไม้หนึ่ง มีความเร็วตามหลักสากลอยู่ที่ความเร็ว 100 BPM ประมาณ 5-6 รอบ จึงบรรเลงไม้สี่ ยืดจังหวะให้ช้าลงจนจึงจบเพลง

ภาพ 10 การบรรเลงบรรเลงส่งไฟ
ที่มา: ศุภชัย ธีระกุล (2569)

จากข้อมูลภาคสนาม พบว่า การบรรเลงดนตรีมังคละวง (ศ.ราชพฤกษ์) จะมีรูปแบบวงที่ใช้ในงานอวมงคลมี 3 รูปแบบ 1. รูปแบบนั่งบรรเลงจะใช้ในงานบรรเลงดังนี้ บรรเลงประโคมศพ บรรเลงใส่บาตร บรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล บรรเลงการพระเทศน์ ในการจัดวงในลักษณะนั่งบรรเลง จะเป็นช่วงเวลาในพิธีที่มีพระสงฆ์มาในพิธีการและกลองมังคละเป็นตัวนำในการเปลี่ยนบทเพลงซึ่งมีความสำคัญในการที่จะต้องค่อยดูว่าพระสงค์มาในสถานที่เพื่อเป็นเครื่องดนตรีที่จะนำไปสู่บทเพลงในการรับพระ-ส่งพระ จึงจัดให้รูปแบบนั่งบรรเลงนำกลองมังคละให้อยู่ส่วนหน้าของวงดนตรี 2. รูปแบบยืนบรรเลงจะใช้ในงานบรรเลงดังนี้ บรรเลงใส่ธูป บรรเลงส่งไฟ เป็นรูปแบบที่ผู้ร่วมงานใช้การฟังจังหวะในการร่วมพิธี กลองยืนจึงเป็นเครื่องดนตรีที่บอกจังหวะช้าเร็วและการจบเพลงในการบรรเลง 3. รูปแบบเดินแห่จะใช้ในงานบรรเลงดังนี้ บรรเลงแห่ศพ บรรเลงวนเมรุ โดยมีลักษณะวงแบบครึ่งวงกลมเป็นรูปแบบที่ผู้ร่วมงานฟังจังหวะกลองยืนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นการบรรเลงพร้อมกับผู้ร่วมงานต้องเดินตามวงดนตรีมังคละ ดังนั้นกลองยืนจึงเครื่องดนตรีที่บอกจังหวะช้าเร็วและการจบเพลงในการบรรเลง ส่วนปี่จะอยู่ในส่วนท้ายของวงมังคละในงานอวมงคลในรูปแบบที่ 3 รูปแบบ ซึ่งปี่จะเป็นเพียงเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองเพียงชิ้นเดียวในวง แต่ไม่มีความสำคัญในการเปลี่ยนบทเพลงหรือในการกำกับจังหวะในวง

ภาพ 11 รูปแบบวงมังคละในงานอวมงคล

2. บทพลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลบรรเลง (วงศ.ราชพฤกษ์)

จากข้อมูลภาคสนาม พบว่า บทพลงดนตรีมังคละจะเรียกชื่อบทเพลงจากจังหวะของกลองยืนและกลองหลอน ซึ่งในงานอวมงคลของมังคละวงศ.ราชพฤกษ์ มีการใช้บทเพลงในงานอวมงคล 11 บทเพลง ดังนี้ 1. เพลงไม้หนึ่ง 2. เพลงไม้สอง 3. เพลงไม้สาม 4. เพลงไม้สี่ 5. เพลงไม้ห้า 6. เพลงไม้หก 7. เพลงสองไม้ 8. เพลงส่งพระ 9. ผีเดินไม้หนึ่ง 10. ผีเดินไม้สอง 11. ผีเดินไม้สาม

ตาราง 1 บทพลงดนตรีมังคละจังหวัดสุโขทัยในงานอวมงคล

1.เพลงไม้หนึ่ง

กลองยืน

- - จุ๊บ จง	- เท่ง - จง	- - จุ๊บ จง	- เท่ง - จง	- - จุ๊บ จง	- เท่ง - จง	- - จุ๊บ จง	- เท่ง - จง

กลองหล่อน

-จ๊ะตึงหนืด	- จ๊ะ - ตืด	- ตืด - จ๊ะ	ติง จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึงหนืด	- จ๊ะ - ตืด	- ตืด - จ๊ะ	ติง จ๊ะ - ตืด

2.เพลงไม้สอง

กลองยืน

- จุ๊บ - จง	-เท่ง จง เท่ง	- จุ๊บ - จง	- ท่ง จง เท่ง	- จุ๊บ - จง	-เท่ง จง เท่ง	- จุ๊บ - จง	-เท่ง จง เท่ง

กลองหลอน

-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- ตืด - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- ตืด - ตืด

3.เพลงไม้สาม

กลองยืน

- จุ๊บ - จง	- เท่ง - จง	- - จุ๊บ จง	-เท่ง จง เท่ง	- จุ๊บ - จง	- เท่ง - จง	- - จุ๊บ จง	-เท่ง จง เท่ง

กลองหลอน

-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ	-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ

4.เพลงไม้สี่ เพลงครู

กลองยืน

- จุ๊บ - จง	-เท่ง จง เท่ง	- จง - เท่ง	จง เท่ง - จง	- จุ๊บ - จง	-เท่ง จง เท่ง	- จง - เท่ง	จง เท่ง - จง

กลองหล่อน

-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ	ตืด - - จ๊ะ	ติง จ๊ะ - ตืด	-จ๊ะตึง หนืด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ	ตืด - - จ๊ะ	ติง จ๊ะ - ตืด

ตาราง 1 บทพลงดนตรีมังคละจังหวัดสุโขทัยในงานอวมงคล (ต่อ)

5.เพลงไม้ห้า

กลองยืน

- จุ๊บ – จง	-เท่ง จง เท่ง	- จง - เท่ง	จง เท่ง – จง	- เท่ง - จง	- เท่ง - จง	-เท่ง จง เท่ง	- จง - จง

กลองหล่อน

-จ๊ะตึง หนึด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ	ตึด - - จ๊ะ	ติง จ๊ะ - ตึด	- จ๊ะ - ตึด	- จ๊ะ – ตึด	- จ๊ะ ติง จ๊ะ	- ตึด - ตึด

6.เพลงไม้หก

กลองยืน

- - - จง	- จง – เท่ง	- - จง เท่ง	- จง - จง	- จุ๊บ - จง	- เท่ง - จง	- เทิด - เทิ้ง	- จง - จง

กลองหล่อน

-จ๊ะตึงหนึด	- จ๊ะ - ตึด	-จ๊ะตึงหนึด	- จ๊ะ - จ๊ะ	- ตึด - ตึด	-จ๊ะตึง หนึด	-จ๊ะตึง หนึด	- จ๊ะ - จ๊ะ

7.เพลงสองไม้

กลองยืน

- ป่ะ - -	- ป่ะ - ป่ะ	- ป่ะ - เท่ง	- ป่ะ-เท่ง	- ป่ะ - -	- ป่ะ - ป่ะ	- ป่ะ - เท่ง	- ป่ะ-เท่ง

กลองหล่อน

- ติง - จ๊ะ	- ติง - ติง	- ติง - จ๊ะ	- ติง - จ๊ะ	- ติง - จ๊ะ	- ติง - ติง	- ติง - จ๊ะ	- ติง - จ๊ะ

8.เพลงส่งพระ

กลองยืน

- ป่ะ - -	- ป่ะ - ป่ะ	- ป่ะ - เท่ง	- ป่ะ-เท่ง	- ป่ะ - -	- ป่ะ - ป่ะ	- ป่ะ - เท่ง	- ป่ะ-เท่ง

กลองหล่อน

- หนึด - จ๊ะ	ติงหนึด- ตึด	- ตึด - จ๊ะ	-ตึด- จ๊ะ	- หนึด - จ๊ะ	ติงหนึด- ตึด	- ตึด - จ๊ะ	-ตึด- จ๊ะ

9. ผีเดินไม้หนึ่ง

- - จุ๊บ ปะ	- เท่งจุ๊บ ปะ	- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)	- - จุ๊บ ปะ	- เท่งจุ๊บ ปะ	- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)

10.ผีเดินไม้สอง

- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)	- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)	- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)	- - จุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)

11.ผีเดินไม้สาม

- - จุ๊บ ปะ	- เทิด - เทิ่ง	- เทิดจุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)	- เทิดจุ๊บ ปะ	- เทิด-(เทิ้ง)

3. ความเชื่อในการบรรเลงดนตรีมังคละ (มังคละวงศ.ราชพฤกษ์)

จากข้อมูลภาคสนาม พบว่า มีความเชื่อในการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล วงมังคละ ศ.ราชพฤกษ์ 6 ประการ 1. การบรรเลงดนตรีมังคละได้เป็นการบ่งบอกว่าสถานที่ใกล้ๆนี้มีงานศพ บอกเวลาให้ผู้ที่จะร่วมงานได้เตรียมตัวไปทำพิธีต่างๆ 2. การบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อระลึกถึคุณงามความดีของผู้เสียชีวิต ความโคกเศร้าในความดีของผู้เสียชีวิต ทำให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่คิดถึงด้วยความอาลัยอาวรณ์ต่อผู้เสียชีวิต 3. การบรรเลงดนตรีมังคละอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้เสียชีวิตเพื่อส่งบุญกุศลหนุนนำให้ดวงวิญญาณได้รับผลบุญและไปสู่สุขติภูมิ 4. การบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ผู้มาทำพิธีกรรมให้กับผู้เสียชีวิตและผู้มาร่วมงาน 5. การบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อเป็นการขอขมาของญาติ พี่ น้อง ลูก หลาน และผู้ที่เคยล่วงเกินต่อผู้เสียชีวิตเป็นครั้งสุดท้าย 6. การบรรเลงดนตรีมังคละเพื่อให้ผู้เป็นญาติพี่น้อง ลูก หลาน ผู้ร่วมงานผ่อนคลาย เข้าใจถึงความเชื่อตามกฎไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา และเชื่อว่าวิณญาณผู้เสียชีวิตได้ออกจากภพภูมินี้ไปสู่ภพภูมิหน้าที่ดีแล้ว (ดำรงค์ ศรีม่วง, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล มี 8 รูปแบบ ดังนี้ 1. บรรเลงประโคมศพ 2. บรรเลงใส่บาตร 3. บรรเลงพระฉันภัตตาหารเพลง 4. บรรเลงแห่ศพ 5. บรรเลงการพระเทศน์ 6. บรรเลงวนเมรุ 7. บรรเลงใส่ธูป 8. บรรเลงส่งไฟ

รูปแบบเครื่องดนตรีมังคละในงานอวมงคล มีเครื่องดนตรี 5 ชิ้น ดังนี้ กลองยืน 1 ตัว กลองหลอน 1 ตัว กลองมังคละ 1 ตัว ปี่ 1 ตัว ฆ้องหาม 1 ชุด

รูปแบบอัตราจังหวะความร็วของการบรรเลงมังคละในงานอวมงคล มีอัตราจังหวะตามหลักสากล 4 รูปแบบ ดังนี้ 1. อัตราจังหวะ 60 BPM 2. อัตราจังหวะ 70 BPM 3. อัตราจังหวะ 80 BPM 4. อัตราจังหวะ 100 BPM

รูปแบบวงที่ใช้ในการบรรเลงมังคละในงานอวมงคล มีรูปแบบวง 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบวงแบบนั่งบรรเลง โดยรูปแบบวงแบบนั่งบรรเลงเครื่องดนตรีคู่หน้าจะมีกลองมังคละกับฆ้องหามคู่กัน เครื่องคู่หลังจะมีกลองยืนและกลองหลอนคู่กัน ส่วนท้ายสุดจะเป็นปี่

2. รูปแบบวงแบบยืนบรรเลง โดยรูปแบบวงแบบยืน เครื่องดนตรีคู่หน้าจะมีกลองยืนกับกลองหลอนคู่กัน เครื่องคู่หลังจะมีกลองมังคละและฆ้องหามคู่กัน ส่วนท้ายสุดจะเป็นปี่

3. รูปแบบวงแห่บรรเลง โดยรูปแบบวงแบบแห่ เครื่องดนตรีคู่หน้าจะมีกลองยืนกับกลองหลอนคู่กัน เครื่องคู่หลังจะมีกลองมังคละและฆ้องหามคู่กัน ส่วนท้ายสุดจะเป็นปี่ และมีลักษณะวงแบบครึ่งวงกลม

2. บทพลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล มีบทเพลงที่ใช้บรรเลงในงานอวมงคล 11 บทเพลง ดังนี้ 1. บทเพลงไม้หนึ่ง 2. บทเพลงไม้สอง 3. บทเพลงไม้สาม 4. บทเพลงไม้สี่ 5. บทเพลงไม้ห้า 6.บทเพลงไม้หก 7. บทเพลงไม้ผีเดิน1 8. บทเพลงไม้ผีเดิน2 9. บทเพลงไม้ผีเดิน3 10. บทเพลงสองไม้ 11.บทเพลงส่งพระ

3. ความเชื่อในการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล มีความเชื่อ 6 ประการ 1. เป็นสัญญาณในการทำพิธี 2. เป็นการให้เกียรติต่อผู้เสียชีวิต 3. เป็นเรื่องดวงวิญญาณหลังความตาย 4. เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ 5. เป็นการขอขมาต่อผู้เสียชีวิต 6. เป็นการบรรเลงให้ผู้ร่วมงานผ่อนคลาย

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล

รูปแบบวิธีการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลวงมังคละศ.ราชพฤกษ์ มีรูปแบบการบรรเลงอย่างมีระบบโดยมังคละวงศ.ราชพฤกษ์มีรูปแบบการบรรเลงที่มีเอกลักษณ์มีขั้นตอนพิธีกรรมการบรรเลงดนตรีมังคละตามความต้องการในพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการบรรเลงงานอวมงคลของบุคคลทั่วไป มีรูปแบบการบรรเลงในงานอวมงคลในพิธีกรรมถึง 8 รูปแบบ ได้แก่ การบรรเลงประโคมศพ การบรรเลงใส่บาตร การบรรเลงพระฉันภัตตาหารเพล การบรรเลงแห่ศพ การบรรเลงพระเทศน์ การบรรเลงวนเมรุ การบรรเลงใส่ธูป และการบรรเลงส่งไฟ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ดนตรีมังคละในทุกช่วงของพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดพิธี สอดคล้องกับ นพนธ์ สัมมา และคณะ (2534, อ้างถึงใน อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม, 2559, น. 19) อธิบายถึง พิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ มนุษย์ในแต่ละสังคมมีพิธีกรรมไปตามความเชื่อของกลุ่มตนเอง และถ่ายทอดความเชื่อนั้นไปสู่ลูกหลาน ตลอดจน สังคมอื่นที่อยู่ใกล้เคียง พิธีกรรมบางอย่างจึงเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับพันปี ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างด้านค่านิยมและการสืบทอดองค์ความรู้ทางดนตรีของแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชน

รูปแบบเครื่องดนตรีมังคละในงานอวมงคลวงมังคละศ.ราชพฤกษ์ ในรูปแบบเครื่องดนตรีในงานอวมงคลจะใช้เครื่องดนตรีในวงมังคละในการบรรเลงเพียง 5 ชิ้น คือกลองมังคละ กลองยืน กลองหลอน ฆ้อง และปี่ เรียกว่าวงปี่กลองมังคละถือเป็นรูปแบบวงพื้นฐาน สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดวงดนตรีให้เหมาะสมกับลักษณะการบรรเลงและวัตถุประสงค์ของพิธีกรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะจังหวัดสุโขทัยที่ไม่นำฉาบเล็กและฉาบใหญ่มาใช้ในการบรรเลงเป็นเพราะต้องการควบคุมลักษณะเสียงของในวงดนตรีไม่ให้มีความดังหรืออึกทึกจนเกินไป เพื่อให้เหมาะสมกับบรรยากาศของงานอวมงคลที่มีลักษณะโศกเศร้าและสำรวม สอดคล้องกับนพดล พันธุ์เพ็ชร์ และณัฏฐนิช นักปี่ (2566, น. 93) กล่าวว่า ดนตรีมังคละ หรือเรียกว่า วงปี่กลอง ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีคือ กลองมังคละ กลองยืน กลองหลอน ฆ้อง ฉิ่ง ฉาบ กรับ และเครื่องเป่าคือปี่ มาผสมวงเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ประกอบงานพิธี และโอกาสสำคัญต่างๆ เพื่อใช้ประกอบงานพิธีมงคล จากความแตกต่างของเครื่องดนตรีมังคละซึ่งอธิบายได้ว่าการใช้เครื่องดนตรีที่ต่างกันเป็นเรื่องของกระบวนการสืบทอดศิลปะการบรรเลงมาตามแบบฉบับของพื้นที่ได้อย่างมีอัตลักษณ์ แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบวงดนตรีให้เหมาะสมกับการแสดงและลักษณะของชุมชน อีกทั้งรูปแบบการจัดวงก็มีความหลากหลาย เช่น รูปแบบนั่งบรรเลง ยืนบรรเลง และแห่บรรเลง ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นในการใช้ดนตรีมังคละตามสถานการณ์ของพิธีกรรม

รูปแบบอัตราจังหวะความร็วของการบรรเลงมังคละในงานอวมงคลวงศ.ราชพฤกษ์ สามารถจำแนกตามหลักการวัดความเร็วของดนตรีสากล ได้ 4 ระดับ ได้แก่ อัตราจังหวะ 60 BPM, 70 BPM, 80 BPM และ100 BPM สะท้อนให้เห็นว่าการบรรเลงดนตรีมังคละมีการกำหนดความเร็วของจังหวะอย่างเป็นระบบ และมีความสัมพันธ์กับลำดับขั้นตอนของพิธีกรรม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของดนตรีในแต่ละช่วงของงานอวมงคล ซึ่งเป็นการบรรเลงตามความเคยชินหรือความรู้สึกของผู้บรรเลงเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ พิทักษ์ คชวงษ์ (2542, น. 75-82) กล่าวว่า ดนตรีพื้นเป็นดนตรีที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นด้วยการร้องหรือบรรเลงโดยชาวบ้านมีลักษณะเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่ละท้องถิ่นจะมีดนตรีที่มี สำเนียงทำนอง และจังหวะลีลาที่เป็นของตนเอง เมื่อบรรเลงผู้ฟังสามารถรู้ได้ทันทีว่าเป็นดนตรีของท้องถิ่นใด ดังนั้น การเลือกใช้อัตราจังหวะ 60–100 BPM ในการบรรเลงมังคละจึงเป็นการกำหนดความเร็วที่เหมาะสมกับบริบทของงานอวมงคล ซึ่งมุ่งเน้นความสำรวม ความเคารพ และความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม

รูปแบบการจัดวงดนตรีในงานอวมงคลวงมังคละวงศ.ราชพฤกษ์มี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1. รูปแบบนั่งบรรเลง ที่เป็นการบรรเลงในพิธีกรรมที่มีพระสงฆ์มาร่วมพิธี และมีผู้ร่วมงานมีอริยาบทในการนั่งทำพิธี 2. รูปแบบยืนบรรเลง เป็นการบรรเลงเพื่อเป็นการให้เกียรติกับผู้เสียชีวิต

และผู้ร่วมงาน 3. รูปแบบเดินแห่บรรเลง เป็นการบรรเลงเพื่อเป็นการนำผู้เสียชีวิตไปยังสถานที่อื่นเพื่อทำพิธีกรรมต่อไป ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและรูปแบบในการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลตามสถานการณ์ของพิธีกรรม โดยทั้ง 3 รูปแบบมีการจัดเพื่อให้ได้การรับฟังเสียงในการบรรเลงของเครื่องดนตรีอื่นๆในวงดนตรีได้อย่างชัดเจนและการเปลี่ยนบทเพลงตามจังหวะในการทำพิธีกรรมต่อผู้ร่วมงาน

2. บทเพลงดนตรีมังคละในงานอวมงคล

บทเพลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลวงมังคละศ.ราชพฤกษ์ มีจำนวนบทเพลงที่ใช้ในงานอวมงคลได้อย่างชัดเจน โดยมังคละศ.ราชพฤกษ์ มีบทเพลงที่ใช้ในงานอวมงคล 11 บทเพลง คือ เพลงไม้หนึ่ง เพลงไม้สอง เพลงไม้สาม เพลงไม้สี่ เพลงไม้ห้า เพลงไม้หก เพลงผีเดินไม้หนึ่ง เพลงผีเดินไม้สอง เพลงผีเดินไม้สาม เพลงสองไม้ และเพลงส่งพระ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สุโขทัยยังคงรักษามรดกทางดนตรีมังคละไว้ได้อย่างสมบูรณ์ และมีระบบบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมอย่างเป็นลำดับขั้น ทั้งยังสะท้อนถึงการดำรงอยู่ขององค์ความรู้ทางดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องจากครูดนตรีสู่ศิษย์และจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของวรวุธ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ (2546, อ้างถึงใน ณทิพรดา ไชยศิลป์, 2566) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ เป็นมรดกของสังคม เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้ เป็นสมบัติส่วนร่วม และสามารถแลกเปลี่ยนได้ไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว การคงอยู่ของบทเพลงทั้ง 11 บทในงานอวมงคลของวงมังคละศ.ราชพฤกษ์เห็นถึงกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมที่ยังคงมีความเข้มแข็ง แม้บริบททางสังคมในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตามทั้งนี้ การรักษาแบบแผนการใช้บทเพลงไว้อย่างครบถ้วนยังแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตใจ ความเชื่อ และความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดนตรีมังคละยังคงได้รับการสืบทอดในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

3. ความเชื่อเกี่ยวกับการบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงค

ความเชื่อเกี่ยวกับวงดนตรีมังคละศ.ราชพฤกษ์ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการประกอบพิธีกรรมงานอวมงคล โดยพบความเชื่อสำคัญจำนวน 6 ประการ ได้แก่ ความเชื่อว่าดนตรีมังคละเป็นสัญญาณในการประกอบพิธีกรรม เป็นการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ เป็นการบรรเลงเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เป็นการขอขมาต่อผู้ล่วงลับ และเป็นการสร้างบรรยากาศให้ผู้ร่วมงานเกิดความผ่อนคลาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดนตรีมังคละมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างเสียงดนตรีประกอบพิธีเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียชีวิต ครอบครัว ชุมชน และหลักความเชื่อทาง

พระพุทธศาสนา ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2536, น. 30-31) กล่าวว่า ความเชื่อนอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้สภาวะทางสังคมของสังคมนั้น ๆ แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ตามรูปแบบของความเชื่อตามมาด้วย เพราะเมื่อคนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ก็ย่อมมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในแนวทางเดียวกัน ยังผลให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อนั้น พฤติกรรมส่วนหนึ่งจึงถูกแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมนั่นเอง ดังนั้นบุคคลมีความเชื่อร่วมกัน ย่อมเกิดการแสดงออกผ่านแบบแผนของพิธีกรรมที่ได้รับการยอมรับและสืบทอดต่อกันมา การบรรเลงดนตรีมังคละในงานอวมงคลจึงเป็นการแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากความเชื่อร่วมของชุมชน มิใช่เพียงการบรรเลงเพื่อความไพเราะ แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรมที่มีความหมายทั้งในด้านศาสนา จิตวิญญาณ และสังคม

จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ดนตรีมังคละในงานอวมงคลวงมังคละศ.ราชพฤกษ์ของจังหวัดสุโขทัยใช้ดนตรีมังคละในงานอวมงคลในบทบาทของดนตรีในฐานะส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนส่งผลให้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการสืบทอดองค์ความรู้ ซึ่งทำให้รูปแบบการบรรเลง บทเพลง และความเชื่อ ซึ่งทำให้ดนตรีมังคละยังคงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น และควรได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นต่อไป เพื่อให้ดนตรีพื้นบ้านชนิดนี้ยังคงมีบทบาทอยู่ในสังคมไทยต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชนในชุมชน
2. สนับสนุนการจัดกิจกรรมเผยแพร่ดนตรีมังคละในเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างทางทำนองและจังหวะดนตรีมังคละ
2. ศึกษาบทบาทดนตรีมังคละในงานมงคลเปรียบเทียบกับงานอวมงคล

เอกสารอ้างอิง

ณทิพรดา ไชยศิลป์. (2566). วัฒนธรรมไทยบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา. *มจร สุรนารีสาร, 1*(1), 30–44. https://so14.tci-thaijo.org/index.php/msjkorat/article/view/665

นพดล พันธุ์เพ็ชร์, และณัฏฐนิช นักปี่. (2566). กลองมังคละ: รูปแบบการแปรกระสวนจังหวะกับความสัมพันธ์ในจังหวะหลัก ชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมังคละจังหวัดพิษณุโลก. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 29*(1), 91–108. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/258079

พิทักษ์ คชวงษ์. (2542). *วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านไทยทักษิณ*. โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.

วรจักษ์ ชาวด่าน. (2557). *การบรรเลงกลองในวงดนตรีมังคละ: กรณีศึกษา วง ศ.ราชพฤกษ์ศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2536). ลุ่มน้ำแม่กลอง. ใน ปรานี วงษ์เทศ (บ.ก.), *แม่น้ำแม่กลอง: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม* (น. 24–62). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สงัด ภูเขาทอง. (2532). *การดนตรีไทยและการเข้าสู่ดนตรีไทย*. โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). *ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม.* โรงพิมพ์พิฆเณศ.

อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม. (2559). *ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์* [การวิจัยเฉพาะเรื่องหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5900080218_7011_4806.pdf

อุทาน บุญเมือง. (2562). มังคละพิษณุโลก: การประสมวง พิธีกรรม และความเชื่อ. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 11*(3), 155–164. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/230147

บทความวิจัย (Research Article)

การเดินทางของผีเสื้อหลากสี : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์

Becoming a Butterfly: A Linguistic and Psychoanalytic Analysis of Character Personality in Young Adult Literature

วาสินี มีเครือเอี่ยม[1*]
Wasinee Meekrua-iam[1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* 2) วิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจและตีความวรรณกรรม เรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* ของเมริษา ยอดมณฑป โดยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยสะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และความสัมพันธ์ทางสังคมของตัวละครผ่านถ้อยคำและข้อความ และ 2) บุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์กับภูมิหลัง ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และส่งผลต่อการทำงานร่วมกันของโครงสร้างบุคลิกภาพ ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันตามภูมิหลัง ประสบการณ์ชีวิต และบริบทของเหตุการณ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาเป็นกลไกสำคัญในการประกอบสร้างและถ่ายทอดบุคลิกภาพของตัวละคร ขณะที่แนวคิด

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University Thailand.
*Corresponding author; email: wasinee.m@psru.ac.th
(**Received**: 15 June 2026 ; **Revised:** 24 July 2026; **Accepted:** 2 August 2026)

จิตวิเคราะห์ช่วยอธิบายพลวัตทางจิตที่อยู่เบื้องหลังบุคลิกภาพดังกล่าว อันสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และการสร้างความหมายในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัย

คำสำคัญ: บุคลิกภาพตัวละคร, กลวิธีทางภาษา, แนวคิดจิตวิเคราะห์, วรรณกรรมเยาวชน, การเดินทางของผีเสื้อหลากสี

Abstract

This research aimed to 1) investigate the linguistic strategies employed in constructing the personalities of characters in the young adult novel Becoming a Butterfly and 2) analyze the characters' personalities through the lens of psychoanalytic theory. The study adopted a humanities-based qualitative research methodology to interpret the novel Becoming a Butterfly by Merisa Yodmonthop. The analysis integrated linguistic strategies with Sigmund Freud's psychoanalytic theory. The findings revealed that 1) the author employed four major linguistic strategies—lexical choice, syntax, pragmatics, and discourse—to construct character personality. These linguistic strategies conveyed the characters' thoughts, emotions, feelings, psychological vulnerability, and social relationships through carefully selected words and textual expressions. 2) The characters' personalities were closely associated with their backgrounds, personal experiences, family relationships, and social pressures, all of which contributed to their psychological vulnerability and influenced the interaction among the Id, Ego, and Superego, with each character exhibiting a relatively dominant structural component depending on personal background and situational context. The findings suggest that linguistic strategies serve as a fundamental mechanism for constructing and representing character personality, while psychoanalytic theory provides a valuable framework for explaining the psychological dynamics underlying such personalities. This study highlights the interrelationship among language, the human psyche, and meaning-making in contemporary young adult literature.

Keywords: characterization, linguistic strategies, psychoanalytic theory, young adult literature, Becoming a Butterfly

บทนำ

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) ของเมริษา ยอดมณฑป ได้รับการยกย่องในฐานะวรรณกรรมเยาวชนคุณภาพรางวัลชนะเลิศการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัลเซเว่นบุ๊ค อวอร์ด ครั้งที่ 18 ประจำปี 2564 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2564) เนื้อหาเล่าถึงบุคลิกภาพของบุคคล รวมถึงกระบวนการใช้ศาสตร์ทางจิตวิทยาเพื่อบำบัดผู้มีความซับซ้อนทางบุคลิกภาพในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านเรื่องราวของตัวละครเยาวชน เช่น ความเจ็บป่วย ภูมิหลัง สิ่งแวดล้อม รวมถึงเผชิญประสบการณ์เลวร้ายในช่วงชีวิต ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำประสบการณ์ขณะยังเป็นนักจิตวิทยาฝึกหัดมาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างนวนิยายผ่านตัวละครหลัก เปิดเรื่องด้วย “ลิซ่า” นักจิตวิทยาฝึกหัดเริ่มต้นฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและได้พบเด็กที่มีภูมิหลัง ปัญหาชีวิต และภาวะทางจิตใจแตกต่างกัน แต่ละตอนดำเนินเรื่องผ่านการทำความเข้าใจโลกภายในของตัวละครแต่ละคน จนนำไปสู่การยอมรับตนเอง การเยียวยาบาดแผลทางใจ และการก้าวผ่านความทุกข์ในตอนจบ สัญลักษณ์ “ผีเสื้อ” จึงมิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ หากเป็นอุปลักษณ์ของการเติบโตทางจิตใจและการค้นพบคุณค่าของตนเอง ซึ่งสะท้อนประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา บุคลิกภาพ และพัฒนาการทางจิตได้อย่างเด่นชัด

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรม บุคลิกภาพ และกระบวนการทางจิตของมนุษย์อย่างเป็นระบบ ขณะที่ในมิติของวรรณกรรม ตัวละครที่มีความสมจริงย่อมได้รับการประกอบสร้างให้มีความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมจริง ดังที่ศรีเรือน แก้วกังวาล (2561, น. 299) อธิบายว่า วรรณกรรมและจิตวิทยาบุคลิกภาพเป็นศาสตร์ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ วรรณกรรมช่วยสะท้อนธรรมชาติของมนุษย์ผ่านตัวละคร ขณะที่แนวคิดด้านบุคลิกภาพช่วยอธิบายพฤติกรรมและแรงจูงใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ แนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จึงได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตใต้สำนึก โครงสร้างบุคลิกภาพ (Id, Ego และ Superego) ความวิตกกังวล และกลไกการป้องกันตนเอง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมและบุคลิกภาพของตัวละคร (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2561, น. 17–31)

จากการศึกษาพบว่ามีงานวิจัยหลายเรื่องที่ประยุกต์ใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์ในการศึกษาตัวละคร เช่น สุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2562) ที่ศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายในนวนิยายแปลชุด Fifty Shades โดยอธิบายแรงขับและโครงสร้างบุคลิกภาพตาม

แนวคิดของฟรอยด์ และสุพัตรา ประมาณพล (2561) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย 2 เรื่อง คือ รักในรอยบาป ของ เงาจันทร์ และการล่มสลายในสถาบันครอบครัวที่ความรักไม่อาจเยียวยา ของ อรุณวดี อรุณมาศ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้สัญลักษณ์และองค์ประกอบของเรื่องเพื่อสะท้อนสภาวะทางจิต ความขัดแย้งภายใน และแรงกดดันที่ตัวละครเผชิญ งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวคิดจิตวิเคราะห์มีศักยภาพในการอธิบายบุคลิกภาพและแรงจูงใจของตัวละครได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดจิตวิเคราะห์จะช่วยอธิบายพลวัตทางจิตและโครงสร้างบุคลิกภาพของตัวละครได้อย่างเป็นระบบ แต่การเข้าถึงโลกภายในของตัวละครในฐานะตัวบทวรรณกรรมจำเป็นต้องอาศัยกลวิธีทางภาษาเป็นสื่อกลางในการประกอบสร้างและถ่ายทอดความหมาย กล่าวคือ บุคลิกภาพ ความคิด อารมณ์ และความขัดแย้งภายในของตัวละครมิได้ปรากฏขึ้นโดยตรง หากได้รับการนำเสนอผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำ โครงสร้างประโยค การใช้ภาษาในบริบท และการสร้างวาทกรรมของผู้ประพันธ์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดด้านกลวิธีทางภาษาได้รับการประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง โดยมุ่งอธิบายว่าการเลือกใช้ภาษาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมายและการประกอบสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวบท ไม่ว่าจะเป็นการสร้างตัวละคร การสร้างอัตลักษณ์ การนำเสนอภาพแทน การสร้างมุมมองของผู้เล่าเรื่อง ตลอดจนการถ่ายทอดอุดมการณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Leech & Short, 2007; Simpson, 2004) ทั้งนี้ การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาอาศัยการพิจารณาองค์ประกอบทางภาษาในหลายระดับ ได้แก่ คำศัพท์ (lexis) วากยสัมพันธ์ (syntax) วัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) และวาทกรรม (discourse) เพื่ออธิบายว่าผู้ประพันธ์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายและกำหนดการรับรู้ของผู้อ่านต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ในวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านการศึกษากลวิธีทางภาษา พบว่ามีงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อศึกษาวรรณกรรมในหลากหลายประเด็น เช่น การศึกษาการประกอบสร้างตัวละคร การสร้างอัตลักษณ์ของตัวละคร การสร้างภาพแทนทางสังคม และการวิเคราะห์วาทกรรมในตัวบทวรรณกรรม ซึ่งต่างสะท้อนให้เห็นว่าการเลือกใช้ภาษามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดบุคลิกลักษณะ ความคิด อารมณ์ และบทบาทของตัวละคร โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งอธิบายการใช้ภาษาเพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างตัวละครในเชิงวรรณกรรมเป็นสำคัญ ขณะที่การบูรณาการการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์เพื่ออธิบายการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครยังปรากฏไม่มากนัก โดยเฉพาะงานที่วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ควบคู่กับการอธิบายโครงสร้างบุคลิกภาพ พลวัต

ทางจิต และกลไกการป้องกันตนเองตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ เพื่ออธิบายการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนยังไม่ปรากฏอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ในการวิเคราะห์ตัวละครเยาวชนในนวนิยาย การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์และแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ตั้งแต่การพิจารณาภูมิหลัง สภาวะความเปราะบางทางจิตใจ โครงสร้างบุคลิกภาพ ตลอดจนกลไกการป้องกันตนเองของตัวละคร อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจบุคลิกภาพ การแสดงออก และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจริงได้อย่างลุ่มลึก

การประยุกต์ใช้แนวคิดด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ช่วยเปิดมุมมองเชิงลึกเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ดังที่จันทิมา อังคพณิชกิจ และคณะ (2563, น. 67) ได้อธิบายภาษาและการสื่อสารในบริบทของโรคซึมเศร้า สรุปได้ว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบ่งชี้บุคลิกภาพ สถานะทางสังคม และอารมณ์ของบุคคล ตลอดจนสามารถใช้เป็นดัชนีสะท้อนสุขภาพจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพิจารณาลักษณะทางภาษาสามารถดำเนินการได้ทั้งในมิติของคำศัพท์ โครงสร้างประโยค วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม อาทิ วัจนกรรม อุปลักษณ์ และสหบท ด้านคำศัพท์มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความหมายของถ้อยคำที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพ โดยเฉพาะคำที่เกี่ยวข้องกับความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ส่วนในระดับโครงสร้างประโยคและวัจนปฏิบัติศาสตร์ การพิจารณาอุปลักษณ์ และสหบท ตลอดจนการจัดกลุ่มถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ สามารถนำไปสู่การตีความความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการประกอบสร้างบุคลิกภาพได้อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี
2. เพื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้บูรณาการกรอบแนวคิดกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายบุคลิกภาพของตัวละคร ได้แก่ แนวคิดกลวิธีทางภาษาเป็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ ซึ่งจันทิมา อังคพณิชกิจ และคณะ (2563) ได้อธิบาย

องค์ประกอบของการวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis) ว่าประกอบด้วยการวิเคราะห์ 1) คำศัพท์ โดยพิจารณาการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงอารมณ์ ความคิด และสภาวะทางจิตใจของตัวละคร 2) วากยสัมพันธ์ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา และการใช้รูปประโยคที่แสดงสภาวะทางอารมณ์และความคิดของตัวละคร 3) วัจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ การใช้วัจนกรรมที่จะช่วยให้เห็นเจตนา อารมณ์ และการกระทำทางภาษาของตัวละครที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพ และ 4) วาทกรรม ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์และสหบทที่ใช้ศึกษาความหมายเชิงเปรียบเทียบและการเชื่อมโยงกับตัวบทหรือบริบทอื่น ซึ่งร่วมประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในเชิงสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดจิตวิเคราะห์ ผู้วิจัยวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ โดยเฉพาะส่วนโครงสร้างบุคลิกภาพ (Id, Ego, Superego) และกลไกการป้องกันตนเอง ซึ่งศรีเรือน แก้วกังวาล (2561) ได้อธิบายว่า โครงสร้างบุคลิกภาพประกอบด้วยพลัง 3 ประการ ได้แก่ อิด (Id) เป็นพลังงานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดรวมถึงสัญชาตญาณ การตอบสนองความปรารถนาทางกาย อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรู้และเข้าใจตามข้อเท็จจริงและเหตุผล ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นพลังที่เกิดจากการเรียนรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับค่านิยม มโนธรรม บุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้งสาม ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ใช้โครงสร้างบุคลิกภาพเพื่อจำแนกตัวละครออกเป็นประเภทของอิด (Id) อีโก้ (Ego) หรือซูเปอร์อีโก้ (Superego) หากใช้เป็นกรอบในการตีความองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท หากพลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่นจะเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ ส่วนกลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanisms) มักเป็นกลไกทางจิตใต้สำนึกมากกว่าจิตสำนึกที่เกิดจากภาวะบีบคั้นจิตใจเมื่อมนุษย์ไม่พึงปรารถนา อีโก้ (Ego) จึงแสวงหาวิธีลดภาวะไม่พึงปรารถนาผ่านกลไกการป้องกันตนเอง กลไกการป้องกันตนปรากฏทั้งในคนปกติและผิดปกติเพื่อใช้ผ่อนคลายความหวาดกังวล ความตึงเครียด ความไม่มั่นใจ แต่ความแตกต่างของพฤติกรรมปกติและผิดปกติอยู่ที่ความรุนแรงของการใช้กลไกการป้องกันตนเองว่ามีมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยนำแนวคิดทั้งสองแนวคิดมาเป็นกรอบในการตีความตัวบทวรรณกรรมเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการอธิบายภาวะความเปราะบางทางจิตใจของตัวละครอันส่งผลต่อบุคลิกภาพของตัวละคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจและตีความวรรณกรรม เรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ของเมริษา ยอดมณฑป โดยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ นำเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวบทวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี (Becoming a Butterfly) ของเมริษา ยอดมณฑป พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2563 จัดพิมพ์โดย แมงมุมบุ๊ก ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอประเด็นความซับซ้อนของบุคลิกภาพผ่านตัวละครเยาวชนหลากหลายลักษณะ ทั้งด้านภูมิหลังชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และกระบวนการบำบัดทางจิตวิทยา อีกทั้งยังมีการใช้กลวิธีทางภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรมอย่างเด่นชัด ซึ่งเอื้อต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การประกอบสร้างบุคลิกภาพ และแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์

หน่วยวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์ในการวิจัยประกอบด้วยข้อความบรรยาย บทสนทนา ความคิดภายในและเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนลักษณะทางอารมณ์ พฤติกรรม ความคิด ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือสภาวะทางจิตใจของตัวละครเยาวชนจำนวน 12 ตัวละคร ได้แก่ เฮนรี่ เอมี่ อ็อตโต้ ลอร่า ฮิวโก้ เอลิสัน โทมัส แกเรท เจ็มส์ ไบร์ท ทิมโมธี และลิลลี่ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อความที่ปรากฏลักษณะพฤติกรรม ความคิด หรืออารมณ์ที่สามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) กลวิธานการป้องกันตนเอง (Defense Mechanismss) ตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลและตารางวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้บันทึกและวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ตารางวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ประกอบด้วยกลวิธีทางคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม และ (2) ตารางวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่อใช้บันทึกหลักฐานทางภาษา เชื่อมโยงกับภูมิหลังของตัวละคร ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการ

ป้องกันตนเอง และองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น ก่อนนำข้อมูลมาสังเคราะห์และอภิปรายผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมเรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* อย่างละเอียด จากนั้นคัดเลือกข้อความ บทบรรยาย บทสนทนา และเหตุการณ์ซึ่งเป็นการก่อรูปบุคลิกภาพ (Personality Formation) ของตัวละคร รวมทั้งข้อความที่ปรากฏการใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และประสบการณ์ของตัวละคร แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์และจิตวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามแนวคิดกลวิธีทางภาษาในการวิเคราะห์การประกอบสร้างและการถ่ายทอดบุคลิกภาพของตัวละครผ่านการใช้ภาษาในระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังชีวิตกับประสบการณ์ของตัวละคร ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน กลไกการป้องกันตนเอง และการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) แล้วนำมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่ออธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้ การวิเคราะห์มิได้มุ่งจัดประเภทตัวละครตามโครงสร้างบุคลิกภาพ แต่ใช้หลักฐานทางภาษาในการอธิบายองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี* : การวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครเยาวชน จากการวิเคราะห์ตัวบท พบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร ดังนี้

1.1 กลวิธีทางคำศัพท์

จากการเลือกใช้คำศัพท์ของผู้ประพันธ์ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษา 2 กลวิธีย่อย คือ

1) การอ้างถึง ผู้ประพันธ์ใช้การอ้างถึง 2 ลักษณะ คือ การอ้างถึงบุคคล โดยตัวละครอ้างถึงตนเอง ได้แก่ *ผม หนู ฉัน* และ*เรา* ซึ่งใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือในไวยากรณ์หน้าที่เชิงระบบ (systemic functional linguistics) จัดเป็นหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ (interpersonal function) ระหว่างตัวละคร รวมถึงใช้บ่งชี้เพศของผู้พูด ซึ่งการใช้คำบ่งชี้ผู้พูดหรือสรรพนามจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่กระทบต่อความรู้สึกของตัวละคร เป็นต้น และตัวละครอ้างถึงบุคคลอื่น เป็นกลุ่มศัพท์ที่ใช้สื่อความสัมพันธ์ทางสังคม (Social processes) ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์กับผู้ใดบ้าง จากผลการวิเคราะห์พบว่าคำอ้างถึงบุคคลที่พบมากที่สุด คือ คนในครอบครัว เช่น *แม่ พ่อ ยาย พี่ น้อง* นับเป็นบุคคลใกล้ชิดที่สุดและมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และต่อจิตใจของตัวละครตั้งแต่เด็ก รองลงมา คือ บุคคลรอบข้างที่สนิทไม่มากนัก เป็นกลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมร่วมกัน *เช่น เพื่อน แพทย์ พยาบาล*เป็นต้น และการอ้างถึงโรคหรืออาการ เป็นการใช้คำศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อโรคหรืออาการที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยตัวละครทั้ง 12 ตัว ต่างมีโรคหรืออาการที่แสดงลักษณะทางบุคลิกภาพที่ต้องได้รับการบำบัด มีการเลือกใช้ศัพท์เฉพาะทางทางการแพทย์เพื่อระบุชื่อโรคเฉพาะโรคอย่างตรงไปตรงมา เช่น *โรคหลายบุคลิก* และ*โรคติกส์* (ภาวะที่กล้ามเนื้อกระตุกหรือเปล่งเสียงซ้ำ ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจ) เป็นต้น

2) คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ พบ 2 กลุ่มศัพท์ คือ กลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ความรู้สึก และกลุ่มศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำ กลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ความรู้สึก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มศัพท์ ได้แก่ กลุ่มศัพท์ที่บอกความคิดและอารมณ์ความรู้สึกทั่วไป เป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิด ใช้แสดงความคิดและความรู้สึกของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตัวละคร เช่น *คิดว่า นึกถึง เพราะ เกิดจาก อาจจะ ค่อนข้าง คง* เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่บอกอารมณ์พื้นฐาน 6 กลุ่มอารมณ์ เป็นอารมณ์ที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เช่น *ดีใจ สนุกสนาน* จัดอยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “สุข” ส่วน *ทุกข์ หดหู่ เบื่อ เจ็บปวด* จัดอยู่ในกลุ่ม “เศร้า” *โกรธ โมโห ตวาด กรีดร้อง เกรี้ยวกราด คำราม* จัดอยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “โกรธ” ส่วน *กลัว หวาดวิตก ผวา* จัดอยู่ในกลุ่ม “กลัว” *ตกใจ ประหลาดใจ* จัดให้อยู่ในกลุ่มอารมณ์พื้นฐาน “ประหลาดใจ” ส่วน *รังเกียจ เกลียด ขยะแขยง* จัดให้อยู่ในกลุ่ม “รังเกียจ” เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่แสดงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ เป็นกลุ่มศัพท์ที่แสดงให้เห็นว่าสาเหตุใดถึงทำให้เกิดบุคลิกภาพของตัวละคร จะเกิดกับกริยาแสดงสาเหตุและประโยคกรรม เช่น *ถูก ทำให้* เป็นต้น กลุ่มศัพท์ที่แสดงผลกระทบเชิงอารมณ์ โดยความรู้สึกที่เกิดขึ้นมักส่งผลต่อการ

เกิดแรงจูงใจให้ตัวละครประกอบสร้างบุคลิกภาพบางอย่าง เช่น *ร้องไห้ สะอื้น กำมือทั้งสองแน่น ทำหน้ามุ่ย ปากเม้มแน่น หอบ หายใจแรง แววตาสั่นไหว* และบางคำศัพท์เป็นผลลัพธ์ของอารมณ์ที่เกิดขึ้น *เช่น เหนื่อย ผิดหวัง ไม่พอใจ อับอาย* รวมไปถึงคำศัพท์ที่เป็นการแสดงออกด้านความคิด เช่น *ตัดสินใจ อยากหายไป* เป็นต้น ส่วนกลุ่มศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำ เป็นกลุ่มศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางชีวภาพ (Biological processes) หรือเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับอาการและสภาพทางร่างกาย เช่น *ผอม* ที่ปรากฏจากเรื่องเด็กชายหัวรถจักรเป็นผลข้างเคียงจากการใช้ยารักษาโรคของโทมัส และคำศัพท์บอกสภาพทางร่างกาย *วิ่งเร็ว* ที่ปรากฏจากเรื่องเด็กชายอัศวินซึ่งแกเรทมักจะถูกเพื่อนรังแกจึงได้ฝึกวิ่งให้สภาพร่างกายปรับเปลี่ยนเป็นวิ่งได้เร็วขึ้นจากเดิมมาก

จากผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม พบว่า กลวิธีทางคำศัพท์มิได้ทำหน้าที่เพียงระบุข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการเปิดเผยภูมิหลังชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และแรงจูงใจภายในของตัวละคร การเลือกใช้คำอ้างถึง คำแสดงอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม และอาการทางร่างกาย ล้วนทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตเข้ากับการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถรับรู้พัฒนาการทางจิตใจและความซับซ้อนของตัวละครได้อย่างเป็นระบบ

1.2 กลวิธีทางวากยสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคและระบบไวยากรณ์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาษากับสภาวะภายในของตัวละครผ่าน 5 กลวิธีย่อย ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา หรือการกสัมพันธ์ที่ฉายภาพบทบาทของตัวละครทั้งในมิติของการเป็นผู้รับและผู้ถูกกระทำจากปัจจัยทางสังคมการใช้รูปประโยคที่ประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในฐานะ “ผู้รับ” หรือ “ผู้ถูกกระทำ” สะท้อนมุมมองที่ตัวละครมีต่อตนเองและโลกภายนอกได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ตัวละครมิได้ถูกวางให้เป็นผู้ควบคุมการกระทำแต่กลับอยู่ในสถานะของผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลอื่นหรือสภาพแวดล้อม ดังข้อความที่ว่า “เฮนรี่เคย*ถูก*พ่อของเขาทำร้ายตอนที่เขายังเด็กมาก ๆ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ประโยคนี้แสดงบทบาทการกแบบผู้รับผลหรือผู้ประสบเหตุอย่างเด่นชัด เป็นต้น และการเป็น “ผู้กระทำ” ด้วยตนเอง ซึ่งตัวละครที่เป็นผู้กระทำจะสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นประธานของคำกริยาแสดงอาการ แสดงอารมณ์ที่มีต่อผู้อื่น ใช้บ่งชี้พฤติกรรมการแสดงอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อสภาพแวดล้อม และต่อบุคคลรอบข้าง ดังข้อความที่ว่า “เอมี่*ก้มลงมองพื้น* ในขณะที่เธอ*บิดตัวไปมา*อยู่บนเก้าอี้ราวกับว่าเธอ*พยายามทำตัวของเธอให้ลีบเล็กลง*ที่สุดเท่าที่จะทำได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 27) ประโยคนี้แสดงบทบาทการกแบบผู้กระทำกริยาอาการอย่างชัดเจน

2) รูปประโยคปฏิเสธ เป็นกลไกทางภาษาที่ใช้แสดงการปฏิเสธความรู้สึก การต่อต้านความจริง การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ หรือการป้องกันตนเองทางจิตใจ รวมไปถึงความจำเป็นต้องแบกรับสภาพที่ตัวละครไม่ต้องการหรือไม่ปรารถนา เช่น *ไม่ ไม่ใช่ ไม่ได้* ปรากฏร่วมกับกริยาหลักของประโยค ดังข้อความที่ว่า “*ไม่*เอาหรอก ฉันมีเงินของฉัน แล้วฉันก็รู้ด้วยว่าเงินนี่แม่ให้พี่คนเดียว เพราะพี่สอบได้คะแนนเต็ม*ไม่ใช่*ฉัน” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 77) เป็นกลไกการปฏิเสธที่มิได้มุ่งปฏิเสธเงิน หากแต่เป็นการปฏิเสธสถานการณ์ที่ตอกย้ำความรู้สึกด้อยคุณค่าและความไม่เท่าเทียมในครอบครัว เป็นต้น 3) ประโยคคำถามนามธรรม ใช้เพื่อสะท้อนการมองโลกในเชิงลบ ตัดพ้อ รู้สึกน้อยใจกับชีวิตหรือสถานการณ์ที่เกิดกับตนเอง ความวิตกกังวล ความหวาดกลัว และความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเก็บตัว การต่อต้านผู้อื่น หรือความแปรปรวนทางอารมณ์ของตัวละคร ปรากฏคำแสดงคำถาม เช่น *ทำไม อะไร หรือยัง ใช่ไหม* ร่วมกับรูปประโยค ดังข้อความที่ว่า “คิดว่าผมโอเคมาก*ใช่ไหม*ที่แม่โดนทำร้าย แต่ผมไม่โดนทำร้าย มันไม่โอเคเลย ผมไม่โอเค” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 109) มีลักษณะเป็นคำถามนามธรรมซึ่งผู้พูดมิได้คาดหวังคำตอบ คำถาม “คิดว่าผมโอเคมากใช่ไหม” แฝงนัยของการตัดพ้อว่า ไม่มีผู้ใดเข้าใจความทุกข์ของตน ผู้พูดรู้สึกว่าผู้อื่นประเมินสภาพจิตใจของตนจากเพียงข้อเท็จจริงที่ว่าไม่ได้ถูกทำร้ายโดยละเลยผลกระทบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น จึงสะท้อนความรู้สึกโดดเดี่ยวและไม่ได้รับการเข้าใจจากคนรอบข้าง เป็นต้น 4) การซ้ำ ใช้สื่อแสดงการครุ่นคิดของตัวละคร ถ้อยคำมักสื่อถึงความสับสน การต่อต้าน ความไม่พอใจ ความไม่พึงปรารถนา และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ของตัวละคร การซ้ำมี 2 รูปแบบ คือ การซ้ำคำ และซ้ำวลี ดังข้อความที่ว่า “บางวันผมไม่กล้านอนหลับ *ผมกลัวว่า*ถ้าผมหลับไปจะเกิดอะไรขึ้นกับแม่ พ่ออาจจะทำร้ายเธอ แล้วผมไม่สามารถช่วยเธอได้ทัน *ผมกลัวว่า*แม่จะตาย ยิ่งแม่มาป่วยอีก *ผมกลัวว่า*ทุกวันว่าผมจะไม่ได้อยู่กับแม่จนวินาทีสุดท้ายของเธอ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 117) การซ้ำวลี “ผมกลัวว่า” แสดงให้เห็นว่าความคิดของตัวละครครุ่นคิดวนเวียนอยู่กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นได้ เป็นต้น 5) การขยายความ ใช้เพื่อเน้น อธิบาย หรือเติมรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดและอารมณ์ของตน ใช้สะท้อนภาวะความวิตกกังวล ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ หรือความต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง มักปรากฏเป็นถ้อยคำที่เป็นส่วนขยายของส่วนหลัก อาจเป็นคำวิเศษณ์วลีขยายกริยาหรือขยายประโยค อาจเป็นนามวลีขยายนาม หรืออนุพากย์ขยายในประโยคความซ้อน ดังข้อความที่ว่า “เคยมีประวัติถูกกลั่นแกล้งที่โรงเรียน*อย่างรุนแรง*จนทำให้ต้องย้ายโรงเรียนมาแล้ว*ถึงสามครั้ง*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 36) ผู้พูดมิได้กล่าวเพียงข้อเท็จจริงว่าเคยถูกกลั่นแกล้ง หากแต่ขยายรายละเอียดด้วยข้อมูล “อย่างรุนแรง” และ “ต้องย้ายโรงเรียนมาแล้วถึงสาม

ครั้ง” เพื่อเพิ่มน้ำหนักเชิงความหมายและอธิบายผลกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อชีวิตของตัวละคร เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ทำหน้าที่จัดระเบียบความหมายผ่านโครงสร้างประโยค เพื่อถ่ายทอดมุมมองของตัวละครที่มีต่อตนเองและโลกภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการวางตัวละครในฐานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ การใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ ล้วนมีแบบแผนร่วมในการสะท้อนความขัดแย้งภายใน ความวิตกกังวล ความรู้สึกด้อยคุณค่า และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครอย่างชัดเจน

1.3. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์

ใช้มิติของการวิเคราะห์วัจนกรรม (Speech Acts) และจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าตัวบทมีการจำแนกพฤติกรรมการใช้ภาษาออกเป็นวัจนกรรมทั้งหมด 8 ประเภท โดยปรากฏการใช้กลวิธีทางวัจนกรรมที่สำคัญและเด่นชัด ได้แก่ 1) วัจนกรรมการตัดพ้อ ใช้แสดงเจตนาในลักษณะของการน้อยใจ การกล่าวว่าตนไม่มีใครเข้าใจหรือการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น รวมถึงสะท้อนความรู้สึกโดดเดี่ยว ความกดดันจากครอบครัวหรือสังคม ตลอดจนความหวาดกลัวต่อการถูกปฏิเสธหรือทอดทิ้ง ดังข้อความว่า “เธอไม่ผิดหรอกแมดดี้ *ฉันต่างหากที่ดันซวยเกิดเป็นฝาแฝดกับพี่ที่แสนจะเพอร์เฟ็กต์*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 74) ข้อความนี้ใช้การลดคุณค่าตนเองร่วมกับการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดสภาวะอารมณ์ของตัวละคร ถ้อยคำ “ดันซวย” และ “พี่ที่แสนจะเพอร์เฟ็กต์” มิได้ทำหน้าที่เพียงบรรยายข้อเท็จจริง แต่เป็นการประเมินคุณค่าตนเองผ่านกรอบความคิดที่ถูกหล่อหลอมจากการเปรียบเทียบในครอบครัวและสังคม ส่งผลให้ตัวละครแสดงความน้อยใจ ความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับการเข้าใจ และการรับรู้ว่าตนอยู่ในสถานะด้อยกว่าผู้อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นต้น 2) วัจนกรรมการตำหนิ มักจะเกิดขึ้นเมื่อตัวละครตำหนิตัวเองเพื่อแสดงเจตนาของการลดทอนคุณค่าในตนเองและการแสดงความรู้สึกผิดที่เกิดจากความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ดังข้อความว่า “ผมขอโทษ ฟัคคคคค ผมขอโทษ ผมมันแย่ *ผมมันเป็นลูกเฮงซวย พ่อทิ้งแม่ไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง* เกลียดที่ ฟัคออฟ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) ข้อความนี้ตัวละครตำหนิตนเองโดยผู้พูดประเมินตนเองในเชิงลบ และกล่าวซ้ำเพื่อสร้างภาพของผู้พูดในฐานะต้นเหตุของปัญหาทั้งหมด การเลือกใช้ถ้อยคำ “ผมมันแย่” “ลูกเฮงซวย” และ “ผมเกลียดตัวเอง” แสดงให้เห็นว่าผู้พูดมิได้ตำหนิการกระทำเฉพาะเหตุการณ์ แต่ปฏิเสธคุณค่าในระดับอัตลักษณ์ของตนเอง ส่วนการซ้ำโครงสร้าง “...เพราะ

ผม” ยังสะท้อนกระบวนการรับรู้ที่เหมารวมความผิดทุกประการเข้าสู่ตนเอง เป็นต้น 3) วัจนกรรมการขอร้อง ซึ่งมีลักษณะอ้อมวอน เรียกร้องความสนใจ หรือแสดงความหวาดกลัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังข้อความว่า “*เอามันออกไปไกล ๆ อย่าเอามาใกล้ฉัน*” เด็กชายตะโกนลั่นห้องบำบัด (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 17) แม้ในระดับรูปภาษาจะใช้ประโยคคำสั่ง ได้แก่ “เอามันออกไปไกล ๆ” และ “อย่าเอามาใกล้ฉัน” แต่ในระดับเจตนาสื่อสารผู้พูดมิได้มุ่งใช้อำนาจเพื่อสั่งการ หากใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อร้องขออย่างเร่งด่วนให้ผู้ฟังกำจัดสิ่งที่ตนรับรู้ว่าเป็นภัยคุกคามออกไป จึงเป็นวัจนกรรมการขอร้องที่ขับเคลื่อนด้วยความหวาดกลัวมากกว่าความต้องการควบคุมผู้อื่น เป็นต้น 4) วัจนกรรมการขอบคุณ แสดงเจตนาของการแสวงหาการยอมรับและการรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงเป็นกลไกในการยืนยันว่าตนยังได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ และคุณค่าจากบุคคลรอบข้าง ดังข้อความว่า “*ขอบคุณนะครับลิซ่า* และผมต้องขอโทษที่ที่ผ่านมาผมไม่ยอมเล่าอะไร” แกเรทบอกนักจิตวิทยาของเขา (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 118) แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเริ่มไว้วางใจผู้ฟังและต้องการรักษาความสัมพันธ์ที่กำลังก่อตัวขึ้น โดยยอมรับทั้งคุณค่าของผู้ฟังและบทบาทของตนในกระบวนการสื่อสาร และเป็นการยืนยันว่าตนยังคงได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ และการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง ซึ่งช่วยฟื้นฟูการรับรู้คุณค่าในตนเองและลดความรู้สึกโดดเดี่ยวที่สะสมมาเป็นเวลานาน เป็นต้น 5) วัจนกรรมการปลอบใจ แสดงเจตนาของการพยายามประคับประคองสภาพจิตใจและลดความเจ็บปวดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ดังข้อความว่า “ผมรู้สึกดีกับตัวเองมาก ๆ เลยครับ เอาจริง ๆ ผมเคยคิดว่าตัวเองเป็นไอ้ขี้แพ้สมองทึบ แต่ตอนนี้*ผมคงไม่ได้แย่ขนาดนั้นนะ*” เขาหัวเราะออกมา (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 163) ผู้พูดใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง จากเดิมที่เคยนิยามตนด้วยถ้อยคำลดคุณค่าอย่าง “ไอ้ขี้แพ้สมองทึบ” ไปสู่การประเมินตนเองที่สมดุลขึ้นผ่านถ้อยคำ “ผมคงไม่ได้แย่ขนาดนั้นนะ” ข้อความนี้สะท้อนกระบวนการฟื้นฟูคุณค่าในตนเองและการลดความเจ็บปวดทางอารมณ์ผ่านการใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการปลอบโยนจากผู้อื่นโดยตรง แต่เกิดจากการปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้พูดที่มีต่อตนเองผ่านกระบวนการสื่อสารภายในตัวเอง เป็นต้น 6) วัจนกรรมการแสดงความปรารถนา แสดงเจตนาของการโหยหาความปกติ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการได้รับการยอมรับจากสังคม ดังข้อความว่า “ผมเลือกหนอนผีเสื้อมา เพราะมันตัวเล็กเหมือนผม ผมเกิดมาตัวเล็กและอ่อนแอ ผิวหนังของผมเหี่ยวย่นเหมือนหนอนตัวนี้ ตอนนี้ผมโตขึ้นมากแล้วแต่ผมก็ไม่ชอบตัวเองในตอนนี้ ผม*หวังว่าสักวันหนึ่งผมจะกลายเป็นผีเสื้อแสนสวย*” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 176) ข้อความนี้ใช้อุปลักษณ์ของ “หนอนผีเสื้อ” และ “ผีเสื้อ” เป็นกลวิธีหลักในการถ่ายทอดความขัดแย้งระหว่างการรับรู้ตนเองใน

ปัจจุบันกับอัตลักษณ์ที่ผู้พูดใฝ่ปรารถนา การบรรยายตนเองว่า “ตัวเล็กและอ่อนแอ” “ผิวหนังเหี่ยวย่น” และ “ไม่ชอบตัวเอง” ทำหน้าที่สร้างภาพของตัวตนที่ถูกลดคุณค่า ขณะที่ประโยค “ผมหวังว่าสักวันหนึ่งผมจะกลายเป็นผีเสื้อแสนสวย” มิได้สื่อเพียงความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ หากเป็นการแสดงเจตนาที่โหยหาความปกติ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการได้รับการยอมรับจากสังคมผ่านการเปลี่ยนผ่านของอัตลักษณ์ เป็นต้น 7) วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจ แสดงเจตนาของการระบายความคับข้องใจและการตอบสนองต่อความรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับ ดังข้อความว่า “ไม่ หนูอยากหาแม่” เด็กหญิงเริ่มโวยวาย “เดี๋ยวแม่ของหนูก็มาเมื่อเธอคุยกับคุณหมอเสร็จแล้ว” ลิซ่ายืนยันให้เด็กหญิงรอ เด็กหญิงเม้มปากแน่น ก่อนจะร้องกรี๊ดเสียงดังลั่น (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 49) การแสดงความไม่พอใจในข้อความนี้เริ่มต้นจากตัวละครปฏิเสธโดยตรงผ่านคำว่า “ไม่” และการยืนยันความต้องการของตนด้วยข้อความ “หนูอยากหาแม่” ก่อนจะพัฒนาไปสู่การใช้พฤติกรรมอวัจนภาษา ได้แก่ การเม้มปากแน่น และ การร้องกรีดเสียงดัง เมื่อความต้องการดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองในรูปแบบที่ผู้พูดคาดหวัง ลำดับการแสดงออกนี้สะท้อนการเพิ่มระดับของแรงวัจนกรรมจากการสื่อสารด้วยถ้อยคำไปสู่การระบายอารมณ์ผ่านเสียงร้อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งการปลดปล่อยความคับข้องใจและการส่งสัญญาณถึงความทุกข์ภายใน มากกว่าการมุ่งต่อต้านบุคคลใดโดยตรง เป็นต้น และ 8) วัจนกรรมการขอโทษ แสดงเจตนาของการลดความขัดแย้งและความหวาดกลัวต่อการสูญเสียความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงสะท้อนความรู้สึกผิด ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ดังข้อความว่า “แมดดี้ *ฉันขอโทษ ฉันรู้ว่ามันผิดมาก ๆ ที่ฉันเกลียดเธอ* เธอรักฉันและมองเห็นฉันมาตลอด แต่ไม่รู้ตั้งแต่ตอนไหนที่ฉันก็ ไม่ชอบตัวเองมาก ๆ จนอยากหายไป ฉันเคยคิดว่าถ้าฉันตาย คงไม่มีใครสังเกตว่าฉันหายไป” แมดดิสันตกใจกับคำพูดของน้องสาวของเธอเป็นอย่างมาก (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 84) “ฉันขอโทษ” และ “ฉันรู้ว่ามันผิดมาก ๆ” สะท้อนการยอมรับความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของผู้ฟัง ขณะที่การกล่าวว่า “เธอรักฉันและมองเห็นฉันมาตลอด” แสดงให้เห็นว่าการขอโทษมีแรงจูงใจจากความต้องการรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลที่ผู้พูดให้คุณค่า นอกจากนี้ การเชื่อมโยงคำขอโทษกับข้อความ “ฉันไม่ชอบตัวเองมาก ๆ” และ “ถ้าฉันตาย คงไม่มีใครสังเกตว่าฉันหายไป”ข้อความนี้เปิดเผยความรู้สึกผิด การรับรู้คุณค่าในตนเองที่บกพร่อง และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ โดยผู้พูดมิได้ใช้การอธิบายเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิด แต่ใช้เพื่ออธิบายภูมิหลังทางอารมณ์ที่นำไปสู่การกระทำของตน จึงสะท้อนว่าการขอโทษในที่นี้เป็นทั้งการแสวงหาการให้อภัย การรักษาความผูกพัน และการแสวงหาการยอมรับจากบุคคลที่ตนไว้วางใจ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า วัจนกรรมแต่ละประเภทมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูลหรือความหมายตามถ้อยคำ หากแต่สะท้อนเจตนา ความต้องการทางจิตใจ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับบุคคลรอบข้าง วัจนกรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่เปิดเผยการรับรู้คุณค่าในตนเอง ความต้องการการยอมรับ ความหวาดกลัวการสูญเสีย และการปรับตัวต่อแรงกดดันทางสังคม ซึ่งล้วนมีบทบาทต่อการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร

1.4. กลวิธีทางวาทกรรม

สำหรับการวิเคราะห์ในระดับวาทกรรม พบกลวิธีทางภาษาที่ทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมาย 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ อุปลักษณ์ และสหบท โดยการใช้อุปลักษณ์ (Metaphor) แสดงความรู้สึกอึดอัด ความโดดเดี่ยว ความบอบช้ำทางอารมณ์ และการรับรู้ว่าตนถูกจำกัดหรือแตกสลายภายในจิตใจ นอกจากนี้ การใช้อุปลักษณ์ด้านความมืด ความว่างเปล่า หรือการตกหลุมลึก ยังอาจสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกไร้คุณค่า และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ของตัวละคร ซึ่งสามารถจัดกลุ่มอุปลักษณ์ได้ 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) อุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ โดยนำลักษณะ พฤติกรรม หรือสัญชาตญาณของสัตว์มาใช้แทนการอธิบายมนุษย์ เพื่อสะท้อนตัวตน อารมณ์ และการตอบสนองทางจิตใจของบุคคล 2) อุปลักษณ์เกี่ยวกับพื้นที่ปิดหรือโลกส่วนตัว โดยใช้ภาพของสถานที่ที่ปิดกั้น แยกออกจากภายนอก หรือเข้าถึงได้ยาก เพื่อสื่อถึงสภาวะทางจิตใจและความสัมพันธ์กับสังคม 3) อุปลักษณ์เกี่ยวกับเสียง เป็นการใช้คุณลักษณะของเสียงมาแทนการแสดงสภาวะทางอารมณ์และพลังทางจิตใจของบุคคล เพื่อช่วยเผยให้เห็นระดับความรุนแรงของอารมณ์และรูปแบบการสื่อสารกับสังคม 4) อุปลักษณ์เกี่ยวกับบาดแผลและสิ่งสกปรก เป็นการใช้ภาพของความเสียหาย ความปนเปื้อน หรือร่องรอยที่ยากจะลบเลือน มาแทนความทุกข์ ความเจ็บปวด และความบอบช้ำทางจิตใจ สะท้อนการรับรู้ตนเองในเชิงลบและการสะสมอารมณ์ด้านลบภายในใจ 5) อุปลักษณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวรุนแรงหรือควบคุมไม่ได้ เป็นการใช้ภาพของแรงปะทะ ความเร็ว หรือสิ่งที่ยากต่อการหยุดยั้ง เพื่อแทนสภาวะอารมณ์ที่รุนแรงและไม่มั่นคง สะท้อนภาวะความกดดัน การระเบิดอารมณ์ และความยากลำบากในการควบคุมตนเอง 6) อุปลักษณ์เกี่ยวกับการต่อสู้และการคุกคาม เป็นการใช้ภาพของสงคราม การโจมตี หรือสถานการณ์อันตรายมาแทนการรับรู้โลกและความสัมพันธ์ทางสังคม สะท้อนมุมมองที่เห็นว่าสังคมเต็มไปด้วยแรงกดดัน ความหวาดระแวง และความไม่ปลอดภัย 7) อุปลักษณ์เกี่ยวกับความเปราะบาง โดยใช้ภาพของสิ่งที่แตกหักง่าย อ่อนแอ หรือจำเป็นต้องได้รับการดูแล มาแทนสภาวะทางอารมณ์และการรับรู้คุณค่าในตนเอง สะท้อนความไม่มั่นคงทางจิตใจ ความกลัวการสูญเสีย และความต้องการการปกป้องจากผู้อื่น

สำหรับการใช้กลวิธีสหบท (Intertextuality) มีการอ้างถึงนิทาน ข้อมูลจากสื่อเพื่อใช้เป็นพื้นที่อธิบายตัวตนและความรู้สึกของตนเอง การปรากฏของสหบทจึงช่วยเผยให้เห็นอิทธิพลของวาทกรรมสังคม วัฒนธรรม และสื่อที่มีต่อการสร้าง อัตลักษณ์และพฤติกรรมของตัวละคร โดยเฉพาะการรับรู้ว่าตนแตกต่าง ไม่เป็นที่ยอมรับ หรือ ถูกทอดทิ้งจากสังคมรอบตัว เมื่อพิจารณาลักษณะการอ้างอิงสหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม สามารถจัดจำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ สหบทจากนิทานเจ้าหญิง สหบทจากวรรณกรรมและสื่อแนวอวกาศและการเดินทาง สหบทจากการ์ตูนและตำนานอัศวิน สหบทจากนิทานสัตว์ และสหบทจากนิทานเจ้าชาย–เจ้าหญิง โดยสหบทแต่ละกลุ่มเป็นการเชื่อมโยงตัวบทกับเรื่องเล่าหรือสื่อที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของสังคม เพื่อนำภาพแทน คุณลักษณะ และบทบาทของตัวละครมาใช้ประกอบสร้างบุคลิกภาพและสื่อความหมายเชิงจิตวิทยาของตัวละครในวรรณกรรม

โดยสรุป กลวิธีทางวาทกรรมทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของตัวละครเข้ากับความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านการใช้อุปลักษณ์และสหบท ส่งผลให้ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน และการรับรู้ตนเองของตัวละครมิได้ถูกนำเสนออย่างตรงไปตรงมา หากได้รับการประกอบสร้างผ่านระบบสัญลักษณ์และเรื่องเล่าที่ผู้อ่านรับรู้ร่วมกัน อันช่วยเสริมสร้างมิติทางจิตวิทยาและความสมจริงของบุคลิกภาพตัวละคร

จากผลการวิเคราะห์ทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม พบว่ากลวิธีทางภาษาแต่ละระดับมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่ล้วนทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร กล่าวคือ กลวิธีทางคำศัพท์ทำหน้าที่เปิดเผยประสบการณ์และภาวะทางจิตใจ กลวิธีทางวากยสัมพันธ์สะท้อนโครงสร้างความคิดและอารมณ์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์เผยให้เห็นเจตนาและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนกลวิธีทางวาทกรรมเชื่อมโยงประสบการณ์ของตัวละครเข้ากับกรอบความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของกลวิธีทั้ง 4 ระดับ สามารถสรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
กลวิธีทางคำศัพท์	การอ้างถึง	อ้างถึงตนเอง (ผม หนู ฉัน เรา) อ้างถึงบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัว เพื่อน แพทย์ พยาบาล และอ้างถึงโรคหรืออาการ	แสดงความสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลที่มีอิทธิพลต่อจิตใจ และทำให้เห็นบริบทที่ก่อให้เกิดความภาวะทางบุคลิกภาพ
	คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ	บอกความคิด ความรู้สึก อารมณ์พื้นฐาน สาเหตุของอารมณ์ ผลกระทบทางอารมณ์ และคำเกี่ยวกับอาการทางร่างกาย สภาพร่างกาย และพฤติกรรม	สะท้อนกระบวนการรับรู้ อารมณ์ ความทุกข์ ความขัดแย้งภายในแรงจูงใจที่นำไปสู่ความภาวะความเปราะบางทางจิตใจ รวมถึงแสดงผลกระทบของภาวะทางจิตใจที่ปรากฏออกมาในรูปของอาการทางกายและพฤติกรรม
กลวิธีทางวากยสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา	ตัวละครอยู่ในบทบาทผู้รับ ผู้ถูกกระทำ หรือผู้กระทำ	สะท้อนมุมมองต่อตนเอง ความรู้สึกไร้อำนาจ หรือการตอบสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
	ประโยคปฏิเสธ	ใช้ประโยคปฏิเสธ โดยพบคำบอกปฏิเสธ เช่น “ไม่” “ไม่ใช่” และ “ไม่ได้” ปรากฏร่วมกับกริยาหลักของประโยคเพื่อปฏิเสธความจริง ความรู้สึก หรือสะท้อนการป้องกันตนเองของตัวละคร	แสดงการปฏิเสธ ต่อต้านความจริง หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และการป้องกันตนเองทางจิตใจ
	ประโยคคำถามนามธรรม	ใช้คำแสดงคำถาม เช่น “ทำไม” “อะไร” “หรือยัง” และ “ใช่ไหม” ในประโยคที่มิได้มุ่งแสวงหาคำตอบ	สะท้อนความวิตกกังวล ความรู้สึกโดดเดี่ยว น้อยใจ และการมองโลกในเชิงลบ
	การซ้ำ	ใช้คำหรือกลุ่มคำเดิมซ้ำในประโยค เพื่อเน้นความคิด อารมณ์ และสภาวะทางจิตใจของตัวละคร	สื่อความสับสน ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ความไม่พอใจ และการครุ่นคิดซ้ำ ๆ

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร (ต่อ)

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
	การขยายความ	ใช้คำหรือกลุ่มคำที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในประโยค เช่น คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ และวลีขยาย เพื่อเน้นลักษณะความคิด อารมณ์ หรือสภาวะทางจิตใจของตัวละคร	แสดงความวิตกกังวล ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และความต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตนเอง
กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์	วัจนกรรมการตัดพ้อ	กล่าวน้อยใจเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น	สะท้อนความโดดเดี่ยว ความรู้สึกไม่ได้รับความเข้าใจ
	วัจนกรรมการตำหนิ	ลดทอนคุณค่าในตนเอง	สะท้อนความรู้สึกผิดและความไม่มั่นคงทางอารมณ์
	วัจนกรรมการขอร้อง	อ้อนวอน เรียกร้องความสนใจ	สะท้อนความหวาดกลัวและความต้องการการยอมรับ
	วัจนกรรมการขอบคุณ	แสดงความซาบซึ้ง	สะท้อนความต้องการรักษาความสัมพันธ์และได้รับการยอมรับ
	วัจนกรรมการปลอบใจ	ประคับประคองจิตใจตนเอง	แสดงการเยียวยาความเจ็บปวดทางอารมณ์
	วัจนกรรมการแสดงความปรารถนา	แสดงความต้องการและความคาดหวัง	สะท้อนการโหยหาความปกติและการยอมรับจากสังคม
	วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจ	ระบายความคับข้องใจ	สะท้อนความรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับ
	วัจนกรรมการขอโทษ	ลดความขัดแย้ง	สะท้อนความกลัวการสูญเสียความสัมพันธ์และความไม่มั่นใจในตนเอง
กลวิธีทางวาทกรรม	อุปลักษณ์	อุปลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ พื้นที่ปิด เสียง บาดแผลและสิ่งสกปรก การเคลื่อนไหวรุนแรง การต่อสู้ และการคุกคาม และความเปราะบาง	ถ่ายทอดความทุกข์ ความโดดเดี่ยว ความหวาด ระแวง ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ และการรับรู้ตนเองในเชิงลบ

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร (ต่อ)

กลวิธีทางภาษา	กลวิธีย่อย	ลักษณะการใช้	ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
	สหบท	เชื่อมโยงตัวบทกับเรื่องเล่าหรือสื่อที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของสังคม เพื่อนำภาพแทน คุณลักษณะและบทบาทของตัวละครมาใช้ประกอบสร้างบุคลิกภาพและสื่อความหมายเชิงจิตวิทยาของตัวละครในวรรณกรรม	แสดงอิทธิพลของวาทกรรมสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างอัตลักษณ์และการรับรู้ตนเองของตัวละคร

2. ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครตามแนวคิดจิตวิเคราะห์

การวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้มุ่งจำแนกตัวละครออกเป็นประเภทของอิด (Id) อีโก้ (Ego) หรือซูเปอร์อีโก้ (Superego) หากใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นกรอบในการตีความองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัว ทั้งนี้ เนื่องจากตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ โครงสร้างบุคลิกภาพทั้งสามองค์ประกอบทำงานร่วมกันอยู่เสมอ เพียงแต่ในแต่ละบุคคลหรือแต่ละสถานการณ์อาจมีองค์ประกอบหนึ่งแสดงบทบาทเด่นกว่าองค์ประกอบอื่น ดังนั้น ผลการวิเคราะห์จึงสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท มิใช่การแบ่งประเภทตัวละครอย่างตายตัว จากการศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในนวนิยายเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี จำนวน 12 ตัวละคร อธิบายได้ดังนี้

2.1 ภูมิหลังชีวิตและประสบการณ์ที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี เป็นผลจากประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมที่ตัวละครเผชิญ ซึ่งสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อรูปบุคลิกภาพได้ 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ (1) ประสบการณ์จากการถูกกระทำทางสังคมและครอบครัว และ (2) ข้อจำกัดทางร่างกายหรือพัฒนาการของตัวละคร กล่าวคือ

ตัวละครกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากความสัมพันธ์เชิงลบภายในครอบครัวหรือสังคมรอบตัว จนเกิดบาดแผลทางจิตใจและส่งผลต่อการรับรู้ตนเองในระยะยาว เช่น กรณีของเฮนรี่ที่เติบโตท่ามกลางความรุนแรงจากพ่อ ดังข้อความที่ว่า “พ่อของเฮนรี่เมื่อดื่มจนเมาได้ที่จะใช้เฮนรี่เป็นที่ระบายอารมณ์...และฟาดเด็กชายตัวเล็ก ๆ ด้วยเข็มขัดหนังวัวอย่างไร้เหตุผล” (เมริษา

ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เฮนรี่เติบโตขึ้นพร้อมความหวาดกลัว ความรู้สึกไม่ปลอดภัย และการพยายามปกป้องตนเองผ่านการสร้างตัวตน คือ “มังกร” ขึ้นมาแทนตัวตนเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวมิได้ส่งผลเพียงต่อพฤติกรรมภายนอก แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างทางจิตใจและการรับรู้ตัวตนของเด็กอย่างลึกซึ้ง ส่วนอ็อตโต้ต้องเผชิญการหย่าร้างของพ่อแม่ การถูกเพื่อนรังแก และการถูกสังคมตีตราจากอาการป่วยของตน จนเกิดความเชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมด ดังข้อความ “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม...ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม...ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) ข้อความดังกล่าวสะท้อนการรับเอาความผิดทั้งหมดเข้าสู่ตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์เชิงลบต่อตนเองและกลายเป็นรากฐานของบุคลิกภาพที่เปราะบางทางอารมณ์

ตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งมีปัญหาที่สัมพันธ์กับข้อจำกัดทางร่างกายหรือพัฒนาการ เช่น ฮิวโก้ ซึ่งเป็นออทิสติก โทมัสซึ่งมีภาวะสมาธิสั้น และไบร์ทซึ่งมีภาวะบกพร่องทางการอ่าน แม้ว่าภาวะทางจิตใจเหล่านี้มิได้เกิดจากการถูกกระทำทางสังคมโดยตรง แต่กลับส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการรับรู้คุณค่าของตนเอง เช่น ฮิวโก้มักหลีกเลี่ยงการสบตาและตอบสนองต่อการสัมผัสด้วยการกรีดร้อง เขามีข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการเข้าสังคม “ฮิวโก้ดูจะไม่สนใจคนแปลกหน้าสองคนในห้องตรวจเลยแม้แต่น้อย เขายังคงส่งเสียงคล้ายกับภาษาต่างดาวพร้อมกับกระพือมือของเขาต่อไป” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 60) แสดงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป และส่งผลให้การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นไปอย่างยากลำบาก ขณะที่ตัวละครไบร์ท “เพียงแค่นึกถึงการอ่าน ท้องของเขาก็ขมวดเป็นเกลียวเหงื่อไหลซึมไปทั้งตัว ไบร์ทอยากจะหนีไปหลบภัยที่อื่นเสียเหลือเกิน เพราะสงครามได้เกิดขึ้นตลอดเวลาบนหน้าหนังสือของเขา ตัวอักษรต่างตีกันจนยุ่งเหยิงทุกครั้งที่เขาเริ่มอ่านมัน” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 148) การเปรียบเทียบ “สงครามบนหน้าหนังสือ” แสดงให้เห็นถึงความสับสน ความกดดัน และความทุกข์ทางจิตใจที่เกิดจากข้อจำกัดด้านการเรียนรู้ของตัวละคร

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอภูมิหลังชีวิตของตัวละครในฐานะปัจจัยที่ก่อรูปบุคลิกภาพ โดยประสบการณ์ในอดีตทั้งจากครอบครัว สังคม และเงื่อนไขทางร่างกาย ล้วนส่งผลต่อการรับรู้ตนเอง อารมณ์ และพฤติกรรมของตัวละคร อันเป็นจุดเริ่มต้นของภาวะความเปราะบางทางจิตใจที่ปรากฏในลำดับต่อมา ความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น และความยากลำบากในการปรับตัวทางสังคม ซึ่งล้วนส่งผลต่อบุคลิกภาพของตัวละครในระยะยาว

2.2 ภาวะความเปราะบางทางจิตใจและความขัดแย้งภายใน

ช่วงชีวิตและประสบการณ์ที่ตัวละครต้องเผชิญ ส่งผลให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ซึ่งปรากฏในรูปของความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ ความรู้สึกด้อยค่า ความกลัวการสูญเสีย และความกลัวการถูกปฏิเสธจากสังคม ภาวะดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งภายในจิตใจระหว่างความต้องการได้รับความรัก ความเข้าใจ และการยอมรับ กับประสบการณ์ที่ทำให้ตัวละครรู้สึกว่าตนขาดคุณค่าหรือไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง

ตัวละครจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางทางจิตใจอันเกิดจากประสบการณ์ด้านลบในอดีต เช่น อ็อตโต้ ซึ่งต้องเผชิญกับการหย่าร้างของบิดามารดา การถูกเพื่อนกลั่นแกล้ง และการถูกสังคมตีตราจากอาการป่วยของตนเอง จนเกิดความเชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดในชีวิต ดังข้อความที่ว่า “ผมขอโทษ... ผมมันแย่ ผมมันเป็นลูกเฮงซวย พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) สะท้อนการรับเอาความผิดทั้งหมดเข้าสู่ตนเอง จนเกิดความรู้สึกผิดและการตำหนิตนเองอย่างรุนแรง ความเปราะบางทางจิตใจของอ็อตโต้เกิดจากการตีความประสบการณ์ชีวิตในเชิงลบและการมองตนเองเป็นต้นเหตุของปัญหาอยู่เสมอ ตัวละครเอมี่สะท้อนภาวะความเปราะบางทางจิตใจจากความวิตกกังวลทางสังคม แม้ภายในจิตใจจะต้องการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่กลับไม่สามารถสื่อสารกับคนแปลกหน้าได้ตามปกติ เด็กหญิงจึงเลือกสื่อสารผ่านภาพวาดแทนการใช้ภาษาพูด โดยเฉพาะภาพปลาโลมาซึ่งปรากฏซ้ำอยู่ตลอดเรื่อง พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนความขัดแย้งระหว่างความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กับความกลัวการเผชิญสถานการณ์ทางสังคม ความเงียบของเอมี่จึงมิใช่การปฏิเสธการสื่อสาร แต่เป็นผลจากความเปราะบางทางจิตใจที่ทำให้ไม่สามารถแสดงออกผ่านภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ขณะที่เอลิสันสะท้อนความเปราะบางทางจิตใจที่เกิดจากการรับรู้ว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากมารดาเทียบเท่าพี่สาวฝาแฝด จนเกิดความรู้สึกน้อยใจและต้องการได้รับความสนใจ ดังข้อความที่ว่า “หนูทำไปเพราะหนูอยากให้แม่มองหนูบ้าง หนูโกรธแม่ที่ไม่ว่าหนูจะทำดีแค่ไหนก็ไม่มีวันดีพอ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 83) บทสนทนาสะท้อนความขัดแย้งระหว่างความต้องการได้รับความรักจากมารดากับความรู้สึกผิดหวังและโกรธเคืองที่ไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวัง ส่งผลให้เด็กหญิงเกิดความรู้สึกด้อยค่าและพยายามแสวงหาการยอมรับผ่านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในส่วนเรื่องราวของเฮนรี่ เป็นตัวอย่างของตัวละครที่มีภาวะความเปราะบางทางจิตใจจากประสบการณ์การถูกใช้ความรุนแรงในครอบครัว ความทรงจำเกี่ยวกับการถูกทำร้ายยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจ ดังที่เด็กชายกล่าวว่า “ผมไม่ชอบคนที่ใช้เสียงดังกับผม ไม่ชอบเข็มขัด กลิ่นเครื่องหนัง และกลิ่นของเบียร์” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ความหวาดกลัว

ต่อสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในอดีตสะท้อนให้เห็นว่าบาดแผลทางจิตใจยังคงส่งอิทธิพลต่อการรับรู้และการตอบสนองทางอารมณ์ของตัวละคร แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาวะความเปราะบางทางจิตใจเป็นผลจากการสะสมประสบการณ์ชีวิตที่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์และการรับรู้คุณค่าของตนเอง ภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจระหว่างความต้องการพื้นฐานของมนุษย์กับข้อจำกัดที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต จนกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การปรับตัว และการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องนี้

2.3 กลไกการป้องกันตนเองในการรับมือกับความวิตกกังวล

เมื่อตัวละครเผชิญภาวะความเปราะบางทางจิตใจและความขัดแย้งภายใน อีโก้จะพัฒนากลไกการป้องกันตนเองขึ้นเพื่อบรรเทาความวิตกกังวลและรักษาสมดุลทางจิตใจ กลไกดังกล่าวปรากฏในหลากหลายรูปแบบตามลักษณะของประสบการณ์ชีวิตและปัญหาที่ตัวละครเผชิญ เช่น การเก็บกดและหลีกเลี่ยงความทรงจำอันเจ็บปวด การถดถอยทางพฤติกรรม การแสดงออกแทนความรู้สึก และการหันความก้าวร้าวกลับมาสู่ตนเอง ทั้งนี้กลไกการป้องกันตนเองไม่ได้ช่วยขจัดปัญหาที่เป็นต้นเหตุ แต่ก็ช่วยให้ตัวละครสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางความทุกข์ทางอารมณ์ได้ในระดับหนึ่ง

ตัวละครกลุ่มแรกใช้การเก็บกดและหลีกเลี่ยงความทรงจำอันกระทบกระเทือนจิตใจเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องตนเอง เฮนรี่ซึ่งเติบโตภายใต้ความรุนแรงของบิดาไม่สามารถเผชิญหน้ากับความหวาดกลัวและความเจ็บปวดจากอดีตได้โดยตรง จึงสร้างตัวตน “มังกร” ขึ้นมาเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ ดังที่เฮนรี่อธิบายว่า “มังกรคืออีกคนในตัวผม เขาชอบออกมาเวลาผมกลัว โกรธ หรือมีบางอย่างทำให้ผมนึกถึงสิ่งที่ผมไม่ชอบ” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 16) ตัวตน “มังกร” ทำหน้าที่รองรับอารมณ์ที่เฮนรี่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง และช่วยลดความวิตกกังวลที่เกิดจากความทรงจำอันเจ็บปวดในอดีต ขณะที่เอมี่เลือกใช้การหลีกเลี่ยงการสื่อสารด้วยภาษาพูดเมื่อต้องเผชิญคนแปลกหน้า แม้ภายในจิตใจจะต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็ตาม เด็กหญิงจึงหันไปใช้ภาพวาดเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแทน ดังข้อความที่ว่า “ปลาโลมาเป็นสัตว์ที่สามารถสื่อสารกันด้วยวิธีพิเศษของมันได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 29) การวาดภาพปลาโลมาจึงเป็นทั้งพื้นที่ปลอดภัยและช่องทางในการถ่ายทอดความรู้สึกที่ไม่สามารถสื่อสารผ่านคำพูดได้โดยตรง

ตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งใช้การถดถอยทางพฤติกรรม (regression) เพื่อรับมือกับความคับข้องใจและแรงกดดันทางอารมณ์ ลอร่าและโทมัสมักแสดงพฤติกรรมร้องไห้ กรีดร้อง หรือ

อาละวาดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ผู้ประพันธ์บรรยายโทมัสว่า “โทมัสเหมือนขบวนรถไฟที่ไม่มีเบรก เขาจึงหยุดตัวเองไม่ได้” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 98) พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนการย้อนกลับไปใช้รูปแบบการตอบสนองทางอารมณ์ที่ยังไม่พัฒนาเต็มที่ เพื่อหลีกหนีจากความเครียดและความคับข้องใจที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยเหตุผล

นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวละครใช้การแสดงออกแทนความรู้สึก เพื่อระบายความทุกข์ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ เอลิสันซึ่งรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากแม่เท่ากับพี่สาวฝาแฝด แสดงออกผ่านพฤติกรรมการขโมยแหวนสีรุ้ง โดยยอมรับว่า “หนูทำไปเพราะหนูอยากให้แม่มองหนูบ้าง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 83) การกระทำดังกล่าวเป็นการเรียกร้องความสนใจและความรักจากบุคคลสำคัญในชีวิต ตัวละครทิมโมธี เด็กชายที่มีใจเป็นหญิงต้องเผชิญการสูญเสียแม่และความรู้สึกถูกทอดทิ้งจากพ่อ เขาใช้การเงียบเมื่อต้องเข้าสังคม เนื่องจากไม่ไว้ใจและต่อต้านบุคคลรอบข้าง พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนความพยายามระบายความเศร้า ความโกรธ และความคับข้องใจที่ไม่สามารถอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้โดยตรง ขณะที่อ็อตโต้สะท้อนกลไกการหันความก้าวร้าวกลับมาสู่ตนเองอย่างชัดเจน เด็กชายเผชิญการหย่าร้างของบิดามารดา การถูกกลั่นแกล้ง และการถูกตีตราจากสังคม จนเชื่อว่าตนเป็นสาเหตุของปัญหาทั้งหมด ดังข้อความที่ว่า “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม เพื่อนที่โรงเรียนเกลียดผมเพราะผม ยายถูกคนอื่นด่าเพราะผม ผมเกลียดตัวเอง” (เมริษา ยอดมณฑป, 2563, น. 41) สะท้อนว่าความโกรธและความคับข้องใจที่ควรมุ่งไปยังบุคคลหรือสถานการณ์ภายนอก กลับถูกเปลี่ยนเป็นการตำหนิและลงโทษตนเอง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผิดและการลดทอนคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยพบกลไกการป้องกันตนเองของตัวละครเมื่อเผชิญกับความวิตกกังวล 7 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเก็บกด (Repression) 2) การทดแทน (Displacement) 3) การถดถอย (Regression) 4) การชะงักของพัฒนาการ (Fixation) 5) การแสดงปฏิกิริยาแกล้งทำ (Reaction Formation) 6) การเลียนแบบ/การรับมาเป็นของตน (Identification) และ 7) การซัดทอดความผิด/การโทษตนเอง (Projection/Self-directed projection) กลไกการป้องกันตนเองปรากฏเมื่อตัวละครพยายามปกป้องตนเองจากความวิตกกังวลจากประสบการณ์เดิม และความขัดแย้งภายในจิตใจ กลไกเหล่านี้ช่วยบรรเทาความทุกข์ทางอารมณ์ของตัวละครได้ในระดับหนึ่ง แต่ส่งผลต่อกระบวนการคิด การรับรู้ และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์บางประการที่ค่อย ๆ ฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตัวละครในระยะยาว อันนำไปสู่พลวัตระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อบุคลิกภาพของตัวละคร

2.4 พลวัตระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) กับบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของตัวละครทั้ง 12 ตัวในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี มิได้เกิดจากลักษณะนิสัยที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หากเกิดจากพลวัตของการทำงานร่วมกันระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะบุคลิกภาพและการแสดงออกทางพฤติกรรมแตกต่างกัน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์มิได้มุ่งจำแนกตัวละครตามโครงสร้างบุคลิกภาพอย่างตายตัว หากแต่สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวแตกต่างกัน โดยสามารถสังเคราะห์ลักษณะเด่นของการทำงานของโครงสร้างบุคลิกภาพได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น (2) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต (3) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น และ (4) ตัวละครที่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล

1) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ ลอร่าและโทมัส ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการตอบสนองต่อแรงขับ ความต้องการ และอารมณ์ของตนเองอย่างฉับพลัน โดยยังไม่สามารถควบคุมหรือยับยั้งพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ลอร่ามักแสดงพฤติกรรมร้องไห้ กรีดร้อง หรืออาละวาดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ อันเป็นผลจากการเลี้ยงดูแบบปกป้องและตามใจมากเกินไป ทำให้อีโก้ (Ego) ยังไม่ได้รับการฝึกฝนให้เผชิญกับความผิดหวังหรือข้อจำกัดของโลกภายนอก ส่วนโทมัสมีพฤติกรรมหุนหันพลันแล่นและยากต่อการควบคุมตนเอง โดยผู้ประพันธ์เปรียบว่าเขา “เหมือนขบวนรถไฟที่ไม่มีเบรก” ภาพเปรียบดังกล่าวสะท้อนแรงขับของอิดที่เคลื่อนไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยที่อีโก้ (Ego) ยังไม่สามารถทำหน้าที่ควบคุมทิศทางของพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลิกภาพของตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนการทำงานของอิดตามหลักแห่งความพึงพอใจ ซึ่งมุ่งตอบสนองความต้องการโดยทันที

2) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ เฮนรี่ เอลิสัน ทิมโมธี และไบร์ท ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการเผชิญประสบการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางจิตใจและภาพลักษณ์แห่งตน ส่งผลให้อีโก้ไม่สามารถประสานแรงขับภายในกับความเป็นจริงภายนอกได้อย่างมั่นคง เฮนรี่เติบโตภายใต้ความรุนแรงจากบิดา จนสร้างตัวตน “มังกร” ขึ้นมาเพื่อปกป้องตนเองจากความหวาดกลัวและบาดแผลทางจิตใจ เอลิสันรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักและการยอมรับจากมารดาเทียบเท่าพี่สาวฝาแฝด จึงแสดงออกผ่าน

พฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ ทิมโมธีเผชิญความสูญเสียและความรู้สึกถูกทอดทิ้ง จนแสดงพฤติกรรมต่อต้านและก้าวร้าว ส่วนไบร์ทต้องเผชิญความรู้สึกด้อยค่าจากภาวะบกพร่องทางการอ่าน ทำให้กิจกรรมการอ่านกลายเป็นพื้นที่แห่งความวิตกกังวลและความอับอาย ตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนอีโก้ (Ego) ที่ต้องรับภาระหนักจากบาดแผลทางจิตใจและแรงกดดันทางสังคม ทำให้ต้องอาศัยกลไกการป้องกันตนเองเพื่อประคับประคองความมั่นคงภายใน

3) ตัวละครที่สะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ อ็อตโต้ เจ็มส์ แกเรท และลิลลี่ ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือการยึดถือความรับผิดชอบ หน้าที่ หรือความคาดหวังของบุคคลรอบข้างอย่างรุนแรง จนเกิดความรู้สึกผิดและการตำหนิตนเองอยู่เสมอ อ็อตโต้เชื่อว่าตนเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า “พ่อทิ้งแม่กับผมไปเพราะผม... ผมเกลียดตัวเอง” ความคิดดังกล่าวสะท้อนซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่ลงโทษตนเองอย่างเข้มงวดเกินวัย แกเรทแบกรับบทบาทผู้ปกป้องมารดาและรับภาระทางอารมณ์เกินกว่าวัยของตน เจ็มส์มีแนวโน้มโทษตนเองต่อความล้มเหลวหรือความแตกร้าวของครอบครัว ส่วนลิลลี่กดทับความเศร้าและความเจ็บปวดไว้ภายใน เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของการเป็นเด็กที่เข้มแข็งหรือ “ไม่เป็นไร” บุคลิกภาพของตัวละครกลุ่มนี้จึงสะท้อนการทำงานของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่เข้มงวดจนก่อให้เกิดความวิตกกังวลเชิงศีลธรรม ความรู้สึกผิด และการลดทอนคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง

4) ตัวละครที่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล ได้แก่ เอมี่และฮิวโก้ ตัวละครทั้งสองมีข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการเข้าสังคม แต่ไม่ได้ถูกครอบงำด้วยแรงขับของอิด (Id) หรือความรู้สึกผิดของซูเปอร์อีโก้ (Superego) อย่างรุนแรง หากแต่สะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ที่กำลังแสวงหาวิธีประสานระหว่างโลกภายในกับความเป็นจริงภายนอก เอมี่ไม่สามารถพูดกับคนแปลกหน้าได้ แต่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกผ่านภาพวาดและสัญลักษณ์ปลาโลมา ซึ่งเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสารของเธอ ส่วนฮิวโก้มีโลกภายในที่ผูกพันกับอวกาศ ดวงดาว และยานอวกาศ ซึ่งช่วยจัดระเบียบความคิดและลดความวิตกกังวลจากโลกสังคมที่ซับซ้อน เมื่อได้รับการยอมรับและกระบวนการบำบัดที่เคารพพื้นที่ภายในของตน ตัวละครทั้งสองจึงสามารถค่อย ๆ พัฒนาอีโก้ (Ego) ให้เข้มแข็งขึ้น และสร้างสมดุลระหว่างความต้องการภายในกับโลกภายนอกได้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ในภาพรวม พบว่าตัวละครแต่ละตัวสะท้อนการทำงานร่วมกันของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้าง

บุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เป็น 4 ลักษณะ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละคร

องค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น	**ตัวละคร**	**ลักษณะเด่น**	**กลไกการป้องกันตนเอง**	**การแสดงออก**
องค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่น	ลอร่า, โทมัส	ตอบสนองต่อแรงขับและอารมณ์ทันที ควบคุมตนเองได้จำกัด	การถดถอย, การชะงักงัน	พฤติกรรมเรียกร้องความสนใจและขาดความยับยั้งชั่งใจ
องค์ประกอบของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ชีวิต	เฮนรี่, ไบร์ท, ทิม โมธี, เอลิสัน	มีบาดแผลทางจิตใจ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์	การเก็บกด, การแสดงพฤติกรรมตรงข้าม	พฤติกรรมแยกตัวจากสังคมและซ่อนเร้นบาดแผลในใจ
องค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่น	อ็อตโต้, เจ็มส์, แกเรท, ลิลลี่	รู้สึกผิดง่าย แบกรับความคาดหวังและภาระทางอารมณ์	การชดทอดความผิด, การเบี่ยงเบนอารมณ์	พฤติกรรมยึดติดความสมบูรณ์แบบและโทษตนเองรุนแรง
การทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความสมดุล	เอมี่, ฮิวโก้	ค่อย ๆ ปรับตัวและสร้างสมดุลระหว่างโลกภายในกับโลกภายนอก	การชะงักงันผ่านสัญลักษณ์	พฤติกรรมรักสันโดษและยึดมั่นในโลกจินตนาการส่วนตัว

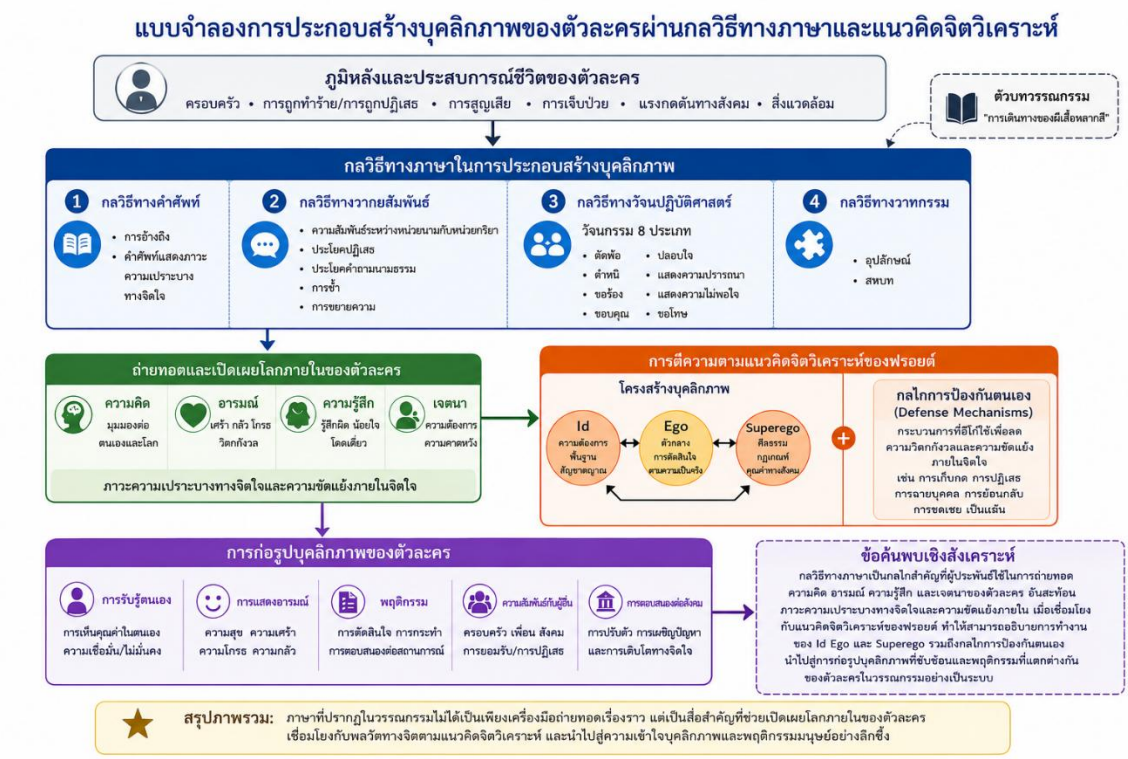
จะเห็นได้ว่าตัวละครทั้ง 12 ตัว มีบุคลิกภาพที่เกิดจากพลวัตของการทำงานร่วมกันระหว่างอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) อย่างไรก็ตาม ตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันตามภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล และบริบทของเหตุการณ์ กล่าวคือ ตัวละครบางตัวสะท้อนองค์ประกอบของอิด (Id) ที่มีบทบาทเด่นจากแรงขับภายใน บางตัวสะท้อนการทำงานของอีโก้ (Ego) ที่ได้รับผลกระทบจากบาดแผลทางจิตใจ บางตัวสะท้อนองค์ประกอบของซูเปอร์อีโก้ (Superego) ที่มีบทบาทเด่นผ่าน

ความรู้สึกผิดและการแบกรับความคาดหวังของผู้อื่น ขณะที่บางตัวสะท้อนการพัฒนาของอีโก้ (Ego) ไปสู่ความสมดุลทางจิตใจ ผลการศึกษาจึงชี้ให้เห็นว่าแม้บทประพันธ์จะนำเสนอตัวบทมุ่งเน้นไปที่การบำบัดตัวละครเยาวชนที่มีปัญหาบุคลิกภาพ (เนื่องจากท้ายบทของการนำเสนอตัวละครแต่ละตัว ทั้ง 12 ตัว ผู้ประพันธ์แสดงข้อมูลทางการแพทย์ในการวินิจฉัย บำบัด และรักษาตัวละคร) แต่ผู้ประพันธ์ก็ไม่ได้นำเสนอเพียงบุคลิกภาพของตัวละครเท่านั้น แต่นำเสนอให้เห็นกระบวนการก่อรูปบุคลิกภาพของเยาวชนที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการป้องกันตนเอง และการทำงานของโครงสร้างจิตใจตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกันในตัวละครแต่ละตัว

จากผลการศึกษาทั้งด้านกลวิธีทางภาษาและการวิเคราะห์ตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ พบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอบุคลิกภาพของตัวละครโดยใช้กลวิธีทางคำศัพท์ กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ และกลวิธีทางวาทกรรม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ ความเปราะบางทางจิตใจ ความขัดแย้งภายใน และกระบวนการปรับตัวของตัวละคร ภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากสื่อสารเนื้อเรื่องแล้วยังทำหน้าที่เปิดเผยโลกภายในของตัวละคร ทั้งในมิติของความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการรับรู้ตนเอง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ พบว่า ภาวะความเปราะบางทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ส่งผลต่อการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นแตกต่างกัน จนนำไปสู่การใช้กลไกการป้องกันตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรับมือกับความวิตกกังวลและความขัดแย้งภายใน ผู้ประพันธ์เลือกใช้กลวิธีทางภาษาเป็นกลไกสำคัญในการทำให้พลวัตทางจิตดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมผ่านถ้อยคำ บทสนทนา รูปประโยค วัจนกรรม และอุปลักษณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้น บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี จึงเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ และพลวัตทางจิตตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ ซึ่งถูกประกอบสร้างและถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์มิได้มุ่งจำแนกตัวละครตามองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพหากแต่ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่ออธิบายองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่นของตัวละครแต่ละตัวจากหลักฐานทางภาษาและบริบทของตัวบท อันสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และการสร้างความหมายในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยได้อย่างเด่นชัด เพื่อให้เห็น

ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบทั้งหมดในภาพรวม ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ข้อค้นพบของการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 แบบจำลองการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์

จากภาพ 1 แสดงแบบจำลองการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกลวิธีทางภาษาและแนวคิดจิตวิเคราะห์ โดยสังเคราะห์ข้อค้นพบของการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษา 4 ระดับ ได้แก่ คำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรม ทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เจตนา และความขัดแย้งภายในของตัวละคร ซึ่งสัมพันธ์กับภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล และภาวะความเปราะบางทางจิตใจ ก่อนนำไปตีความตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ซึ่งอธิบายว่าบุคลิกภาพเกิดจากการทำงานร่วมกันของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยตัวละครแต่ละตัวสะท้อนองค์ประกอบของโครงสร้างบุคลิกภาพที่มีบทบาทเด่น แตกต่างกันตามบริบทของชีวิตและ

เหตุการณ์ อันนำไปสู่การอธิบายการก่อรูปบุคลิกภาพ การแสดงออกทางอารมณ์ พฤติกรรม และความสัมพันธ์กับผู้อื่นของตัวละครอย่างเป็นองค์รวม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร มี 4 กลวิธี ได้แก่ (1) กลวิธีทางคำศัพท์ ประกอบด้วยการอ้างถึงและการใช้คำศัพท์ที่แสดงภาวะความเปราะบางทางจิตใจ (2) กลวิธีทางวากยสัมพันธ์ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา การใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามเชิงนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ (3) กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ประกอบด้วยวัจนกรรมตัดพ้อ ตำหนิ ขอร้อง ขอบคุณ ปลอบใจ แสดงความปรารถนา แสดงความไม่พอใจ และขอโทษ และ (4) กลวิธีทางวาทกรรม ประกอบด้วยการใช้อุปลักษณ์และสหบท ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความขัดแย้งภายใน และประสบการณ์ทางจิตใจของตัวละครอย่างลุ่มลึก ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาในวรรณกรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารเนื้อเรื่อง หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมายและสร้างตัวตน (Identity construction) ของตัวละครผ่านการเลือกใช้รูปภาษาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2561) ที่เสนอว่า กลวิธีทางภาษาเป็นกระบวนการเลือกใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดเจตนา ความคิด และมุมมองของผู้ส่งสาร โดยรูปภาษาที่แตกต่างกันสามารถสร้างการรับรู้ต่อบุคคลหรือปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงแตกต่างกันได้

ระดับคำศัพท์ การปรากฏของคำอ้างถึงตนเอง บุคคลในครอบครัว แพทย์ พยาบาล ตลอดจนคำที่เกี่ยวข้องกับอาการทางจิตเวช แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์สร้างบุคลิกภาพผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของตัวละคร มากกว่าการนำเสนอภาวะความเปราะบางทางจิตใจของตัวละครในฐานะคุณลักษณะส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว ประเด็นนี้สะท้อนแนวคิดวาทกรรมศึกษาที่มองว่าอัตลักษณ์ของบุคคลมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่ถูกประกอบสร้างผ่านปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสถาบันทางสังคม (Fairclough, 2003) ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่าบุคคลใกล้ชิดโดยเฉพาะครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการรับรู้คุณค่าในตนเองของตัวละคร นอกจากนี้การใช้คำศัพท์ที่แสดงความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และผลกระทบทางอารมณ์อย่างต่อเนื่องยังแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มุ่งเน้นการนำเสนอโลกภายในของตัวละครมากกว่าเหตุการณ์ภายนอก โดยเฉพาะความรู้สึกโดดเดี่ยว การถูกปฏิเสธ และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับการสำรวจอัตลักษณ์และสภาวะ

ทางจิตใจของวัยรุ่น (Nikolajeva, 2014) ผลการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมเยาวชนมิได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนปัญหาการเติบโตของวัยรุ่น หากใช้ภาษาเป็นกลไกในการทำให้ผู้อ่านเข้าถึงกระบวนการรับรู้ตนเอง ความเปราะบางทางอารมณ์ และการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจของตัวละคร จึงช่วยขยายมิติของการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนจากการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหรือพัฒนาการวัยรุ่น ไปสู่การอธิบายกระบวนการประกอบสร้างบุคลิกภาพผ่านภาษา

สำหรับกลวิธีทางวากยสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบการใช้ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถามเชิงนามธรรม การซ้ำ และการขยายความ ซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่สะท้อนความขัดแย้งทางความคิดและอารมณ์ของตัวละครด้วย โดยเฉพาะการใช้ประโยคปฏิเสธที่สะท้อนการต่อต้านหรือไม่ยอมรับความจริงบางประการ และการใช้คำถามเชิงนามธรรมที่แสดงภาวะสับสนในตัวตน สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างประโยคสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระบวนการรับรู้โลกภายในของตัวละครได้

ด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าวัจนกรรมประเภทตัดพ้อ ตำหนิ ขอโทษ ขอร้อง และแสดงความไม่พอใจ ปรากฏอย่างโดดเด่นในตัวบท ผลดังกล่าวสะท้อนว่าบุคลิกภาพถูกสร้างผ่านการกระทำทางภาษา (speech acts) ที่เผยให้เห็นความต้องการการยอมรับความรู้สึกไร้คุณค่า และความเปราะบางทางอารมณ์ของตัวละคร สอดคล้องกับแนวคิดของ Searle (1979) ที่มองว่าวัจนกรรมมิได้เพียงบอกเล่าความจริง แต่เป็นการกระทำที่สะท้อนเจตนาและสภาวะทางจิตใจของผู้พูด ส่วนในระดับวาทกรรม การใช้อุปลักษณ์และสหบทถือเป็นกลวิธีที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยอุปลักษณ์ถูกใช้เพื่อแทนความรู้สึกเปราะบาง ความโดดเดี่ยว และการแสวงหาพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ ขณะที่สหบทจากนิทาน เจ้าหญิง อัศวิน อวกาศและการเดินทาง ถูกนำมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของตัวละครเพื่ออธิบายตัวตนและความรู้สึกของตนเอง ประเด็นนี้สะท้อนแนวคิดของ Lakoff และ Johnson (1980) ที่เสนอว่าอุปลักษณ์มิใช่เพียงศิลปะทางภาษา แต่เป็นกลไกทางความคิดที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจประสบการณ์นามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาในทุกระดับทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละคร โดยไม่ได้เป็นเพียงการบรรยายลักษณะอาการ แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงโลกภายใน ความทุกข์ และความซับซ้อนทางจิตใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ผลการศึกษาครั้งนี้ช่วยขยายองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรมศึกษา โดยแสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษาแต่ละระดับมิได้ทำหน้าที่แยกขาดจากกัน หากทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างโลกภายในและบุคลิกภาพของตัวละครอย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบดังกล่าวช่วยเติมเต็มงานศึกษาที่มักวิเคราะห์

กลวิธีทางภาษาในฐานะเครื่องมือสร้างความหมายของตัวบท โดยชี้ให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษายังสามารถใช้เป็นหลักฐานในการตีความพลวัตทางจิตและการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครผ่านกรอบแนวคิดจิตวิเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างภาษาศาสตร์ วรรณกรรม และจิตวิทยาวรรณกรรมเข้าด้วยกัน

ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภากร พาป้อ (2569) ซึ่งศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง Becoming a Butterfly: การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ในประเด็นกลวิธีการตั้งชื่อตอนและการสะท้อนปัญหาสังคมยุคดิจิทัล โดยพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางภาษาในระดับชื่อเรื่องและสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือชี้นำการตีความ ควบคู่กับการสะท้อนภาวะทางอารมณ์จิตใจ และบริบททางสังคมของตัวละคร ตลอดจนทำให้ผู้อ่านเข้าถึงปัญหาสุขภาพจิต ความโดดเดี่ยว การถูกกลั่นแกล้ง และวิกฤตอัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นระบบ (ประภากร พาป้อ, 2569) ผลการศึกษาดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ว่า การประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครมิได้เกิดจากการบรรยายลักษณะนิสัยโดยตรง หากเกิดจากการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในหลายระดับที่ทำงานร่วมกัน ทั้งระดับคำศัพท์ วากยสัมพันธ์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ วาทกรรม ตลอดจนองค์ประกอบทางวรรณศิลป์อื่น ๆ ซึ่งร่วมสร้างความหมายเกี่ยวกับโลกภายในของตัวละครและเชื่อมโยงบุคลิกภาพเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถตีความพลวัตทางจิตและพัฒนาการของตัวละครได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น

2. บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง การเดินทางของผีเสื้อหลากสี มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะความเปราะบางทางจิตใจและนำไปสู่บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ภูมิหลังชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของตัวละคร โดยเฉพาะประสบการณ์การสูญเสีย การถูกทอดทิ้ง การขาดความรักความเข้าใจจากครอบครัว และการถูกกดดันจากสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกด้อยค่า ความวิตกกังวล และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2562) ที่พบว่าบุคลิกภาพของตัวละครมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภูมิหลังและประสบการณ์ในอดีต โดยกระบวนการหล่อหลอมจากครอบครัวและสภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของตัวละคร

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าเมื่อตัวละครเผชิญกับความขัดแย้งและความวิตกกังวล กลไกการป้องกันตนเองถูกนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเก็บกด การหลีกเลี่ยง การถดถอย การแสดงออกแทนความรู้สึก และการโทษตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรรณวดี พลายอินทร์ และคณะ (2564) ที่ศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องวันเกิดของเค้าโมง

พบว่าปัญหาครอบครัวและแรงกดดันทางอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวละครใช้กลไกการป้องกันตนเองเพื่อรับมือกับความคับข้องใจและความทุกข์ทางจิตใจ ตัวละครมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไปตามลักษณะการทำงานของอิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ตัวละครบางกลุ่มถูกขับเคลื่อนด้วยแรงปรารถนาและอารมณ์ ขณะที่บางกลุ่มถูกครอบงำด้วยความรู้สึกผิดและความคาดหวังทางสังคม ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งสามารถพัฒนาอีโก้ (Ego) ให้เกิดความสมดุลมากขึ้นเมื่อได้รับการยอมรับและความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยด้านจิตวิเคราะห์ของสุพัตรา ประมาณพล (2561) ที่ศึกษาพฤติกรรมตัวละครในนวนิยายไทย และงานวิจัยของปรีดา เกื้อก่ออ่อน และภูมิศักดิ์ อินตา (2567) เรื่องการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องศีรษะมารโดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจ และการแสดงออกของตัวละครล้วนสัมพันธ์กับโครงสร้างบุคลิกภาพ ความวิตกกังวล และกลไกการป้องกันตนเองตามแนวคิดของฟรอยด์ จึงกล่าวได้ว่าการตีความตัวบทวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์ชี้ให้เห็นกระบวนการก่อรูปบุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างแสดงให้เห็นสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิต ภาวะความเปราะบางทางจิตใจ กลไกการป้องกันตนเอง และพลวัตทางจิตที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันทำให้ตัวละครมีความสมจริงและมีมิติทางจิตวิทยาอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตัวละครในวรรณกรรมที่มองว่าบุคลิกภาพเป็นผลจากการหล่อหลอมของปัจจัยทางสังคมและจิตใจมากกว่าคุณลักษณะที่ติดตัวมาโดยกำเนิด

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนสามารถขยายพรมแดนจากการวิเคราะห์พฤติกรรมหรือบทบาทของตัวละคร ไปสู่การทำความเข้าใจโลกภายในและลักษณะบุคลิกภาพผ่านการบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์และจิตวิเคราะห์ ซึ่งค้นพบว่าภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารเนื้อเรื่อง หากยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ประสบการณ์ชีวิต ความเปราะบางทางจิตใจ และพลวัตภายในจิตใจของตัวละครปรากฏเป็นรูปธรรม การวิจัยจึงช่วยเปิดมุมมองในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และวรรณกรรม ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครและวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยในมิติที่ลุ่มลึกและรอบด้านยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษาและพลวัตทางจิตตามแนวคิดจิตวิเคราะห์มีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้น ครูผู้สอนภาษาศาสตร์ วรรณกรรม หรือผู้สนใจวรรณกรรมเยาวชน สามารถนำแนวทางการวิเคราะห์

ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาตัวละคร เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา จิตใจ และบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการก่อรูปบุคลิกภาพของตัวละครได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้กลวิธีทางภาษาและการนำเสนอพลวัตทางจิตของตัวละครในบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์ร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยาหรือทฤษฎีวรรณกรรมอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีอัตลักษณ์ ทฤษฎีบาดแผลทางจิตใจ (Trauma Theory) หรือจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อขยายมิติการศึกษาตัวละครให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาบทบาทของกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์และวรรณกรรมศึกษาที่หลากหลายและลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทิมา อังคพณิชกิจ, อธิชาติ โรจนะหัสดิน, และทรงพล อินทเศียร. (2563). *ภาษา การสื่อสาร และโรคซึมเศร้า.* อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ประภากร พาป้อ. (2569). การศึกษากลวิธีการตั้งชื่อตอนและการสะท้อนปัญหาสังคมยุคดิจิทัลผ่านลักษณะและพฤติกรรมตัวละครเด็กในวรรณกรรมเยาวชน “Becoming a Butterfly: การเดินทางของผีเสื้อหลากสี”. *วารสารวิจัยทางจิตวิทยา การศึกษาและสังคมศาสตร์,* 22(1), 28–42. https://so18.tci-thaijo.org/index.php/JPESS/article/view/1454

ปรีดา เกื้อก่ออ่อน, และภูมิศักดิ์ อินตา. (2567). การศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง ศิรษะมาร โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ การศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ครั้งที่ 8*. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

เมริษา ยอดมณฑป. (2563). *การเดินทางของผีเสื้อหลากสี*. แมงมุม คัลเจอร์.

พรรณวดี พลายอินทร์, มาโนช ดินลานสกูล, และปริยากรณ์ ชูแก้ว. (2564). การศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องวันเกิดของเค้าโมง. *วารสารดอกแก้วปริทัศน์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 1*(1), 29–41. https://www.human.nu.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/DK-11-pp.-29-40.pdf

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2561). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ*. หมอชาวบ้าน.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2564). *รายงานผลการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัลเซเว่นบุ๊ค อวอร์ด ครั้งที่ 18.* สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สุพัตรา ประมาณพล. (2561). พฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย: การศึกษาเชิงจิตวิเคราะห์. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561* (น. 197–206). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2562). การศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายในนวนิยายแปลชุดฟิฟตี้เชดส์ของ อี. แอล. เจมส์ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 14*(2), 53–74. https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jla/article/download/1085/837/

Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Leech, G., & Short, M. (2007). *Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose* (2nd ed.). Pearson Longman.

Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. Benjamins.

Searle, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge University Press.

Simpson, P. (2004). *Stylistics: A resource book for students.* Routledge.

บทความวิจัย (Research Article)

สำนวนเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ พ.ศ.2525–2537: การวิเคราะห์เชิงดนตรีวิทยา

Mangkhala Musical Idioms from Prateep Nakpee's Notated Songbook, (1982–1994): A Musicological Analysis

ณัฏฐนิช นักปี่[1] และกมลธรรม เกื้อบุตร[2*]
Nattanit Nakpee[1] and Kamontam Kuabutr[2*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ลักษณะสำนวนเพลงและวิธีการบรรเลงเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ ซึ่งบันทึกขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2525–2537 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางดนตรีวิทยาร่วมกับการวิจัยเชิงเอกสาร แหล่งข้อมูลหลักประกอบด้วยโน้ตเพลงมังคละจำนวน 33 เพลง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือจากนักวิชาการดนตรีจำนวน 3 ท่าน จำแนกและวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยและแนวคิดเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า เพลงมังคละประกอบด้วยสำนวนเพลง 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สำนวนจังหวะหลักมีกระสวนพื้นฐาน 8 รูปแบบ บรรเลงร่วมกันระหว่างกลองยืนและกลองหลอน 2) สำนวนการสอดจังหวะ ผู้บรรเลงสร้างสรรค์ขึ้นมาจากวิธีการแปรสำนวนของสำนวนจังหวะหลักของเพลง 3) สำนวนกลองโกร๊กแบ่งเป็นการตีรัวในอัตราส่วน 1 : 2 : 4 : 8 และการตีดำเนินทำนอง และ 4) สำนวนทำนองปี่ ใช้กลุ่มเสียง 5 เสียง ได้แก่ ฟา ซอล ลา โด และเร แบ่งโครงสร้างเป็นส่วนขึ้นต้นเพลง ส่วนทำนองเพลง และส่วนลงจบ

[1] ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย
Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand
[2] สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย
Western Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
*Corresponding author; email: kamontam.k@psru.ac.th
(**Received**: 29 June 2026; **Revised**: 31 July 2026; **Accepted**: 2 August 2026)

วิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่เชื่อมโยงกันเป็นพื้นผิวทางดนตรีหลายชั้น โดยกลองยืนและกลองหลอนกำหนดจังหวะหลักและการสอดจังหวะ กลองโกร๊กเพิ่มน้ำหนักและความหนาแน่นของเสียง และปี่ดำเนินแนวทำนอง ชื่อเพลงมังคละแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ชื่อประเภทไม้ซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของเสียง “เท่ง” ที่บรรเลงด้วยกลองยืน และ 2) ชื่อเฉพาะที่สื่อถึงอารมณ์ กิริยาอาการ และจินตนาการของผู้บรรเลง ข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่าเพลงมังคละมีระบบสำนวนและวิธีการบรรเลงเฉพาะ ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างชั้นจังหวะและชั้นทำนอง สะท้อนภูมิปัญญาของนักดนตรีพื้นบ้าน เป็นฐานในการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนาการเรียนรู้ดนตรีมังคละอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: มังคละ สำนวนเพลง กระสวนจังหวะ

Abstract

This study aims to analyze the musical idioms and performance practices of Mangkhala music based on the music notation by Prateep Nakpee between 1982 and 1994. The study employed a qualitative musicological approach combined with documentary research. The primary data comprised 33 notated Mangkhala pieces, which were verified for accuracy and credibility by three music scholars. The collected data were subsequently classified and analyzed using Thai music analysis theory together with concepts related to Thai folk music.

The findings reveal that Mangkhala music comprises four types of musical idioms: 1) the principal rhythmic idiom, which consists of eight fundamental rhythmic patterns performed collaboratively by the Klong Yuen and Klong Lon; 2) the interlocking rhythmic idiom, creatively developed by performers through variations of the principal rhythmic patterns; 3) the Klong Krok idiom, which includes two distinctive techniques: rhythmic rolls based on proportional subdivisions of 1:2:4:8 and melodic drumming patterns; and 4) the Pi melodic idiom, which employs a pentatonic scale consisting of the pitches F, G, A, C, and D. Its structure is organized into three sections: the introduction, the principal melody, and the concluding phrase.

The performance practices of each instrument differ in musical function while collectively creating a multilayered musical texture. The Klong Yuen and Klong Lon establish the principal pulse and interlocking rhythmic patterns, the Klong Krok reinforces rhythmic intensity and textural density, and the Pi carries the principal melodic line. The names of Mangkhala pieces can be classified into two categories; 1) names of Mai (types of rhythmic patterns), which correspond to the number of Theng strokes performed on the Klong Yuen; and 2) specific titles that reflect the performers' emotions, gestures, actions, and imagination. These findings demonstrate that Mangkhala music possesses a unique system of idioms and performance practices arising from the interaction between rhythmic and melodic layers. This reflects the wisdom of folk musicians and serves as a foundation for the systematic conservation, transmission, and development of Mangkhala music education.

Keywords: Mangkhala, musical idioms, rhythmic patterns

บทนำ

ดนตรีมังคละมีลักษณะการประสมวงอยู่ในประเภทวงปี่กลองที่ปรากฏและสืบทอดในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ ได้รับอิทธิพลมาจากวงปัญจวาทยะของประเทศอินเดีย ซึ่งเกิดจากการแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์ฮินดู และศาสนาพุทธ โดยเข้ามาพร้อมกับการอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานที่อาณาจักรสุโขทัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วงศตวรรษที่ 19 ปี ประมาณ พ.ศ.1888 (เกษร เอมโอด และคณะ, 2563, น. 55-56) ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาได้กระจายตัวเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในเขตอาณาจักรสุโขทัยอย่างกว้างขวาง ทั้งหัวเมืองสำคัญและชุมชนท้องถิ่น วงปี่กลองก็ได้แพร่กระจายเข้าไปในท้องถิ่นด้วย โดยวงปี่กลองมีบทบาทสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางศาสนา การประโคมแห่ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงความรักความสามัคคีของคนในชุมชนอีกด้วย วงปี่กลองนี้มีชื่อเรียกที่เป็นที่รู้จักว่า วงดนตรีมังคละ

การประสมวงดนตรีมังคละประกอบด้วยเครื่องเป่า คือ ปี่ และเครื่องตี ได้แก่ กลองยืน กลองหลอน กลองมังคละหรือกลองโกร๊ก รวมทั้งเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ และฆ้อง วงดนตรีประเภทนี้มีบทบาทสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งการประโคมในขบวนแห่ การประกอบพิธีกรรม งานบุญ งานประเพณี ตลอดจนกิจกรรมทั้งที่เป็นงานมงคลและงานอวมงคล จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความบันเทิงเท่านั้น หากยังเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเชื่อ ประเพณี และความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นอีกด้วย (กมลธรรม เกื้อบุตร, 2563, น. 53; นพดล พันธุ์เพ็ชร์ และคณะ, 2566, น. 23–24)

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเครื่องดนตรีภายในวงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วงมังคละมีเอกลักษณ์ โดยลักษณะสำคัญของวงดนตรีมังคละอยู่ที่การประสมเสียงระหว่างเครื่องเป่าและเครื่องตี โดยเฉพาะกลองยืน กลองหลอน กลองโกร๊ก และปี่ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันในการสร้างกระสวนจังหวะ ทำนอง และโครงสร้างการบรรเลงที่มีอัตลักษณ์อย่างชัดเจน กลองยืนทำหน้าที่วางกระสวนจังหวะหลักของเพลง กลองหลอนบรรเลงสอดรับและหยอกล้อกับกลองยืน ส่วนกลองมังคละหรือกลองโกร๊กทำหน้าที่แปรและสอดแทรกกระสวนจังหวะเพื่อเพิ่มความคึกคัก ขณะที่ปี่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองและสอดประสานกับจังหวะของเครื่องตี ลักษณะดังกล่าวทำให้เพลงมังคละเกิดขึ้นจากการประสานระหว่างสำนวนจังหวะของกลองกับสำนวนทำนองของปี่ภายใต้โครงสร้างการบรรเลงร่วมกัน (ณัฏฐนิช นักปี่ และคณะ, 2568, น. 92–93)

เพลงมังคละมิได้เป็นเพียงบทเพลงสำหรับประกอบพิธีกรรมหรือการประโคมแห่เท่านั้น หากยังเป็นระบบความรู้ทางดนตรีที่สะท้อนวิธีคิดของนักดนตรีพื้นบ้านผ่านการกำหนดชื่อเพลง การใช้กระสวนจังหวะกลอง การสอดทำนอง และการประสานบทบาทระหว่างกลองกับปี่ เพลงบางส่วนจึงเรียกชื่อเป็น “ไม้” ตามแบบแผนการตีและการนับจำนวนไม้กลอง ขณะที่เพลงอีกส่วนหนึ่งมีชื่อเฉพาะซึ่งสัมพันธ์กับอารมณ์ กิริยาอาการ และจินตนาการของคนในชุมชน ทั้งนี้เพลงมังคละมีจุดที่น่าสนใจในการศึกษาคือ เป็นเพลงที่มีการนำสำนวนจังหวะกลองกับสำนวนทำนองปี่มาบรรเลงประกอบกันเพื่อให้อยู่ในรูปแบบของวงปี่กลอง แต่เพลงมังคละมุ่งให้ความสำคัญกับการบรรเลงกลองอย่างเด่นชัดโดยเห็นได้จากการเรียกชื่อเพลง อีกทั้งมีการสร้างสรรค์สำนวนจังหวะกลองขึ้นบรรเลงจำนวนมาก ส่วนสำนวนทำนองปี่ที่ใช้บรรเลงเพลงมีรูปแบบเป็นเพียงการด้นเพื่อสอดประสานจังหวะกลองเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เพลงมังคละมีความแปลกใหม่และความน่าสนใจในการศึกษา

แม้ว่าดนตรีมังคละจะยังคงมีการบรรเลงและถ่ายทอดอยู่ในบางชุมชน ทั้งนี้สถานการณ์การสืบทอดองค์ความรู้กำลังเผชิญข้อจำกัดอย่างชัดเจน งานศึกษาวงมังคละบ้านกองโค จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลเหลือวงมังคละเพียงหนึ่งวง สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและยังไม่มีผู้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง (นพดล พันธุ์เพ็ชร์ และคณะ, 2566, น. 24) ขณะที่การศึกษาชมรมดนตรีพื้นบ้านมังคละจังหวัดพิษณุโลกพบว่า แม้มีข้อมูลบทเพลงที่เคยใช้บรรเลงจำนวน 38 เพลง แต่ใน พ.ศ. 2567 นักดนตรีสามารถบรรเลงได้เพียง 14 เพลงเท่านั้น (ณัฏฐนิช นักปี่ และคณะ, 2568, น. 94) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการลดจำนวนของบทเพลงในความทรงจำและการปฏิบัติจริงของนักดนตรี และแสดงถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการรวบรวม ตรวจสอบ และวิเคราะห์หลักฐานทางดนตรีที่ยังหลงเหลืออยู่

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว หนังสือโน้ตเพลงมังคละของประทีป นักปี่ นับเป็นหลักฐานทางดนตรีที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นการบันทึกบทเพลงจากนักดนตรีมังคละจำนวน 9 คน ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ ระหว่าง พ.ศ. 2525–2537 เอกสารชุดนี้จึงมิได้เป็นเพียงการรวบรวมโน้ตเพลง หากยังเป็นคลังข้อมูลที่บันทึกร่องรอยของสำนวนเพลงจากนักดนตรีต่างบุคคล ต่างพื้นที่ และต่างช่วงเวลา ทำให้สามารถศึกษาเปรียบเทียบทั้งส่วนที่เป็นแบบแผนร่วมและส่วนที่มีความแตกต่างเฉพาะตัวของนักดนตรีแต่ละคนได้ อีกทั้งยังช่วยให้เห็นภาพของเพลงมังคละในช่วงเวลากว่า 12 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักดนตรีผู้ให้ข้อมูลหลายคนยังมีบทบาทในการบรรเลงและถ่ายทอดความรู้ในชุมชน

อย่างไรก็ตาม หนังสือโน้ตเพลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นหลักฐานชั้นต้นที่มุ่งบันทึกและรวบรวมบทเพลง ยังมิได้มีการวิเคราะห์ในประเด็นลักษณะสำนวนเพลง วิธีการบรรเลง หรือความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเพลงกับการบรรเลงดนตรีอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจนำข้อมูลจากหนังสือโน้ตเพลงมังคละของประทีป นักปี่ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางดนตรีวิทยา โดยมุ่งอธิบายแบบแผนของสำนวนเพลงมังคละจากหลักฐานที่บันทึกไว้ระหว่าง พ.ศ. 2525–2537 คุณค่าของการศึกษาครั้งนี้จึงมิได้อยู่ที่การค้นพบบทเพลงใหม่ แต่เป็นการค้นหาองค์ความรู้และการทำความเข้าใจเพลงมังคละในฐานะดนตรีพื้นบ้านที่มีแบบแผนเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเพลงดนตรีมังคละให้ดำรงอยู่ ตลอดจนยังเป็นแนวทางให้กับผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าด้านดนตรีมังคละและดนตรีพื้นบ้านต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

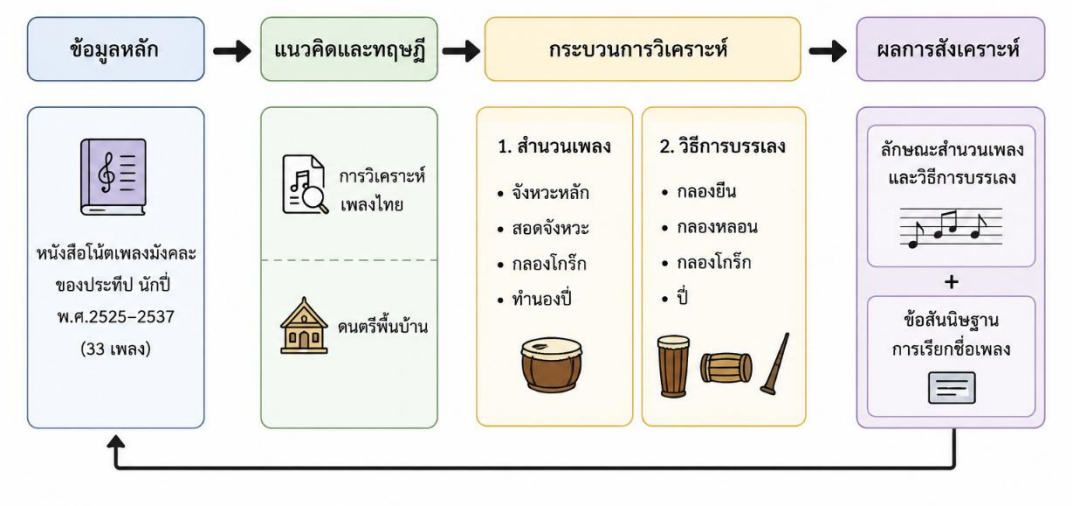
1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำนวนเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่
2. เพื่อวิเคราะห์วิธีการบรรเลงเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา การวิเคราะห์ลักษณะสำนวนเพลงมังคละวิธีการบรรเลงเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะบริบทตามการบันทึกโน้ตในหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่ เท่านั้น

2. ด้านช่วงเวลา ผู้วิจัยทำการศึกษาเนื้อหาบทเพลงที่ประทีป นักปี่ได้ทำการบันทึกไว้ในช่วงปี พ.ศ.2525–2537

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางดนตรีวิทยา ใช้การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ดนตรี ผู้วิจัยได้ทำการวางแผนงานเบื้องต้นเพื่อค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งข้อมูลหลักคือ ข้อมูลโน้ตเพลงมังคละจำนวน 33 เพลงจากหนังสือโน้ตเพลงมังคละของประทีป นักปี่ ที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือจากนักวิชาการดนตรี จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) รองศาสตราจารย์ประทีป นักปี่ 2) รองศาสตราจารย์สธน โรจนตระกูล และ 3) อาจารย์สันติ ศิริคชพันธุ์ จากนั้นจำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้ 1) ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยของมานพ วิสุทธิแพทย์ (2556) 2) แนวคิดเรื่องดนตรีพื้นบ้านของสันติ ศิริคชพันธุ์ (2540) และประทีป นักปี่ (2548)

ผลการวิจัย

เพลงมังคละมีที่มาจากการบรรเลงของวงปัญจวาทยะที่ประโคมแห่และอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานที่อาณาจักรสุโขทัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และต่อมาพัฒนาเป็นวงดนตรีมังคละใช้บรรเลงอยู่ในแถบจังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดพิษณุโลก เพลงมังคละมีการสร้างสรรค์ขึ้นใช้บรรเลงในวิถีชีวิตของชาวบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการวิเคราะห์จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ลักษณะของเพลงมังคละมีการบรรเลงโดยใช้การประสมเสียงของเครื่องตีและเครื่องเป่าประกอบกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษา ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. สำนวนเพลงมังคละ มีลักษณะสำนวนประกอบกัน 4 ลักษณะ คือ สำนวนจังหวะหลัก สำนวนการสอดจังหวะ สำนวนการบรรเลงกลองโกร๊ก และสำนวนทำนองปี่

1.1 สำนวนจังหวะหลัก

- เป็นสำนวนที่มีการบรรเลงร่วมกันระหว่างกลองยืนและกลองหลอน โดยมีลักษณะการบันทึกโน้ตเป็นห้องเพลงคู่ คือ มีความยาว 2 ห้องเพลง 4 ห้องเพลง 6 ห้องเพลง 8 ห้องเพลง 10 ห้องเพลง 12 ห้องเพลง 14 ห้องเพลง 16 ห้องเพลง 18 ห้องเพลง และ 20 ห้องเพลง

- รูปแบบของสำนวนจังหวะหลักมี 8 รูปแบบ ประกอบด้วย

1) /- - - x /- x - x /
2) /- - - x /- - x x /
3) /- - - x / x x - x /
4) /- - - x /x x x x /
5) /- x - x /- x - x /
6) /- - x x /- - x x /
7) /- x x x /- x x x /
8) /- x x x /x x - x /

โดยรูปแบบทั้ง 8 รูปแบบนี้ ผู้บรรเลงสามารถนำไปสร้างสรรค์สำนวนเพลงมังคละด้วยเทคนิคและวิธีการสร้างเสียงที่หลากหลายบนหน้ากลองยืนและกลองหลอน ซึ่งประกอบด้วยเสียงจ๊ะ ติง ตุ๊บ เท่ง นืด ก๊อก กะ และปะ[1]

- สำนวนจังหวะหลักจะบรรเลงขึ้นต้นด้วยกลองหลอนในเสียงจ๊ะ และบรรเลงลงจบด้วยกลองยืนในเสียงเท่งหรือเสียงจ๊ะ โดยหากลงจบด้วยเสียงเท่ง สำนวนจังหวะหลักนั้นจะมีจังหวะที่ช้า ส่วนลงจบด้วยเสียงจ๊ะ สำนวนจังหวะหลักนั้นจะมีจังหวะที่เร็ว ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์จากรูปแบบของสำนวนจังหวะหลักได้อีกด้วยคือ รูปแบบ /- - - x /- x - x / และ /- x - x /- x - x / เป็นการบรรเลงทำนองที่เรียบง่ายและมีจังหวะช้า รูปแบบ / - - - x / x x - x / และ / - x x x / x x - x / เป็นการบรรเลงเน้นเสียงให้มีความกระชับของสำนวนเพลงและใช้เสียงกลองสั้น ๆ จึงมีจังหวะเร็วเร้าใจ

[1] เสียงจ๊ะ ติง ตุ๊บ เท่ง นืด ก๊อก กะ และปะ เป็นคำเลียนเสียงที่นักดนตรีมังคละใช้เรียกลักษณะเสียงซึ่งเกิดจากตำแหน่งและวิธีการตีกลองที่แตกต่างกัน โดย เสียงจ๊ะ เกิดจากการใช้มือตีแบบเปิดลงบนหน้ากลองด้านเล็ก แล้วปล่อยให้หนังหน้ากลองสั่นสะเทือนได้อย่างอิสระ ทำให้เกิดเสียงสั้นและกังวาน; เสียงติง เกิดจากการใช้ไม้ตีลงบนหนังหน้าใหญ่ของกลองหลอนแบบเปิด ทำให้เกิดเสียงสูงและกังวาน; เสียงตุ๊บ เกิดจากการใช้ไม้ตีลงบนหนังหน้าใหญ่ของกลองยืนแบบปิด โดยกดหรือวางไม้ค้างไว้บนหนังหน้ากลองเพื่อหยุดการสั่นสะเทือน ทำให้เกิดเสียงทุ้ม สั้น และไม่กังวาน; เสียงเท่ง เกิดจากการใช้ไม้ตีลงบนหนังหน้าใหญ่ของกลองยืนแบบเปิดแล้วปล่อยให้หนังหน้ากลองสั่นสะเทือนอย่างอิสระ ทำให้เกิดเสียงทุ้มและกังวาน; เสียงนืด เกิดจากการใช้ไม้ตีกดและรูดไปบนหนังหน้าใหญ่ของกลองหลอน ทำให้เกิดเสียงยาวที่มีลักษณะเลื่อนหรือครูดต่อเนื่อง; เสียงก๊อก เกิดจากการใช้ไม้เคาะบริเวณขอบของหน้าใหญ่หรือขอบตัวกลอง ทำให้เกิดเสียงสั้น แหลม และแห้งคล้ายเสียง “ก๊อก”; เสียงกะ เกิดจากการใช้ไม้ตีบริเวณขอบหน้าใหญ่พร้อมกับกดไม้ไว้ไม่ให้หนังหน้ากลองสั่นสะเทือนอย่างอิสระ ทำให้เกิดเสียงสั้นและทึบ; และ เสียงปะ เกิดจากการใช้มือตีแบบปิดลงบนหนังหน้ากลองด้านเล็ก โดยวางมือแนบหรือกดค้างไว้เพื่อหยุดการสั่นสะเทือน ทำให้เกิดเสียงสั้นและไม่กังวาน ทั้งนี้ ชื่อเสียงดังกล่าวเป็นคำเรียกเชิงปฏิบัติที่ถ่ายทอดกันในกลุ่มนักดนตรีมังคละ มิได้หมายถึงระดับเสียงที่มีความถี่คงที่ตามระบบเสียงดนตรีตะวันตก

1.2 สำนวนการสอดจังหวะ เป็นสำนวนที่บรรเลงด้วยกลองหลอนโดยเฉพาะ ซึ่งผู้บรรเลงคิดประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นมาจากวิธีการแปรสำนวนของสำนวนจังหวะหลักของเพลง โดยนำกลวิธีพิเศษเข้าไปใช้ในการปรุงแต่งสำนวนเพลงด้วยการเพิ่มเสียงติง เสียงนืด เสียงจ๊ะ สอดสลับช่องว่างของเสียงกลองยืนทุกช่องเสียงในจังหวะหลัก ความยาวของสำนวนสอดจังหวะต้องเท่ากับสำนวนจังหวะหลัก ทั้งนี้เสียงนืดและเสียงจ๊ะทำหน้าที่แทนเสียงต่ำของกลองหลอนและใช้บรรเลงตำแหน่งของเสียงจังหวะตกในห้องเพลง อีกทั้งในการบรรเลงสอดจังหวะของกลองหลอนนั้น จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงสำนวนจังหวะหลักของกลองยืนแต่อย่างใด จึงถือได้ว่าสำนวนการสอดจังหวะนี้เป็นการสร้างสรรค์สำนวนเพลงของผู้บรรเลงเพื่อทำให้เพลงมังคละเกิดความสนุกสนานมากขึ้นและยังเป็นการแสดงศักยภาพของผู้บรรเลงอีกด้วย

1.3 สำนวนการบรรเลงกลองโกร๊ก สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะ คือ สำนวนตีรัว และสำนวนตีดำเนินทำนอง

1.3.1 สำนวนตีรัว เป็นวิธีการตีสลับมือซ้ายกับมือขวาในลักษณะแบ่งอัตราส่วนจังหวะ 1 : 2 : 4 : 8 มีความยาว 16 ห้องเพลง กล่าวคือ เป็นการเพิ่มจำนวนครั้งของการตีภายในหน่วยจังหวะเดิม ส่งผลให้เสียงมีลักษณะถี่ กระชั้น และต่อเนื่องมากขึ้น จนเกิดคุณลักษณะของการรัวอย่างชัดเจน ทั้งนี้ หากแบ่งโครงสร้างทั้ง 16 ห้องเพลงออกเป็น 4 ช่วงเท่า ๆ กัน แต่ละอัตราส่วนจะมีความยาวช่วงละ 4 ห้องเพลง ทำให้สำนวนมีพัฒนาการจากการตีแบบห่างไปสู่การตีที่ถี่ขึ้นอย่างเป็นลำดับและเป็นระบบ

1.3.2 สำนวนดำเนินทำนอง มีความยาว 8 ห้องเพลง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การตีคุมจังหวะ /- - - x /- x – x /- - - x /- x – x / โดยเริ่มจากมือขวาสลับมือซ้าย แล้วลงจบด้วยมือขวาตีซ้ำ 2 ครั้ง และการตียืนจังหวะ /- - - x /- - - x /- - - x /- - - x / ด้วยการตีรัวให้ตกจังหวะท้ายห้องเพลง 4 ห้อง

ผู้บรรเลงกลองโกร๊กใช้กลวิธีเพิ่มเติมสอดแทรกเสียงหนัก-เบา การลักเสียง หยอดเสียง กระชั้นเสียง เสียงสั้น-ยาว ให้สำนวนจังหวะมีความเร้าใจสนุกสนาน และใช้การตีวนซ้ำไปจนจบเพลง

1.4 สำนวนทำนองปี่ ใช้กลุ่มเสียง 5 เสียง (Pentatonic scale) คือ ฟา ซอล ลา โด เร (ฟ ซ ล X ด ร X) โดยบรรเลงประกอบกัน 3 ส่วน คือ สำนวนขึ้นต้นเพลง สำนวนทำนองเพลง และสำนวนลงจบ

1.4.1 สำนวนขึ้นต้นเพลง เป็นการเป่ารัวโหนเสียงขึ้นด้วยเสียงซอล เป่าโหนเสียงโด เสียงฟา ลงจบด้วยเสียงเรสูง และโหนเสียงลงจบด้วยเสียงเรต่ำ ในจำนวน 16 ห้องเพลง

- - - -	- - - ซ	- - - -	- ล ซ ด̣	- - - -	- - - ฟ	- - - -	- - - ร̣
- - - -	- - - ด̣	- ล - ซ	ล ซ ล ซ	- - - -	- ด̣ - ซ	- ล ซ ฟ	- - - ร

ภาพ 2 โน้ตสำนวนขึ้นต้นเพลง

1.4.2 สำนวนทำนองเพลง เป็นการเป่าสำนวนทำนองโยนเสียงกลุ่มเสียงย่อย โดยการยืดเสียงลูกตกเสียงซอล เสียงลา และลงจบด้วยเสียงซอล ในการโยนเสียงไปมาให้มีความสัมพันธ์กับการบรรเลงสำนวนจังหวะหลักจำนวน 32 ห้องเพลง และบรรเลงวนซ้ำหลายเที่ยว

- - - ซ	- ฟ - ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ด̣ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ร ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ล ร ฟ ซ
- - - ซ	ล ซ ด̣ ล	- - - ล	- - - ล	- - ด̣ ซ	ล ซ ด̣ ล	- - ด̣ ซ	ล ซ ด̣ ล
- - ด̣ ร̣	ฟ ร̣ ด̣ ล	- - ด̣ ซ	ล ซ ด̣ ล	- - ด̣ ร̣	ฟ ร̣ ด̣ ล	- - ด̣ ซ	ล ซ ด̣ ล
- ล ซ ฟ	- ซ - ฟ	ซ ล ซ ฟ	ด̣ ฟ ซ ล	- - ซ ฟ	ซ ฟ - ร	- ซ ซ ซ	- ซ - ซ

ภาพ 3 โน้ตสำนวนทำนองเพลง

1.4.3 สำนวนลงจบ มีลักษณะการเป่าปี่เน้นย้ำเสียง การเป่าลากเสียงยาวรัวเสียงให้สอดคล้องกับการตีรัวของกลองโกร๊ก โดยเริ่มเป่าปี่รัวเสียงโด เสียงฟา เสียงเร และเป่ารัวโยนเสียงลา แล้วลากเสียงลงจบด้วยเสียงฟา

- ด̣ - ด̣	- - - -	- ฟ - ฟ	- - - ร̣	- - - ร̣	- - ด̣ ล	- - ซ ล	ด̣ ร̣ ด̣ ล
ด̣ ล ซ ล	ด̣ ร̣ ด̣ ล	ด̣ ล ซ ล	ด̣ ล ซ ล	ด̣ ล ซ ล	ด̣ ล ซ ฟ	- ซ - ล	- ซ - ฟ

ภาพ 4 โน้ตสำนวนลงจบเพลง

2. วิธีการบรรเลงเพลงมังคละ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามลักษณะของการบรรเลงเครื่องดนตรี ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1 วิธีการบรรเลงสำนวนจังหวะหลักของเพลงมังคละ เป็นรูปแบบที่มีการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี 2 ชนิดคือ กลองยืนและกลองหลอน ใช้บรรเลงสำนวนจังหวะหลักของเพลงมังคละแต่ละเพลง ประกอบด้วย

2.1.1 การบรรเลงสำนวนจังหวะหลักที่ใช้สำหรับกลองยืน มีรูปแบบในการตียืนเสียงหลักตามจังหวะตกของเพลง

2.1.2 การบรรเลงสำนวนจังหวะหลักที่ใช้สำหรับกลองหลอน ซึ่งเป็นกลองเสียงสูง มีรูปแบบการตีสอดสลับกับกลองเสียงต่ำในลักษณะจังหวะยกและการลักจังหวะ โดยการตีนำก่อนเสียงตก เพื่อเป็นการประสมเสียงให้มีความสมบูรณ์ในสำนวนเพลง

2.2 วิธีการบรรเลงสำนวนการสอดจังหวะ มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นใช้ระหว่างการบรรเลงเพลง เปรียบเสมือนเป็นการประสานเสียงให้สำนวนจังหวะหลักเดิมมีความซับซ้อนและมีสีสันในการบรรเลงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงศักยภาพและภูมิปัญญาของนักดนตรี โดยกลองหลอนนั้นมีบทบาทในการบรรเลงคู่กับกลองยืนในสำนวนจังหวะหลักอยู่แล้ว แต่การบรรเลงสำนวนการสอดจังหวะนี้เป็นวิธีการของวงดนตรีในการเพิ่มกลองหลอนเข้าไปใช้ในการบรรเลงอีก 1 ใบ ซึ่งบรรเลงสำนวนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองและมีความยาวเท่ากับสำนวนจังหวะหลัก ผู้บรรเลงต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ ประสบการณ์ รวมทั้งความรู้ความสามารถของตนเอง โดยนำเอากลวิธีพิเศษในการบรรเลงกลองเข้าไปปรับใช้ในสำนวนเพลง เช่น การตีประคบเสียง การตีกดหนังหน้ากลอง การตีกดลากไม้ที่หนังหน้ากลอง การตีปัดไม้กลอง การตีขอบหนังหน้ากลอง การเพิ่มตำแหน่งเสียงสูงของกลองหลอนแทรกเข้าไปในสำนวนจังหวะของเพลง เป็นต้น สำหรับผู้ที่เริ่มต้นเรียนรู้จะฝึกปฏิบัติตามคำบอกกล่าวและตามรูปแบบที่กำหนดขึ้นในการบันทึกโน้ตเพลง เมื่อมีความชำนาญก็สามารถสร้างสรรค์สำนวนขึ้นใหม่ได้ด้วยตนเอง

2.3 วิธีการบรรเลงสำนวนกลองโกร๊ก

2.3.1 วิธีการตีรัว ใช้ตีขึ้นต้นเพลงเป็นการตีสลับมือซ้ายกับมือขวา จากการใช้ความถี่ในการตีที่ช้าไปสู่เร็ว มีลักษณะของการเพิ่มความเร็วและถี่ที่สุดตามกำลังของผู้บรรเลง ซึ่งวิธีการตีรัวนี้ทำหน้าที่ในการนัดหมายการบรรเลงเพลงและการลงจบเพลง

2.3.2 วิธีการตีดำเนินทำนอง เป็นการตีควบคุมจังหวะและตียืนจังหวะในการควบคุมความช้า - เร็ว ของแนวทำนองเพลง และเป็นการตีเพื่อแบ่งสำนวนเพลงในแต่ละวรรคเพลง ใช้การตีวนซ้ำไปมาหลาย ๆ เที่ยวจนยาวพอเหมาะกับสถานการณ์ในการบรรเลงเพลงนั้น ๆ

เช่น ระยะทางในการเดินแห่ หรือระยะเวลาในการบรรเลงที่กำหนดไว้ ทั้งนี้การบรรเลงสามารถเพิ่มเติมกลวิธีและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้บทเพลงมีความเร้าใจและสนุกสนาน

2.4 วิธีการบรรเลงสำนวนทำนองปี่

2.4.1 การบรรเลงสำนวนขึ้นต้นเพลง ใช้วิธีการเป่ารัวเสียงและโหนเสียงเพื่อเชื่อมโยงเสียงให้เลื่อนไหล โดยเริ่มจากเสียงยาวไปสู่เสียงสั้น ๆ แล้วเพิ่มความถี่ในการรัวเสียงและจบลงด้วยการเป่าลากเสียงยาว

2.4.2 การบรรเลงสำนวนทำนองเพลง ใช้วิธีการเป่าโยนเสียงและย้ำเสียงเป็นกลุ่มโน้ตเสียงสั้นๆ ซึ่งเป็นการโยนเสียงไปเป่าเพื่อย้ำในกลุ่มเสียงใกล้เคียงเรียงลำดับเสียงในการดำเนินทำนองเพลงให้มีความสอดคล้องกับสำนวนจังหวะหลัก

2.4.3 การบรรเลงสำนวนลงจบเพลง ใช้วิธีการเป่ารัวเสียงและโหนเสียงเพื่อเชื่อมโยงเสียงให้เลื่อนไหล โดยเริ่มจากเสียงยาวไปสู่เสียงสั้น ๆ เช่นเดียวกับการบรรเลงขึ้นต้นเพลง เพื่อการเตรียมความพร้อมในการบรรเลงลงจบเพลง

3.ข้อสันนิษฐานการเรียกชื่อเพลงมังคละ

จากการวิเคราะห์ทั้งลักษณะสำนวนเพลงและวิธีการบรรเลงเพลงมังคละ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ในการเรียกชื่อเพลงมังคละโดยมีความสัมพันธ์กับการบรรเลงกลองยืนและกลองหลอน สามารถแบ่งชื่อเพลงออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เรียกชื่อเป็นไม้ กับกลุ่มที่เรียกเป็นชื่อเฉพาะ ซึ่งเพลงมังคละที่เรียกชื่อเป็นไม้ พบว่าการเรียกชื่อเพลงมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการบรรเลงกลองยืนในสำนวนเพลง โดยจะยึดถือจำนวนครั้งในการใช้ไม้ตีลงไปที่หนังหน้ากลองยืนด้านหน้าใหญ่ซึ่งกำหนดเป็นเสียงเท่งในสำนวนจังหวะของเพลง 1 ชุด ดังนี้

1) เพลงไม้หนึ่ง เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 2 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 1 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้หนึ่ง”

2) เพลงไม้สอง เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 4 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 2 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้สอง”

3) เพลงไม้สาม เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 4 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 3 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 2 ครั้ง และโน้ตห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้สาม”

4) เพลงไม้สี่ เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 4 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 4 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 2 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตเพลงห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้สี่”

5) เพลงไม้ห้า เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 8 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 5 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 6 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตเพลงห้องที่ 7 จำนวน 2 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้ห้า”

6) เพลงไม้หก เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 8 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 6 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 6 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 7 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตเพลงห้องที่ 8 จำนวน 1 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้หก”

7) เพลงไม้เจ็ด เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 8 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 7 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 2 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 6 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 7 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตเพลงห้องที่ 8 จำนวน 1 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้เจ็ด”

8) เพลงไม้แปด เป็นเพลงที่มีสำนวนจังหวะยาว 8 ห้องเพลง มีเสียงเท่ง จำนวน 8 ครั้ง ในโน้ตเพลงห้องที่ 2 จำนวน 2 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 4 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 5 จำนวน 1 ครั้ง โน้ตเพลงห้องที่ 6 จำนวน 1 ครั้ง และโน้ตเพลงห้องที่ 7 จำนวน 2 ครั้ง จึงเรียกชื่อเพลงว่า “ไม้แปด”

ทั้งนี้ กลองยืนจัดเป็นกลองที่มีความสำคัญและมีหน้าที่ในการบรรเลงยืนจังหวะซึ่งเป็นหลักการในทำนองเพลง เสียงเท่งของกลองยืนมีความหนักแน่นและมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารด้านอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้นผู้บรรเลงจึงนำวิธีการตีกลองยืนไปใช้ในการกำหนดเป็นชื่อเพลงเพื่อใช้เป็นการบอกกล่าว รวมทั้งการนัดหมายถึงกระบวนการบรรเลงในแต่ละเพลงของดนตรีมังคละ หากแต่เพลงที่เรียกชื่อเป็นไม้ดังที่กล่าวมา ผู้บรรเลงใช้เป็นการนัดหมายหรือส่งสัญญาณในขั้นตอนของพิธีกรรมสำหรับการประโคมแห่โดยไม่มีความหมายเชิงอารมณ์และความรู้สึก ส่วนเพลงมังคละที่มีชื่อเพลงเป็นชื่อเฉพาะ เป็นเพลงที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาใช้ในด้านความบันเทิง ซึ่งชื่อเพลงสามารถสื่อสารและบอกความหมายเชิงอารมณ์ ความรู้สึก และกิริยาอาการได้ สำนวนจังหวะของเพลงมีความซับซ้อน เน้นจังหวะในการบรรเลง ใช้การกระชั้นเสียง การลักจังหวะ และมีสำนวนการสอดจังหวะที่สร้างความตื่นเต้น เร้าใจ และสนุกสนาน ดังเช่น เพลงพญาเดิน เพลงเวียนโบสถ์ เพลงสาวน้อยประแป้ง เพลงอุ้มศรี เพลงรักเร่ เพลงรักแท้ เพลงซ้อน เพลงรักลา เพลงกระทิงกินโป่ง

เพลงปลักใหญ่ เพลงกวางเดินดง เพลงบัวลอย (บัวโรย) เพลงข้าวต้มบูด เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว เพลงคุดทะราดเหยียบกรวด และเพลงสาลิกาลืมดง เพลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสุนทรียศาสตร์และจินตนาการของผู้บรรเลงที่สื่อสารออกมาผ่านบทเพลงได้เป็นอย่างดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลด้วยการเชื่อมโยงความสอดคล้องแนวคิดจากงานวิจัยหลากหลายแหล่ง นำเสนอเป็นประเด็นตามผลการวิจัยดังนี้

1. ลักษณะสำนวนเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่

ผลการศึกษาพบว่า เพลงมังคละประกอบด้วยสำนวนเพลงที่สัมพันธ์กัน 4 ลักษณะ ได้แก่ สำนวนจังหวะหลัก สำนวนการสอดจังหวะ สำนวนการบรรเลงกลองโกร๊ก และสำนวนทำนองปี่ สำนวนทั้ง 4 ลักษณะไม่ได้แยกออกจากกันโดยอิสระ แต่ทำหน้าที่ร่วมกันภายในโครงสร้างของบทเพลง โดยสำนวนจังหวะหลักซึ่งบรรเลงร่วมกันระหว่างกลองยืนและกลองหลอนทำหน้าที่กำหนดกรอบจังหวะของเพลง สำนวนการสอดจังหวะช่วยเพิ่มรายละเอียดและความเคลื่อนไหว สำนวนกลองโกร๊กช่วยเน้นน้ำหนักและสร้างความต่อเนื่อง ส่วนสำนวนทำนองปี่ทำหน้าที่ดำเนินแนวทำนองให้สัมพันธ์กับจังหวะของกลุ่มเครื่องตี

สำนวนจังหวะหลักที่พบมีรูปแบบพื้นฐาน 8 รูปแบบ ผู้บรรเลงสามารถนำรูปแบบเหล่านี้ไปสร้างสรรค์เป็นสำนวนของเพลงแต่ละเพลงด้วยการเลือกใช้เสียงจ๊ะ ติง ตุ๊บ เท่ง นืด ก๊อก กะ และปะ เสียงแต่ละชนิดเกิดจากตำแหน่งและวิธีการตีที่แตกต่างกัน จึงทำให้รูปแบบจังหวะพื้นฐานเดียวกันสามารถมีน้ำหนัก ความยาวของเสียง ความกังวาน และลักษณะการเคลื่อนไหวแตกต่างกันได้ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของสำนวนเพลงมังคละมิได้เกิดจากตำแหน่งจังหวะเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกระสวนจังหวะกับคุณลักษณะของเสียงที่ผู้บรรเลงเลือกใช้

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของมานพ วิสุทธิแพทย์ (2556, น. 62–65) ที่เสนอว่า การวิเคราะห์บทเพลงควรพิจารณาทั้งโครงสร้าง กระสวนจังหวะ แนวทำนอง ลูกตก และลักษณะเฉพาะของบทเพลง การศึกษาครั้งนี้จึงช่วยขยายความเข้าใจว่า ในเพลงมังคละ การเปลี่ยนวิธีสร้างเสียงภายในกระสวนจังหวะสามารถทำให้สำนวนเกิดความแตกต่างด้านอารมณ์และความรู้สึกได้ แม้จะใช้โครงสร้างจังหวะพื้นฐานเดียวกัน เพลงที่ใช้เสียงยาวและมีจังหวะสม่ำเสมอมักให้ความรู้สึกหนักแน่น เหมาะกับการประโคมแห่และพิธีกรรม ขณะที่เพลงซึ่งใช้เสียงสั้น การ

กระชั้นเสียง การลักจังหวะ และการสอดจังหวะอย่างซับซ้อนมักมีลักษณะรวดเร็ว ตื่นเต้น และเหมาะกับการบรรเลงเพื่อความบันเทิง

สำนวนกลองโกร๊กประกอบด้วยการตีรัวและการตีดำเนินทำนอง โดยการตีรัวมีการเพิ่มความถี่ตามอัตราส่วน 1 : 2 : 4 : 8 ทำให้เสียงพัฒนาจากการตีแบบห่างไปสู่การตีที่ถี่และต่อเนื่อง ส่วนการตีดำเนินทำนองทำหน้าที่ควบคุมความช้า–เร็วและแบ่งวรรคของเพลง สำนวนดังกล่าวสัมพันธ์กับสำนวนทำนองปี่ ทั้งในส่วนขึ้นต้นเพลง ส่วนทำนองเพลง และส่วนลงจบ โดยเฉพาะการตีรัวของกลองโกร๊กที่สัมพันธ์กับการเป่ารัวและการโหนเสียงของปี่ แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างเพลงมังคละเกิดจากการประสานระหว่างสำนวนจังหวะและสำนวนทำนอง มิได้เกิดจากเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงลำพัง

2. วิธีการบรรเลงเพลงมังคละจากหนังสือโน้ตเพลงของประทีป นักปี่

ผลการศึกษาพบว่า วิธีการบรรเลงเพลงมังคละแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การบรรเลงสำนวนจังหวะหลักด้วยกลองยืนและกลองหลอน การบรรเลงสำนวนการสอดจังหวะด้วยกลองหลอน การบรรเลงสำนวนกลองโกร๊ก และการบรรเลงสำนวนทำนองปี่ แม้เครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะมีบทบาทแตกต่างกัน แต่ทุกแนวเสียงทำงานเชื่อมโยงและสนับสนุนกันภายในโครงสร้างของเพลง

กลองยืนทำหน้าที่กำหนดเสียงหลักและจังหวะตกของเพลง จึงเปรียบเสมือนโครงสร้างพื้นฐานของการบรรเลง ส่วนกลองหลอนทำหน้าที่ตีสอดสลับในจังหวะยก การลักจังหวะ และการตีนำก่อนจังหวะตก ทำให้แนวจังหวะหลักมีความต่อเนื่องและซับซ้อนมากขึ้น การเพิ่มกลองหลอนสำหรับบรรเลงสำนวนการสอดจังหวะอีกหนึ่งใบยังเปิดพื้นที่ให้ผู้บรรเลงใช้ปฏิภาณ ประสบการณ์ และกลวิธีเฉพาะ เช่น การตีประคบเสียง การกดหนังหน้ากลอง การกดลากไม้ การตีปัด และการตีบริเวณขอบหน้ากลอง วิธีการเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเพลงมังคละมีทั้งแบบแผนที่กำหนดไว้และพื้นที่สำหรับการสร้างสรรค์ของผู้บรรเลง

กลองโกร๊กทำหน้าที่ทั้งนัดหมายการเริ่มและการจบเพลง ควบคุมความช้า–เร็ว แบ่งวรรคเพลง และเพิ่มความหนาแน่นของเสียง ขณะที่ปี่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเหนือแนวจังหวะของเครื่องตี โดยใช้วิธีเป่ารัว โหนเสียง โยนเสียง ย้ำเสียง และลากเสียง การบรรเลงทำนองปี่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนขึ้นต้นเพลง ส่วนทำนองเพลง และส่วนลงจบ ส่วนขึ้นต้นและส่วนลงจบบรรเลงเพียงเที่ยวเดียว ส่วนทำนองเพลงสามารถบรรเลงวนซ้ำได้ตามระยะเวลา ระยะทางของขบวนแห่ และความเหมาะสมของโอกาสในการบรรเลง ลักษณะนี้สะท้อนความยืดหยุ่นของดนตรีมังคละในการปรับความยาวของเพลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง

ความสัมพันธ์ระหว่างแนวเสียงดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยแนวคิดการจัดกลุ่มทางการได้ยินของ McAdams, et al. (2022, pp. 1-4) ซึ่งเสนอว่าผู้ฟังสามารถแยกเสียงที่เกิดขึ้นพร้อมกันออกเป็นแนวหรือกระแสเสียงที่มีหน้าที่แตกต่างกัน และในเวลาเดียวกันก็สามารถรับรู้แนวเสียงทั้งหมดเป็นโครงสร้างทางดนตรีเดียวกัน การบรรเลงเพลงมังคละจึงสามารถพิจารณาเป็นพื้นผิวทางดนตรีหลายชั้น ประกอบด้วยชั้นจังหวะหลักจากกลองยืน ชั้นจังหวะสอดจากกลองหลอน ชั้นจังหวะเน้นจากกลองโกร๊ก และชั้นทำนองจากปี่

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Geary (2022, pp. 1–2, 12–13) ที่อธิบายว่า การรับรู้จังหวะหลักอาจเกิดจากองค์ประกอบจังหวะหลายชั้นที่ดำเนินร่วมกัน มิได้เกิดจากแนวจังหวะใดแนวจังหวะหนึ่งเพียงลำพัง และสอดคล้องกับ Schwitzgebel (2025, pp. 4–6) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเพิ่ม ลด หรือเปลี่ยนแปลงชั้นเสียงมีผลต่อความหนาแน่น ความเคลื่อนไหว และการรับรู้โครงสร้างของบทเพลง ดังนั้น อัตลักษณ์ของเพลงมังคละจึงเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีทุกชนิดภายในวง มากกว่าความโดดเด่นของเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง

3. ข้อสันนิษฐานการเรียกชื่อเพลงมังคละ

ผลการศึกษาสามารถแบ่งชื่อเพลงมังคละออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพลงที่เรียกชื่อเป็น “ไม้” และเพลงที่เรียกเป็นชื่อเฉพาะ เพลงในกลุ่มแรกตั้งแต่เพลงไม้หนึ่งถึงเพลงไม้แปดมีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของเสียงเท่งที่ตีด้วยไม้ลงบนหนังหน้าใหญ่ของกลองยืนภายในสำนวนจังหวะหนึ่งชุด เช่น เพลงไม้หนึ่งมีเสียงเท่งหนึ่งครั้ง เพลงไม้สองมีเสียงเท่งสองครั้ง และเพลงไม้สี่มีเสียงเท่งสี่ครั้ง การเรียกชื่อดังกล่าวจึงมิได้หมายถึงจำนวนไม้กลองที่ใช้ แต่หมายถึงจำนวนครั้งของการตีเสียงเท่งซึ่งปรากฏอยู่ในแบบแผนจังหวะของเพลง

ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การเรียกชื่อเพลงประเภท “ไม้” เป็นระบบการจัดหมวดหมู่และการจดจำกระสวนจังหวะของนักดนตรีพื้นบ้าน ชื่อเพลงทำหน้าที่เป็นทั้งคำเรียก แบบย่อของโครงสร้างจังหวะ และสัญญาณนัดหมายระหว่างผู้บรรเลง โดยเฉพาะในบริบทการประโคมแห่และพิธีกรรมซึ่งนักดนตรีต้องสามารถเริ่ม เปลี่ยน และจบเพลงได้พร้อมกัน การกำหนดชื่อจากจำนวนเสียงเท่งของกลองยืนยังสะท้อนสถานะของกลองยืนในฐานะเครื่องดนตรีหลักที่ควบคุมจังหวะและเป็นแกนกลางของสำนวนเพลงมังคละ

ผลการศึกษาสอดคล้องกับสันติ ศิริคชพันธุ์ (2540, น. 105–110) ซึ่งกล่าวว่า กลองยืนเป็นเครื่องดนตรีหลักของวง และนักดนตรีมังคละใช้กระสวนจังหวะของกลองยืนเป็นพื้นฐานในการเรียกชื่อเพลง เช่น เพลงไม้สี่ เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว และเพลงสาวน้อยประแป้ง รวมทั้งสอดคล้องกับประทีป นักปี่ (2548, น. 91) ที่เสนอว่า เพลงมังคละมีลักษณะสำคัญอยู่ที่กระสวน

จังหวะซึ่งบรรเลงร่วมกันระหว่างกลองยืนกับกลองหลอน แม้ว่าภายในวงจะมีปี่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองก็ตาม ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ช่วยอธิบายเพิ่มเติมว่า ชื่อประเภท “ไม้” มีความสัมพันธ์โดยตรงกับจำนวนเสียงเท่งที่ปรากฏในสำนวนจังหวะของกลองยืน

นอกจากนี้ สำนวนจังหวะของเพลงไม้หนึ่ง เพลงไม้สอง เพลงไม้สาม และเพลงไม้สี่ เมื่อนำมาบรรเลงด้วยอัตราจังหวะที่ช้าลง พบว่ามีลักษณะโครงสร้างบางประการใกล้เคียงกับจังหวะหน้าทับ ข้อค้นพบดังกล่าวอาจใช้เป็นฐานสำหรับตั้งสมมติฐานเบื้องต้นว่า ในระยะแรกของการใช้วงมังคละสำหรับการประโคมแห่ กลองยืนและกลองหลอนอาจบรรเลงรูปแบบจังหวะที่มีความสัมพันธ์กับระบบหน้าทับ โดยมีปี่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองร่วมกับจังหวะของเครื่องตี อย่างไรก็ตาม ความคล้ายคลึงทางโครงสร้างนี้ยังไม่สามารถยืนยันว่าจังหวะเพลงมังคละพัฒนามาจากจังหวะหน้าทับโดยตรง จำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติม โดยพิจารณาร่วมกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลจากผู้บรรเลง เอกสารเก่า และความสัมพันธ์ระหว่างบริบทการใช้วงดนตรีด้วย

ข้อสันนิษฐานดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยแนวคิดวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของดนตรี ซึ่งมองว่ารูปแบบดนตรีเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการสืบทอด การเกิดความแปรเปลี่ยน และการคัดเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ปฏิบัติและผู้ฟัง รูปแบบดนตรีที่มีพื้นฐานร่วมกันจึงอาจแยกออกเป็นหลายสายในการพัฒนา ตลอดจนเกิดการหยิบยืม การผสมผสาน และการปรับเปลี่ยนจากการกระทำของนักดนตรี รวมถึงเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน (Savage, 2019, pp. 2, 4, 7) ในกรณีของวงมังคละ รูปแบบการบรรเลงที่แพร่กระจายออกจากบริบทเดิมจึงอาจไม่ได้รับการถ่ายทอดอย่างคงที่ทั้งหมด แต่เกิดการเลือกคงไว้ ลดทอน เพิ่มเติม หรือปรับเปลี่ยนองค์ประกอบบางประการให้เหมาะกับโอกาสและบทบาทการใช้งานของแต่ละพื้นที่ กระบวนการดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดการทำดนตรีให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอธิบายว่า ลักษณะของการบรรเลงย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายของการแสดง สถานภาพและบทบาทของผู้บรรเลง ความคาดหวังของผู้ฟัง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ผู้คน และสถานที่ (Voirol, 2021, pp. 441–442) ดังนั้น เมื่อวงปี่กลองดำรงอยู่ภายใต้บริบทของราชสำนักและบริบทของชุมชนท้องถิ่นที่แตกต่างกัน รูปแบบการบรรเลงจึงอาจพัฒนาไปคนละบริบท กล่าวคือ การพัฒนาในราชสำนักได้ปรับเปลี่ยนตามระเบียบ แบบแผน และหน้าที่ของราชสำนัก ขณะที่การพัฒนาที่แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนย่อมได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพิธีกรรม การประโคมแห่ ความบันเทิง และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น ความแตกต่างระหว่างวงปี่กลองทั้งสองบริบทจึงเป็นการพัฒนาด้านวัฒนธรรมดนตรีภายใต้บทบาท หน้าที่ และเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน

และยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายของการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายว่าองค์ประกอบทางดนตรีสามารถเคลื่อนย้ายจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งตามช่วงเวลาได้ อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงไม่สามารถระบุเส้นทาง ต้นกำเนิด หรือช่วงเวลาของการแพร่กระจายได้อย่างแน่นอน เพราะชุมชนแต่ละแห่งอาจเลือกรับ ปฏิเสธ หรือปรับเปลี่ยนองค์ประกอบที่ได้รับแตกต่างกัน (Stone, 2008, pp. 27-31) ดังนั้น แนวคิดการแพร่กระจายในกรณีของเพลงมังคละจึงควรใช้สำหรับกำหนดข้อสันนิษฐานที่ต้องตรวจสอบ มิใช่ใช้เป็นข้อยืนยันความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์โดยทันที ซึ่งในประเด็นเป็นส่วนที่ควรจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมเหล่านั้นได้

การเปลี่ยนแปลงของเพลงมังคละภายหลังการแพร่เข้าสู่ชุมชนสามารถอธิบายเพิ่มเติมด้วยแนวคิดการแสดงในฐานะการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงตามบริบท (Situated practice) ซึ่งมองว่ารูปแบบดนตรีมิได้ดำรงอยู่เป็นตัวบทที่ตายตัว แต่เกิดจากการปฏิบัติของนักดนตรี ผู้ฟัง สถานที่ โอกาสที่ใช้แสดง และวัตถุประสงค์ของการบรรเลง การแสดงแต่ละครั้งจึงเปิดพื้นที่ให้เกิดการตัดสินใจ การต่อรอง และการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ตามเงื่อนไขทางสังคม (Stone, 2008, pp. 139–140; Waterman, 2019, pp. 141–142) เมื่อวงปี่กลองเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่น นักดนตรีจึงอาจรักษาโครงสร้างจังหวะบางส่วนไว้ ขณะเดียวกันก็ปรับอัตราจังหวะ วิธีการสอดจังหวะ สำนวนทำนอง การประสมวง และรายชื่อเพลงให้เหมาะกับการประโคมแห่ พิธีกรรม และความบันเทิงของคนในชุมชน

ส่วนเพลงที่มีชื่อเฉพาะ เช่น เพลงพญาเดิน เพลงสาวน้อยประแป้ง เพลงกระทิงกินโป่ง เพลงกวางเดินดง และเพลงสาลิกาลืมดง มิได้ตั้งชื่อจากจำนวนครั้งของการตีเสียงเท่ง แต่สัมพันธ์กับอารมณ์ กิริยาอาการ การเคลื่อนไหว ภาพของมนุษย์ สัตว์ สิ่งของ และปรากฏการณ์ที่นักดนตรีต้องการสื่อผ่านการบรรเลง เพลงกลุ่มนี้มักใช้สำนวนจังหวะที่ซับซ้อน มีการกระชั้นเสียง การลักจังหวะ การเน้นจังหวะ และการสอดจังหวะเพื่อสร้างความตื่นเต้นและความสนุกสนาน ชื่อเพลงจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงโครงสร้างเสียงเข้ากับจินตนาการและประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของผู้บรรเลงและผู้ฟัง

ดังนั้น การเรียกชื่อเพลงมังคละจึงสะท้อนระบบความรู้ 2 ลักษณะควบคู่กัน คือ การเรียกชื่อเพื่อระบุแบบแผนทางดนตรีในเพลงประเภท “ไม้” และการเรียกชื่อเพื่อสื่อความหมาย อารมณ์ และจินตนาการในเพลงที่มีชื่อเฉพาะ ระบบการเรียกชื่อทั้งสองลักษณะแสดงให้เห็นว่า เพลงมังคละมิได้เป็นเพียงกระสวนจังหวะสำหรับการประโคมเท่านั้น แต่เป็นองค์ความรู้ทางดนตรี ที่เชื่อมโยงเทคนิคการบรรเลง การสื่อสารระหว่างนักดนตรี และความหมายทางวัฒนธรรมของ ชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

เพลงมังคละที่เข้าไปสู่ระบบการศึกษาก่อให้เกิดสิ่งที่ตามมาอีกหลายประการ ได้แก่ ความต้องการวิทยากรผู้ที่มีความรู้ในดนตรีมังคละเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งนับเป็นการกระตุ้น ให้คนในท้องถิ่นเล็งเห็นความสำคัญของดนตรีมังคละ และมีความต้องการเครื่องดนตรีมังคละ เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ สิ่งนี้ยังก่อให้เกิดอาชีพช่างทำเครื่องดนตรีมังคละที่สามารถ ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ และยังเกิดธุรกิจการขายเครื่องดนตรีมังคละอีกด้วย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ดนตรีมังคละและเพลงมังคละดำรงอยู่ อย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็น 2 ประเด็น เพื่อให้ผู้ที่สนใจ สามารถนำประเด็นข้อเสนอแนะไปเป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดในการวิจัยในครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้เพลงมังคละอย่างเป็นระบบ หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานด้านวัฒนธรรม และชุมชนที่มีการสืบทอดดนตรีมังคละ ควรร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลเพลง มังคละ โดยรวบรวมโน้ตเพลง สำนวนจังหวะ วิธีการบรรเลง ประวัติเพลง ชื่อผู้ถ่ายทอด ตลอดจน บันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหวของการบรรเลงจริง ทั้งนี้ควรจำแนกข้อมูลตามสำนวนจังหวะหลัก สำนวนการสอดจังหวะ สำนวนกลองโกร๊ก และสำนวนทำนองปี่ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ใน การศึกษา การฝึกปฏิบัติ การอนุรักษ์ และการสืบทอดได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ

1.2 การนำองค์ความรู้ไปพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการถ่ายทอด สถานศึกษาและกลุ่ม ดนตรีพื้นบ้านควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาเป็นหลักสูตรระยะสั้น ชุดการเรียนรู้ หรือคู่มือการฝึก ปฏิบัติดนตรีมังคละ โดยจัดลำดับการเรียนรู้จากสำนวนพื้นฐานไปสู่สำนวนที่มีความซับซ้อน เริ่ม จากการฝึกสำนวนจังหวะหลักของกลองยืนและกลองหลอน ก่อนพัฒนาไปสู่การสอดจังหวะ การ

บรรเลงกลองโกร๊ก และการเป่าทำนองปี่ นอกจากนี้ ควรให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีแต่ละชนิด มิใช่มุ่งฝึกทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีเพียงชนิดเดียว

1.3 การส่งเสริมการสร้างสรรค์บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ดั้งเดิม ควรนำสำนวนเพลงและวิธีการบรรเลงที่ค้นพบไปประยุกต์ใช้ในการประพันธ์เพลง การเรียบเรียงเสียงประสาน หรือการแสดงร่วมกับดนตรีรูปแบบอื่น โดยยังคงรักษาองค์ประกอบสำคัญของดนตรีมังคละ ได้แก่ กระสวนจังหวะของกลองยืนและกลองหลอน การสอดจังหวะ ลักษณะการตีของกลองโกร๊ก และกลุ่มเสียงของปี่ เพื่อให้การสร้างสรรค์ร่วมสมัยไม่ทำให้อัตลักษณ์ดั้งเดิมสูญหาย ทั้งยังสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรม การศึกษา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์และสร้างสรรค์เพลงมังคละที่เสนอให้รักษาข้อมูลเดิมควบคู่กับการปรับใช้ให้สัมพันธ์กับสังคมปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

2.1 การศึกษาภาคสนามเพื่อเปรียบเทียบสำนวนและวิธีการบรรเลงในแต่ละพื้นที่ การวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลภาคสนามจากนักดนตรีมังคละในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของสำนวนจังหวะ เทคนิคการบรรเลง การเรียกชื่อเพลง และลำดับการบรรเลงของแต่ละคณะ การศึกษาดังกล่าวจะช่วยตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารกับการปฏิบัติจริง รวมทั้งแสดงให้เห็นสายการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงของเพลงมังคละในแต่ละชุมชน

2.2 การศึกษาประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์กับดนตรีประเภทอื่น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระสวนจังหวะของเพลงมังคละกับระบบหน้าทับของดนตรีไทย รวมถึงวงปี่กลองและดนตรีพิธีกรรมประเภทอื่น โดยใช้หลักฐานหลายประเภทประกอบกัน เช่น เอกสารโบราณ สมุดโน้ต บันทึกเสียง ภาพถ่าย ประวัติศาสตร์บอกเล่า และข้อมูลจากนักดนตรีอาวุโส เพื่ออธิบายต้นกำเนิด เส้นทางการแพร่กระจาย และกระบวนการปรับเปลี่ยนทางดนตรีอย่างรอบด้าน เนื่องจากความคล้ายคลึงของโครงสร้างจังหวะเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ได้

เอกสารอ้างอิง

กมลธรรม เกื้อบุตร. (2563). พิธีไหว้ครูดนตรีมังคละ. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *26*(1), 51-62. เข้าถึงได้จาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/240883/164028

เกษร เอมโอด, สุรพล เนสุสินธุ์, และ ประทีป นักปี่. (2563). วงประโคมแบบปัญจวาทยะประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, *17*(2), 49-62.

ณัฏฐนิช นักปี่, นพดล พันธุ์เพ็ชร์ และกมลธรรม เกื้อบุตร. (2568). เอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองมังคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมังคละ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, *22*(3), 91–104. เข้าถึงได้จาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/article/view/284808

นพดล พันธุ์เพ็ชร์, กมลธรรม เกื้อบุตร, ณัฏฐนิช นักปี่, ณัฐกาญจ์ ธรรมขันธ์ และอวิรุทธ์ สระทอง. (2566). รูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก “เพลงไม้สี่” วงมังคละบ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารอักษราพิบูล*, *4*(1), 21-36. เข้าถึงได้จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/article/view/259172/176184

ประทีป นักปี่. (2548). *เอกสารคำสอนวิชา 201111 ดนตรีพื้นบ้านไทย*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ประทีป นักปี่. (ม.ป.ป). *หนังสือโน้ตเพลงมังคละพ.ศ.2525–2537*. เอกสารส่วนบุคคลของประทีป นักปี่.

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2556). *ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย*. สันติศิริการพิมพ์.

สันติ ศิริคชพันธ์. (2540). *วงมังคละในจังหวัดพิษณุโลก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].

Geary, D. (2022). Analyzing the beat in metrically consonant popular songs: A multifaceted approach. *Music Theory Online*, *28*(4). https://doi.org/10.30535/mto.28.4.2

McAdams, S., Goodchild, M., & Soden, K. (2022). A taxonomy of orchestral grouping effects derived from principles of auditory perception. *Music Theory Online*, *28*(3). https://doi.org/10.30535/mto.28.3.6

Savage, P. E. (2019). Cultural evolution of music. *Palgrave Communications*, 5, Article 16. https://doi.org/10.1057/s41599-019-0221-1

Schwitzgebel, E. (2025). “Cueing” your playlist: Texture and teleology in post-millennial pop. *Music Theory Online*, *31*(1). https://doi.org/10.30535/mto.31.1.5

Stone, R. M. (2008). *Theory for ethnomusicology*. Routledge.

Voirol, J. (2021). Assembling ‘indigeneity’ through musical practices: Translocal circulations, ‘tradition’, and place in Otavalo (Ecuadorian Andes). *Popular Music*, *40*(3–4), 428–449. https://doi.org/10.1017/S0261143021000076

Waterman, E. (2019). Performance studies and critical improvisation studies in ethnomusicology: Understanding music and culture through situated practice. In H. M. Berger & R. M. Stone (Eds.), *Theory for ethnomusicology: Histories, conversations, insights* (2nd ed., pp. 141–175). Routledge.

บทความวิจัย (Research Article)

ภูมิทัศน์ทางภาษาจากป้ายสาธารณะ ในบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

Linguistic Landscape of Public Signs in the Area of Ratchadamnoen Road, Mueang Nakhon Si Thammarat District, Nakhon Si Thammarat Province

วรกร ธรรมภิบาลอุดม[1*] ณหทัย ทองโอ[2] พฤฒิตา สงคง[3]
ปนัดดา เลิศไกร[1] และ นันทวัฒน์ เนตรเจริญ[1]
Vorakorn Thampiban Udom [1*], Nahathai Thongao[2], Prittita Songkong[3]
Panadda Lerdsakrai[1] and Nantawat Nedjaroen[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการใช้และการจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะ ตลอดจนวิเคราะห์บทบาทเชิงสัญลักษณ์ของภาษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรมบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed-Method Research) ผสานการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากป้ายสาธารณะจำนวน 1,097 ป้าย และวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดภูมิทัศน์ทางภาษา (Linguistic Landscape) ร่วมกับกรอบสัญวิทยาภูมิศาสตร์ (Geosemiotics)

ผลการวิจัยพบว่า ป้ายปนภาษามีสัดส่วนสูงกว่าป้ายภาษาเดียวอย่างชัดเจน (ร้อยละ 67.37) โดยรูปแบบที่พบมากที่สุดคือป้ายทวิภาษาแบบ 2 ภาษา 2 อักษร (ร้อยละ 38.93) ภาษาไทยทำหน้าที่เป็นภาษาแกนกลางของพื้นที่ มักปรากฏในตำแหน่งเด่นและมีขนาดตัวอักษร

[1] หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Bachelor of Education, Bachelor of Education Program in Thai Language, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand.

[2] โรงเรียนบ้านอ้ายเลา อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Baanailao School, Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province, Thailand.

[3] นักวิชาการอิสระ
Independent scholar

*Corresponding author; email: vorakorn_tha@nstru.ac.th

(**Received:** 23 February 2026; **Revised:** 20 May 2026**; Accepted:** 13 June 2026)

ใหญ่กว่าภาษาอื่น สะท้อนสถานะของภาษาไทยในฐานะภาษาหลักของพื้นที่สาธารณะ ขณะที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทเด่นในบริบทเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ส่วนภาษาจีนและภาษาอาหรับสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา

นอกจากนี้ การจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูล หากยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอัตลักษณ์ในพื้นที่เมืองพหุวัฒนธรรม โดยพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นพื้นที่พหุภาษาที่มีภาษาไทยเป็นภาษาแกนกลาง ขณะที่ภาษาต่างประเทศทำหน้าที่เฉพาะตามบริบททางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศาสนา

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์ทางภาษา พหุภาษา ป้ายสาธารณะ รูปแบบการใช้ภาษา นครศรีธรรมราช

Abstract

This study aimed to investigate patterns of language use and arrangement on public signs and to analyze the symbolic roles of languages in the multicultural area of Ratchadamnoen Road, Mueang Nakhon Si Thammarat District, Nakhon Si Thammarat Province. A mixed-method research approach combining quantitative and qualitative analyses was employed. Data were collected from 1,097 public signs and analyzed within using the frameworks of Linguistic Landscape and Geosemiotics.

The findings revealed that mixed-language signs significantly outnumbered monolingual signs (67.37%), with bilingual signs containing two languages and two scripts being the most prevalent type (38.93%). Thai functioned as the central language of the area and frequently appeared in more prominent positions and in larger font sizes than other languages, reflecting its status as the principal language of the public space. English primarily served economic and tourism-related functions, whereas Chinese and Arabic were closely associated with ethnic and religious identities.

The findings further demonstrates that the arrangement of languages on public signs serves not only an informational function but also reflects the relationship among language, power, and identity in a multicultural urban context. The study area can be characterized as a multilingual public space in which Thai

functions as the central language, while foreign languages perform specific roles according to economic, cultural, and religious contexts.

Keywords: Linguistic Landscape, Multilingualism, Public Signs, Patterns of Language Use, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งสะท้อนลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมผ่านการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาที่หลากหลาย ได้แก่ ชุมชนชาวพุทธ พราหมณ์ มุสลิม คริสต์ และชาวจีน จนได้รับการกล่าวถึงในฐานะ “ถนน 5 วัฒนธรรม” ความหลากหลายดังกล่าวมิได้ปรากฏเพียงในวิถีชีวิตหรือสถาปัตยกรรม หากยังสะท้อนผ่านภาษาและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะป้ายราชการ ป้ายศาสนา และป้ายเชิงพาณิชย์ตลอดแนวถนนราชดำเนิน

ภายใต้บริบทการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยว ภูมิทัศน์ทางภาษาในพื้นที่สะท้อนทั้งความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากล ผ่านการปรากฏร่วมกันของภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอาหรับในป้ายสาธารณะและป้ายเชิงพาณิชย์ การเลือกใช้ภาษาและการจัดวางภาษาในพื้นที่สาธารณะจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูล หากยังสะท้อนอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่พหุวัฒนธรรมร่วมสมัย

ในมิติทางภาษาศาสตร์สังคม แนวคิดภูมิทัศน์ทางภาษา (Linguistic Landscape: LL) เป็นกรอบการศึกษาที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา มนุษย์ และพื้นที่สาธารณะ โดย Landry and Bourhis (1997) เสนอว่า ภาษาในป้ายสาธารณะทำหน้าที่ทั้งเชิงสารสนเทศและเชิงสัญลักษณ์ ขณะที่ Scollon and Scollon (2003) อธิบายว่า การจัดวางภาษา ตำแหน่งข้อความ และขนาดตัวอักษรสัมพันธ์กับอุดมการณ์ทางภาษาและโครงสร้างอำนาจในสังคม นอกจากนี้ Bourdieu (1991) ยังมองว่าภาษาเป็น “ทุนเชิงสัญลักษณ์” ที่สะท้อนสถานะและอำนาจของกลุ่มผู้ใช้ภาษาในพื้นที่สาธารณะ

งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้ภาษาในพื้นที่สาธารณะสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว อัตลักษณ์ และอำนาจทางสังคม (กรกฤช มีมงคล, 2564; กรวรรณ พรหมแย้ม, 2565; Backhaus, 2007; Ben-Rafael, et al., 2006;) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาความหลากหลายทางภาษาและลักษณะทางกายภาพของป้าย ขณะที่การศึกษาความสัมพันธ์

ระหว่างภาษา อำนาจเชิงพื้นที่ และการต่อรองอัตลักษณ์ในบริบทเมืองประวัติศาสตร์พหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ยังได้รับความสนใจค่อนข้างจำกัด

จากช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาภูมิทัศน์ทางภาษาในบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษา การจัดวางภาษา และบทบาทเชิงสัญลักษณ์ของภาษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ผลการศึกษาจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านภูมิทัศน์ทางภาษาในบริบทเมืองประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อัตลักษณ์ และอำนาจในพื้นที่สาธารณะร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้และการจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทเชิงสัญลักษณ์และนัยทางสังคมวัฒนธรรมของภาษาที่ปรากฏในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed-Method Research) โดยบูรณาการการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดภูมิทัศน์ทางภาษา (Linguistic Landscape) ของ Landry and Bourhis (1997) และกรอบภูมิสัญญะ (Geosemiotics) ของ Scollon and Scollon (2003) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอัตลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะ

1. พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาด้วยวิธีเจาะจง (purposive site selection) โดยเลือกบริเวณถนนราชดำเนิน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมือง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

2.1 ประชากรและขอบเขตข้อมูล

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ป้ายสาธารณะที่สามารถมองเห็นได้ในพื้นที่สาธารณะ (visible language in public space) ทั้งป้ายที่จัดทำโดยภาครัฐ (top-down signs) เช่น ป้าย

จราจร ป้ายชื่อถนน และป้ายหน่วยงานราชการ และป้ายที่จัดทำโดยภาคเอกชน (bottom-up signs) เช่น ป้ายร้านค้า ป้ายโฆษณา และป้ายประชาสัมพันธ์

2.2 กลุ่มตัวอย่างและเกณฑ์คัดเลือก

ข้อมูลภาคสนามเก็บรวบรวมระหว่างเดือนมกราคม–กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 โดยใช้วิธีสำรวจภาคสนาม (field survey) ได้จำนวนป้ายทั้งสิ้น 1,097 ป้าย เกณฑ์คัดเลือกประกอบด้วย

2.2.1 เป็นป้ายที่ติดตั้งถาวรหรือกึ่งถาวรในพื้นที่สาธารณะ

2.2.2 สามารถอ่านตัวอักษรได้ชัดเจนและครบถ้วน

2.2.3 ไม่เป็นป้ายส่วนบุคคลภายในอาคารที่บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงได้

2.2.4 ป้ายที่มีเนื้อหาเหมือนกันทุกประการจะนับเพียงหนึ่งหน่วยข้อมูล

2.3 หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

หน่วยการวิเคราะห์กำหนดให้ “1 ป้าย = 1 หน่วยข้อมูล” โดยไม่แยกข้อความย่อยภายในป้ายออกเป็นหน่วยย่อย เว้นแต่กรณีที่ป้ายเดียวกันมีเนื้อหาหรือหน้าที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในเชิงสาระสำคัญ

2.4 วิธีการบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีเดินสำรวจพื้นที่ควบคู่กับการบันทึกภาพถ่ายดิจิทัล โดยบันทึกทั้งตัวบทและบริบททางกายภาพของป้าย เพื่อรักษาความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ภายหลัง

3. การจำแนกและการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Classification and Analysis)

3.1 การวิเคราะห์เชิงรูปแบบภาษา (Linguistic Form Analysis)

ผู้วิจัยจำแนกรูปแบบการใช้ภาษาในป้ายสาธารณะโดยพิจารณาทั้ง “ภาษา” (language) และ “ระบบอักษร” (script) ได้แก่ อักษรไทย อักษรโรมัน อักษรจีน และอักษรอาหรับ โดยจำแนกป้ายออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

3.1.1 ป้ายภาษาเดียว (Monolingual Signs) หมายถึงป้ายที่ใช้ภาษาเพียงภาษาเดียวในการสื่อสาร แม้อาจปรากฏมากกว่าหนึ่งระบบอักษรก็ตาม

3.1.2 ป้ายปนภาษา (Mixed-language Signs) หมายถึง ป้ายที่ใช้ตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไปภายในป้ายเดียวกัน ซึ่งครอบคลุมทั้งป้ายทวิภาษาและป้ายพหุภาษา

การวิเคราะห์ในระดับนี้ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายแนวโน้มการกระจายตัวทางภาษาในพื้นที่ศึกษา

3.2 การวิเคราะห์เชิงบริบทสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Contextual Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบททางสังคมวัฒนธรรม โดยพิจารณาการจัดวางภาษา ลำดับตำแหน่ง ขนาดตัวอักษร และความโดดเด่นของภาษาในป้าย เพื่ออธิบายบทบาทเชิงสัญลักษณ์ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ศึกษา

4. ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness)

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลซ้ำจากภาพถ่ายทั้งหมดก่อนการจำแนกหมวดหมู่ พร้อมกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อรักษาความสอดคล้องและลดอคติในการวิจัย

5. การสังเคราะห์และอภิปรายผล (Data Synthesis and Discussion)

ผลการวิจัยนำเสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ โดยอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดภูมิทัศน์ทางภาษา ควบคู่กับการตีความเชิงสังคมวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการใช้และการจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะ

1.1 ภาพรวมของป้ายสาธารณะ

ถนนราชดำเนินตั้งอยู่ในเขตศูนย์กลางเศรษฐกิจและการปกครองของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะเป็นย่านการค้าและบริการที่มีกิจกรรมสาธารณะหนาแน่น จากการสำรวจภาคสนามพบป้ายสาธารณะจำนวนทั้งสิ้น 1,097 ป้าย

ป้ายทั้งหมดถูกจำแนกตามวัตถุประสงค์การใช้งานและลักษณะการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ ป้ายชื่อกิจการ ป้ายโฆษณา ป้ายชื่อถนนและซอย ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายชื่อสถานที่ ป้ายชื่อสำนักงานและองค์กรต่าง ๆ และป้ายชื่อสถาบันการศึกษา ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของป้ายสาธารณะจำแนกตามประเภท

ประเภทของป้ายสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนิน	จำนวน	ร้อยละ
ป้ายชื่อกิจการ	671	61.17
ป้ายโฆษณา	156	14.22
ป้ายชื่อถนนและซอย	107	9.75

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของป้ายสาธารณะจำแนกตามประเภท (ต่อ)

ประเภทของป้ายสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนิน	จำนวน	ร้อยละ
ป้ายประชาสัมพันธ์	77	7.02
ป้ายชื่อสถานที่	35	3.19
ป้ายชื่อสำนักงานและองค์กรต่าง ๆ	32	2.92
ป้ายชื่อสถาบันการศึกษา	19	1.73
รวม	1,097	100

จากผลการสำรวจพบว่า ป้ายชื่อกิจการมีสัดส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.17 รองลงมาคือป้ายโฆษณา (ร้อยละ 14.22) และป้ายชื่อถนนและซอย (ร้อยละ 9.75) ขณะที่ป้ายประเภทเชิงสถาบัน เช่น ป้ายชื่อสถานที่ ป้ายสำนักงาน และป้ายสถาบันการศึกษา พบในสัดส่วนต่ำกว่า สัดส่วนดังกล่าวสะท้อนว่าถนนราชดำเนินมีลักษณะเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและการค้าสำคัญของเมือง

1.2 รูปแบบการใช้ภาษาในป้ายสาธารณะ

การวิเคราะห์ป้ายสาธารณะจำนวน 1,097 ป้าย พบว่าสามารถจำแนกรูปแบบการใช้ภาษาออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) ป้ายภาษาเดียว (monolingual signs) และ (2) ป้ายปนภาษา (mixed-language signs) ซึ่งครอบคลุมทั้งป้ายทวิภาษา (bilingual signs) และป้ายพหุภาษา (multilingual signs)

การจำแนกจำนวนภาษาในป้ายใช้เกณฑ์เชิงหน้าที่ โดยนับเฉพาะหน่วยภาษาที่ทำหน้าที่สื่อสารเชิงสารสนเทศอย่างชัดเจน ไม่นับรวมองค์ประกอบเชิงตกแต่งหรือสัญลักษณ์ที่ไม่ทำหน้าที่สื่อความหมายโดยตรง

1.2.1 ป้ายภาษาเดียว พบจำนวน 358 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 32.63 แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1) ป้าย 1 ภาษา 1 อักษร จำนวน 191 ป้าย (ร้อยละ 17.41)

ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนที่ใช้ระบบอักษรเดียว สะท้อนการกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารอย่างเฉพาะเจาะจง โดยภาษาอังกฤษมักใช้ในกิจการเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงสากล ขณะที่ภาษาจีนมักปรากฏในกิจการของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน และสะท้อนการธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านการคงรูปอักษรดั้งเดิม ตัวอย่างดังภาพ 1

ภาพ 1 ป้าย 1 ภาษา 1 อักษร (ป้ายชื่อกิจการ)
ภาษาจีน อักษรจีน: **南園面**

ป้ายชื่อกิจการดังกล่าวใช้ภาษาจีนที่เขียนด้วยอักษรจีนตัวเต็ม โดยไม่มีภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษกำกับ สะท้อนการเลือกใช้ภาษาเพื่อแสดงอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์อย่างชัดเจน อักษรจีนทำหน้าที่เป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ (symbolic capital) ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารจีนและผู้รับสารที่มีความคุ้นเคยทางภาษาและวัฒนธรรมจีน ขณะเดียวกัน การไม่แปลหรือถอดเสียงยังสะท้อนการสร้างพื้นที่อัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนชาวจีนภายในภูมิทัศน์ทางภาษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

2) ป้าย 1 ภาษา 2 อักษร จำนวน 167 ป้าย (ร้อยละ 15.22)

ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทยที่ปรากฏทั้งในอักษรไทยและอักษรโรมันในลักษณะการถอดเสียง (transliteration) พบมากในป้ายราชการและป้ายชื่อสถานที่ สะท้อนบทบาทของภาษาไทยในฐานะภาษาหลักของพื้นที่ ขณะเดียวกันยังรองรับผู้ใช้ภาษาต่างชาติและสอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการสื่อสารสาธารณะและการท่องเที่ยวของภาครัฐตัวอย่างดังภาพ 2

ภาพ 2 ป้าย 1 ภาษา 2 อักษร (ป้ายชื่อถนนและซอย)
ภาษาไทย + อักษรโรมัน: CHAIMONGKOL

ป้ายชื่อถนน “ชัยมงคล” ปรากฏการใช้อักษรไทยควบคู่กับอักษรโรมัน (CHAIMONGKOL) ในลักษณะการถอดเสียง (transliteration) โดยมิได้เพิ่มภาษาใหม่เข้าสู่ป้าย จึงจัดเป็นป้ายภาษาเดียวที่ใช้สองระบบอักษร สะท้อนลักษณะ “ความหลากหลายทางอักษรโดยปราศจากความ

หลากหลายทางภาษา” (script diversity without language diversity) การจัดวางดังกล่าวตอกย้ำสถานะของภาษาไทยในฐานะภาษาหลักและภาษาแห่งอำนาจในป้ายภาครัฐ (top-down sign) ขณะที่อักษรโรมันทำหน้าที่ขยายการเข้าถึงข้อมูลสำหรับผู้ใช้ภาษาต่างชาติ เพื่อรองรับการสัญจรและการสื่อสารในบริบทสากล โดยยังคงลำดับชั้นทางภาษาที่ให้ภาษาไทยอยู่ในสถานะหลักของพื้นที่สาธารณะ

1.2.2 ป้ายปนภาษา พบจำนวน 739 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 67.37 ซึ่งสูงกว่าป้ายภาษาเดียวอย่างชัดเจน สะท้อนลักษณะภูมิทัศน์ทางภาษาที่มีความหลากหลาย

ป้ายทวิภาษาเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด โดยเฉพาะป้าย 2 ภาษา 2 อักษร จำนวน 427 ป้าย (ร้อยละ 38.93) ซึ่งภาษาไทยมักปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาอาหรับ โดยแต่ละภาษาใช้ระบบอักษรของตนเองอย่างชัดเจน

จากการสำรวจลักษณะการจัดวางข้อความบนป้าย พบแนวโน้มร่วมกันว่า ภาษาไทยมักปรากฏในตำแหน่งบนสุดหรือมีขนาดตัวอักษรใหญ่กว่าภาษาอื่น ขณะที่ภาษาต่างประเทศมักปรากฏในตำแหน่งรองหรือมีขนาดตัวอักษรเล็กกว่า นอกจากนี้ บางป้ายแสดงการจัดวางภาษาในลักษณะเรียงลำดับจากบนลงล่างหรือซ้ายไปขวา โดยภาษาไทยมักอยู่ในตำแหน่งแรกของลำดับดังกล่าว

รูปแบบอื่นของป้ายทวิภาษา ได้แก่ ป้าย 2 ภาษา 1 อักษร จำนวน 198 ป้าย (ร้อยละ 18.05) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ใช้คำจากภาษาต่างประเทศแต่เขียนด้วยอักษรไทย และป้าย 2 ภาษา 3 อักษร จำนวน 81 ป้าย (ร้อยละ 7.38) ซึ่งเป็นกรณีที่มีการเพิ่มระบบถอดเสียงร่วมด้วย ดังปรากฏในภาพ 3–4

ภาพ 3 ป้ายทวิภาษา แบบ 2 ภาษา 3 อักษร (ป้ายชื่อกิจการ)

ภาษาไทย: ยนต์วัฒนา

อักษรจีน: **隆興榮**

อักษรโรมัน: ENG HIN LEONG

ป้ายชื่อกิจการดังกล่าวปรากฏการใช้สองภาษาผ่านสามระบบอักษร ได้แก่ อักษรไทย อักษรจีน และอักษรโรมัน โดยข้อความ “ENG HIN LEONG” ทำหน้าที่เป็นอักษรถอดเสียง (transliteration) จากภาษาจีนสำเนียงท้องถิ่น รูปแบบดังกล่าวสะท้อนการจัดแสดงพหุภาษาเพื่อขยายการเข้าถึงผู้รับสารในบริบทการค้าพหุวัฒนธรรม ทั้งผู้ใช้ภาษาไทย ชุมชนไทยเชื้อสายจีน และผู้ที่คุ้นเคยกับอักษรโรมัน ขณะเดียวกัน การปรากฏของอักษรจีนอย่างเด่นชัดยังสะท้อนกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ (identity negotiation) ของผู้ประกอบการ ระหว่างการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับการปรับตัวต่อบริบทเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย ผ่านการใช้ภาษาในฐานะทั้งเครื่องมือสื่อสารและทุนเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะ

ภาพ 4 ป้ายทวิภาษา แบบ 2 ภาษา 2 อักษร (ป้ายชื่อสถานที่)
ภาษาไทย: “คริสตจักรเบธเลเฮ็ม สภาคริสตจักรในประเทศไทย”
ภาษาอังกฤษ: “BETHLEHEM CHURCH”

ป้ายชื่อศาสนสถานดังกล่าวปรากฏการใช้ภาษาไทยควบคู่กับภาษาอังกฤษผ่านอักษรไทยและอักษรโรมัน โดยคำว่า “เบธเลเฮ็ม” เป็นการถอดเสียงชื่อสถานที่ทางศาสนาที่มีรากจากภาษาฮีบรู ผ่านการใช้ในภาษาอังกฤษและภาษาไทย ภาษาไทยทำหน้าที่แสดงชื่อเต็มขององค์กรและสังกัด ขณะที่ภาษาอังกฤษแสดงชื่อศาสนสถานในรูปแบบกระชับเพื่อรองรับผู้รับสารต่างชาติ การจัดวางข้อความพบว่า ภาษาไทยปรากฏในตำแหน่งเด่นและมีขนาดตัวอักษรใหญ่กว่า ส่วนภาษาอังกฤษอยู่ในตำแหน่งรอง สะท้อนสถานะของภาษาไทยในฐานะภาษาหลักของพื้นที่สาธารณะ ขณะเดียวกัน การใช้ป้ายทวิภาษายังทำหน้าที่ทั้งในมิติสารสนเทศ (informational function) และมิติเชิงสัญลักษณ์ (symbolic function) ผ่านการเชื่อมโยงบริบทท้องถิ่นกับเครือข่ายศาสนาในระดับสากล

ป้ายพหุภาษา (ตั้งแต่ 3 ภาษาขึ้นไป) พบจำนวน 33 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 3.01 แม้มีสัดส่วนไม่สูงเมื่อเทียบกับป้ายประเภทอื่น แต่ส่วนใหญ่ปรากฏในบริบทศาสนา สถาบัน หรือองค์กรที่มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายระหว่างประเทศ โดยจำแนกได้เป็นป้าย 3 ภาษา 3 อักษร จำนวน

14 ป้าย (ร้อยละ 1.28) ป้าย 4 ภาษา 2 อักษร จำนวน 8 ป้าย (ร้อยละ 0.73) และป้าย 5 ภาษา 3 อักษร จำนวน 11 ป้าย (ร้อยละ 1.00) ดังตัวอย่างในภาพ 5

ภาพ 5 ป้ายพหุภาษา แบบ 3 ภาษา 3 อักษร (ป้ายชื่อสถานที่)

ภาษาอาหรับ (อักษรอาหรับ): مسجد جلال الدين

ภาษาไทย (อักษรไทย): มัสยิดยะลาลุดดีน บ้านชะเอียน

อักษรโรมัน: MASJID JALA LUDDEEN

ป้ายชื่อมัสยิดดังกล่าวปรากฏการใช้ภาษาอาหรับ ภาษาไทย และอักษรโรมันร่วมกัน โดยแต่ละภาษาทำหน้าที่สื่อสารกับผู้รับสารต่างกลุ่มในพื้นที่เดียวกัน ภาษาอาหรับทำหน้าที่เชื่อมโยงกับบริบททางศาสนาและอัตลักษณ์มุสลิม ขณะที่ภาษาไทยใช้สื่อสารกับคนในท้องถิ่นและสังคมส่วนรวม ส่วนข้อความ “MASJID JALA LUDDEEN” เป็นรูปแบบการถอดอักษรอาหรับด้วยอักษรโรมัน (romanized form) เพื่อรองรับการสื่อสารในบริบทสากลและผู้ที่ไม่สามารถอ่านอักษรอาหรับได้

การจัดวางภาษาอาหรับไว้ในตำแหน่งบนสุดร่วมกับสัญลักษณ์ “**الله**” สะท้อนสถานะเชิงสัญลักษณ์ของภาษาศาสนาในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่การปรากฏร่วมกันของหลายภาษาแสดงให้เห็นว่าป้ายศาสนาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงระบุสถานที่ หากยังเป็นกลไกในการประกาศอัตลักษณ์ทางศาสนา สร้างความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเชื่อมโยงชุมชนมุสลิมท้องถิ่นเข้ากับเครือข่ายมุสลิมในระดับกว้าง ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนพลวัตของสังคมพหุวัฒนธรรมที่หลายภาษาและหลายอัตลักษณ์สามารถดำรงอยู่ร่วมกันในพื้นที่สาธารณะเดียวกันได้อย่างชัดเจน

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ป้ายปนภาษามีสัดส่วนมากกว่าป้ายภาษาเดียวอย่างชัดเจน โดยรูปแบบที่พบมากที่สุดคือป้าย 2 ภาษา 2 อักษร (ร้อยละ 38.93) แสดงถึงลักษณะภูมิทัศน์ทางภาษาที่มีความหลากหลายด้านภาษาและระบบอักษรในพื้นที่ศึกษา

1.3 การจัดวางภาษาและลำดับความเด่นของภาษา

เมื่อพิจารณาการจัดวางภาษาในป้ายปนภาษา พบว่า ภาษาไทยมักปรากฏในตำแหน่งลำดับแรกหรือส่วนบนของป้าย และมีขนาดตัวอักษรใหญ่กว่าภาษาอื่น ขณะที่ภาษาอังกฤษมักปรากฏในตำแหน่งรองในลักษณะคำแปลหรือข้อความเพื่อรองรับผู้รับสารต่างชาติ ส่วนภาษาจีนและภาษาอาหรับมักพบในบริบทเฉพาะ เช่น ร้านค้าของชุมชนชาติพันธุ์และศาสนสถาน

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นลำดับความเด่นของภาษา (language salience) และโครงสร้างลำดับชั้นทางภาษา (language hierarchy) ในพื้นที่ศึกษา โดยภาษาไทยยังคงมีสถานะเป็นภาษาหลักของพื้นที่สาธารณะ ขณะที่ภาษาต่างประเทศทำหน้าที่เสริมในด้านการสื่อสาร การท่องเที่ยว และการสร้างภาพลักษณ์เชิงเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม การปรากฏร่วมกันของภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอาหรับ ยังสะท้อนพลวัตของสังคมเมืองพหุวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และศาสนา การจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูล หากยังเกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่สาธารณะอีกด้วยดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงความถี่และร้อยละของรูปแบบการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะ

รูปแบบการใช้ภาษาภาษา	**ความถี่ (ป้าย)**	**ร้อยละ (%)**
1. ป้ายภาษาเดียว (Monolingual Signs)	**358**	**32.63**
- ป้าย 1 ภาษา 1 อักษร	191	17.41
- ป้าย 1 ภาษา 2 อักษร	167	15.22
2. ป้ายปนภาษา (Mixed-Language Signs)	**739**	**67.37**
2.1 ป้ายทวิภาษา (Bilingual Signs)	(706)	(64.36)
- ป้าย 2 ภาษา 1 อักษร	198	18.05
- ป้าย 2 ภาษา 2 อักษร	427	38.93
- ป้าย 2 ภาษา 3 อักษร	81	7.38
2.2 ป้ายพหุภาษา (Multilingual Signs)	(33)	(3.01)
- ป้าย 3 ภาษา 3 อักษร	14	1.28
- ป้าย 4 ภาษา 2 อักษร	8	0.73
- ป้าย 5 ภาษา 3 อักษร	11	1.00
รวมทั้งสิ้น	1,097	100.00

จากตาราง 2 พบว่าป้ายปนภาษา (ร้อยละ 67.37) มีสัดส่วนสูงกว่าป้ายภาษาเดียว (ร้อยละ 32.63) กว่าเท่าตัว โดยป้ายทวิภาษาแบบ 2 ภาษา 2 อักษรปรากฏมากที่สุด (ร้อยละ 38.93) ขณะที่ป้ายพหุภาษาแบบ 4 ภาษา 2 อักษรพบน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.73) ข้อมูลนี้ชี้ชัดว่าพื้นที่ถนนราชดำเนินมีลักษณะเด่นเป็นพื้นที่สื่อสารแบบทวิภาษา (Bilingual Space) อย่างชัดเจน

1.3 การจัดวางภาษาและลำดับความเด่นของภาษา

เมื่อพิจารณาการจัดวางภาษาในป้ายปนภาษา พบว่า ภาษาไทยมักปรากฏในตำแหน่งลำดับแรกหรือส่วนบนของป้าย และมีขนาดตัวอักษรใหญ่กว่าภาษาอื่น ขณะที่ภาษาอังกฤษมักปรากฏในตำแหน่งรองในลักษณะคำแปลหรือข้อความเพื่อรองรับผู้รับสารต่างชาติ ส่วนภาษาจีนและภาษาอาหรับมักพบในบริบทเฉพาะ เช่น ร้านค้าของชุมชนชาติพันธุ์และศาสนสถาน

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นลำดับความเด่นของภาษา (language salience) และโครงสร้างลำดับชั้นทางภาษา (language hierarchy) ในพื้นที่ศึกษา โดยภาษาไทยยังคงมีสถานะเป็นภาษาหลักของพื้นที่สาธารณะ ขณะที่ภาษาต่างประเทศทำหน้าที่เสริมในด้านการสื่อสาร การท่องเที่ยว และการสร้างภาพลักษณ์เชิงเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม การปรากฏร่วมกันของภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอาหรับ ยังสะท้อนพลวัตของสังคมเมืองพหุวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และศาสนา การจัดวางภาษาในป้ายสาธารณะจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารข้อมูล หากยังเกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่สาธารณะอีกด้วย

2. บทบาทเชิงสัญลักษณ์และนัยทางสังคมวัฒนธรรมของภาษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ภาษาในป้ายสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนินมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดสารสนเทศ หากยังทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสัญลักษณ์ในการประกอบสร้างความหมาย อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่สาธารณะของเมืองพหุวัฒนธรรม

ภาษาไทยปรากฏในฐานะภาษาแกนกลางของภูมิทัศน์ทางภาษา ทั้งในด้านตำแหน่ง ขนาดตัวอักษร และพื้นที่การมองเห็น สะท้อนสถานะของภาษาแห่งชาติและอำนาจเชิงสถาบันของรัฐในการกำกับการสื่อสารสาธารณะ ขณะที่ภาษาอังกฤษทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่กับบริบทเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมสมัยใหม่ในระดับสากล ส่วนภาษาจีนและภาษาอาหรับสัมพันธ์กับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา และเครือข่ายวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

การปรากฏร่วมกันของหลายภาษาในพื้นที่เดียวกันจึงมิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางภาษา หากยังสะท้อนพลวัตของการต่อรองระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับกระแสโลกาภิวัตน์ ผ่านกระบวนการเลือกใช้ การจัดวาง และการให้คุณค่าทางภาษาในพื้นที่สาธารณะ กล่าวอีกนัยหนึ่ง

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อัตลักษณ์ และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการใช้ภาษาและโครงสร้างเชิงอำนาจในภูมิทัศน์ทางภาษา

1.1 ลักษณะพื้นที่สื่อสารแบบทวิภาษานำ

ข้อค้นพบที่ป้ายปนภาษามีสัดส่วนสูงกว่าป้ายภาษาเดียว (ร้อยละ 67.37 และ 32.63 ตามลำดับ) และรูปแบบที่พบมากที่สุดคือป้ายทวิภาษาแบบ 2 ภาษา 2 อักษร (ร้อยละ 38.93) บ่งชี้ว่าถนนราชดำเนินมีลักษณะเป็น “พื้นที่สื่อสารแบบทวิภาษานำ” (bilingual dominant communicative space) ซึ่งสอดคล้องกับที่ Backhaus (2007) พบในย่านการค้าของโตเกียว และที่ Huebner (2006) พบในพื้นที่ท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร สัดส่วนดังกล่าวอาจสะท้อนลักษณะของพื้นที่เศรษฐกิจ–ท่องเที่ยวที่ได้รับอิทธิพลจากบริบทเมืองขนาดใหญ่ แม้จะตั้งอยู่ในจังหวัดภูมิภาค

สัดส่วนของป้ายพหุภาษา (ร้อยละ 3.01) ที่ต่ำกว่าที่ Ben-Rafael, et al. (2006) พบในพื้นที่พหุวัฒนธรรมของอิสราเอลอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนลักษณะเฉพาะของพื้นที่ไทย กล่าวคือ แม้จะมีชุมชนหลายชาติพันธุ์อาศัยร่วมกัน แต่ภาษาไทยยังคงมีอำนาจนำสูงในฐานะภาษาราชการและภาษาตลาด ส่งผลให้ชุมชนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้ทวิภาษา (ไทย + ภาษาชาติพันธุ์) แทนการใช้หลายภาษาพร้อมกัน

1.2 ลำดับความเด่นและการจัดวางภาษาไทยในตำแหน่งนำ

การที่ภาษาไทยมักปรากฏในตำแหน่งบนสุดและมีขนาดตัวอักษรใหญ่กว่าภาษาอื่น สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบ Geosemiotics ของ Scollon and Scollon (2003) ที่เสนอว่าตำแหน่งบนของป้ายสื่อถึงสิ่งที่ “เป็นอุดมการณ์” (the Ideal) หรือมีสถานะทางสังคมสูงกว่า ลักษณะนี้สะท้อนโครงสร้างลำดับชั้นทางภาษา (language hierarchy) ที่รัฐกำหนดขึ้นผ่านนโยบายภาษาและการออกแบบป้ายสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Prapobratanakul (2016) พบในกรุงเทพมหานคร

ที่น่าสนใจคือ งานวิจัยนี้พบข้อยกเว้นสำคัญซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผู้วิจัยเข้าถึงยังไม่พบ นั่นคือในบริบทของศาสนสถานอิสลาม ภาษาอาหรับได้รับการยกตำแหน่งไว้เหนือภาษาไทยอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจเชิงศาสนา (religious authority) สามารถแทนที่อำนาจรัฐในการกำหนดลำดับภาษาบนป้ายได้ในบริบทเฉพาะ ข้อค้นพบนี้ขยายกรอบการวิเคราะห์

ที่มีอยู่เดิม โดยชี้ให้เห็นมิติทางศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาในการศึกษาภูมิทัศน์ทางภาษา

1.3 รูปแบบการจัดวางภาษาตามประเภทผู้ผลิตป้าย

พบความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างป้ายภาครัฐ (top-down) และป้ายเอกชน (bottom-up) ซึ่งสอดคล้องกับที่ Backhaus (2007) เสนอว่าป้ายของรัฐมักสะท้อนนโยบายภาษาอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่ป้ายเอกชนสะท้อนอัตลักษณ์และกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจมากกว่า ป้ายราชการส่วนใหญ่เป็นป้าย 1 ภาษา 2 อักษร (ภาษาไทย + อักษรโรมัน) สะท้อนนโยบายของรัฐในการรองรับผู้ใช้ภาษาต่างชาติ โดยไม่ยอมสละตำแหน่งหลักให้แก่ภาษาอื่น ในขณะที่ป้ายเอกชนมีความหลากหลายและยืดหยุ่นทางภาษามากกว่า

2. บทบาทเชิงสัญลักษณ์และนัยทางสังคมวัฒนธรรมของภาษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์

2.1 ภาษาไทยในฐานะสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐและความเป็นชาติ

ภาษาไทยทำหน้าที่มากกว่าการเป็นเครื่องมือสื่อสาร โดยยังเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐในพื้นที่สาธารณะ การที่ภาษาไทยปรากฏในตำแหน่งเด่นทั้งในด้านขนาด ตำแหน่ง และความถี่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Landry and Bourhis (1997) ที่อธิบายว่าภาษาในป้ายสาธารณะทำหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ในการแสดงสถานะและอำนาจของกลุ่มภาษา ถึงแม้ถนนราชดำเนินจะมีชุมชนหลายชาติพันธุ์และศาสนาอยู่ร่วมกันมานานหลายร้อยปี แต่ภาษาไทยยังคงครองสถานะภาษาหลักของพื้นที่สาธารณะ ซึ่งบ่งชี้ว่าสามารถตีความได้ว่าภาษาไทยยังคงดำรงสถานะเป็นภาษาหลักและเป็นภาษากลางของพื้นที่พหุวัฒนธรรม

2.2 ภาษาอังกฤษในฐานะสัญลักษณ์ของโลกาภิวัตน์และความทันสมัย

ภาษาอังกฤษปรากฏเด่นชัดในป้ายธุรกิจ การค้า และบริการ ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่ท้องถิ่นกับระบบเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวระดับสากล สอดคล้องกับแนวคิดทุนเชิงสัญลักษณ์ (symbolic capital) ของ Bourdieu (1991) ที่อธิบายว่าภาษาอังกฤษสามารถสร้างภาพลักษณ์ความเป็นสากลและความทันสมัยให้แก่กิจการ แม้กลุ่มลูกค้าหลักจะไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันก็ตาม

บทบาทของภาษาอังกฤษในถนนราชดำเนินแตกต่างจากที่ กรกฤช มีมงคล (2564) พบในย่านสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร กล่าวคือในขณะที่ภาษาอังกฤษในสุขุมวิทปรากฏในสถานะเกือบเทียบเท่าภาษาไทยในหลายบริเวณ ภาษาอังกฤษในถนนราชดำเนินปรากฏในสถานะภาษารอง

เกือบทั้งหมด ความแตกต่างนี้แสดงให้เห็นว่าผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อภูมิทัศน์ทางภาษาแปรผันตามโครงสร้างเศรษฐกิจและระดับการบูรณาการกับเศรษฐกิจโลกของแต่ละพื้นที่

2.3 ภาษาจีนในฐานะสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และเครือข่ายเศรษฐกิจ

ภาษาจีนในถนนราชดำเนินปรากฏส่วนใหญ่ในรูปแบบอักษรจีนดั้งเดิม (Traditional Chinese) ที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนใช้มาหลายชั่วอายุคน จึงสะท้อน “ความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม” (cultural continuity) มากกว่า ซึ่งแตกต่างจากภาษาจีนกลางในเชียงใหม่ที่ กรวรรณ พรหมแย้ม (2565) พบ ซึ่งเติบโตตามกระแสนักท่องเที่ยวจีนแผ่นดินใหญ่ในยุคปัจจุบัน การคงรูปภาษาจีนดั้งเดิมแสดงให้เห็นว่าชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านภาษา สอดคล้องกับแนวคิด “ทุนเชิงสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์” (ethnic symbolic capital) ของ Bourdieu (1991)

2.4 ภาษาอาหรับในฐานะสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและอัตลักษณ์มุสลิม

ภาษาอาหรับมิได้ทำหน้าที่เพียงการสื่อสารสารสนเทศ แต่ยังทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์” (sacred symbol) ที่เชื่อมโยงชุมชนมุสลิมในท้องถิ่นกับโลกอิสลามในระดับสากล Sebba (2007) อธิบายว่าในชุมชนที่มีภาษาศักดิ์สิทธิ์ซึ่งต่างจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาศักดิ์สิทธิ์มักได้รับการยกย่องในเชิงสัญลักษณ์เหนือภาษาอื่นในบริบทศาสนสถาน ซึ่งอธิบายได้ว่าเหตุใดภาษาอาหรับจึงปรากฏในตำแหน่งสูงสุดของป้ายมัสยิด แม้บรรทัดฐานทั่วไปของป้ายสาธารณะไทยจะกำหนดให้ภาษาไทยอยู่ในตำแหน่งนำ

2.5 นัยทางสังคมวัฒนธรรมโดยรวม: การแบ่งพื้นที่หน้าที่ทางภาษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่าภูมิทัศน์ทางภาษาของถนนราชดำเนินสะท้อนระบบการแบ่งพื้นที่หน้าที่ทางภาษา (functional domain allocation) ที่มีโครงสร้างชัดเจน กล่าวคือ ภาษาไทยครองโดเมนราชการและการค้าทั่วไป ภาษาอังกฤษครองโดเมนธุรกิจนานาชาติและการท่องเที่ยว ภาษาจีนครองโดเมนชาติพันธุ์และเครือข่ายธุรกิจจีน และภาษาอาหรับครองโดเมนศาสนาและพิธีกรรมอิสลาม รูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการแยกส่วนหน้าที่ (diglossia) ของ Fishman (1967)

ความหลากหลายทางภาษาในถนนราชดำเนินมิใช่ความขัดแย้งหรือการแข่งขันระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม แต่เป็นระบบที่ชุมชนต่าง ๆ พัฒนากลไก “การแบ่งพื้นที่สัญลักษณ์” (symbolic space-sharing) ที่ยอมรับบทบาทเฉพาะของแต่ละภาษา ภายใต้กระบวนการนี้ ในบริบทพื้นที่ศึกษา โลกาภิวัตน์อาจมิได้ลดทอนอัตลักษณ์ท้องถิ่นโดยตรง แต่กลับเป็นปัจจัยที่ทำให้แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมยิ่งต้องการแสดงอัตลักษณ์ผ่านภาษาในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น สะท้อนพลวัตของการอยู่ร่วมกันระหว่าง “ความเป็นท้องถิ่น” และ “โลกาภิวัตน์” อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่างานวิจัยนี้จะให้ภาพรวมเชิงโครงสร้างของภูมิทัศน์ทางภาษาในพื้นที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านประเภทป้าย รูปแบบภาษา และลำดับความเด่นของภาษา อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่สามารถขยายผลการศึกษาเพื่อเพิ่มความลุ่มลึกทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงระเบียบวิธีได้ในอนาคต ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาการรับรู้และทัศนคติของประชาชนต่อการจัดลำดับความเด่นของภาษา (language salience) บนป้ายสาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้ใช้พื้นที่ตีความและให้ความหมายต่อโครงสร้างลำดับชั้นทางภาษาอย่างไร การศึกษาดังกล่าวจะช่วยเชื่อมโยงข้อมูลเชิงโครงสร้างกับมิติการรับรู้ทางสังคม

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการหรือผู้ออกแบบป้ายจะช่วยอธิบายเหตุผลและกลยุทธ์ในการเลือกใช้ภาษา รวมถึงการจัดวางภาษาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจทางภาษาในระดับปฏิบัติการ

3. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างเมืองระดับภูมิภาคกับเมืองหลวง หรือระหว่างพื้นที่ที่มีโครงสร้างประชากรแตกต่างกัน จะช่วยให้เห็นรูปแบบความเหมือนและความแตกต่างของภูมิทัศน์ทางภาษาในบริบทสังคมไทยที่หลากหลาย

4. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของป้ายในมิติระยะเวลา (diachronic study) จะช่วยวิเคราะห์พลวัตของภาษาในพื้นที่สาธารณะ และสะท้อนผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายที่มีต่อการใช้ภาษา

5. การผสานกรอบแนวคิดด้านอุดมการณ์ภาษา (language ideology) หรือแนวคิดด้านความมีพลังของกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาษา (ethnolinguistic vitality) จะช่วยเพิ่มมิติการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี ทำให้การศึกษาภูมิทัศน์ทางภาษามิได้จำกัดอยู่เพียงการจำแนกเชิงโครงสร้าง หากยังสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอัตลักษณ์ได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรกฤช มีมงคล. (2564). ภูมิทัศน์ทางภาษาศาสตร์ของซอยนานาเหนือและซอยเอกมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 12*(1), 66–88. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_ubu/article/view/242522

กรวรรณ พรหมแย้ม. (2565). การศึกษาภูมิทัศทางภาษาศาสตร์ด้านภาษาจีนและกลวิธีการแปลชื่อธุรกิจร้านค้าในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร, 23*(1),

257–278. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/252544

Backhaus, P. (2007). *Linguistic landscapes: A comparative study of urban multilingualism in Tokyo*. Multilingual Matters.

Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. *International Journal of Multilingualism, 3*(1), 7–30. https://doi.org/10.1080/14790710608668383

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.

Fishman, J. A. (1967). Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism. *Journal of Social Issues, 23*(2), 29–38. https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1967.tb00573.x

Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscapes: Environmental print, code mixing and language change. *International Journal of Multilingualism, 3*(1), 31–51. https://doi.org/10.1080/14790710608668384

Landry, R., & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology, 16*(1), 23–49. https://doi.org/10.1177/0261927X970161002

Prapobratanakul, C. (2016). Inside the Shop Names: Hybridity, Language Awareness and Globalization in the Linguistic Landscape of a Local Commercial Neighborhood in Bangkok. *MANUSYA: Journal of Humanities, 19*(22), 26–37. https://digital.car.chula.ac.th/manusya/vol19/iss22/3

Scollon, R., & Scollon, S. W. (2003). *Discourses in place: Language in the material world*. Routledge.

Sebba, M. (2007). *Spelling and society: The culture and politics of orthography around the world*. Cambridge University Press.

บทความวิจัย (Research Article)

English Presentation Anxiety of Thai EFL Undergraduate Students

Tuna Girgin [1] and Asama Tasanameelarp [1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความวิตกกังวลในการนำเสนอเป็นภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานเชิงคู่ขนาน กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 105 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการนำเสนอ โดยใช้แบบสอบถาม Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA) ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และคัดเลือกผู้เข้าร่วม 15 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมมีระดับความวิตกกังวลค่อนข้างสูง (M = 123.14) โดยร้อยละ 90.48 มีความวิตกกังวลระดับปานกลางถึงสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าความวิตกกังวลก่อนการนำเสนอมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 3.55) รองลงมาคืออาการทางกาย (M = 3.51) และการขาดการควบคุมขณะนำเสนอ (M = 3.00) สาเหตุหลักของความวิตกกังวลคือการรับรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษของตนเอง (ร้อยละ 46.67) ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพพบว่าความวิตกกังวลส่งผลทั้งในมิติการรู้คิด อารมณ์ และพฤติกรรม โดยปัจจัยทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการรักษาหน้าและความเกรงใจ มีบทบาทเสริมให้ความวิตกกังวลทวีความรุนแรงขึ้น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการความวิตกกังวลในการนำเสนอของนักศึกษาไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมควบคู่กับมิติทางจิตวิทยา

คำสำคัญ: ความวิตกกังวลในการนำเสนอ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ การรักษาหน้า

[1] Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Thailand
*Corresponding author; email: asama.ta@psu.ac.th

(**Received:** 19 February 2026; **Revised:** 4 May 2026**; Accepted:** 12 May 2026)

Abstract

This study investigated English presentation anxiety among Thai EFL undergraduate students using a convergent parallel mixed-methods design. A total of 105 second-year students enrolled in an English for Presentation course completed the Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA), and 15 participants were purposively selected for semi-structured interviews. Results revealed that participants experienced moderately high anxiety levels (M = 123.14), with 90.48% reporting moderate to high anxiety. Anticipatory anxiety was most prominent (M = 3.55), followed by physiological symptoms (M = 3.51) and lack of control during performance (M = 3.00). The primary source of anxiety was students' self-perceived English language ability (46.67%). Qualitative findings revealed that anxiety manifested through cognitive, emotional, and behavioral dimensions, with cultural factors—particularly face-saving concerns and the concept of "kreng jai"—intensifying the anxiety experience. The findings suggest that presentation anxiety in Thai EFL contexts requires culturally responsive interventions addressing both psychological and cultural dimensions.

Keywords: Presentation Anxiety, English as a foreign language (EFL), Face-saving

Introduction

English oral presentation skills have become essential competencies for EFL students in today's globalized academic and professional environments (Wu, 2024; Zarei et al., 2024). For Thai undergraduate students, these skills are particularly crucial as Thailand's integration into the ASEAN Economic Community demands proficient English communication abilities across professional domains (Kalra & Siribud, 2020). However, the intersection of public speaking anxiety and foreign language use creates complex psychological challenges that significantly impede learning outcomes (Tian & Mahmud, 2018).

Foreign language anxiety (FLA), as conceptualized by Horwitz, et al. (1986), represents a distinct form of situational anxiety occurring specifically in foreign

language learning contexts. This anxiety manifests through communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation, with oral presentations representing particularly anxiety-provoking situations where all three components—communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation—converge (Cheng et al., 1999). While recent empirical research in broader EFL contexts has documented that over 70% of participants demonstrate moderate to high anxiety levels (Abrar et al., 2018; Nuraeni et al., 2024; Quvanch et al., 2024), these findings predominantly derive from non-Thai educational settings. The extent to which such patterns hold in the Thai EFL context—where distinct cultural values such as face-saving and kreng jai may amplify anxiety—remains insufficiently examined using presentation-specific instruments.

It is important to distinguish between the theoretical framework of Foreign Language Classroom Anxiety (FLCA) and the measurement instrument employed in this study. FLCA, as conceptualized by Horwitz, et al. (1986), provides a broad theoretical lens encompassing communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation across diverse language learning situations. The Foreign Language Classroom Anxiety Scale (FLCAS) measures this general construct. In contrast, the Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA) (McCroskey, 1970) specifically targets public speaking anxiety through three distinct components: anticipatory anxiety, physiological symptoms, and lack of control during performance. The present study is positioned within the FLCA theoretical framework but employs the PRPSA as a more contextually appropriate instrument for investigating presentation-specific anxiety, as it captures the multidimensional nature of anxiety across different phases of the presentation experience (Bartholomay & Houlihan, 2016; Kelsen, 2019).

The measurement of presentation anxiety has been significantly advanced through McCroskey's (1970) Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA), which assesses three distinct but interrelated components: anticipatory anxiety (pre-presentation worry and apprehension), physiological symptoms (bodily

manifestations of anxiety), and lack of control during performance (cognitive disruption and loss of composure during presentations). This multidimensional approach provides comprehensive understanding of how anxiety operates across different phases of the presentation experience, from preparation through actual performance.

In Asian EFL contexts, presentation anxiety appears particularly pronounced due to cultural and educational factors (Wu, 2024). Recent studies with Thai learners have revealed specific challenges in presentation contexts. Cedar and Jaiyote (2024) discovered that Thai university English majors exhibited high levels of fear of negative evaluation, with second-year students showing higher anxiety levels than fourth-year students.

Research on presentation anxiety in Thai EFL contexts has primarily focused on overall anxiety levels without detailed examination of specific anxiety components or their manifestations (Cedar & Jaiyote, 2024; Kalra & Siribud, 2020; Thaksanan, 2024). While studies have identified general anxiety patterns, there remains limited investigation of how anticipatory anxiety, physiological symptoms, and performance-related control issues specifically affect Thai EFL learners during English presentations (Tian & Mahmud, 2018; Woodrow, 2006). Additionally, most existing research has employed quantitative approaches (Cedar & Jaiyote, 2024; Kurakan, 2021) without incorporating qualitative insights that could provide deeper understanding of student experiences and the cultural factors influencing anxiety manifestations.

Current literature demonstrates several critical gaps that limit our understanding of presentation anxiety among Thai EFL undergraduate students. First, there is insufficient comprehensive investigation of presentation-specific anxiety components using validated instruments like the PRPSA in Thai EFL contexts, with most studies focusing on general speaking anxiety rather than the multidimensional nature of presentation anxiety (Thaksanan, 2024; Kalra & Siribud, 2020). Second, mixed-methods research that integrates quantitative anxiety

measurement with qualitative exploration of student experiences and cultural factors remains notably absent in Thai EFL presentation contexts (Cedar & Jaiyote, 2024; Kurakan, 2021). Third, systematic examination of how different anxiety components (anticipatory, physiological, and performance-related) specifically manifest among Thai undergraduate students is lacking (Woodrow, 2006; Abrar et al., 2018), limiting the development of targeted interventions. Finally, limited empirical evidence exists regarding the sources and manifestations of presentation anxiety from the perspective of Thai EFL learners themselves (Wu, 2024), restricting the development of culturally responsive pedagogical approaches.

The present study addresses these gaps by extending previous research in two key ways. First, while Cedar and Jaiyote (2024) examined fear of negative evaluation and Kurakan (2021) focused on engineering students using descriptive statistics, neither study employed a mixed-methods approach to capture both the measurable dimensions and the lived experiences of presentation anxiety. By combining PRPSA component analysis with qualitative exploration of cultural factors such as face-saving and kreng jai, this study provides a more comprehensive account of presentation anxiety in the Thai EFL context, contributing both empirical evidence and culturally grounded insights for pedagogical intervention.

Research Objectives

1. To investigate the levels and component profiles of English presentation anxiety among Thai EFL undergraduate students.
2. To explore the sources and manifestations of presentation anxiety experienced by Thai EFL undergraduate students.

Scope of the Study

This study focused on English presentation anxiety among Thai EFL undergraduate students enrolled in English presentation courses at a public university in southern Thailand. The population comprised second-year students from three class sections during the academic year 2024. The study examined

presentation anxiety using two instruments: the Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA) for quantitative measurement of anxiety levels and components, and semi-structured interviews for qualitative exploration of anxiety sources and manifestations. The convergent parallel mixed-methods design integrated quantitative and qualitative findings during interpretation to provide comprehensive understanding of presentation anxiety in the Thai EFL context. The study was limited to students' self-reported perceptions and did not include observational data or longitudinal tracking of anxiety changes.

Methods

This study employed a convergent parallel mixed-methods design (Creswell & Plano Clark, 2018), collecting quantitative and qualitative data simultaneously to provide comprehensive examination of presentation anxiety levels, components, sources, and manifestations in Thai EFL contexts.

1. Participants

The target population comprised undergraduate students enrolled in English presentation courses at a public university in Thailand. Participants were selected using purposive sampling based on the following inclusion criteria: (1) second-year students majoring in Business English; (2) enrolled in the English for Presentation course during semester 2/2024; (3) native speakers of Thai; and (4) voluntary consent to participate. A convenience sampling approach was employed due to practical accessibility considerations. Students were recruited from three class sections taught by one of the researchers. All eligible students (N = 118) were invited to participate voluntarily, with no academic penalties for non-participation. To minimize potential researcher bias, several measures were implemented: participation was entirely voluntary with guaranteed anonymity, questionnaire responses were anonymized, the PRPSA was administered after the completion of all graded presentation tasks, and the study received prior ethical approval. The final sample of 105 participants (89.0% response rate) included 86 females (81.9%), 15 males (14.3%), and 4

unspecified (3.8%). Regarding previous experience, 54 students (51.4%) had prior high school English presentation experience, while 51 (48.6%) had none. A screening question in the demographic section of the questionnaire revealed that 103 participants (98.1%) reported feeling anxious about the current course, providing initial evidence of the widespread nature of presentation anxiety in this population.

2. Research Instruments

2.1 Personal Report of Public Speaking Anxiety (PRPSA)

The PRPSA (McCroskey, 1970) consists of 34 items on a 5-point Likert scale. The instrument demonstrates high reliability (α = .94, test-retest = .84) and measures three components: (1) Anticipatory Anxiety—pre-presentation worry and apprehension; (2) Physiological Symptoms—bodily manifestations such as increased heart rate and trembling; and (3) Lack of Control During Performance—cognitive disruption and loss of composure. The Thai-translated version was validated through back-translation procedures, and reliability analysis with the current sample yielded a Cronbach's alpha of 0.85. Mean scores were interpreted using equal interval classification: 1.00–1.80 = Very Low, 1.81–2.60 = Low, 2.61–3.40 = Moderate, 3.41–4.20 = High, and 4.21–5.00 = Very High.

2.2 Semi-structured Interviews

Individual interviews lasting approximately 20 minutes were conducted in Thai to gather in-depth information about anxiety experiences, sources, and manifestations. Fifteen participants were purposively selected to represent different anxiety levels based on PRPSA scores (5 each from low, moderate, and high anxiety groups according to McCroskey's three-level classification). A set of interview questions was sent to three experts in the field of English as a Foreign Language, who employed the Item-Objective Congruence Index to verify content validity (IOC). The IOC values for interview questions ranged from 0.67 to 1.00, with an overall IOC value of 0.88.

3. Data Collection Procedures

This study received ethical approval from the Research Ethics Committee of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Approval Code: MCU RS.857/2567). All participants provided informed consent. Questionnaires were administered during weeks 11–12 of the semester following the final presentation task, ensuring sufficient presentation experience. Semi-structured interviews were conducted during weeks 13–15 in private settings to ensure confidentiality.

4. Data Analysis

For quantitative analysis, PRPSA total scores were categorized using Kurakan's (2021) five-level classification criteria. Descriptive statistics were calculated for overall anxiety levels and individual PRPSA components. For qualitative analysis, interview data were analyzed using Braun and Clarke's (2006) six-phase thematic analysis framework. Two researchers independently coded the interviews, with disagreements resolved through discussion. The convergent parallel design integrated quantitative and qualitative findings during interpretation to provide comprehensive understanding.

Results

1. English Presentation Anxiety Levels

Table 1 Distribution of Anxiety Levels Based on PRPSA Scores

Anxiety Level	Score Range	Frequency	Percentage (%)
Low anxiety	34–84	5	4.76
Moderately low anxiety	85–92	5	4.76
Moderate anxiety	93–110	17	16.19
Moderately high anxiety	111–119	16	15.24
High anxiety	120–170	62	59.05
Total		**105**	**100.00**

Table 1 presents the distribution of participants across five anxiety levels according to Kurakan's (2021) classification criteria. The majority of participants (59.05%, n = 62) demonstrated high anxiety levels (scores 120–170). When

combined with the moderately high anxiety group (15.24%, n = 16), a substantial 74.29% of students experienced moderately high to high levels of presentation anxiety. The moderate anxiety category accounted for 16.19% (n = 17), while lower categories comprised only 9.52% of the sample (moderately low: 4.76%, n = 5; low: 4.76%, n = 5). Overall, 90.48% of students experienced moderate to high anxiety, indicating that presentation anxiety represents a widespread challenge among Thai EFL undergraduate students. The mean PRPSA score of 123.14 (SD = 21.64) falls within the high anxiety range, further confirming the severity of this issue.

It is noteworthy that 98.1% of participants reported feeling anxious about the course in the screening question, which closely aligns with the PRPSA finding that 90.48% demonstrated moderate to high anxiety. The small discrepancy (7.62%) may reflect participants whose self-perceived nervousness did not reach the threshold captured by the standardized instrument, suggesting that the PRPSA provides a more nuanced measurement than simple self-assessment.

2. Anxiety Components Analysis

Table 2 PRPSA Components Analysis

Anxiety Component	Mean	SD	Interpretation
Anticipatory Anxiety	3.55	1.10	High
Physiological Symptoms	3.51	1.26	High
Lack of Control During	3.00	1.11	Moderate
Overall	**3.35**	**1.16**	**Moderate**

Anticipatory anxiety yielded the highest mean score (M = 3.55), interpreted as high, with the highest-rated items being “While preparing for the presentation, I feel tense and nervous” (M = 4.34) and “I get anxious when I think about the presentation coming up” (M = 4.26). Physiological symptoms also reached high levels (M = 3.51), with rapid heartbeat (M = 3.90) and hand trembling (57.1% of participants) as prominent manifestations. Lack of control during performance was moderate (M = 3.00), though 63.8% of participants reported difficulty maintaining mental clarity during delivery.

The hierarchical pattern across the three components, with anticipatory anxiety highest and lack of control lowest, suggests that anxiety was most intense during the pre-presentation phase and diminished somewhat during actual delivery. However, this pattern should be interpreted with caution, as qualitative data (presented in the following section) revealed that the relatively lower performance control scores may reflect coping mechanisms such as script-reading and rapid delivery rather than genuine composure.

3. Sources and Manifestations of Presentation Anxiety

Table 3 Primary Sources of Presentation Anxiety

Anxiety Source	Frequency	Percentage (%)
English language ability	49	46.67
Limited presentation skills	20	19.05
Audience response	16	15.24
Teacher evaluation	8	7.62
Presentation content	5	4.76
Pronunciation concerns	4	3.81
Insufficient rehearsal time	3	2.86
Total	**105**	**100.00**

Perceived English language ability was the dominant anxiety source (46.67%, n = 49), followed by limited presentation skills (19.05%, n = 20), audience response concerns (15.24%, n = 16), and fear of teacher evaluation (7.62%, n = 8).

The quantitative ranking of anxiety sources was corroborated by interview data. Participants who identified English language ability as their primary concern frequently described a gap between their receptive knowledge and productive ability, particularly under the time pressure of live presentations. Those citing audience response concerns specifically mentioned fear of peer judgment, which connects to the cultural dimension of face-saving explored in the qualitative findings below.

Qualitative Insights: Anxiety Manifestations

Interview analysis revealed anxiety manifestations across cognitive, emotional, and behavioral dimensions. Cognitively, participants described significant disruption: *"My mind becomes completely blank when I stand in front of the class. I forget everything I prepared, even simple words I know well"* (Participant H7). Emotionally, responses ranged from mild nervousness to intense fear: *"It's not just nervousness—it's real fear. I'm afraid everyone will laugh at my English or think I'm stupid"* (Participant M8). Behaviorally, students reported visible symptoms and avoidance strategies: *"My hands shake so much I can't hold my notes properly"* (Participant H15), and *"I always try to present first to get it over with, or sometimes I pretend to be sick"* (Participant H9).

Cultural and educational factors emerged as important influences. Students frequently linked anxiety to face-saving concerns: *"In Thai culture, making mistakes in front of others is very embarrassing. When I speak English badly, I feel like I lose face"* (Participant H6). The disconnect between secondary school grammar-focused instruction and university presentation requirements was also noted: *"We never learned to present in English before university. Suddenly we have to do it and it's very scary"* (Participant M11). Students described anxiety as creating a negative learning cycle where presentation fears prevent engagement with course content, with several indicating that anxiety influenced their course selection and academic trajectories.

Discussion

Anxiety Levels and Prevalence

This mixed-methods study provides a comprehensive examination of English presentation anxiety among Thai EFL undergraduate students. The finding that 90.48% of participants experienced moderate to high presentation anxiety (M = 123.14) substantially exceeds the 55.55% moderate anxiety reported by Kurakan (2021) among Thai engineering students, suggesting that anxiety may be particularly

acute in language-focused courses where oral communication is explicitly assessed. This prevalence aligns with the upper ranges found in recent international research (Wu, 2024; Nuraeni et al., 2024) and confirms that presentation anxiety represents a pervasive challenge in Thai EFL contexts, consistent with Horwitz, et al.'s (1986) conceptualization of FLA as a distinct situational anxiety. The substantially higher anxiety levels in the present study compared to Kurakan's (2021) findings may be attributed to the explicit language assessment component inherent in English presentation courses, where students are evaluated not only on presentation skills but also on linguistic accuracy and fluency in which a dual demand that engineering students presenting in their native language do not face (Teimouri et al., 2019).

Component Profile Analysis

The PRPSA components analysis revealed a distinct hierarchy among the three anxiety dimensions. Anticipatory anxiety yielded the highest mean score (M = 3.55), followed closely by physiological symptoms (M = 3.51), while lack of control during performance was notably lower (M = 3.00). The dominance of anticipatory anxiety is particularly significant, as qualitative data revealed that students experience a cycle of rumination beginning days before presentations, where worry about English proficiency triggers broader concerns about academic competence and social acceptance. This extends Cedar and Jaiyote's (2024) research on fear of negative evaluation by demonstrating that such fears manifest primarily in pre-performance phases. This finding is also consistent with Kelsen's (2019) observation that personal disposition and self-perceived competence significantly influence speaking anxiety, suggesting that pre-presentation interventions targeting self-efficacy beliefs may be more effective than performance-focused strategies.

The relatively lower performance control scores might suggest that students maintained composure during delivery. However, qualitative data revealed that this apparent control often reflects cognitive shutdown rather than actual management. Students reported speaking rapidly to finish quickly or reading from notes without

engaging the audience, suggesting that quantitative measures alone may underestimate the true impact of anxiety on presentation performance. This discrepancy between quantitative scores and qualitative experiences is consistent with Teimouri et al.'s (2019) meta-analytic finding that anxiety's detrimental effects on achievement are often mediated by complex cognitive and affective processes that simple self-report measures may not fully capture.

Sources of Anxiety: Linguistic and Cultural Dimensions

The finding that 46.67% of students identified English language ability as their primary anxiety source aligns with previous research on the relationship between linguistic competence and communication confidence (Tian & Mahmud, 2018). Qualitative insights revealed that this anxiety stems not from objective proficiency levels but from perfectionist expectations rooted in Thai educational culture that traditionally emphasizes accuracy over communication. Thaksanan (2024) similarly found that Thai EFL students prioritize grammatical correctness over communicative effectiveness in presentation contexts, reinforcing a performance-oriented rather than learning-oriented approach to speaking tasks.

Furthermore, Thai cultural values—particularly face-saving and the concept of "kreng jai" (consideration for others)—intensify presentation anxiety beyond typical public speaking concerns (Kalra & Siribud, 2020). Research has shown that learners from cultures where face-saving behaviors are normative tend to experience more intense speaking anxiety (Woodrow, 2006). Students described physical symptoms as "visible signs of weakness" and worried about "wasting class time" with poor performance, demonstrating how cultural interpretation transforms moderate statistical anxiety into high subjective distress.

Theoretical Contributions

This study makes three theoretical contributions to the understanding of presentation anxiety in EFL contexts. First, the findings extend Horwitz, et al.'s (1986) FLCA framework by demonstrating that cultural factors—specifically face-saving and kreng jai—function as anxiety amplifiers that are context-specific rather than universal components of FLA. This suggests the need for culturally-mediated models of language anxiety that account for how cultural values transform the subjective experience of anxiety beyond what standardized instruments capture.

Second, the discrepancy between the moderate quantitative performance control scores (M = 3.00) and the qualitative evidence of cognitive shutdown during presentations reveals that apparent composure may mask significant anxiety-driven coping behaviors. This finding challenges the assumption that lower performance anxiety scores indicate effective anxiety management, and suggests that mixed-methods approaches are essential for accurate assessment of presentation anxiety.

Third, the integration of quantitative and qualitative findings demonstrates that effective support for Thai EFL learners requires interventions addressing not only anxiety symptoms but also the cultural contexts shaping their manifestation. The educational gap between secondary school grammar instruction and university presentation requirements explains why even students with strong foundational English skills experience high presentation anxiety, possessing linguistic knowledge but lacking communicative confidence.

Conclusions

This convergent parallel mixed-methods study revealed that English presentation anxiety is widespread among Thai EFL undergraduate students, with 90.48% experiencing moderate to high levels. Anticipatory anxiety was the most prominent component, driven primarily by perceived English language ability rather than actual proficiency. Cultural factors, particularly face-saving and kreng jai, emerged as significant amplifiers that intensify the anxiety experience beyond

typical public speaking concerns. The mixed-methods design proved essential in uncovering the incongruence between quantitative measures and lived experiences, particularly regarding performance control, where apparent composure masked cognitive shutdown and avoidance behaviors.

Suggestions

Suggestions for Application

Based on the findings, several evidence-based pedagogical recommendations are proposed. First, given the dominance of anticipatory anxiety, interventions should prioritize pre-presentation phases through a graduated exposure model. That is, beginning with pair presentations, progressing to small group audiences, and advancing to whole-class delivery (Kelsen, 2019). Pre-presentation mindfulness and breathing exercises should be incorporated to help students manage physiological symptoms during the anticipatory phase.

Second, given that face-saving concerns significantly increase anxiety, Thai EFL instructors should create low-stakes practice environments where errors are normalized through structured peer-support activities and anonymous feedback systems that reduce the perceived social risk of public performance (Zarei et al., 2024). Video self-reflection activities, where students review their own presentations privately before receiving peer feedback, can help recalibrate the gap between perceived and actual performance quality.

Third, the finding that language ability perception—rather than actual proficiency—drives anxiety suggests that explicit metacognitive discussions about communicative competence versus accuracy may help recalibrate student expectations (Wu, 2024). Instructors should integrate scaffolded presentation tasks that gradually increase linguistic and cognitive demands while providing consistent positive reinforcement of communicative achievement.

Suggestions for further studies

This study's focus on second-year students in a single university limits generalizability across different academic levels and institutional contexts. Future research should examine anxiety patterns across academic years to understand how presentation experience influences anxiety development. Additionally, intervention studies testing culturally specific anxiety reduction strategies would provide valuable evidence for pedagogical practice.

Acknowledgement

This research was financially supported by Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, 2025 Grant No. LAM6803049S. The researchers would like to thank all the students who participated in this study.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest in this research.

References

Abrar, M., Mukminin, A., Habibi, A., Asyrafi, F., Makmur, M., & Marzulina, L. (2018). “If our English isn’t a language, what is it?” Indonesian EFL student teachers’ challenges speaking English. *The Qualitative Report*, *23*(1), 129–145. https://doi.org/10.46743/2160-3715/2018.3013

Ajiza, M., Rahayu, A. P., Deswarni, D., & Rohani, T. (2025). The Influence of Fear of Making Mistakes on Students' Self-Confidence and Engagement in English Classroom Presentations at MTs Muhammadiyah 1 Samarinda. *Journal of English Language Learning (JELL)*, *9*(1). ค้นบทความแล้วพบว่าชื่อผู้แต่งไม่ตรงกัน https://doi.org/10.31949/jell.v9i1.13972 ให้ผู้เขียนตรวจสอบ

Bartholomay, E. M., & Houlihan, D. (2016). Public Speaking Anxiety Scale: Preliminary psychometric data and scale validation. *Personality and Individual Differences*, *94*, 211–215. https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.01.026

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Cedar, P., & Jaiyote, S. (2024). English-speaking anxiety among second- and fourth-year Thai university English majors. *Journal of Community Development Research (Humanities And Social Sciences)*, *17*(4), 78–94. https://doi.org/10.14456/jcdr-hs.2024.28

Cheng, Y. S., Horwitz, E. K., & Schallert, D. L. (1999). Language anxiety: Differentiating writing and speaking components. *Language Learning*, *49*(3), 417–446. https://doi.org/10.1111/0023-8333.00095

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE.

Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *Modern Language Journal*, *70*(2), 125–132. https://doi.org/10.2307/327317

Kalra, R., & Siribud, S. (2020). Public speaking anxiety in the Thai EFL context. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, *13*(1), 195–209. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/LEARN/article/view/237845

Kelsen, B. A. (2019). Exploring public speaking anxiety and personal disposition in EFL presentations. *Learning and Individual Differences*, *73*, 92–101. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2019.05.003

Kurakan, P. (2021). Anxiety in English oral presentations of Thai EFL engineering students. *THAITESOL Journal*, *34*(2), 67–92. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/thaitesoljournal/article/view/256486

McCroskey, J. C. (1970). Measures of communication-bound anxiety. *Speech Monographs*, *37*(4), 269–277. https://doi.org/10.1080/03637757009375677

Nuraeni, D., Wati, A., & Larasaty, G. (2024). Investigating EFL students' speaking anxiety in speaking performance. Jadila: *Journal of Development and*

Innovation in Language and Literature Education, *4*(3), 134–148. https://doi.org/10.52760/jadila.v4i3.778

Quvanch, Z., Qasemi, A. S., & Na, K. S. (2024). Analyzing levels, factors and coping strategies of speaking anxiety among EFL undergraduates in Afghanistan. *Cogent Education*, *11*(1). https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2413225

Teimouri, Y., Goetze, J., & Plonsky, L. (2019). Second language anxiety and achievement: A meta-analysis. *Studies in Second Language Acquisition*, *41*(2), 363–387. https://doi.org/10.1017/S0272263118000311

Thaksanan, P. (2024). The study of EFL students' public speaking anxiety and academic oral presentation strategies at a tertiary level in Thailand. *Journal of Education and Innovation*, *26*(4), 48–59. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/270538

Tian, S., & Mahmud, M. (2018). A study of academic oral presentation anxiety and strategy employment of EFL graduate students. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, *3*(2), 149–170. https://doi.org/10.21462/ijefl.v3i2.78

Woodrow, L. (2006). Anxiety and speaking English as a second language. *RELC Journal*, *37*(3), 308–328. https://doi.org/10.1177/0033688206071315

Wu, H. (2024). The more, the better? A multivariate longitudinal study on L2 motivation and anxiety in EFL oral presentations. *Frontiers in Education*, *9*, 1394922. https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1394922

Zarei, M. A., Alibakhshi, G., & Nezakatgoo, B. (2024). Strategies employed by EFL teachers to cope with language learners' classroom anxiety. *TESOL Journal*, 15(4), e843. https://doi.org/10.1002/tesj.843

บทความวิชาการ (Academic article)

ศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศ ในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อนรัก

A Study of Femininity, Masculinity, and Sexual Relationships in the Girls' Love Novel "The Secret of Us" (Chai Son Rak)

กาญจนา กลิ่นอำพร[1*] และ เมธินี แจ่มรุจี[2]
Kanjana Klinumporn[1*] and Matinee Jamrujee[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อน จากการศึกษาพบความเป็นหญิงของตัวละคร “เอิน” จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ การใช้อารมณ์เหนือเหตุผล การดูแลเอาใจใส่ มีความรู้สึกอ่อนไหว การใส่ใจรายละเอียด ใช้คำพูดประชดประชัน แสดงอาการน้อยใจ แสดงอาการหึงหวง มีนิสัยขี้อ้อน ปกป้องคนรัก และแสดงความเป็นเจ้าของ ความเป็นชายของตัวละคร “หมอฟ้าลดา” จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ เป็นที่สนใจทางเพศ ความอ่อนโยน มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ดูแลเอาใจใส่ ไม่เปิดเผยความรู้สึก ความเด็ดขาด ปากหวาน แสดงอาการหวง ปกป้องคนรัก และการให้สิ่งของเพื่อเอาใจคนรัก และความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละคร จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ วาทกรรมที่สร้างโอกาสให้เกิดเพศสัมพันธ์ สถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดเพศสัมพันธ์ ทัศนคติทางเพศ และรสนิยมทางเพศ

คำสำคัญ: ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความสัมพันธ์ทางเพศ

---

[1] ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ประเทศไทย
Bachelor of Arts in Thai Language Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhonsawan Rajabhat University, Thailand

[2] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhonsawan Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author; email: Kanjana.kli@nsru.ac.th

(**Received:** 13 Januray 2026 ; **Revised:** 13 March 2026; **Accepted:** 19 March 2026)

Abstract

This research aims to study the constructions of femininity, masculinity, and sexual relationships in the "Girls' Love" novel The Secret of Us (Chai Son Rak). The findings were as follows: Regarding the femininity of the character "Earn," the study identified ten key attributes: prioritizing emotion over reason, nurturing and caretaking, emotional sensitivity, attentiveness to detail, use of sarcasm, displays of sulking, jealousy, playfulness behavior, protectiveness toward her lover, and possessiveness. Regarding the masculinity of the character "Doctor Fahlada," ten key attributes were also identified: being an object of sexual attraction, gentleness, self-confidence in her own ideas, nurturing and caretaking, emotional concealment, decisiveness, being sweet talker, possessiveness, protectiveness toward her lover, and the act of giving gifts to please her partner. Furthermore, the study analyzed the sexual relationships between the characters across four dimensions: discourses that facilitated sexual opportunities, situational contexts conducive to sexual intimacy, sexual attitudes, and sexual preferences.

Keywords: constructions of femininity, masculinity, sexual relationships

บทนำ

สังคมโลกมีความหลากหลาย หนึ่งในนั้นคือความหลากหลายทางเพศ ซึ่งกล่าวได้ว่าในขณะนี้มีหลายประเทศได้เปิดกว้างและให้การยอมรับความเท่าเทียมทางเพศ แต่มีอีกหลาย ๆ แห่งเช่นกันที่กลุ่มคนเหล่านี้ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมและการยอมรับจากสังคมเท่าที่ควรจะเป็นในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง โดยปัจจุบันในหลาย ๆ ประเทศ ได้รวมตัวกันจัดงาน Pride Month เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียม จัดขึ้นในหลายเมืองทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย จัดขึ้นเพื่อแสดงตัวตน สื่อสารความรัก ความเข้าใจ และร่วมกันขับเคลื่อนสิทธิของชุมชน LGBTQ

ในสังคมไทยไม่แตกต่างไปจากสังคมโลก มีทั้งกลุ่มคนที่ยอมรับและไม่ยอมรับกลุ่มเพศทางเลือก มีการเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศในหลาย ๆ รูปแบบ หนึ่งในนั้นคือ การจัดงานเทศกาล Pride Month เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับของกลุ่ม LGBTQ โดยภายในงานจะมีการเดินขบวนพาเหรดที่เรียกว่า LGBTQ Parades หรือไพรด์พาเหรด (Pride Parade) มีการชูธง

สีรุ้งเป็นเชิงสัญลักษณ์เพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ หรือเพศทางเลือก LGBTQ เป็นกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือรสนิยมทางเพศที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยคำว่า LGBTQ ย่อมาจาก L-Lesbian กลุ่มผู้หญิงรักผู้หญิง G-Gay กลุ่มชายรักชาย B-Bisexual หรือกลุ่มที่รักได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง T-Transgender คือกลุ่มคนข้ามเพศ จากเพศชายเป็นเพศหญิง หรือเพศหญิงเป็นเพศชาย Q-Queer คือ กลุ่มคนที่พึงพอใจต่อเพศใดเพศหนึ่ง โดยไม่ได้จำกัดในเรื่องเพศและความรัก (อธิเจต มงคลโสพศ, 2568)

สังคมมนุษย์ไม่ได้มีความรักเฉพาะผู้ชายรักผู้หญิง ผู้หญิงรักผู้ชาย แต่ยังมีความหลากหลายทางเพศในรูปแบบของชายรักชาย หญิงรักหญิง ดังนั้นในสังคมจึงมีวรรณกรรมแนววาย (ชายรักชาย) แนวยูริ (หญิงรักหญิง) ที่มีการเผยแพร่อยู่ในสังคมอย่างกว้างขวาง นวนิยายแนวหญิงรักหญิงได้รับความนิยมอย่างมากในรูปแบบออนไลน์ ได้มีการสร้างภาพยนตร์เรื่อง Yes or No อยากรักก็รักเลย เป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่พูดถึงตัวละครนำหญิงหญิงรักหญิง หลังจากภาพยนตร์ออกฉาย มีกระแสตอบรับที่ดี ในปี 2564 จึงมีการสร้างละครโทรทัศน์แนวหญิงรักหญิงเรื่องรากแก้ว ที่เป็นการจุดกระแสสร้างตัวละครหลักเป็นหญิงรักหญิงขึ้นมาอีกครั้ง (Thai PBS, 2564)

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อนรัก เป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่ถูกสร้างมาแนวกระแสสังคม โดยมีการนำนวนิยายมาสร้างมาเป็นซีรีส์ ถือว่าเป็นประเด็นใหม่ที่น่าสนใจ โดยมีเรื่องย่อดังนี้

ใจซ่อนรักเป็นเรื่องราวของคุณหมอฟ้าลดา ทายาทของโรงพยาบาลเอกชนชื่อดัง หลังจากเรียนจบเฉพาะทางด้านผิวหนัง ได้กลับมาบริหารโรงพยาบาลตามความต้องการของคุณแม่ คุณหมอฟ้าลดามีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำงานและไม่คิดจะมีความรักอีกครั้ง เพราะความเจ็บปวดจากการที่ถูกคนรักทอดทิ้ง แต่ด้วยความสวยและฐานะหน้าที่การงานของหมอฟ้าลดา ทำให้มีคนเข้ามาจีบมากมาย ไม่ว่าจะเป็น รตี ดาราสาวสวยระดับซุปตาร์ หรือแม้แต่นายแพทย์วิษณุ ซึ่งคุณหญิงรัศมี แม่ของหมอฟ้าลดาเป็นคนจับคู่ให้ เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นคนบอกให้เอินเลิกกับลูกสาวของตน แลกกับการช่วยรักษาแม่ เพราะคุณหญิงรัศมีรับไม่ได้ที่ลูกสาวของตนเองรักกับผู้หญิง เพราะคิดว่าความรักในรูปแบบนี้ไม่มีทางเป็นจริงหรือสมบูรณ์แบบได้ จึงพยายามขัดขวางความรักของทั้งคู่ จนทำให้หมอฟ้าลดาเข้าใจเอินผิด หลังจากที่เลิกลากันไป หมอฟ้าลดาได้พบกับ เอิน ศนิธาดา อดีตคนรักอีกครั้ง ในฐานะพรีเซ็นเตอร์ของโรงพยาบาลและพยายามขอโอกาสกลับมาคืนดีกับหมอฟ้าลดา หลังจากที่รู้ความจริงว่าตนนั้นโดนคุณหญิงรัศมีโกหกเรื่องที่ว่า หมอฟ้าลดากำลังคบหากับหมอวิษณุ แต่หมอฟ้าลดาไม่ให้อภัยเพราะกลัวจะเสียใจอีก จึงพยายามจะอยู่ห่างจากเอิน แต่เอินไม่ยอมแพ้พยายามทำทุกวิธีเพื่อให้ได้กลับมารักกันอีกครั้ง

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้ ความเป็นหญิงของตัวละคร ความเป็นชายของตัวละคร และความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละคร

1. ความเป็นหญิงของตัวละคร ความเป็นหญิงของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก คือ ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นผู้หญิงของตัวละครในเรื่อง ซึ่งอาจสะท้อนออกมาในหลายแง่มุม เช่น บุคลิกภาพ บทบาท การแสดงออกทางอารมณ์ และรูปลักษณ์ภายนอก เป็นต้น จากการศึกษาพบความเป็นหญิงของตัวละคร 10 ด้าน คือ ใช้อารมณ์เหนือเหตุผล มักดูแลเอาใจใส่ มีความรู้สึกอ่อนไหว ชอบใส่ใจรายละเอียด ใช้คำพูดประชดประชัน แสดงอาการน้อยใจ แสดงอาการหึงหวง มีนิสัยขี้อ้อน ปกป้องคนรัก และแสดงความเป็นเจ้าของ

1.1 ใช้อารมณ์เหนือเหตุผล คือการตัดสินใจหรือแสดงพฤติกรรมโดยยึดตามความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความรัก ความกลัว ความโกรธ หรือความเศร้า มากกว่าการพิจารณาด้วยเหตุผลหรือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ดังตัวอย่าง

> *คุณหมอฟ้าลดามองแก้วกาแฟสีขาวด้วยสายตาเรียบนิ่ง ครั้งหนึ่งที่เธอเคยชื่นชมคนชงกาแฟให้ดื่มทุกเช้า และใครคนนั้นก็มักจะบอกว่าห้ามไม่ให้เธอพูดชมใคร เพราะจะทำให้คนถูกชมหลงเสน่ห์เอาได้*
>
> (มีนาม, 2568, น. 11)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการใช้อารมณ์เหนือเหตุผลของเอินกับคำพูดที่ว่าห้ามไม่ให้เธอพูดชมใคร เพราะจะทำให้คนถูกชมหลงเสน่ห์ เป็นประโยคที่เต็มไปด้วยการใช้อารมณ์เพราะเป็นการห้ามที่ไม่มีเหตุผลใดมารองรับว่าจะเกิดขึ้นจริงหรือเปล่า เป็นเพียงแค่อารมณ์ความรู้สึกของความหวงที่ไม่ต้องการให้ใครมาชอบหมอฟ้าลดา

1.2 มักดูแลเอาใจใส่ คือ การแสดงความห่วงใย สนใจ และใส่ใจในความเป็นอยู่ ความรู้สึกหรือความต้องการของผู้อื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังตัวอย่าง

> *ครั้งหนึ่งมือเรียวเล็กของคนในอดีต มักชอบบีบนวดหรือทำให้ผ่อนคลายอยู่เสมอ เธอยังจำน้ำเสียงแสนหวานที่บอกให้นอนลง แล้วเจ้าตัวก็จะผ่อนคลายด้วยวิธีอันนุ่มนวลชะจนทำให้ไม่อยากผละออกไปเลยแม้แต่วินาทีเดียว*
>
> (มีนาม, 2568, น. 28)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการดูแลเอาใจใส่ของเอินที่มีต่อหมอฟ้าลดาที่ไม่ใช่เพียงการกระทำ แต่ยังหมายรวมถึงการใช้ภาษาที่อ่อนโยน และน้ำเสียงที่อ่อนหวาน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ให้อีกฝ่ายได้รับรู้ถึงความอบอุ่นที่ได้รับจากคนรัก

1.3 มีความรู้สึกอ่อนไหว คือ การมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน รับรู้อารมณ์หรือสิ่งที่มากระทบได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้ายมักตอบสนองต่อความรู้สึกหรือเหตุการณ์ได้อย่างรวดเร็ว ดังตัวอย่าง

> *“คงไม่ว่ากันนะคะ ถ้าหากหมอไม่อยากทำความรู้จักกับคุณ” ทีมงานถ่ายสปอตโฆษณาถึงกับงงปนสงสัยไม่เข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น จนสีหน้าของทุกคนมีแต่คำถามเต็มไปหมด... ส่วนดาราสาวที่กำลังมาแรงหลังจากเจอคำพูดชวนเจ็บแสบก็ถึงกับมีน้ำตา ไม่มีใครกล้าถาม ไม่มีใครกล้าพูด เมื่อดวงตาแสนเสร้าของดาราคนสวยได้แต่จ้องมองแผ่นหลังของคุณหมอฟ้าลดาไปจนลับสายตา ทั้งน้ำตาที่ไหลรินราวกับว่าเจอเรื่องกระทบจิตใจอย่างหนัก จนไม่อาจกลั้นความเสียใจไว้ได้*

(มีนาม, 2568, น. 32-33)

จากข้อความข้างต้นเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกอ่อนไหวของเอินจากประโยคที่หมอฟ้าลดาพูดว่า “คงไม่ว่ากันนะคะ ถ้าหากหมอไม่อยากทำความรู้จักกับคุณ” คำพูดที่ดูสุภาพเรียบง่าย แต่ในบริบทของความสัมพันธ์ที่มีความรู้สึกฝังลึก กลับกลายเป็นคำพูดที่บาดลึกทางอารมณ์ ราวกับการตัดขาดความหวังบางอย่างที่มีต่อใครบางคน กลายเป็นความผิดหวังจนไม่อาจกลั้นน้ำตาได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาวะเปราะบางทางจิตใจอย่างชัดเจนของเอิน

1.4 ชอบใส่ใจรายละเอียด คือ ความสามารถหรือพฤติกรรมในการสังเกต รับรู้ และให้ความสำคัญกับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่คนทั่วไปอาจมองข้าม ทั้งในเรื่องของข้อมูล เหตุการณ์ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของผู้อื่น ดังตัวอย่าง

> *คุณหมอฟ้าลดาแทบไม่สนใจดูละคร หรือสนใจว่านักร้องคนไหนจะออกอัลบั้มหรือมีเพลงใหม่ นอกจากเพลงบรรเลงที่ชวนผ่อนคลายก่อนเข้าสู่ห้วงนิทรา เพลงที่ไร้เสียงร้องนอกจากเสียงดนตรีขับกล่อม คือสิ่งโปรดปรานของคุณหมอเขาล่ะ*

(มีนาม, 2568, น. 41)

จากข้อความข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใส่ใจรายละเอียดของเอินที่มีต่อหมอฟ้าลดา ที่ตั้งใจสังเกต และ “จดจำ” สิ่งเล็ก ๆ ที่สะท้อนความเป็นตัวตนของหมอฟ้าลดา

เช่น รสนิยมในการฟังเพลงบรรเลงก่อนนอน เอินรับรู้เรื่องนี้ แสดงว่าเธอให้ความสำคัญกับความรู้สึก ความชอบ ที่ไม่ใช่แค่ความสนใจเพียงผิวเผิน แต่เธอเข้าใจถึงความสงบในใจของหมอฟ้าลดา และพยายามเข้าถึงโลกส่วนตัวของเธอด้วยความละเอียดอ่อน

1.5 ใช้คำพูดประชดประชัน คือ การพูดที่แสร้งว่าเป็นการชม หรือกล่าวในทางบวก แต่แท้จริงแล้วต้องการ สื่อความหมายในทางตรงกันข้าม เพื่อแสดงความไม่พอใจ เหน็บแนม หรือเสียดสี ดังตัวอย่าง

“เอินไม่ตรวจ พี่หมอไม่ต้องสนใจเอินหรอกค่ะ ปล่อยให้เอินตายไป พี่หมอจะได้ไม่ต้องรำคาญอีกยังไงคะ”

(มีนาม, 2568, น. 119)

จากข้อความข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้คำพูดประชดประชันของเอินโดยเป็นการใช้ถ้อยคำประชดประชัน ที่สะท้อนความรู้สึกน้อยใจ ผิดหวัง และต้องการเรียกร้องความสนใจผ่านการพูดในลักษณะที่ตรงข้ามกับความรู้สึกภายใน

1.6 แสดงอาการน้อยใจ คือ การแสดงความรู้สึกเสียใจหรือผิดหวังเล็กน้อยที่อีกฝ่ายละเลยไม่สนใจ หรือไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร มักเป็นการแสดงออกอย่างอ้อม ๆ ดังตัวอย่าง

คำว่าติดเคสสำคัญดูเหมือนจะทำให้ดาราสาวอดจะรู้สึกน้อยใจไม่ได้ ถึงแม้จะรู้ว่าพี่หมอของเธอเป็นคุณหมอที่ไม่เคยละเลยคนไข้ แต่ตอนนี้เธอป่วยอยู่นะ เธออยากให้พี่หมอมาดูแลเหมือนกัน

(มีนาม, 2568, น. 125)

จากข้อความข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงอาการน้อยใจของเอิน ที่ถ่ายทอดอารมณ์น้อยใจผ่านความคิดที่สอดแทรกอยู่ในเหตุผล ดาราสาวไม่ได้กล่าวโทษพี่หมอตรง ๆ ไม่ได้กล่าวว่าเขาทำผิดหรือไร้ความใส่ใจ ตรงกันข้าม เธอยังยกย่องในความรับผิดชอบของเขา ทว่าความรู้สึกในใจกลับเอ่ยออกมาเบา ๆ ว่า "เธอก็อยากให้พี่หมอมาดูแลเหมือนกัน"

1.7 แสดงอาการหึงหวง คือ การแสดงออกถึงความรู้สึกไม่พอใจ ไม่สบายใจ หวงแหน กลัวว่าจะสูญเสียคนรักไป เมื่ออีกฝ่ายสนใจหรือมีความใกล้ชิดกับบุคคลอื่น ดังตัวอย่าง

“ดาราสาวมองภาพพี่หมอของเธอที่กอบกุมมือของผู้หญิงน่ารักด้วยความไม่ชอบใจอย่างที่สุด เธอกำลังหึงมาก ๆ มากจนอยากเดินเข้าไปถามผู้หญิงนี้คือใคร เพราะนิสัยของพี่หมอไม่ใช่ผู้หญิงเจ้าชู้ ยกเว้นเวลาเมามายไม่ได้สติเท่านั้นที่ต้องระวังเป็นพิเศษ”

(มีนาม, 2568, น. 285)

ข้อความนี้แสดงอาการหึงหวงของเอินผ่านความไม่ชอบใจที่เกิดจากภาพตรงหน้าที่เห็นคนรักกำลังจับมือกับหญิงอื่น ความคิดจึงเต็มไปด้วยความระแวง หวงแหน และต้องการที่จะปกป้องความรักไว้ให้ได้ แม้อาการหึงหวงไม่ได้รุนแรงด้วยคำพูด หากแต่รุ่มร้อนอยู่ในใจพร้อมที่จะปะทุขึ้นมา กับการตั้งคำถามซ้ำ ๆ ว่า “ผู้หญิงคนนั้นคือใคร?”

1.8 มีนิสัยขี้อ้อน บุคลิกหรือนิสัยของคนที่ชอบแสดงความอ่อนโยน หรืออ่อนแอในแบบที่ต้องการให้คนอื่นเอาใจ ดูแล หรือให้ความรักความสนใจ โดยเฉพาะกับคนใกล้ชิด เช่น คนรัก พ่อแม่ หรือเพื่อนสนิท ดังตัวอย่าง

> *“เอินมีงานบ่าย พี่หมออยู่กับเอินก่อนนะคะ” “เสียงออดอ้อน และริมฝีปากบางเบาที่จุมพิตบนไหล่เปลือย ทำให้คุณหมอฟ้าลดาเลือกจะทอดถอนใจเล็กน้อย”*

(มีนาม, 2568, น. 179)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความขี้อ้อนของเอินที่มีต่อหมอฟ้าลดาผ่านคำพูดอ่อนหวานและการกระทำที่อ่อนโยน ด้วยการแสดงออกทางน้ำเสียงและภาษากายได้บอกเล่าอารมณ์ของเอินได้ชัดเจนกว่าคำพูดใด ๆ ที่ไม่อยากห่างจากหมอฟ้าลดา เป็นการอ้อนที่เปี่ยมด้วยความน่ารัก เป็นธรรมชาติ และสัมผัสหัวใจได้อย่างลึกซึ้ง

1.9 ปกป้องคนรัก

คือการแสดงออกถึงความห่วงใย ปกป้อง ดูแล ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นการแสดงความรักในเชิงการกระทำและความรับผิดชอบ ดังตัวอย่าง

> *“นักข่าวรู้อยู่แล้วว่าเป็นเอิน ทำไมไม่เขียนให้เอินเป็นข่าว ลงข่าวแบบนี้พี่หมอเสียหายนะคะ ไหนจะหน้าที่การงานของพี่หมออีก” คำพูดที่ไม่ห่วงภาพลักษณ์ดารานักแสดง ว่าภาพหลุดออกไปอาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อตัวเองมากกว่าคนที่เป็นข่าวด้วยกันสิบเท่าด้วยซ้ำ ทำเอาผู้จัดการอย่างซูซี่แอบยิ้มด้วยความเอ็นดู สิ่งแรกที่น้องเอินคิดถึงยังคงเป็นคุณหมอนางฟ้าคนสวยเหมือนเดิม*

(มีนาม, 2568, น. 305)

จากข้อความข้างต้นเอินยอมเป็นฝ่ายเสียหายแทนหมอฟ้าลดา โดยไม่ลังเล ไม่คิดถึงผลเสียต่อตนเอง แต่กลับห่วงว่าคนรักจะได้รับผลกระทบในหน้าที่การงาน จึงยอมเสียสละเป็นเกราะป้องกันให้คนที่สำคัญที่สุด แม้ตนเองจะต้องเผชิญกับกระแสข่าวที่อาจทำให้เธอสูญเสียชื่อเสียงและโอกาสในวงการบันเทิง แต่สำหรับเอินแล้ว ความเสียหายของตัวเองไม่มีค่าเท่ากับการรักษาเกียรติและชื่อเสียงของ “พี่หมอ”

1.10 แสดงความเป็นเจ้าของ คือ การแสดงความเป็นเจ้าของเพื่อย้ำความสัมพันธ์ของสถานะให้บุคคลอื่นรับรู้ว่ามีคู่รักอยู่แล้ว ดังตัวอย่าง

“เมื่อเช้าเอินลืมย้ำเวลานัดในคืนนี้กับพี่หมอค่ะ มัวแต่ย้ำอย่างอื่น”
คำพูดที่ชวนให้คิดไปไกลทำเอาคุณหมอฟ้าลดาต้องรีบจัดการให้ดาราสาวนั่งลง
ก่อนที่ตัวเองจะโดนล้อจากสายตาของอีกสองสาวตรงหน้า

(มีนาม, 2568, น. 286)

จากข้อความข้างต้นเป็นประโยคที่แสดงถึงความสนิทสนมเกินคำว่าเพื่อนหรือคนรู้จักทั่วไป จากประโยคที่ว่า “มัวแต่ย้ำอย่างอื่น” ชวนให้ผู้ฟังตีความถึงเหตุการณ์ที่คลุมเครือแต่จงใจทิ้งไว้ให้คิดต่อ เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของผ่านการล้อเล่นอย่างมีนัยยะ ซึ่งเกิดขึ้นได้เฉพาะในความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและผูกพันกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเอินเลือกจะพูดในลักษณะเปิดเผยมีความมั่นใจ ไม่หวั่นต่อสายตาของคนรอบข้าง เพราะเธอต้องการให้คนอื่นรู้ว่า “พี่หมอคนนี้เป็นของเธอ” แม้จะไม่ได้พูดตรง ๆ แต่ทุกคนก็สัมผัสได้ผ่านคำพูดที่ดูเหมือนเล่น แต่เต็มไปด้วยความรักและการแสดงความเป็นเจ้าของ

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก พบว่า ความเป็นหญิงของตัวละครสะท้อนผ่านพฤติกรรมและการแสดงออกทางอารมณ์ในหลายด้าน ได้แก่ การใช้อารมณ์เหนือเหตุผล ความอ่อนโยน การดูแลเอาใจใส่ ความอ่อนไหว การใส่ใจรายละเอียด การน้อยใจ การหึงหวง ความขี้อ้อน การปกป้องคนรัก และการแสดงความเป็นเจ้าของ ซึ่งลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนทางความรู้สึก ความรัก และความผูกพันที่ตัวละครมีต่อคนรักอย่างชัดเจน

2. ความเป็นชายของตัวละคร ความเป็นชายของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก คือ ความเป็นชายในตัวละครหญิง ที่มีลักษณะ พฤติกรรม หรือบทบาท ซึ่งมักถูกมองว่ามี “ความเป็นชาย” เช่น มีความกล้าหาญ ความเด็ดเดี่ยว การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ความเข้มแข็ง ความเป็นผู้นำ และการไม่แสดงความอ่อนแอหรือความรู้สึก เป็นต้น จากการศึกษาพบความเป็นชายของตัวละคร 10 ด้าน คือ เป็นที่สนใจของเพศเดียวกัน มีความอ่อนโยน มีความเชื่อมั่นในความคิดของ

ตนเอง ชอบดูแลเอาใจใส่ ไม่เปิดเผยความรู้สึก มีความเด็ดขาด พูดจาไพเราะ แสดงอาการหวงปกป้องคนรัก และการให้ของขวัญเพื่อเอาใจคนรัก ดังนี้

2.1 เป็นที่สนใจของเพศเดียวกัน ในวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก คุณหมอฟ้าลดาตัวละครนำ คือ ตัวละครเอกหญิงที่รับบทบาทเป็นฝ่ายชายในวรรณกรรมหญิงรักหญิง ตัวละครจะมีลักษณะเป็นที่สนใจของทุกเพศ โดยเฉพาะเพศเดียวกัน ดังตัวอย่าง

“พวกแกเข้าใจยากซะจริง ลดามันสาวสวยมีเสน่ห์กับเพศเดียวกัน”

(มีนาม, 2568, น. 14)

จากข้อความข้างต้นเป็นบทสนทนาของกลุ่มเพื่อนหมอฟ้าลดาที่พูดหยอกล้อ ชื่นชมในความสวย มีเสน่ห์ของหมอฟ้าลดาที่มีต่อทั้งเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม จากข้อความที่ว่า “สาวสวยมีเสน่ห์กับเพศเดียวกัน” เป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปลักษณ์ภายนอกของหมอฟ้าลดาที่น่าดึงดูดความสนใจกับผู้หญิงด้วยกันเองจนเกิดความรู้สึกชอบหรือสนใจในตัวหมอฟ้าลดา

นอกจากนี้การอธิบายข้างต้นไม่ใช่เป็นเพียงการอธิบายถึงลักษณะของตัวละครหญิงที่ชื่อ ฟ้าลดา เท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดเผยถึงทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อความสนใจทางเพศโดยไม่จำกัดอยู่ในกรอบชายหญิงแบบเดิมด้วย

2.2 มีความอ่อนโยน คือ ลักษณะของการแสดงออกอย่างนุ่มนวล อ่อนน้อม และเต็มไปด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และการดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ทั้งคำพูดและการกระทำ ดังตัวอย่าง

“หยดน้ำตาที่ไหลรินทำให้คุณหมอฟ้าลดาซับน้ำตาให้ดาราสาวอย่างอ่อนโยนด้วยริมฝีปากที่บรรจงจุมพิตแผ่วเบาลงบนดวงตาทั้งสองข้างอย่างช้า ๆ”

(มีนาม, 2568, น. 274)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความอ่อนโยนของคุณหมอฟ้าลดาด้วยการใช้ริมฝีปากแทนมือในการปลอบคนรัก การบรรจงจุมพิตแผ่วเบาลงบนดวงตาทั้งสองข้างอย่างช้า ๆ เป็นการกระทำที่อ่อนโยน ละเมียดละไม และลึกซึ้งทางความรู้สึก และสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจที่สัมผัสถึงความทุกข์ของอีกฝ่าย

2.3 มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง การที่บุคคลมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนเองคิด ตัดสินใจ หรือเชื่อถือ โดยไม่หวั่นไหวไปกับแรงกดดันจากผู้อื่นได้ง่าย เป็นคุณลักษณะของคนที่รู้จักตัวเอง มีหลักในการใช้เหตุผล และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ดังตัวอย่าง

> *“คุณหมอฟ้าลดาที่ถึงแม้ดูภายนอกจะอ่อนหวานน่ารักเรียบร้อยว่าง่ายแต่จริง ๆ แล้วเป็นคนเชื่อมั่นในความคิดของตัวเองสูงมาก หากได้ตัดสินใจแล้วก็ยากที่จะเปลี่ยนใจ”*

(มีนาม, 2568, น. 310)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าหมอฟ้าลดาถ้ามองจากภายนอกดูเป็นคนเรียบร้อย อ่อนหวาน แต่จริง ๆ แล้ว นิสัยที่แท้จริงของเธอเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ถ้าหากได้ตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วจะไม่มีทางเปลี่ยนความคิดของเธอได้ เช่น เรื่องความรัก ที่แม่ของเธอไม่ยินยอมให้เธอรักกับผู้หญิงด้วยกัน แต่สุดท้ายเธอสามารถเปลี่ยนความคิดแม่ให้เปิดใจและยอมรับความรักของเธอได้สำเร็จ

2.4 มักดูแลเอาใจใส่ คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลหนึ่งแสดงออกเพื่อดูแลเอาใจใส่ที่สะท้อนบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน เช่น การปกป้อง การตัดสินใจ หรือการรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของอีกฝ่าย มักถูกเชื่อมโยงกับบทบาทความเป็นชาย ดังตัวอย่าง

> *“พี่เป็นคนบีบให้นักร้องคนนั้นพูดถึงความจริงค่ะ” คุณหมอฟ้าลดาโอบเอวของคนรักที่ตอนนี้กำลังตั้งใจฟังคำตอบ “ทำยังไงคะ” “ค่ะ” บริษัทในเครือของโรงพยาบาลเซ็นต์คิงส์ซื้อหุ้นของบริษัทที่นักร้องคนนั้นสังกัดได้พักใหญ่ล่ะค่ะ “ข่าวที่เกิดขึ้นมันเป็นการวางแผน นักร้องคนนั้นควรที่จะพูดความจริงออกมาให้คนทั่วไปไม่รู้ ไม่ใช่ปล่อยให้ข่าวที่เกิดขึ้นมาก่อความเสียหายกับคนอื่น”*

(มีนาม, 2568, น. 442)

จากเหตุการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการดูแลเอาใจใส่ของหมอฟ้าลดาที่มีต่อเอินเป็นการการนำเสนอบทบาทของผู้ปกป้องและผู้แก้ไขปัญหาให้กับคนรัก ไม่ได้ดูแลเพียงในด้านความรู้สึก แต่ยังแสดงความรับผิดชอบในการจัดการสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนรัก จากการกระทำสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้ชายในบริบทของสังคมที่มักคาดหวังให้ผู้ชายทำหน้าที่เป็น “ผู้ปกป้อง” โดยคอยปกป้องคนรักจากสถานการณ์กดดันหรือปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำในความสัมพันธ์ ผ่านการตัดสินใจและการจัดการปัญหาแทนคนรัก ซึ่งเป็นลักษณะของบทบาทที่สังคมมักกำหนดและคาดหวังจากผู้ชายในความสัมพันธ์

2.5 ไม่เปิดเผยความรู้สึก การเก็บงำหรือไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่แท้จริงออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ ไม่ว่าจะเป็นความสุข ความเศร้า ความโกรธ หรือความรัก อาจเป็นเพราะไม่อยากให้ใครรู้ว่าอ่อนไหว ไม่มั่นใจ กลัวถูกตัดสิน หรือเคยมีประสบการณ์ที่ทำให้ไม่กล้าเปิดใจ ดังตัวอย่าง

> *“คุณหมอรอฟังคำตอบของท่านทั้งสองด้วยใบหน้าเรียบนิ่ง ไม่ได้ร้องไห้ หรือแม้แต่แสดงอาการผิดหวังออกมา ว่าตนเองกำลังเสียใจให้ท่านทั้งสองได้เห็น”*

(มีนาม, 2568, น. 294)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าภายในใจของหมอฟ้าลดากำลังรู้สึกเสียใจหรือผิดหวัง แต่คุณหมอเลือกที่จะเก็บซ่อนความรู้สึกเอาไว้ โดยแสดงออกด้วยใบหน้าเรียบนิ่งไม่มีอารมณ์ใด ๆ และไม่ร้องไห้ หรือแสดงอาการที่บ่งบอกถึงความผิดหวังให้คนอื่นเห็น ซึ่งการกระทำของคุณหมอสะท้อนให้เห็นถึงความไม่อ่อนแอต่อหน้าผู้อื่น และรักษาภาพลักษณ์ที่เข้มแข็งโดยไม่ต้องการให้คนอื่นที่อยู่ตรงหน้าเห็นว่าตนเองกำลังเสียใจ

2.6 มีความเด็ดขาด คือ คุณลักษณะของการตัดสินใจหรือการกระทำอย่างมั่นคง ชัดเจน ไม่ลังเล และไม่เปลี่ยนใจง่าย ๆ เมื่อได้พิจารณาและเลือกแนวทางที่ดีที่สุดแล้ว เป็นลักษณะของคนที่กล้ารับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ และไม่ปล่อยให้สถานการณ์ค้างคา ดังตัวอย่าง

> *“ลดาเลือกที่จะรักน้องเอิน ลดาขอโทษค่ะคุณแม่” คำพูดของคุณหมอฟ้าลดายังคงเต็มไปด้วยความรู้สึกเจ็บปวด แต่เต็มไปด้วยความหนักแน่นในสิ่งที่ตัวเองได้เลือก*

(มีนาม, 2568, น. 327)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยวของคุณหมอฟ้าลดาจากคำพูดที่ว่า “ลดาเลือกที่จะรักน้องเอิน ลดาขอโทษค่ะคุณแม่” แม้ภายในใจจะเต็มไปด้วยความเจ็บปวดที่ต้องพูดเรื่องนี้ออกมา แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงถึง ความหนักแน่นในการตัดสินใจของตัวเอง เธอยังคงรักษาท่าทีที่มั่นคงและไม่ยอมให้อารมณ์ความรู้สึกที่เจ็บปวดนั้นเข้ามาบั่นทอนความหนักแน่นในสิ่งที่เธอได้เลือกไปแล้ว

2.7 พูดจาไพเราะ การใช้คำพูดที่นุ่มนวล อ่อนหวาน เพื่อทำให้ผู้อื่นรู้สึกดีหรือถูกใจ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการพูดที่ไม่จริงใจหรือมีเจตนาหวังผลบางอย่าง ดังตัวอย่าง

> *“พี่หมอไม่ทานเหรอคะ” คนโดนมองต้องแอบค้อนกันเลยทีเดียว เล่นจ้องกันแบบนี้ไม่เขินก็คงไม่ได้ วันพิเศษกับคนพิเศษที่มีเพียงแค่เราสองคน “มองเอินพี่หมอก็อิ่มแล้ว” “เลี่ยนมากเลยค่ะพี่หมอ ไหนบอกมีของขวัญให้เอินไงคะ”*

(มีนาม, 2568, น. 56)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของหมอฟ้าลดาว่าเป็นคนที่พูดจาอ่อนหวานกับคนรัก เพื่อให้คนรักรู้สึกดี มีความสุข เช่น เมื่อเอินพูดว่า “พี่หมอไม่ทานเหรอคะ” หมดฟ้าลดาก็ตอบคนรักด้วยประโยคที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกพิเศษว่า “มองเอินพี่หมอก็อิ่มแล้ว” ซึ่งคำพูดนี้เป็นการแสดงออกที่หวานซึ้งทำให้คนฟังรู้สึกดี

2.8 แสดงอาการหึงหวง การแสดงออกถึงความรู้สึกไม่อยากให้คนรักหรือคนที่เราสนใจไปใกล้ชิดกับคนอื่นมากเกินไป โดยมักแสดงออกในลักษณะที่เป็นห่วงหรือกลัวว่าอีกฝ่ายจะมีความสัมพันธ์หรือความสนิทสนมกับคนอื่น ดังตัวอย่าง

> *“เชิญค่ะพี่หมอ” “อืม” เสียงตอบรับในลำคอแทบไม่ได้ยิน แต่ซูซี่ที่ยืนอยู่ข้าง ๆ ก็แอบเห็นคุณหมอมองน้องเอิน เธอเห็นชัดเลยว่าคุณหมอมีแววตาความไม่พอใจปะปนอยู่ “พอดีเอินเพิ่งอาบน้ำค่ะ เลยให้พี่ซูซี่ลงไปรับพี่หมอ” รู้สึกว่าอาบน้ำเสร็จตั้งพักใหญ่แล้วนะคะ แต่ไม่ยอมใส่ชุดให้เรียบร้อยต่างหาก*

(มีนาม, 2568, น. 173)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นอาการไม่พอใจที่หมอฟ้าลดาแสดงออกทางสายตาเมื่อเห็นน้องเอินที่ยังแต่งตัวไม่เรียบร้อย ซึ่งซูซี่ก็สังเกตเห็นได้ทันที น้องเอินจึงพยายามแก้ตัวว่าเพิ่งอาบน้ำเสร็จ แต่ในใจของคุณหมอกลับมีความคิดสวนทางว่าน้องเอินไม่ได้เพิ่งอาบน้ำเสร็จแต่จงใจไม่แต่งตัวให้เรียบร้อยต่างหาก

2.9 ปกป้องคนรัก คือ การแสดงออกถึงความห่วงใย ปกป้อง ดูแล ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นการแสดงความรักในเชิงการกระทำและความรับผิดชอบ ดังตัวอย่าง

> *“พี่เป็นคนบีบให้นักร้องคนนั้นพูดถึงความจริงค่ะ” คุณหมอฟ้าลดาโอบเอวของคนรักที่ตอนนี้กำลังตั้งใจฟังคำตอบ “ทำยังไงคะ” “ค่ะ” บริษัทในเครือของโรงพยาบาลเซ็นต์คิงส์ซื้อหุ้นของบริษัทที่นักร้องคนนั้นสังกัดได้พักใหญ่ล่ะค่ะ “ข่าวที่เกิดขึ้นมันเป็นการวางแผน นักร้องคนนั้นควรที่จะพูดความจริงออกมาให้คนทั่วไปไม่รู้ ไม่ใช่ปล่อยให้ข่าวที่เกิดขึ้นมาก่อความเสียหายกับคนอื่น”*

(มีนาม, 2568, น. 442)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหมอฟ้าลดาได้กดดัน โดยการใช้ “อำนาจ” และ “อิทธิพล” ที่มีอยู่เพื่อจัดการกับนักร้องที่ทำคนรักของตนเสียชื่อเสียงให้ออกมายอมรับความจริงที่ปล่อยข่าวปลอมให้แพร่กระจาย ซึ่งการกระทำนี้เป็นการปกป้องคนรักจากความเสียหายทางชื่อเสียง

2.10 ให้ของขวัญเพื่อเอาใจคนรัก การให้สิ่งของต่าง ๆ กับคนรักเพื่อให้อีกฝ่ายรู้สึกดี มีความสุข หรือรู้สึกว่าตนเองสำคัญ เป็นการแสดงความรัก ความใส่ใจ และความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ให้ดีขึ้น ดังตัวอย่าง

> *“ตกลงวันนี้จะได้ช้อปปิ้งหรือเปล่าคะ ถ้าไม่พี่จะเก็บกระเป๋าเงินของตัวเองแล้วนะ” จำกัดวงเงินหรือเปล่าคะ” “ไม่ค่ะ วันนี้เต็มที่เลย” “แน่ใจนะคะ ห้ามคืนคำทีหลังด้วย” “คนอย่างคุณหมอฟ้าลดาไม่ผิดคำพูดแน่นอน ขอแค่อย่าให้หมดวงเงินในบัตรก็พอค่ะ”*

(มีนาม, 2568, น. 223)

จากการกระทำหมอฟ้าลดาเอาใจคนรักด้วยการให้สิ่งของเพื่อเอาใจคนรักไม่ได้จำกัดอยู่แค่การซื้อของให้ แต่เป็นการแสดงความรักด้วยการให้แบบไม่จำกัด เมื่อคนรักถาม “ว่าจำกัดวงเงินไหมคะ” คุณหมอฟ้าลดาตอบชัดเจนว่า “วันนี้เต็มที่เลย” นี่ไม่ใช่แค่การอนุญาตให้ใช้เงิน แต่เป็นการแสดงความเชื่อใจและพร้อมที่จะทำให้คนรักนมีความสุขอย่างเต็มที่

ความเป็นชายของตัวละครในวรรณกรรมเรื่อง ใจซ่อนรัก สะท้อนผ่านตัวละครคุณหมอฟ้าลดา ซึ่งเป็นตัวละครหญิงที่แสดงบทบาทเสมือนฝ่ายชายในความสัมพันธ์ โดยมีลักษณะเด่น เช่น ความมั่นใจในตนเอง ความเด็ดขาด การไม่เปิดเผยความรู้สึก และการทำหน้าที่เป็นผู้นำในการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังแสดงความเป็นชายผ่านการดูแล ปกป้อง และเอาใจใส่คนรัก ลักษณะ

เหล่านี้ทำให้เห็นภาพของความเป็นชายที่ปรากฏผ่านพฤติกรรมและบทบาทของตัวละครหญิงอย่างชัดเจน

3. ความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละคร ความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมเรื่องใจซ่อนรัก ได้แก่ วาทกรรมที่สร้างโอกาสให้เกิดเพศสัมพันธ์ สถานการณ์ให้เกิดเพศสัมพันธ์ ทัศนคติทางเพศ และรสนิยมทางเพศ ดังนี้

3.1 วาทกรรมที่สร้างโอกาสให้มีเพศสัมพันธ์ การใช้ภาษาที่มีเจตนาชักจูงหรือเปิดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศ โดยอาจแฝงอยู่ในบริบทที่ดูเหมือนโรแมนติก น่าเชื่อถือ หรือใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าว ดังตัวอย่าง

> *“เอินยี่สิบแล้วนะคะ เอินพร้อมสำหรับพี่หมอแล้ว” พูดเองก็เขินเอง จนรู้สึกถึงใบหน้าที่ร้อนผ่าวไปหมด สายตามองแบบนิ่ง ๆ ของพี่หมอ ทำให้ต้องแก้เก้อด้วยการเดินไปหยิบน้ำผลไม้มารินแทนไวน์ “พร้อมแล้วหรือคะ ” เสียงกระซิบมาพร้อมกับอ้อมแขนโอบกอดจากด้านหลังทำเอามือที่กำลังจะเปิดตู้เย็นหยิบน้ำผลไม้ถึงกับหยุดชะงัก “พี่หมอ เอินเขินจะแย่อยู่แล้วนะ” “ไหนบอกพร้อมแล้ว ทำไมยังเขินจนหน้าแดงล่ะคะ”*
>
> (มีนาม, 2568, น. 55)

จากคำพูดและพฤติกรรมของเอินเป็นการเปิดโอกาสให้หมอฟ้าลดาอย่างแนบเนียน โดยการบอกอายุเพื่อบอกถึงความพร้อม ความสมัครใจในการตัดสินใจเรื่องเพศ และเอินยังแสดงอาการเขินอายในคำพูดของตนเองที่ไม่ได้เป็นการแสดงออกถึงการปฏิเสธแต่เป็นการเปิดทางให้อีกฝ่ายรับรู้ว่ามีความรู้สึกตอบรับแม้จะไม่พูดตรง ๆ และในขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกโดยการโอบกอดเพื่อสร้างความใกล้ชิดของหมอฟ้าลดาก็เป็นการสร้างโอกาสที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์

3.2 สถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดเพศสัมพันธ์ คือ บริบทหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เอื้อหรือส่งผลให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ โดยอาจเกิดจากปัจจัยทางอารมณ์ สภาพแวดล้อมความสัมพันธ์ หรือการชักจูงบางรูปแบบ ดังตัวอย่าง

> *“ไปอาบน้ำด้วยกันนะคะ เอินไปเตรียมน้ำอุ่นให้พี่หมอนะ” ดวงตาหวานของคุณหมอฟ้าลดาค่อย ๆ ลืมตาเมื่อน้ำหนักบนตัวหายไป แต่ดูเหมือนสิ่งที่ดึงดูดความสนใจไปทั้งหมดคือร่างบางของดาราสาวที่กำลังปลดชุดของตัวเองทีละชิ้น ก่อนที่จะเหลือเพียงแค่เรือนร่างเปลือยเปล่า”*

(มีนาม, 2568, น. 199)

จากสถานการณ์ที่เอินชวนหมอฟ้าลดาให้ไปอาบน้ำด้วยกันเป็นการแสดงความสนิทสนมทางกายอย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมทางกายที่กำลังจะตามมาและการกระทำของเอินด้วยการปลดเสื้อผ้าออกทีละชิ้นจากร่างกายเหลือให้เห็นเรือนร่างเปลือยเปล่าเป็นการตอกย้ำและเร่งเร้าอารมณ์ทางสายตา ซึ่งเป็นการสร้างสถานการณ์ในการเปิดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศ

3.3 ทัศนคติทางเพศ คือ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และการรับรู้ที่บุคคลมีต่อเรื่องเพศ ซึ่งครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ความคาดหวังทางเพศ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาพบทัศนคติทางเพศ 2 ด้าน คือ ทัศนคติทางเพศตามขนบเดิม ทัศนคติทางเพศตามขนบใหม่

3.3.1 ทัศนคติทางเพศตามขนบเดิม แนวความคิด ความเชื่อ และค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องเพศที่สืบทอดกันมาในวัฒนธรรมหรือสังคมแบบดั้งเดิม ซึ่งมักจะเน้นความเหมาะสมตามบทบาทของเพศชายหญิงในกรอบที่กำหนดไว้ค่อนข้างชัดเจน ดังตัวอย่าง

“พ่อผู้ให้กำเนิดบินมาหาที่อังกฤษ เพื่อที่จะมาขอร้องให้ลูกสาวของท่านเลิกรักผู้หญิงด้วยกัน ถึงแม้ดาราสาวจะขอร้องอย่างไร แต่ท่านก็ไม่เห็นว่าคนรักของลูกสาวที่เป็นผู้หญิงด้วยกันจะดูแลลูกสาวท่านได้”

(มีนาม, 2568, น. 299)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความคิดเรื่องการไม่ยอมรับทางเพศที่ต่างไปจากเดิมของพ่อเอิน ซึ่งพ่อของเอินต้องการให้เอินเลิกคบกับหมอฟ้าลดา เพราะว่าความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ผิดแปลกหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมที่ท่านยึดถือ และมองว่าผู้หญิงด้วยกันไม่สามารถดูแลและให้ความมั่นคงทางอารมณ์และชีวิตแก่กันและกันได้อย่างสมบูรณ์

3.3.2 ทัศนคติทางเพศตามขนบใหม่ แนวคิดและค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องเพศที่เกิดขึ้นในสังคมยุคใหม่ โดยมีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น ดังตัวอย่าง

คุณหมอฟ้าลดาก็แค่มีความรักกับผู้หญิงด้วยกันแค่นั้นเอง ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ครอบครัวฐานานุศักดิ์เลยแม้แต่น้อย

(มีนาม, 2568, น. 315)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศที่มองว่าการรักเพศเดียวกันเป็นเรื่องธรรมดาแหมือนกับความรักในรูปแบบอื่น ๆ ไม่ได้เป็นเรื่องผิดแปลกไปจากเดิมแต่เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ที่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นเป็นเพียงรสนิยมทางเพศเท่านั้น

3.4 รสนิยมทางเพศ คือ ความรู้สึกที่บุคคลมีความดึงดูดทางเพศ ความรัก หรือความผูกพันต่อผู้อื่น โดยอาจเป็นเพศเดียวกัน เพศตรงข้าม หรือได้ทั้งสองเพศ รวมถึงการใช้อุปกรณ์หรือความชอบในความเจ็บปวดเวลามีเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาพบ 2 ด้าน คือ ความสนใจเพศเดียวกัน อุปกรณ์สร้างความสุขทางเพศ

3.4.1 ความสนใจเพศเดียวกัน คือ ความสนใจที่มีต่อเพศเดียวกัน ผู้ชายกับผู้ชาย ผู้หญิงกับผู้หญิง ดังตัวอย่าง

> *“ความหวังดีของผู้ให้กำเนิดทั้งสองเธอรู้ดี เพียงแต่หัวใจของเธอมันไม่อาจชอบพอกับผู้ชายได้อีกแล้ว ในเมื่อเธอไม่ได้ชอบความแข็งแกร่ง แต่เธอชอบความอ่อนโยนเอาใจใส่ และดูแลกัน มากกว่าที่จะต้องคอยทำตัวเป็นคนที่ให้ผู้ชายต้องปกป้องดูแล”*

(มีนาม, 2568, น. 146)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของตัวละครที่แสดงจุดยืนในการปฏิเสธความสัมพันธ์กับผู้ชาย เพราะมองว่าตัวเธอไม่ได้ชอบความแข็งแกร่งของผู้ชายแต่ชอบความอ่อนโยนการดูแลเอาใจใส่ โดยเธอมองข้ามเพศสรีระภายนอก และไม่ต้องการความสัมพันธ์ที่ต้องมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ปกป้อง และอีกฝ่ายเป็นผู้ถูกปกป้อง ถือว่าเป็นการก้าวข้ามกรอบความคิดเดิมที่ว่าผู้หญิงต้องคู่กับผู้ชายเพื่อความมั่นคง

3.4.2 อุปกรณ์สร้างความสุขทางเพศ คือ อุปกรณ์ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเสริมประสบการณ์ทางเพศและเพิ่มความสุขระหว่างการมีเพศสัมพันธ์ ดังตัวอย่าง

> *“ความแปลกใจตื่นกลัวจนต้องขยับถอยหนีเริ่มมีขึ้นอีกครั้ง เมื่อในมือของคุณหมอสุดที่รักกำลังมีเข็มขัดหนังเส้นเล็ก” “พี่หมอจะทำอะไรคะ เอินกลัว” “ชู่ มันจะไม่เจ็บ” “เอินกลัวเจ็บ อย่าทำนะคะ” เสียงหวานเว้าวอนอย่างน่าสงสาร เมื่อกำลังจินตนาการไปถึงไหนต่อไหนกับสิ่งที่เห็นอยู่ในตอนนี้ คุณหมอสุดที่รักไม่ได้หยุดการกระทำ แต่กลับรวบมือเธอขึ้นอีกครั้ง ก่อนจะค่อย ๆ ผูกมัดมันเข้ากับเข็มขัดหนังเส้นเล็กไม่ได้เจ็บมากมาย*

(มีนาม, 2568, น. 402)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงรสนิยมทางเพศของหมอฟ้าลดาที่ใช้อุปกรณ์เข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเพศเป็นการกระทำของหมอที่ใช้เข็มขัดหนังมัดข้อมือของเอิน เพื่อเป็นการเริ่มต้นการพันธนาการทางกายอย่างชัดเจน แม้จะมีการเน้นย้ำว่าการกระทำนั้นไม่ได้เจ็บมากมาย แต่ก็เป็นการสร้างสถานการณ์ที่ฝ่ายหนึ่งอยู่ในสถานะควบคุมและอีกฝ่ายอยู่ในสถานะถูกควบคุมเพื่อเพิ่มอารมณ์และความเร้าใจทางเพศ ถึงแม้ว่าเอินจะความกลัว และตื่นเต้น แต่ก็ให้ความยินยอมร่วมกัน

ความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละครในเรื่อง ใจซ่อนรัก สะท้อนผ่านวาทกรรมและสถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดความใกล้ชิดทางกาย รวมถึงทัศนคติทางเพศที่มีทั้งแบบขนบเดิมซึ่งไม่ยอมรับความรักเพศเดียวกัน และแบบขนบใหม่ที่เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ยังปรากฏรสนิยมทางเพศของตัวละคร ทั้งความสนใจในเพศเดียวกันและการใช้อุปกรณ์เพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางเพศ แสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม

สรุป

การศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมหญิงรักหญิง เรื่องใจซ่อนรัก จากกรอบการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นหญิงของตัวละคร จะเป็นการเน้นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกเหนือเหตุผลของตัวละคร “เอิน” ที่จะมีความอ่อนไหว ความน้อยใจ หึงหวง ขี้อ้อน และความเป็นเจ้าของต่อคนรัก

2. ความเป็นชายของตัวละคร จะปรากฏในตัวละครหญิง “หมอฟ้าลดา” เป็นความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิง โดยหมอฟ้าลดาจะมีพฤติกรรมและบทบาทในการแสดงความเป็นชายผ่านการตัดสินใจที่หนักแน่น การไม่เปิดเผยความอ่อนแอ การปกป้องคนรัก รวมถึงการดูแลเอาใจใส่ และการเป็นผู้ให้ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทความเป็นชายที่สืบทอดกันมาในสังคมอย่างยาวนาน ในวรรณกรรมใจซ่อนรักพฤติกรรมเหล่านี้ถูกนำมาใช้กับตัวละครหมอฟ้าลดาที่มีรูปลักษณ์ภายนอกเป็นผู้หญิง

3. ความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละคร ความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมเรื่องนี้ถูกนำเสนอผ่านสถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดเพศสัมพันธ์อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นความสมัครใจ ความใกล้ชิด และความยินยอมร่วมกัน ตัวละครใช้ภาษา ท่าที และการกระทำเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ทางกาย

ในด้านทัศนคติทางเพศ พบทั้งแนวคิดตามขนบเดิมที่ยังไม่ยอมรับความรักเพศเดียวกัน และแนวคิดตามขนบใหม่ที่เปิดกว้าง มองว่าความรักหญิงรักหญิงเป็นเรื่องธรรมชาติ ไม่ได้ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน และความขัดแย้งระหว่างทัศนคติทั้งสองยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยต่อประเด็นความหลากหลายทางเพศ

อภิปรายผล

การศึกษาความเป็นหญิง ความเป็นชาย และความสัมพันธ์ทางเพศในวรรณกรรมหญิงรักหญิงเรื่องใจซ่อนรัก แสดงให้เห็นถึงบทบาททางเพศของตัวละครที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของสังคม ตัวละคร “เอิน” ถูกนำเสนอผ่านลักษณะความเป็นหญิงที่เน้นอารมณ์ ความอ่อนไหว ความหึงหวง และความขี้อ้อน ในขณะที่ตัวละคร “หมอฟ้าลดา” แม้เป็นผู้หญิง แต่กลับแสดงบทบาทความเป็นชายผ่านความเข้มแข็ง การตัดสินใจ การปกป้อง และการดูแลคนรัก

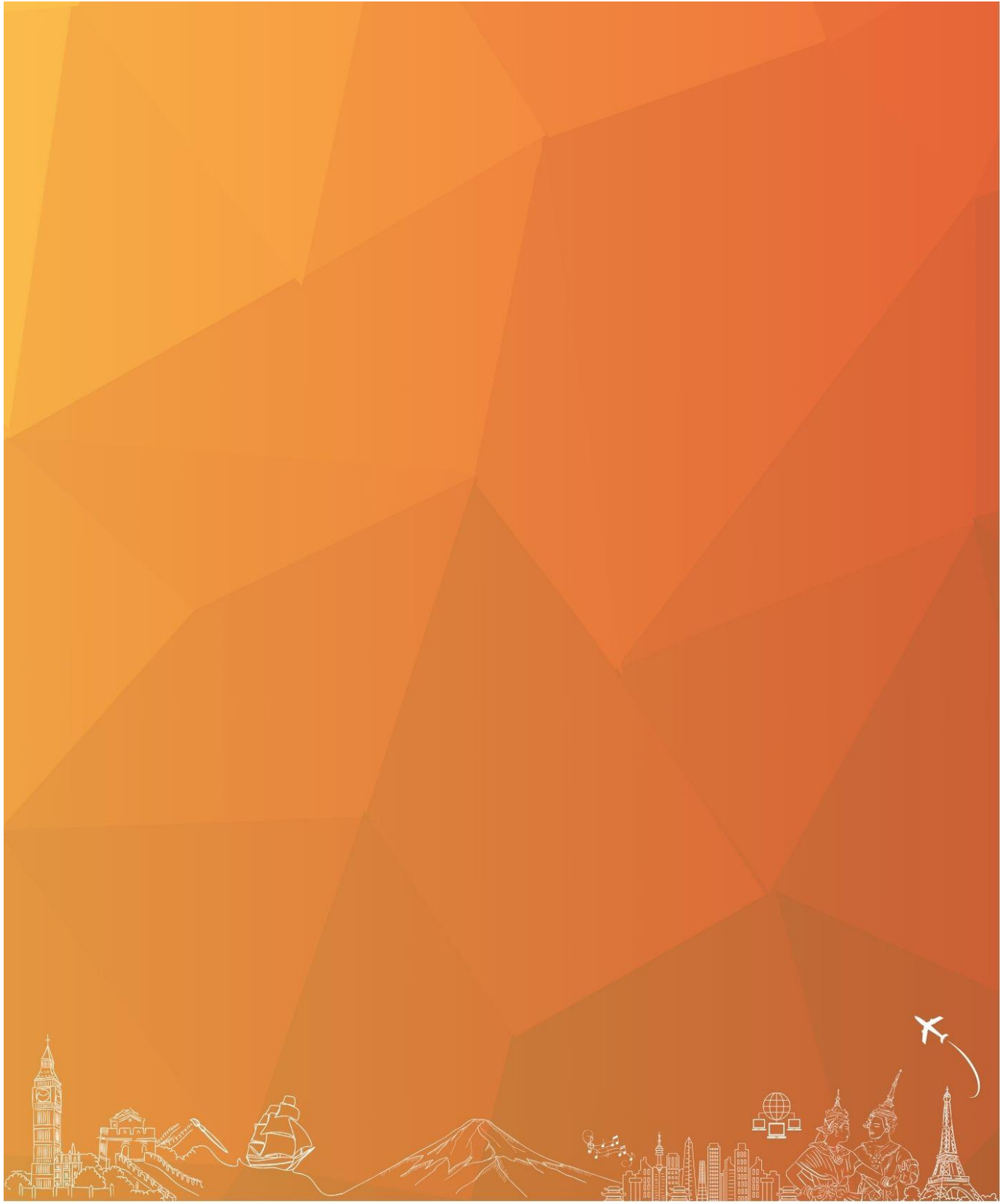
ในด้านความสัมพันธ์ทางเพศ วรรณกรรมเรื่องนี้นำเสนอผ่านสถานการณ์ที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นความสมัครใจ ความใกล้ชิด และความยินยอมร่วมกัน พร้อมทั้งสะท้อนทัศนคติทางเพศทั้งแบบขนบเดิมที่ยังไม่ยอมรับความรักเพศเดียวกัน และแบบขนบใหม่ที่เปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยต่อความหลากหลายทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

มีนาม. (2568). *ใจซ่อนรัก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). T&M.

อธิเจต มงคลโสพศ. (2568). *LGBT+ โลกนี้มีความหลากหลายมากกว่าชาย-หญิง*. https://www.thaipbs.or.th/now/content/1233

Thai PBS. (2564). *จากออนไลน์สู่ออนแอร์ หวังขยายตลาด Y ด้วยซีรีส์ “หญิงรักหญิง”*. https://www.thaipbs.or.th/news/content/307

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
เลขที่ 156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000